

ព្រះ

អង្គកថា

ភាសាចារឹក

សុត្តន្តបិដក

អង្គត្ថវនិកាយោ

អង្គកាធិនិចាត

។ និមោ តស្ស ភក្កវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

អង្គត្រៃកាយ

អង្គកនិចាត-អង្គកថា

១. បឋមបណ្ណាសកំ

១. មេត្តាវគ្គោ

១. មេត្តាសុត្តវណ្ណោ

១. អង្គកនិចាតស្ស បឋមេ អាសេវិតាយាតិ អាទរេន សេវិតាយ។
ភាវិតាយាតិ វឡិតាយ។ ពហុលីកតាយាតិ បុនប្បនំ កតាយ។
យានិកតាយាតិ យុត្តយានសទិសកតាយ។ វត្ថុកតាយាតិ បតិជ្ជានជ្ជន វត្ថុ
វិយ កតាយ។ អនុជ្ជិតាយាតិ បច្ចុប្បជ្ជិតាយ។ បរិចិតាយាតិ សមន្តតោ ចិតាយ
ឧបចិតាយ។ សុសមាទ្វាយាតិ សុដ្ឋសមាទ្វាយ សុកតាយ។ អានិសំសាតិ
គុណា។ សុខំ សុបតីតិអាទិសុ យំ វត្ថុតំ, តំ ឯកាទសកនិចាតេ វត្តាម។

អប្បមាណន្តិ ជរណាសេន អប្បមាណំ។ តន្តុ សំយោជនា ហោន្តិ,
បស្សតោ ឧបធិក្ខយន្តិ មេត្តាបទដ្ឋានាយ វិបស្សនាយ អនុក្កមេន
ឧបធិក្ខយសម្ពាតំ អរហតំ បត្តស្ស ទស សំយោជនា បហ័យន្តិ អត្ថោ។ អថ
វា តន្តុ សំយោជនា ហោន្តិ បដិយញ្ចោវ បដិយសម្បយុត្តសំយោជនា ថ
តន្តុកា ហោន្តិ។ បស្សតោ ឧបធិក្ខយន្តិ តេសំយេវ កិលេសូបដីនំ ឧយសម្ពាតំ
មេត្តំ អធិគមវសេន បស្សន្តស្ស។ កុសលី តេន ហោតីតិ តេន មេត្តាយនេន

កុសលោ ហោតិ។ សត្តសណ្ឋាន្តិ សត្តសង្ខារេន សណ្ឋាន សមន្មាគតំ,
សត្តភវិតន្តិ អត្តោ។ វិជេត្វាតិ អនណ្ឌាន អសត្តេន ធម្មេនេវ វិជិតិក្វា។
រាជិសយោតិ ឥសិសទិសា ធម្មិករាជានោ។ យជមាណាតិ ធានានិ ទទមាណា។
អនុបរិយតាតិ វិចរីសុ។

អស្សមេធន្តិអាទិសុ ចោរាណាករាជកាលេ កិរ សស្សមេធំ, បុរិសមេធំ,
សម្មាចាសំ, វាចាបេយ្យន្តិ ចត្តារិ សង្កហវត្ថុនិ អហេសុំ, យេហិ រាជានោ លោកំ
សង្កណ្ហីសុ។ តត្ថ និប្បន្នសស្សតោ ទសមភាគគ្គហណំ សស្សមេធំ នាម,
សស្សសម្បទនេ មេធាវីតាតិ អត្តោ។ មហាយោធានំ ធមាសិកំ
ភត្តវេតនានុប្បធានំ បុរិសមេធំ នាម, បុរិសសង្កណ្ហានេ មេធាវីតាតិ អត្តោ។
ទលិទ្ធមនុស្សានំ ហត្ថតោ លេខំ គហេត្វា តីណិ វស្សានិ វិជា វឡិយា
សហស្សទិសហស្សមត្តជនានុប្បធានំ សម្មាចាសំ នាម។ តញ្ជី សម្មា មនុស្ស
ចាសេតិ ហនយេ ពន្ធិត្វាវិយ វេបេតិ, តស្មា សម្មាចាសន្តិ វុច្ចតិ។ “តាត,
មាតុលា” តិអាទិនា នយេន បន សណ្ឋាវាចាកណានំ វាចាបេយ្យំ នាម,
បិយវាចាតិ អត្តោ។ ឯវំ ចត្វហិ សង្កហវត្ថុហិ សង្កហិតំ រដ្ឋំ ឥទ្ធព្យោវ ហោតិ,
ជីតញ្ច, ពហុអន្តចានំ, ខេមំ, និវត្តនំ។ មនុស្សា មុទា មោទមាណា ឧរេ បុត្តេ នច្ឆន្តា
អចារុតយរាវិហរន្តិ។ ឥទំ យរទ្វារេសុ អគ្គឡានំ អការតោ និវត្តឡន្តិ វុច្ចតិ។
អយំ ចោរាណិកា បវេណិ។

អបរភាគេ បន ឱក្កាករាជកាលេ ព្រាហ្មណា ឥមាទិ ចត្តារិ សង្កហវត្ថុនិ
ឥមញ្ច រដ្ឋសម្បត្តិ បរិវត្តេត្វា ឧទ្ទិមូលកំ កត្វា អស្សមេធំ បុរិសមេធន្តិអាទិកេ
បញ្ច យញ្ញេ នាម អកំសុ។ តេសុ អស្សមេត្ថ មេធន្តិ វេជន្តិតិ អស្សមេធា។ ធូហិ
បរិយញ្ញេហិ យជិតព្ភស្ស ឯកវីសតិយូបស្ស ឯកស្មី បច្ឆិមទិវសេយេវ
សត្តនវុតិបញ្ចបសុសតយាតភីសនស្ស វេបេត្វា ភូមិញ បុរិសេ ច

អវសេសសត្តវិកវទក្ខិណាស្ស យញ្ញស្សេតំ អធិវចនំ។ បុរិសមេត្ថ មេធន្តិតិ
បុរិសមេធា។ ចតុហិ បរិយញ្ញេហិ យជិតព្ពស្ស សទ្ធិ ភូមិយា អស្សមេធ�េ
វុត្តវិកវទក្ខិណាស្ស យញ្ញស្សេតំ អធិវចនំ។ សម្មមេត្ថ ចាសន្តិតិ សម្មាចារសោ។
ធិវសេ ធិវសេ យុកច្ឆិគ្គឡេ បវេសននណ្ឌាកសដ្ឋានំ សម្មំ ឱបិទ្វា តស្ស
បតិភោកាសេ វេទី កត្វា សំហារិមេហិ យូទាធិហិ សវស្សតីនទិយា
និមុត្តាកាសតោ បភុតិ បដិលោមំ គច្ឆន្តេន យជិតព្ពស្ស សត្រយាកស្សេតំ
អធិវចនំ។ វាជមេត្ថ បិវន្តិតិ វាជបេយ្យោ។ ឯកេន បរិយញ្ញេន សត្តវសហិ
បសូហិ យជិតព្ពស្ស ពេលុវយូបស្ស សត្តវសកទក្ខិណាស្ស យញ្ញស្សេតំ
អធិវចនំ។ នត្ថិ ឯត្ថ អគ្គឡាតិ និវគ្គឡោ។ នវហិ បរិយញ្ញេហិ យជិតព្ពស្ស សទ្ធិ
ភូមិយា ច បុរិសេហិ ច អស្សមេធ�េ វុត្តវិកវទក្ខិណាស្ស
សព្ពមេធបរិយាយនាមស្ស អស្សមេធិកប្បស្សេតំ អធិវចនំ។

កលម្បិ តេ នាទុកវន្តិ សោឡសិន្តិ តេ សព្ពេបិ មហាយាកា ឯកស្ស
មេត្តាចិត្តស្ស វិចាកមហន្តតាយ សោឡសី កលំ ន អក្សន្តិ, សោឡសមំ ភាគំ
ន ចាបុណ្ណន្តិតិ អត្តោ។ ន ជិនាតីតិ ន អត្តនា បរស្ស ជានី ករោតិ។ ន
ជាបយេតិ ន បរេន បរស្ស ជានី ករោតិ។ មេត្តសោតិ
មេត្តាយមានចិត្តកោដ្ឋាសោ ហុត្វា។ សព្ពភូតានន្តិ សព្ពសត្តេសុ។ វេរំ តស្ស ន
កេនបីតិ តស្ស កេនចិ សទ្ធិ អកុសលវេរំ វា បុគ្គលវេរំ វា នត្ថិ។

២. បញ្ញាសុត្តវណ្ណាន

២. ទុតិយេ អាទិព្រហ្មចរិយិកាយាតិ មគ្គព្រហ្មចរិយស្ស អាទិភូតាយ។
បញ្ញាយាតិ វិបស្សនាយ។ គរុដ្ឋានិយន្តិ ការវុប្បត្តិបច្ចយភូតំ គរុការជ័យំ។
តិព្ពន្តិ ពហលំ។ បរិបុច្ឆតីតិ អត្តចាឡិ អនុសន្និបុញ្ញាបរំ បុច្ឆតិ។ បរិបញ្ញតីតិ
បញ្ញំ ករោតិ, ឥទព្វាទព្វា បដិបុច្ឆិស្សាមីតិ វិតក្កេតិ។ ទ្វយេនាតិ ទុរិយេន។

អនាគតកថិតិកា អនាគតកថិតិកា ហោតិ។ អតិវច្ឆានកថិតិកា ឆានាវិជំ
តិវច្ឆានកថំ ន កថិតិ។ អរិយំ វា តុណ្ហិការវន្តិ អរិយតុណ្ហិការោ នាម
ចតុត្ថជ្ឈានំ, សេសកម្មជ្ឈានមនសិកា រោចិ វដ្តតិ។ ជានំ ជានាតីតិ ជានិតព្ពកំ
ជានាតិ។ បស្សំ បស្សតីតិ បស្សិតព្ពកំ បស្សតិ។ បិយត្តាយាតិ
បិយការត្តាយ។ គរុត្តាយាតិ គរុការត្តាយ។ ការនាយាតិ ការនត្តាយ
គុណសម្បវនាយ វា។ សាមញ្ញាយាតិ សមណធម្មត្តាយ។ ឯកីភាវាយាតិ
និរន្តរការត្តាយ។

៣-៤. អប្បិយសុត្តទ្វយវណ្ណានា

៣-៤. តតិយេ អប្បិយបសំសីតិ អប្បិយជនស្ស បសំសកោ វណ្ណាកាលី។
បិយគរហិតិ បិយជនស្ស និន្ទកោ គរហកោ។ ចតុត្ថ អនវញ្ញត្តិកាមោតិ
“អហោ វត មំ អញ្ជេន អវជានេយ្យ”ន្តិ អនវជាននកាមោ។ អកាលញ្ញតិ
កថាកាលំ ន ជានាតិ, អកាលេ កថិតិ។ អសុចីតិ អសុចីហិ កាយកម្មាធិហិ
សមន្មាគតោ។

៥. បឋមលោកធម្មសុត្តវណ្ណានា

៥. បញ្ចមេ លោកស្ស ធម្មាតិ លោកធម្មា។ ឯតេហិ មុត្តា នាម នត្តិ,
ពុទ្ធានម្បិ ហោន្តិ។ តេនេវាហ - លោកំ អនុបរិវត្តន្តិ អនុពន្ធន្តិ នប្បជហន្តិ,
លោកតោ ន និវត្តន្តិ អត្ថោ។ លោកោ ច អដ្ឋលោកធម្ម អនុបរិវត្តតិ
អយញ្ច លោកោ ឯតេ អនុពន្ធនិ ន បជហតិ, តេហិ ធម្មហិ ន និវត្តតិ
អត្ថោ។

លោកោ អលោកោតិ លោកេ អាគតេ អលោកោ អាគតោយេវាតិ វេទិតញ្ចោ។
អយសាធិសុបិ ឯសេវ នយោ។ អវេក្ខតិ វិបរិណាមធម្មតិ “វិបរិណាមធម្មា

ឥម"តិ ឯវំ អវេក្ខតិ។វិជ្ជបិតាតិវិធមិតាវិទ្ធិសិតា។ បទញ្ច ញត្វាតិ និព្វានបទំ
ជានិព្វា។ សម្មប្បជានាតិ ភវស្ស ចារគ្គតិ ភវស្ស ចារំ គតោ និប្បត្តិ មត្តកំ
បត្តោ, និព្វានបទំ ញត្វាវ តំ ចារំ គតភាវំ សម្មប្បជានាតីតិ។ ឥមស្មី សុត្ត
វដ្ឋវិវដ្ឋំ កថិតំ។

៦. ទុតិយលោកធម្មសុត្តវណ្ណាន

៦. ធន្នេកោវិសេសោតិ កីវិសេសការណំ។ កោ អធិប្បយាសោតិ កោ
អធិកប្បយោកោ។ បរិយាធាយាតិ គហេត្វា បរិនិដ្ឋបេត្វា។ ឥធាបិ វដ្ឋវិវដ្ឋមេវ
កថិតំ។

៧. ទេវទត្តវិបត្តិសុត្តវណ្ណាន

៧. សត្តមេ អចិរបក្កន្តេតិ សង្ឃំ ភិទ្ធិត្វា ន ចិរបក្កន្តេ។ អារព្ពាតិ អាគម្ម
បដិច្ច សន្ធាយ។ អត្តវិបត្តិន្តិ អត្តនោវិបត្តិ វិបន្នាការំ។ សេសបទេសុបិ ឯសេវ
នយោ។ អភិកុយ្យាតិ អភិកវិត្វា មទ្ធិត្វា។

៨. ឧត្តវិបត្តិសុត្តវណ្ណាន

៨. អដ្ឋមេ វជជាលីកាយន្តិ ឯវំនាមកេវិហារេ។ សោ កិវ វជវនេ និវិដ្ឋត្វា
វជជាលីកាតិ សង្ឃំ គតោ។ ចាតុរហោសីតិ ឥមមត្តំ ទេវវញ្ញោ
អាហោចេស្សមីតិ គន្ធា ចាកដោ អហោសិ។ អាទិព្រហ្មចរិយកោតិ
សិក្ខត្តយសង្កហស្ស សកលសាសនព្រហ្មចរិយស្ស អាទិត្វតោ។

៩. នន្ទសុត្តវណ្ណាន

៩. នរមេ កុលបុត្តាតិ ជាតិកុលបុត្តោ។ ពលវាតិ ជាមសម្បជញ្ញោ។
ចាសាធិកោតិ រូបសម្បត្តិយា បសាទជនកោ។ តិព្ភរាគោតិ ពហលរាគោ។
កិមញ្ញត្រាតិអាទីសុ អយមត្ថោ - កី អញ្ញេន ការណេន កថិតេន, អយំ នន្ទោ
ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារោ ភោជនេ មត្តញ្ញ ជាគិរិយមនុយុត្តោ សតិសម្បជញ្ញេន
សមន្មាគតោ, យេហិ នន្ទោ សក្កោតិ បរិបុណ្ណំ បរិសុទ្ធី ព្រហ្មចរិយំ ចរិតំ។ សចេ
ឥមេហិ ការណេហិ សមន្មាគតោ នាគវិស្ស, ន សក្កណោយ្យាតិ។ ឥតិហ
តត្ថាតិ ឯវំ តត្ថ។ ឥមស្មី សុត្ត វដ្ឋមេវ កថិតំ។

១០. ការណ្ណាវសុត្តវណ្ណនា

១០. ធនមេ អញ្ញេនាញ្ញំ បដិចរតីតិ អញ្ញេន ការណេន វចនេន វា អញ្ញំ
ការណំ វចនំ វា បដិច្ចានេតិ។ ពហិទ្វា កថំ អបនាមេតីតិ ពាហិរតោ អញ្ញំ
អាគន្ធកកថំ ឌីតារេតិ។ អបនេយ្យេសោតិ អបនេយ្យេ នីហិរិតតោ ឯស។
សមណទូសីតិ សមណទូសកោ។ សមណបលាថោតិ វីហីសុ វីហិបលាថោ
វិយ និស្សរតាយ សមណេសុ សមណបលាថោ។ សមណការណ្ណាវេតិ
សមណកចវរោ។ ពហិទ្វា នាសេន្តីតិ ពហិ នីហរន្តិ។ យវករណេតិ យវខេត្តេ។
ដុណាមាណស្សាតិ ឧច្ឆេ ហ្មនេ ឋត្វា មហាវាតេ ឌីបុនិយមាណស្ស។ អបសម្មជ្ជន្តីតិ
សារធាញ្ញានំ ឯកតោ ទុព្ពលធាញ្ញានំ ឯកតោ ករណត្ថំ បុនប្បុនំ អបសម្មជ្ជន្តិ,
អបសម្មជ្ជនិសម្ពាតេន វាតត្តាហិណា សុប្បេន វា វត្តេន វា នីហរន្តិ។ ទទ្ធវន្តិ
ទទ្ធវសន្តិ។

សំវាសាយន្តិ សំវាសេន អយំ។ វិជានាថាតិ ជានេយ្យេថ។ សន្តវាថោតិ
សណ្ណាវាថោ។ ជនវតីតិ ជនមជ្ឈេ។ រហោ ករោតិ ករណន្តិ ករណំ វុច្ឆតិ
ចាបកម្មំ, តំ រហោ បដិច្ចន្ទោ ហុត្វា ករោតិ។ សំសប្បី ច មុសាវាធិតិ

សំសប្បីត្វា មុសាវាធី, មុសា ភណ្ឌោ សំសប្បតិ ជន្មតីតិ អត្តោ។ ឥមស្មី សុត្ត
វដ្តមេវ កថេត្វា គាថាសុ វដ្តវិវដ្ត កថិតត្ថិ។

មេត្តាវត្ថោ បឋមោ។

២. មហាវត្ថោ

១. វេរញ្ញសុត្តវណ្ណា

១១. ធុតិយស្ស បឋមេ អភិវាទេតីតិ វិវាទីនិ ន សមណោ គោតមោតិ
ឯត្ថ វុត្តនការេន យោជេត្វា វិវេត្ត អត្តោ វេទិតត្ថោ “ន វុត្តតិ ឆាសនា វុដ្ឋាតិ,
នាបិ ‘ឥធម៌ កោត្តោ និសីទន្ត’តិ វិវាទី អាសនេន វា និមន្តេតី”តិ។ ឯត្ថ ហិ វា-សន្តោ
វិការេន នាម អត្ត “រូបំ និច្ចំ វា អនិច្ចំ វា”តិ អាទិសុ វិយ។ វិវាទី អថ អត្តនោ
អភិវាទនាទីនិ អករោន្ត ភក្កវន្តំ ទិស្វា អាហា - តយិទំ, ភោ គោតម, តថេវាតិ។
យំ តំ មយា សុតំ, តំ តថេវ, តំ សវនញ្ច មេ ទស្សនញ្ច សំសន្តតិ សមេតិ,
អត្តតោ ឯកីការំ កច្ចតិ។ ន ហិ ភវំ គោតមោ... បេ... អាសនេន វា និមន្តេតីតិ។
វិវាទី អត្តនោ សុតំ ទិដ្ឋេន និគមេត្វា និមន្តោ អាហា - តយិទំ, ភោ គោតម, ន
សម្មន្នមេវាតិ តំ អភិវាទនាទីនិ អករណំ អយុត្តមេវាតិ។

អថស្ស ភក្កវា អត្តក្កំសនបវវម្ពននោសំ អនុបគម្ម ករុណាសីតលេន
បាទយេន តំ អញ្ញាណំ វិធមិត្វា យុត្តការំ ទស្សេតុកាមោ នាហំ តំ
ព្រាហ្មណាតិ អាទិមាហា។ តត្រាយំ សន្តេបត្តោ - អហំ, ព្រាហ្មណ,
អប្បជីហតេន សព្ពញ្ញតញ្ញាណាចក្កនា ឱលោកេន្តោបិ តំ បុគ្គលំ ឯតស្មី
សនេវកាទិភេទេ លោកេន បស្សមិ, យមហំ អភិវាទេយ្យំ វា បច្ចុដ្ឋេយ្យំ វា
អាសនេន វា និមន្តេយ្យំ។ អនច្ចវិយំ វា ឯតំ, ស្វាហំ អន្ធិ សព្ពញ្ញតំ បត្តោ វិវាទី

និងបច្ចាការពរហំ បុគ្គលំ ន បស្សមិ។ អបិច ខោយនាចាហំ សម្បត្តិជាតោវ
ឧត្តរេន មុខោ សត្តបទីវិហារេន គន្ធា សកលំ ធនសហស្សិលោកធាតុ
ឡិលោកេសី, តទាបិ ឯតស្មី សនេវកាធិកេនេ លោកេ តំ បុគ្គលំ ន បស្សមិ,
យមហំ ឯវរូបំ និងបច្ចាការំ ករេយ្យំ។ អថ ខោ មំ

សោឡសកប្បសហស្សយុកោ ជីណាសវមហាព្រហ្មាបិ អញ្ញាលី បគ្គហេត្វា
“ត្វំ លោកេ មហាបុរិសោ, ត្វំ សនេវកស្ស លោកស្ស អគ្គោ ច ជេដ្ឋោ ច សេដ្ឋោ
ច, នត្តិ តយា ឧត្តរិតរោ” តិ សញ្ញាតសោមនស្សោ បតិមាទេសិ។ តទាបិ ចាហំ
អត្តនា ឧត្តរិតរំ អបស្សន្តោ អាសភី វាចំ និច្ឆារេសី - “អគ្គោហមស្មី លោកស្ស,
ជេដ្ឋោហមស្មី លោកស្ស, សេដ្ឋោហមស្មី លោកស្ស” តិ។ ឯវំ

សម្បត្តិជាតស្សាបិ មយ្ហំ អភិវាទនាធិរហោ បុគ្គលោ នត្តិ, ស្វាហំ ឥនាធិ
សព្ពញ្ញតំ បត្តោ កំ អភិវាទេយ្យំ។ តស្មា ត្វំ, ព្រាហ្មណ, មា តថាគតា ឯវរូបំ
បរមនិបច្ចាការំ បត្តយិ។ យញ្ញិ, ព្រាហ្មណ, តថាគតោ អភិវាទេយ្យ វា... បេ....
អាសនេន វា និមន្តេយ្យ, មុទ្ធាបិ តស្ស បុគ្គលស្ស រត្តិបរិយោសានេ
បរិចាកសិចិលពន្ធនំ វណ្ណា មុត្តតាលដលំ វិយ គីវតោ ធិដ្ឋិតា សហសាវ
ភូមិយំ និបតេយ្យ។

ឯវំ វុត្តេបិ ព្រាហ្មណោ ធុប្បញ្ញតាយ តថាគតស្ស លោកជេដ្ឋការំ
អសល្លេត្តេន្តោ កេវលំ តំ វចនំ អសហមាទោ អាហា - អរសរូចោ ភរំ
គោតមោតិ។ អយំ កិរស្ស អធិប្បាយោ - យំ លោកេ
អភិវាទនបច្ចដ្ឋានអញ្ញាលីកម្មសាមីចិកម្មំ “សាមគ្គិរសោ” តិ វុច្ចតិ, តំ ភោតោ
គោតមស្ស នត្តិ។ តស្មា អរសរូចោ ភរំ គោតមោ, អរសជាតិកោ
អរសសភាវោតិ។ អថស្ស ភគវា ចិត្តមុទុការវជននត្តំ ឧដ្ឋិបច្ចនិកការំ
បរិហារន្តោ អញ្ញថា តស្ស វចនស្ស អត្តំ អត្តនិ សន្តស្សន្តោ អត្តិ ខេស,
ព្រាហ្មណ, បរិយាយោតិអាធិមាហ។

តត្ថ អត្ថិ ខ្មោសាតិ អត្ថិ ខោ ឯស។ បរិយាយោតិ ការណំ។ ឥទំ វុត្ថំ ហោតិ -
អត្ថិ ខោ, ព្រាហ្មណ, ឯតំ ការណំ, យេន ការណេន មំ “អរស្សតោ ករំ
គោតមោ” តិ វេទមាដោ បុគ្គលោ សម្មា វេទេយ្យ, អវិតថវាជីតិ សន្និំ គច្ឆេយ្យ។
កតមោ បន សោតិ? យេ តេ, ព្រាហ្មណ, រូបរសា... បេ... ដោជ្ជព្ភរសា, តេ
តថាគតស្ស បហីនាតិ។ កី វុត្ថំ ហោតិ? យេ តេ ជាតិវសេន វា ឧបបត្តិវសេន
វា សេដ្ឋសម្មតានម្បិ បុព្វជ្ជនានំ រូចារម្មណាធិនិ អស្សនេន្ទានំ អភិនន្ទន្ទានំ
រជ្ជន្ទានំ ឧប្បជ្ជន្តិ កាមសុខស្សនសម្ពាតា រូបរសា, សទ្ធករសា, គន្ធករសា, រសរសា,
ដោជ្ជព្ភរសា, យេ ឥមំ លោកំ គីវាយ ពន្ធិត្វារិយ អារិញ្ញន្តិ,
វត្តារម្មណាធិសាមគ្គិយញ្ច ឧប្បន្នតា សាមគ្គិរសាតិ វុច្ឆន្តិ។ តេ សព្វេបិ
តថាគតស្ស បហីនា។ “មយ្ហំ បហីនា” តិ វត្ថុព្រឹត្តិ មមាការេន អត្តានំ
អនុក្ខិបន្តោ ធម្មំ ទេសេតិ, ទេសនាវិលាសោ វា ឯស តថាគតស្ស។

តត្ថ បហីនាតិ ចិត្តសន្តានតោវិគតា, បដហិតា វា។ ឯតស្មី បនត្ថេ
ករណេ សាមិវេនំ ទដ្ឋព្ពំ។ អរិយមគ្គសត្តេន ឧច្ឆិទ្ធំ តណ្ហាវិជ្ជាមយំ មូលំ
ឯតេសន្តិ ឧច្ឆិទ្ធមូលា។ តាលវត្ថុវិយ ទេសំ វត្ថុ កតន្តិ តាលាវត្ថុកតា។ យថា
ហិ តាលវត្ថុំ សមូលំ ឧទ្ធវិទ្ធា តស្ស វត្ថុមត្តេ តស្មី បទេសេ កតេ ន បុន តស្ស
តាលស្ស ឧប្បត្តិ បញ្ញាយតិ, ឯវំ អរិយមគ្គសត្តេន សមូលេ រូចាធិរសេ ឧទ្ធវិទ្ធា
តេសំ បុព្វេ ឧប្បន្នបុព្វការេន វត្ថុមត្តេ ចិត្តសន្តានេ កតេ សព្វេបិ តេ
តាលាវត្ថុកតាតិ វុច្ឆន្តិ។ អវិវុទ្ធិធម្មតា វា មត្តកច្ឆិទ្ធតាលាវិយ កតាតិ
តាលាវត្ថុកតា។ យស្មា បន ឯវំ តាលាវត្ថុកតា អនការំកតា ហោន្តិ, យថា
ទេសំ បច្ឆាការោ ន ហោតិ, តថា កតា ហោន្តិ។ តស្មា អាហា - អនការំកតាតិ។
អាយតី អនុប្បាទធម្មាតិ អនាគតេ អនុប្បជ្ជនកសភាវា។

នៅ ច ខោយំ ត្ងំ សន្ធាយ វ៌ទេសីតិ យញ្ច ខោ ត្ងំ សន្ធាយ វ៌ទេសី, សោ
បរិយាយោ ន ហោតិ។ ននុ ច ឯ វ៌ វុត្តោ យោ ព្រាហ្មណោ ន វុត្តោ សាមគ្គីវសោ,
តស្ស អត្តនិវិជ្ជមានតា អនុញ្ញាតា ហោតីតិ? ន ហោតិ។ យោ ហិ នំ
សាមគ្គីវសំ កាតុំ ភព្វោ ហុត្វា ន ករោតិ, សោ តទភាវេន អវស្សចោតិ វុត្តព្ពតំ
អវហតិ។ ភគវា បន អភព្ពាវ ឯតំ កាតុំ, តេនស្ស ការណោ អភព្ពតំ
បកាសេន្តោ អាហា - “នៅ ច ខោយំ ត្ងំ សន្ធាយ វ៌ទេសី”តិ។ យំ បរិយាយំ
សន្ធាយ ត្ងំ មំ “អវស្សចោ”តិ វ៌ទេសី, សោ អម្ពេសុ នេវ វុត្តព្ពាតិ។

ឯ ព្រាហ្មណោ អត្តនា អធិប្បតំ អវស្សបតំ អាហោបេតុំ អសក្កោន្តោ
អថាបំ និព្ពោតោ ភវន្តិអាធិមាហា។ សព្ពបរិយាយេសុ ចេត្ត វុត្តនយេនេវ
យោជនាក្កមំ វិទិត្វា សន្ធាយភាសិតមត្តំ ឯ វ៌ វេទិតព្ពំ - ព្រាហ្មណោ តទេវ
វ៌យោវុទ្ធានំ អភិវាទនាធិកម្មំ លោកេ “សាមគ្គីបរិភោតោ”តិ មញ្ញមាណោ
តទភាវេន ច ភគវន្តំ “និព្ពោតោ”តិអាធិមាហា។ ភគវា ច យ្វាយំ រូបាធិសុ
សត្តានំ ធន្តរាគបរិភោតោ, តទភាវំ អត្តនិ សម្មស្សមាណោ អបំ
បរិយាយមនុជានិ។

បុន ព្រាហ្មណោ យំ លោកេ វ៌យោវុទ្ធានំ អភិវាទនាធិកុលសមុទាហរកម្មំ
លោកិយា ករោន្តិ, តស្ស អភិវិយំ សម្មស្សមាណោ ភគវន្តំ អភិវិយវាទោតិ
អាហា។ ភគវា បន យស្មា កាយទុច្ឆរិតាធិនំ អភិវិយំ វ៌ទតិ, តស្មា តំ
អភិវិយវាទិតំ អត្តនិ សម្មស្សមាណោ អបំ បរិយាយមនុជានិ។ តត្ថ វេបេត្វា
កាយទុច្ឆរិតាធិនិ អវសេសា អកុសលា ធម្មា អនេកវិហិតា ចាបកា
អកុសលា ធម្មាតិ វេទិតព្ពា។

បុន ព្រាហ្មណោ តទេវ អភិវាទនាធិកម្មំ ភគវតិ អបស្សន្តោ “ឥមំ អាគម្ម
អយំ លោកតន្តិ លោកបវេណី ឧច្ឆិជ្ជតិ”តិ មញ្ញមាណោ ភគវន្តំ ឧច្ឆេទវាទោតិ

អាហា។ ភគវា បន យស្មា បញ្ចកាមគុណិករាគស្ស ចេវ
អកុសលចិត្តទ្វយសម្បយុត្តស្ស ច ធាសស្ស អនាគាមិមគ្គន ឧប្បទំ វេទតិ,
សញ្ញាកុសលសម្បវស្ស បន មោហស្ស អរហត្តមគ្គន ឧប្បទំ វេទតិ, វេបេត្វា តេ
តយោ អវសេសានំ ចាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ យថានុរូបំ ចត្វហិ មគ្គហិ
ឧប្បទំ វេទតិ, តស្មា តំ ឧប្បទវាទំ អត្តនិ សម្បស្សមាណោ អបរំ
បរិយាយមនុជានិ។

បុន ព្រាហ្មណោ “ជិគុច្ឆតិ មញ្ញេ សមណោ គោតមោ ឥទំ វេយ្យុទ្ធានំ
អភិវាទនាទិកុលសមុទាហរកម្មំ, តេន តំ ន ករោតិ” តិ មញ្ញមាណោ ភគវន្តំ
ជេគុច្ឆតិ អាហា។ ភគវា បន យស្មា ជិគុច្ឆតិ កាយទុច្ឆរិតាធិហិ, យានិ
កាយវេមនោទុច្ឆរិតានិ ចេវ យាវ ច អកុសលានំ លាមកធម្មានំ សមាបត្តិ
សមាបជ្ជនា សមន្តិកាវោ, តំ សត្តម្យិ គ្វេរិយ មណ្ឌនកជាតិកោ បុរិសោ
ជិគុច្ឆតិ ហិរិយតិ, តស្មា តំ ជេគុច្ឆតំ អត្តនិ សម្បស្សមាណោ អបរំ
បរិយាយមនុជានិ។ តត្ថ កាយទុច្ឆរិតេនាទិអាទិ ករណាវចនំ ឧបយោគត្ថេ
ទដ្ឋព្វំ។

បុន ព្រាហ្មណោ តទេវ អភិវាទនាទិកម្មំ ភគវតិ អបស្សន្តោ “អយំ ឥទំ
លោកដេជ្ជកកម្មំ វិនេតិ វិនាសេតិ, អថ វា យស្មា ឯតំ សាមិចិកម្មំ ន ករោតិ,
តស្មា អយំ វិនេតញ្ញោ និគ្គណ្ហិតញ្ញោ” តិ មញ្ញមាណោ ភគវន្តំ វេនយិកោតិ អាហា។
តត្រាយំ បទត្ថោ - វិនយតីតិ វិនយោ, វិនាសេតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ វិនយោ ឯវ
វេនយិកោ។ វិនយំ វា អរហតីតិ វេនយិកោ, និគ្គហំ អរហតីតិ វុត្តំ ហោតិ។
ភគវា បន យស្មា រាគាធិនំ វិនយាយ វ្យុបសមាយ ធម្មំ ទេសេតិ, តស្មា
វេនយិកោ ហោតិ។ អយមេវ ចេត្ត បទត្ថោ - វិនយាយ ធម្មំ ទេសេតីតិ

វេនយីកោ។ វិចិត្រា ហ៊ី តទ្វីតុត្តិ។ ស្វាយំ តំ វេនយីកោ អត្តនិ
សម្បស្សមាណោ អបរំ បរិយាយមនុជានិ។

បុន ព្រាហ្មណោ យស្មា អភិវាទនាធិនិ សាមីចិកម្មានិ ករោត្តា វាយោវុទ្ធេ
តោសេន្តិ ហាសេន្តិ, អករោត្តា បន តាបេន្តិ វិហាសេន្តិ ទោមនស្សំ នេសំ
ឧប្បាទេន្តិ, ភគវា ច តានិ ន ករោតិ, តស្មា “អយំ វាយោវុទ្ធេ តបតី” តិ
មញ្ញមាណោ សប្បវិសាចារិវិហិតត្តា វា “កបណាបុរិសោ អយ” តិ មញ្ញមាណោ
ភគវន្តំ តបស្សី តិ អាហា។ តត្រាយំ បទនត្ថោ - តបតី តិ តថា, រោសេតិ
វិហាសេតិ តិ អត្ថោ។ សាមីចិកម្មាករណស្សេតំ អធិវចនំ។ តថា អស្ស អត្ថិ តិ
តបស្សី។ ធុតិយេ អត្ថិ កប្បេ ព្យញ្ញនា និ អវិចារេត្វា លោកេ កបណាបុរិសោ
តបស្សី តិ វុច្ឆតិ។ ភគវា បន យេ អកុសលា ធម្មា លោកំ តបនតោ តបនីយានិ
វុច្ឆតិ, តេសំ បហ្នានត្តា យស្មា តបស្សី តិ សង្ខំ គតោ។ តស្មា តំ តបស្សី តំ អត្តនិ
សម្បស្សមាណោ អបរំ បរិយាយមនុជានិ។ តត្រាយំ វចនត្ថោ - តបន្តិ តិ តថា,
អកុសលធម្មានមេតំ អធិវចនំ។ តេ តបេ អស្សិ និរស្សិ បហាសិ វិទ្ធីសី តិ
តបស្សី។

បុន ព្រាហ្មណោ តំ អភិវាទនាធិកម្មំ ទេវលោកគត្តសម្បត្តិយា
ទេវលោកបដិសន្ធិបដិលាភាយ សំវត្ថតិ តិ មញ្ញមាណោ ភគវតិ ចស្ស អភាវំ
ធិស្វា ភគវន្តំ អបគត្តោ តិ អាហា។ កោធរសេន វា ភគវតោ មាតុកុច្ឆិស្មី
បដិសន្ធិគ្គហណោ ទោសំ ទស្សេន្តោបិ វា មាហា។ តត្រាយំ វចនត្ថោ - គត្តតោ
អបគតោ តិ អបគត្តោ, អគត្តោ ទេវលោកុបបត្តិ ចាបុណិវុត្តិ អធិប្បាយោ។
ហីនោ វា គត្តោ អស្សតិ អបគត្តោ។ ទេវលោកគត្តបរិពាហិវត្តា អាយតិ
ហីនគត្តបដិលាភភាគី តិ។ ហីនោ វាស្ស មាតុកុច្ឆិស្មី គត្តវាសោ អហោសី តិ
អធិប្បាយោ។ ភគវតោ បន យស្មា អាយតិ គត្តសេយ្យា អបគតា, តស្មា សោ តំ

អបគត្តតំ អត្ថនិ សម្មស្សមាណោ អបរំ បរិយាយមនុជានិ។ តត្រ ច យស្ស ខោ,
ព្រាហ្មណ, អាយតី គត្តសេយ្យា បុណព្ភរាភិទិត្តិ បហីនាតិ ឯតេសំ បទានំ
ឯវមត្តោ ទដ្ឋព្ពោ - “ព្រាហ្មណ, យស្ស បុគ្គលស្ស អនាគតេ គត្តសេយ្យា
បុណព្ភរេ ច អភិទិត្តិ អនុត្តរេន មគ្គេន វិហាតការណត្តា បហីនា។
គត្តសេយ្យាគហណោន ចេត្ត ជលាពុជយោនិ គហិតា,
បុណព្ភរាភិទិត្តិគ្គហណោន ឥតរា តិស្សោ”បិ។

អបិច គត្តស្ស សេយ្យា គត្តសេយ្យា។ បុណព្ភរោ ឯវ អភិទិត្តិ
បុណព្ភរាភិទិត្តិ ឯវមេត្ត អត្តោ ទដ្ឋព្ពោ។ យថា ច វិញ្ញាណដ្ឋីតិ តំ វុត្តេបិ ន
វិញ្ញាណតោ អញ្ញា បិតិ អត្ថិ, ឯវមិធាបិ ន គត្តតោ អញ្ញា សេយ្យា វេទិតញ្ញា។
អភិទិត្តិ ច នាម យស្មា បុណព្ភរក្ខតាបិ អបុណព្ភរក្ខតាបិ អត្ថិ, ឥធ ច
បុណព្ភរក្ខតា អធិប្បតា, តស្មា វុត្តំ - “បុណព្ភរោ ឯវ អភិទិត្តិ
បុណព្ភរាភិទិត្តិ”តិ។

ឯវំ អាគតកាលតោ បដ្ឋាយ អរសរូបតាធិហិ អដ្ឋហិ អក្កោសវត្ថូហិ
អក្កោសន្តម្បិ ព្រាហ្មណំ ភគវា ធម្មិស្សរោ ធម្មរាជា ធម្មសាមី តថាគតោ
អនុកម្មាយ សីតលេនេវ ចក្កុនា ព្រាហ្មណំ ឱលេកេន្តោ យំ ធម្មធាតុំ
បដិវិជ្ជិត្វា ទេសនាវិលាសប្បត្តា នាម ហោតិ, តស្ស ធម្មធាតុយា
សុប្បដិវិទ្ធត្តា វិគតវលាហាកេ នភេ បុណ្ណាចន្ទោវិយ ច សរទកាលេ ស្វរិយោ
វិយ ច ព្រាហ្មណស្ស បាធយន្ធការំ វិធមេន្តោ តានិយេវ អក្កោសវត្ថូនិ តេន
តេន បរិយាយេន អញ្ញថា ទស្សេត្វា បុនបិ អត្តនោ ករុណាវិច្ឆារំ អដ្ឋហិ
លោកធម្មហិ អកម្បិយភាវេន បដិលទ្ធតាធិគុណាលក្ខណំ បថវិសមចិត្តតំ
អកុប្បធម្មតញ្ច បកាសេន្តោ “អយំ ព្រាហ្មណោ កេវលំ
បលិតសិរទណ្ឌាទន្តវលិត្តចតាធិហិ អត្តនោ វុទ្ធការំ សល្លក្ខេតិ, នោ ច ខោ

ជាធាតុ អត្តានំ ជាតិយា អនុគតំ ជរាយ អនុសដំ ព្យាធិនោ អធិក្ខតំ មរណេន
អញ្ញាហតំ អន្ធមរិត្វា បុនស្សេវ ឧត្តានសេយ្យនារកការៈ គមនីយំ។ មហាន្តេន
ខោ បនឧស្សាហេន មម សន្តិកំ អាគតោ, តទស្ស អាគមនំ សាត្តកំ ហោតូ" តិ
ចិន្តត្វា ឥមស្មី លោកេ អត្តនោ អប្បដិសមំ បុរេជាតការំ ទស្សេន្តោ
សេយ្យថាបិ, ព្រាហ្មណាតិអាទិនា នយេន ព្រាហ្មណស្ស ធម្មទេសនំ វុឡ្យសិ។

តត្ថ សេយ្យថាបិ តិអាទិនំ ហេដ្ឋា វុត្តនយេនេវ អត្តោ វេទិតញោ។ អយំ បន
វិសេសោ - ហេដ្ឋា វុត្តនយេនេវ ហិ តេ កុក្កជចោតកា បក្ខេវិធុនន្តា
តំខណានុរូបំ វិវរន្តា និក្ខមន្តិ។ ឯវំ និក្ខមន្តានព្យា តេសំ យោ បឋមតំ និក្ខមតិ,
សោ ជេដ្ឋាតិ វុច្ឆតិ។ តស្មា ភគវា តាយ ឧបមាយ អត្តនោ ជេដ្ឋការំ
សាធម្មកាមោ ព្រាហ្មណំ បុច្ឆតិ - យោ នុខោ តេសំ
កុក្កជចោតកានំ... បេ... កិន្តិ ស្វាស្ស វេចនីយោតិ។ តត្ថ កុក្កជចោតកានន្តិ
កុក្កជចោតកានំ។ កិន្តិ ស្វាស្ស វេចនីយោតិ សោ កិន្តិ វេចនីយោ អស្ស, កី
វុត្តញោ ភវេយ្យ ជេដ្ឋា វា កនិដ្ឋា វាតិ។

“ជេដ្ឋា” តិស្ស, ភោ គោតម, វេចនីយោតិ, ភោ គោតម, សោ ជេដ្ឋា ឥតិ
អស្ស វេចនីយោ។ កស្មាតិ បេ? សោ ហិ នេសំ ជេដ្ឋាតិ, យស្មា សោ នេសំ
វុច្ឆតោតិ អត្តោ។ អថស្ស ភគវា ឱបម្ពំ សម្បជិចានេន្តោ ឯវមេវ ខោតិ អាហ,
យថា សោ កុក្កជចោតកោ, ឯវំ អហម្មិ។ អវិជ្ជាគតាយ បជាយាតិ អវិជ្ជា
វុច្ឆតិ អញ្ញាណំ, តត្ថ គតាយ។ បជាយាតិ សត្តិវេចនមេតំ, អវិជ្ជាកោសស្ស
អន្តោ បរិដ្ឋេសុ សត្តេសូបិ វុត្តំ ហោតិ។ អណ្ណាភូតាយាតិ អណ្ណាភូតាយ
បជាតាយ សញ្ញាតាយ។ យថា ហិ អណ្ណេ និព្ពត្តា ឯកច្ឆេ សត្តា អណ្ណាភូតាតិ
វុច្ឆន្តិ, ឯវមយំ សញ្ញាបិ បជា អវិជ្ជណ្ណាកោសេ និព្ពត្តត្តា អណ្ណាភូតាតិ វុច្ឆតិ។
បរិយោនទ្ធាយាតិ តេន អវិជ្ជណ្ណាកោសេន សមន្តតោ ឱនទ្ធាយ ពទ្ធាយ

វេបិតាយ។ អវិជ្ជុណ្ណកោសំ បទាលេត្វាតិ តំ អវិជ្ជាមយំ អណ្ណកោសំ ភិទ្ធីត្វា។
ឯកោវ លោកេតិ សកលេបិ លោកសន្និវាសេ អហមេវ ឯកោ អនុតិយោ។
អនុត្តរំ សម្មាសម្ពោធិ អភិសម្ពុទ្ធាតិ ឧត្តរហិតំ សព្វសេដ្ឋំ សម្មា សាមញ្ញ
ពោធិ, អថ វា បសត្ថំ សុន្ទរញ្ច ពោធិ។ អរហត្តមគ្គញ្ញាណស្សតំ នាម,
សព្វញ្ញតញ្ញាណស្សបិ នាមមេវ។ ឧភយម្បិ វុដ្ឋតិ។ អញ្ញេសំ អរហត្តមគ្គោ
អនុត្តរា ពោធិ ហោតិ, ន ហោតីតិ? ន ហោតិ។ កស្មា? អសព្ពគុណនាយ កត្តា។
តេសញ្ញិ កស្សចិ អរហត្តមគ្គោ អរហត្តជលមេវ ទេតិ, កស្សចិ តិស្សោវិជ្ជា,
កស្សចិ ធម៌អភិញ្ញា, កស្សចិ ចតស្សោ បដិសម្ពិទ្ធា, កស្សចិ
សាវកចារិមញ្ញាណំ។ បច្ចេកពុទ្ធានម្បិ បច្ចេកពោធិញ្ញាណមេវ ទេតិ, ពុទ្ធានំ
បន សព្ពគុណសម្បត្តិ ទេតិ អភិសេកោវិយ រញ្ញោ សព្វលោកិស្សរការំ។
តស្មា អញ្ញេស្ស កស្សចិបិ អនុត្តរា ពោធិ ន ហោតីតិ។ អភិសម្ពុទ្ធាតិ
អព្ពញ្ញាសី បដិវិជ្ជី, បត្តោម្ហិ អធិគតោម្ហិតិ វុត្ថំ ហោតិ។

ឥនានិ យទេតំ ភគវតោ “ឯមេវ ខោ” តិអាទិនា នយេន វុត្ថំ
ឱបម្មសម្បជីវាទនំ, តំ ឯវំ អត្ថេន សំសន្និទ្ធា វេទិតព្ពំ - យថា ហិ តស្សា
កុក្កជិយា អត្ថនោ អណ្ណេសុ អធិសយនាទិតិវិធកិរិយាករណំ, ឯវំ
ពោធិបល្លង្កេ និសិទ្ធស្ស ពោធិសត្តភូតស្ស ភគវតោ អត្ថនោ សន្តានេ អនិច្ចំ,
ទុក្ខំ, អនត្តាតិ តិវិធានុបស្សនាករណំ។ កុក្កជិយា តិវិធកិរិយាសម្មាទនេន
អណ្ណានំ អប្បតិកាវោវិយ ពោធិសត្តភូតស្ស ភគវតោ
តិវិធានុបស្សនាសម្មាទនេន វិបស្សនាញ្ញាណស្ស អបរិហានិ។ កុក្កជិយា
តិវិធកិរិយាករណេន អណ្ណានំ អល្លសិនេហាបរិយាទានំវិយ
ពោធិសត្តភូតស្ស ភគវតោ តិវិធានុបស្សនាសម្មាទនេន
ភវត្តយានុកតនិកន្តិសិនេហាបរិយាទានំ។ កុក្កជិយា តិវិធកិរិយាករណេន
អណ្ណាកចាលានំ តនុកាវោវិយ ពោធិសត្តភូតស្ស ភគវតោ

តិវិធានុបស្សនាសម្មាទានេន អវិជ្ជណ្ហាកោសស្ស តនុភារោ, កុក្កដិយា
តិវិធកិរិយាករណេន កុក្កដចោតកស្ស ចាទនខតុណ្ហាកានំ ឥទ្ធិខរភារោ
វិយ ពោធិសត្តក្ខតស្ស ភគវតោ តិវិធានុបស្សនាសម្មាទានេន
វិបស្សនាញាណស្ស តិក្ខុខវិប្បសន្នសូរភារោ។ កុក្កដិយា
តិវិធកិរិយាករណេន កុក្កដចោតកស្ស បរិណាមកាលោវិយ
ពោធិសត្តក្ខតស្ស ភគវតោ តិវិធានុបស្សនាសម្មាទានេន
វិបស្សនាញាណស្ស បរិណាមកាលោ វុឡិកាលោ គព្ពគ្គហណកាលោ។
កុក្កដិយា តិវិធកិរិយាករណេន កុក្កដចោតកស្ស ចាទនខសិខាយ វា
មុខតុណ្ហាកេន វា អណ្ហាកោសំ បទាលេត្វា បក្ខេ បច្ឆោដេត្វា សោត្តិនា
អភិនិព្វធាកាលោវិយ ភគវតោ តិវិធានុបស្សនាសម្មាទានេន
វិបស្សនាញាណគព្ពំ គណ្ហាបេត្វា អនុបុព្វាធិគតេន អរហត្តមគ្គេន
អវិជ្ជណ្ហាកោសំ បទាលេត្វា អភិញ្ញាបក្ខេ បច្ឆោដេត្វា សោត្តិនា
សកលពុទ្ធកុណសន្និកតកាលោ វេទិតញោ។

អហញ្ញិ, ព្រាហ្មណ, ដេវេជ្ជា សេវេជ្ជា លោកស្សតិ, ព្រាហ្មណ, យថា តេសំ
កុក្កដចោតកានំ បឋមតរំ អណ្ហាកោសំ បទាលេត្វា អភិនិព្វត្តា
កុក្កដចោតកោ ដេវេជ្ជា ហោតិ, ឯវំ អវិជ្ជាគតាយ បដាយ តំ អវិជ្ជណ្ហាកោសំ
បទាលេត្វា បឋមតរំ អរិយាយ ជាតិយា ជាតត្តា អហញ្ញិ ដេវេជ្ជា វុទ្ធតមោតិ
សង្ខំ គតោ, សព្ពគុណោហិ បន អប្បជិសមត្តា សេវេជ្ជាតិ។

ឯវំ ភគវា អត្តនោ អនុត្តរំ វេជ្ជសេដ្ឋការំ ព្រាហ្មណស្ស បកាសេត្វា ឥទានិ
យាយ បដិបទាយ តំ អធិគតោ, តំ បដិបទំ បុព្វភាគតោ បកុតិ ទស្សេតុំ អារទ្ធុំ
ខោ បន មេ, ព្រាហ្មណាតិអាទិមាហ។ តត្ថ អារទ្ធុំ ខោ បន មេ, ព្រាហ្មណ, វិរិយំ
អហោសីតិ, ព្រាហ្មណ, ន មយា អយំ អនុត្តរោ វេជ្ជសេដ្ឋភារោ កុសីតេន

មុជ្ជស្សតិណ សារទ្ធកាយេនវិក្ខិត្តចិតេន អធិគតោ, អបិច ខោ តទទិគមាយ
អារទ្ធិខោ បនមេ វិរិយំ អហោសិ។ ពោធិមណ្ឌេនិសិន្នេន មយា
ចតុសម្មប្បធានភេទំ វិរិយំ អារទ្ធិ អហោសិ, បគ្គហិតំ អសិលប្បវត្តិតំ។
អារទ្ធត្តាយេវ ច មេ តំ អសល្លំ អហោសិ។ ន កេវលញ្ចា វិរិយមេវ, សតិបិ មេ
អារម្មណាភិមុខការេន ឧបជ្ជិតា អហោសិ, ឧបជ្ជិតត្តាយេវ ច អសម្មជ្ជា។
បស្សន្ធា កាយោ អសារន្ធាតិ កាយចិត្តប្បស្សន្ធិវសេន កាយាបិ មេ
បស្សន្ធា អហោសិ។ តត្ថ យស្មា នាមកាយេ បស្សន្ធិ រូបកាយាបិ
បស្សន្ធាយេវ ហោតិ, តស្មា “នាមកាយោ រូបកាយោ” តិ អវិសេសេត្វាវ
“បស្សន្ធា កាយោ” តិ វុត្តំ។ អសារន្ធាតិ សោ ច ខោ បស្សន្ធត្តាយេវ អសារន្ធា,
វិគតទរថោតិ វុត្តំ ហោតិ។ សមាហិតំ ចិត្តំ ឯកគ្គន្តិ ចិត្តម្យិ មេ សម្មា អាហិតំ
សុដ្ឋ ឋបិតំ អប្បិតំ វិយ អហោសិ, សមាហិតតត្ថា វេ ច ឯកគ្គំ អចលំ
និប្បន្ននន្តិ។ ឯត្តាវតា ឈានស្ស បុព្វភាគបដិបទា កថិតា ហោតិ។

ឥនានិ ឥមាយ បដិបទាយ អធិគតំ បឋមជ្ឈានំ អាទិ កត្វា
វិជ្ជាត្តយបរិយោសានំ វិសេសំ ទស្សន្តោ សោ ខោ អហន្តិអាទិមាហា។ តត្ថ យំ
យាវវិនិច្ឆយនយេន វត្តព្ពំ សិយា, តំ វិសុទ្ធិមគ្គេ (វិសុទ្ធិ. ១.៦៩) វុត្តមេវ។

អយំ ខោ មេ, ព្រាហ្មណាភិអាទិសុ បនវិជ្ជាតិ វិទិតករណជ្ជនវិជ្ជា។ កី
វិទិតំ ករោតិ? បុព្ពេនិវាសំ។ អវិជ្ជាតិ តស្សេវ បុព្ពេនិវាសស្ស អវិទិតករណជ្ជន
តប្បដិច្ចាទកមោហោ។ តមោតិ ស្សេវ មោហោ តប្បដិច្ចាទកជ្ជន តមោ នាម។
អាលោកោតិ សា វេវវិជ្ជា ឱភាសករណជ្ជន អាលោកោតិ។ ឯត្ថ ច វិជ្ជា
អធិគតាតិ អត្ថោ, សេសំ បសំសាវចនំ។ យោជនា បនេត្ថ - អយំ ខោ មេ វិជ្ជា
អធិគតា, តស្ស មេ អធិគតវិជ្ជស្ស អវិជ្ជា វិហតា, វិនដ្ឋាតិ អត្ថោ។ កស្មា?
យស្មា វិជ្ជា ឧប្បន្នា។ ឯស នយោ ឥតវស្មិម្យិ បទទ្ធយេ។ យថា តន្តិ ឯត្ថ តន្តិ

និទានមត៌្តំ។ សតិយា អវិប្បវាសេន អប្បមត្តស្ស វិរិយាតាបេន អាតាបិដោ
កាយេ ច ជីវិតេ ច អនបេក្កាតាយ បហិតត្តស្ស បេសិតត្តស្សាតិ អត្ថោ។ ឥទំ
វុត្តំ ហោតិ - យថា អប្បមត្តស្ស អាតាបិដោ បហិតត្តស្ស វិហារតោ អវិជ្ជា
វិហញ្ញេយ្យ, វិជ្ជា ឧប្បន្នេយ្យ តមោ វិហញ្ញេយ្យ, អាសោកោ ឧប្បន្នេយ្យ, វេទនា
មម អវិជ្ជាវិហារា, វិជ្ជា ឧប្បន្នា, តមោ វិហារោ, អាសោកោ ឧប្បន្នោ។ ឯតស្ស
មេ បដាធានុយោគស្ស អនុបមេវ ជលំ លទ្ធព្ថំ។

អយំ ខោ មេ, ព្រាហ្មណ, បឋមា អភិនិព្វធា អហោសិ កុក្កជន្ទាបកស្សេវ
អណ្ណាកោសម្ភាតិ អយំ ខោ មម, ព្រាហ្មណ,
បុព្វេនិវាសានុស្សតិញ្ញាណមុខតុណ្ហាកេន បុព្វេ និវុត្តន្ទប្បជិន្នាទកំ
អវិជ្ជណ្ណាកោសំ បទាលេត្វា បឋមា អភិនិព្វធា បឋមា និក្ខន្ទិ បឋមា
អវិយាជាតិ អហោសិ កុក្កជន្ទាបកស្សេវ មុខតុណ្ហាកេន វា ំ ចាទនខសិខាយ
វា អណ្ណាកោសំ បទាលេត្វា តម្កា អណ្ណាកោសម្ភា អភិនិព្វធា និក្ខន្ទិ
កុក្កជនិកាយេ បច្ឆាជាតីតិ។ អយំ តាវ បុព្វេនិវាសកថាយំ នយោ។

ចុតុបចាតកថាយ បនវិជ្ជាតិ ទិព្វចក្ខុញ្ញាណវិជ្ជា។ អវិជ្ជាតិ
ចុតុបចាតប្បជិន្នាទិកា អវិជ្ជា។ យថា បន បុព្វេនិវាសកថាយំ
“បុព្វេនិវាសានុស្សតិញ្ញាណមុខតុណ្ហាកេន បុព្វេ និវុត្តន្ទប្បជិន្នាទកំ
អវិជ្ជណ្ណាកោសំ បទាលេត្វា”តិ វុត្តំ, វេទនា “ចុតុបចាតញ្ញាណមុខតុណ្ហាកេន
ចុតុបចាតប្បជិន្នាទកំ អវិជ្ជណ្ណាកោសំ បទាលេត្វា”តិ វុត្តព្ធព្ថំ។

យំ បនេតំ បច្ឆវេក្ខណញ្ញាណបរិគ្គហិតំ អាសវានំ ខយញ្ញាណាទិគមំ
ព្រាហ្មណស្ស ទស្សន្តោ អយំ ខោ មេ, ព្រាហ្មណ, តតិយាវិជ្ជាតិអាទិមាហ,
តត្ថ វិជ្ជាតិ អរហត្តមគ្គវិជ្ជា។ អវិជ្ជាតិ ចតុសច្ចប្បជិន្នាទិកា អវិជ្ជា។ អយំ ខោ
មេ, ព្រាហ្មណ, តតិយា អភិនិព្វធា អហោសីតិ ឯត្ថ អយំ ខោ មម, ព្រាហ្មណ,

អាសវ៉ានំ ខយញ្ញាណមុខតុណ្ហាកេន ចតុសច្ចបដិច្ឆាទកំ អវិជ្ជណ្ហាកោសំ
បទាលេត្វា តតិយា អភិនិព្វឺនា តតិយា និក្ខន្តិ តតិយា អរិយជាតិ អហោសិ
កុក្កជន្មាបកស្សេវ មុខតុណ្ហាកេន វា ចាននខសិខាយ វា អណ្ហាកោសំ
បទាលេត្វា តម្ហា អណ្ហាកោសម្ហា អភិនិព្វឺនា និក្ខន្តិ កុក្កជនិកាយេ
បច្ឆាជាតីតិ។

ឯត្រាវតា កី ទស្សេសីតិ? សោ ហិ, ព្រាហ្មណ, កុក្កជន្មាបកោ
អណ្ហាកោសំ បទាលេត្វា តតោ និក្ខមន្តោ សកិមេវ ជាយតិ, អហំ បន
បុព្វេនិវុត្តក្ខន្ធប្បដិច្ឆាទកំ អវិជ្ជណ្ហាកោសំ ភិទ្ធិត្វា បឋមំ តាវ
បុព្វេនិវាសានុស្សតិញ្ញាណវិជ្ជាយ ជាតោ។ តតោ សត្តានំ
ចុតិបដិសន្ធិប្បដិច្ឆាទកំ អវិជ្ជណ្ហាកោសំ បទាលេត្វា ទុតិយំ
ទិព្ពចក្ខុញ្ញាណវិជ្ជាយ ជាតោ, បុន ចតុសច្ចប្បដិច្ឆាទកំ អវិជ្ជណ្ហាកោសំ
បទាលេត្វា តតិយំ អាសវ៉ានំ ខយញ្ញាណវិជ្ជាយ ជាតោ។ ឯវំ តីហិវិជ្ជាហិ
តិក្ខត្តំ ជាតោម្ហិ។ សា ច មេ ជាតិ អរិយា សុបរិសុទ្ធាតិ ៩ទំ ទស្សេសី។
ឯវំទស្សេន្តោ ច បុព្វេនិវាសញ្ញាណោ អតីតំសញ្ញាណំ, ទិព្ពចក្ខុនា
បច្ចុប្បន្នានាគតំសញ្ញាណំ, អាសវក្ខយេន សកលលោកិយលោកុត្តរគុណាន្តិ
ឯវំ តីហិវិជ្ជាហិ សព្វេបិ សព្វញ្ញុគុណោ បកាសេត្វា អត្តនោ អរិយាយ ជាតិយា
ជេដ្ឋសេដ្ឋការំ ព្រាហ្មណស្ស ទស្សេសី។

ឯវំ វុត្តេ វេរញ្ញោ ព្រាហ្មណោតិ ឯវំ ភគវតោ លោកានុកម្មកេន
ព្រាហ្មណំ អនុកម្មមាទេន និគុហិតព្វេបិ អត្តនោ អរិយាយ ជាតិយា
ជេដ្ឋសេដ្ឋការំវិជ្ជាត្ថយបកាសិកាយ ធម្មទេសនាយ វុត្តេ
បីតិវិច្ឆារបរិបុណ្ណាគត្តចិត្តោ វេរញ្ញោ ព្រាហ្មណោ តំ ភគវតោ អរិយាយ
ជាតិយា ជេដ្ឋសេដ្ឋការំវិទិត្វា “ព្រៀនិសំ នាមាហំ សព្វលោកជេដ្ឋំ

សព្វគុណសមន្មាគតំ សព្វញ្ញំ ‘អញ្ញោសំ អភិវាទនាទិកម្មំ ន ករោតី’តិ អវចំ,
ធិវត្ថុ វត, ភោ, អញ្ញាណ”ន្តិ អត្តានំ គរហិត្វា “អយំ ធានិ លោកេ អរិយាយ
ជាតិយា បុរេជាតជ្ជន ជេដ្ឋា, សព្វគុណោហិ អប្បជិសមជ្ជន សេដ្ឋោ”តិ និដ្ឋំ
គន្ធា ភគវន្តំ ឯតទរោច - ជេដ្ឋោ ភវំ គោតមោ សេដ្ឋោ ភវំ គោតមោតិ។ ឯវញ្ញ
បន វត្វា បុន តំ ភគវតោ ធម្មទេសនំ អត្តនុមោធមាណោ អភិក្កន្ធនំ ភោ
គោតមាតិអាទិមាហ។ តំ វត្ថុត្ថមេវាតិ។

២. សីហសុត្តន្តបិដក

១២. ទុតិយេ អភិញ្ញាតាតិ ញាតា បញ្ញាតា ចាកជា។ សន្តាគារេតិ
មហាជនស្ស វិស្សមនត្តាយ កតេ អគារេ។ សា កិរ សន្តាគារសាលា
នគរមជ្ឈេ អហោសិ, ចត្វសុ ឋានេសុ ឋិតានំ បញ្ញាយតិ, ចត្វហិ ទិសាហិ
អាគតមនុស្សា បឋមំ តត្ថ វិស្សមិត្វា បច្ឆា អត្ថនោ អត្ថនោ ជាសុកដ្ឋានំ
គច្ឆន្តិ។ រាជកុលានំ រជ្ជកិច្ចសន្តរណត្តាយ កតំ អគារន្តិបិ វេទន្តិយេវ។ តត្ថ ហិ
និសីទិត្វា លិច្ឆិរាជានោ រជ្ជកិច្ចំ សន្តរន្តិ ករោន្តិវិចារេន្តិ។ សន្និសិទ្ធាតិ តេសំ
និសីទនត្ថញ្ញេវ បញ្ញាត្ថេសុ មហារហវរបច្ឆត្ថរណេសុ សមុស្សិតសេតច្ឆត្ថេសុ
អាសនេសុ សន្និសិទ្ធា។ អនេកបរិយាយេន ពុទ្ធស្ស វណ្ណំ ភាសន្តិ រាជកុលេ
កិច្ចញ្ញេវ លោកត្ថចរិយញ្ញវិចារេត្វា អនេកេហិ ការណេហិ ពុទ្ធស្ស វណ្ណំ
ភាសន្តិ កថេន្តិ ធិបេន្តិ។ បណ្ឌិតា ហិ តេ រាជានោ សទ្ធា បសន្នា សោតាបន្នាបិ
សកធាតាមិនោបិ អនាតាមិនោបិ អរិយសាវកា, តេ សព្វេបិ លោកិយជដំ
ជិទិត្វា ពុទ្ធាធិនំ តិណ្ណំ រតនានំ វណ្ណំ ភាសន្តិ។ តត្ថ តិវិជោ ពុទ្ធវណ្ណោ នាម
ចរិយវណ្ណោ, សរិវវណ្ណោ, គុណវណ្ណោតិ។ តត្ថតិមេ រាជានោ ចរិយាយ វណ្ណំ
អារក្ខិសុ - “ទុក្ខំ វត កតំ សម្មាសម្ពុទ្ធន កប្បសតសហស្សនិកានិ ចត្តារិ
អសង្ខេយ្យានិ ទស ចារមិយោ, ទស ឧបចារមិយោ, ទស បរមត្ថចារមិយោតិ

សមត្ថិស ចារមិយោ បូរេន្តេន, ញាតត្ថចរិយំ, លោកត្ថចរិយំ, ពុទ្ធចរិយំ មត្តកំ
ចាបេត្វា បញ្ច មហាបរិច្ឆាគេ បរិច្ឆជន្តេនា” តិ អឡ្ហញ្ញក្កេហិ ជាតកសតេហិ
ពុទ្ធវណ្ណំ កថេន្តា តុសិតកវនំ ចាបេត្វា ឋបយីសុ។

ធម្មស្ស វណ្ណំ ភាសន្តា បន “តេន ភកវតា ធម្មា ទេសិតោ, និកាយតោ
បញ្ច និកាយា, បិដកតោ តិណិ បិដកានិ, អង្គតោ នវ អង្គានិ, ខន្ធតោ
ចតុរាសីតិធម្មក្ខន្ធសហស្សានិ” តិ កោដ្ឋាសវសេន ធម្មគុណំ កថយីសុ។

សង្ឃស្ស វណ្ណំ ភាសន្តា សត្ថ ធម្មទេសនំ សុត្វា “បដិលទ្ធសទ្ធា កុលបុត្តា
កោតក្ខន្ធព្រាវ ញាតិបរិវដ្តញ្ច បហាយ សេតច្ឆត្តំ ឱបវដ្ឋំ
សេនាបតិសេដ្ឋិកណ្ណាភារិកដ្ឋានន្តរាទីនិ អគណោត្វា និក្ខម្ម សត្ថ វសាសនេ
បព្ពជន្តិ។ សេតច្ឆត្តំ បហាយ បព្ពជិតានំ
ភទ្ទិយរាជមហាកប្បិនបុក្កសាតិអាទីនំ រាជបព្ពជិតានំយេវ ពុទ្ធកាលេ
អសីតិសហស្សានិ អហេសុំ។ អនេកកោដិសតំ ធនំ បហាយ បព្ពជិតានំ បន
យសកុលបុត្តសោណសេដ្ឋិបុត្តវជ្ជហលកុលបុត្តាទីនំ បរិច្ឆេនោ នត្ថិ។ ឯវរូចា
ច ឯវរូចា ច កុលបុត្តា សត្ថ សាសនេ បព្ពជន្តិ” តិ បព្ពជ្ជាសង្ខេបវសេន
សង្ឃគុណោ កថយីសុ។

សីហោ សេនាបតីតិ ឯវនាមកោ សេនាយ អធិបតី។ វេសាលីយញ្ញិ សត្ថ
សហស្សានិ សត្ថ សតានិ សត្ថ ច រាជានោ។ តេ សព្វេបិ សន្និបតិក្វា សព្វេសំ
មនំ គហេត្វា “វដ្ឋិវិចារេតុំ សមត្ថំ ឯកំ វិចិនថា” តិ វិចិនន្តា សីហំ រាជកុមារំ
ទិស្វា “អយំ សក្ខិស្សតី” តិ សន្និដ្ឋានំ កត្វា តស្ស វត្ថុមណីវណ្ណំ
កម្ពលបរិយោនទ្ធី សេនាបតិច្ឆត្តំ អទិសុ។ តំ សន្ធាយ វុត្ថំ - “សីហោ
សេនាបតី” តិ។ និគណ្ឌាសាវកោតិ និគណ្ឌាស្ស នាជបុត្តស្ស បច្ចយនាយកោ
ឧបជ្ជាកោ។ ជម្ពុទីបតលស្មិត្តោ តយោ ជនា និគណ្ឌានំ អគ្គបជ្ជាកា -

នាឡិកាយំ, ឧបាលិ គហបតិ, កមិលបុរេ វប្បាសក្កោ, វេសាលិយំ អយំ
សីហោ សេនាបតីតិ។ **និសិទ្ធា ហោតីតិ** សេសរាជ្យំ បរិសាយ អន្តរន្តរេ
អាសនានិ បញ្ញាបយីសុ, សីហស្ស បន មជ្ឈេ ហ្មឺនេតិ តស្មី បញ្ញត្តេ មហារហេ
រាជាសនេ **និសិទ្ធា ហោតិ។** **និស្សំសយន្តិ** និព្វិចិកិច្ចំ អន្ទា ឯកំសេន, ន ហេតេ
យស្ស វា តស្ស វា អប្បេសក្ខស្ស ឯវំ អនេកសតេហិ ការណេហិ វណ្ណំ
ភាសន្តិ។

យេន និគណ្ណោ នាជបុត្តោ តេនុបសង្កមីតិ និគណ្ណោ កិរ នាជបុត្តោ
“សចាយំ សីហោ កស្សចិទេវ សមណស្ស កោតមស្ស វណ្ណំ កថេន្តស្ស សុត្វា
សមណំ កោតមំ ទស្សនាយ ឧបសង្កមីស្សតិ, មយ្ហំ បរិហានិ ភវិស្សតី”តិ
ចិន្តេត្វា បឋមតវ័យេវ សីហំ សេនាបតី ឯតទវោច - “សេនាបតិ ឥមស្មី លោកេ
‘អហំ ពុទ្ធា អហំ ពុទ្ធា’តិ ពហូវិចរន្តិ។ សចេ ត្វំ កស្សចិ ទស្សនាយ
ឧបសង្កមីតុកាមោ អហោសិ, មំ បុច្ឆេយ្យាសិ។ អហំ តេ យុត្តជ្ជានំ បេសេស្សមិ,
អយុត្តជ្ជានតោ និវាសេស្សមី”តិ។ សោ តំ កថំ អនុស្សរិត្វា “សចេ មំ
បេសេស្សតិ, គមិស្សមិ។ នោ ចេ, ន គមិស្សមី”តិ ចិន្តេត្វា យេន និគណ្ណោ
នាជបុត្តោ, តេនុបសង្កមី។

អថស្ស វចនំ សុត្វា និគណ្ណោ មហាបព្ភតេនវិយ ពលវសោកេន ឱត្តដោ
“យត្ថ ទានិស្សហំ គមនំ ន ឥច្ឆាមិ, តត្ថវ គន្ធកាមោ ជាតោ, ហតោហមស្មី”តិ
អនត្តមនោ ហុត្វា “បដិពាហនុចាយមស្ស កវិស្សមី”តិ ចិន្តេត្វា កី បន
ត្វន្តិអាទិមាហា។ ឯវំ វទន្តោវិចរន្តំ កោណំ ទណ្ឌេន បហរន្តោវិយ ជលមាណំ
បដិបំ និព្ពាបេន្តោវិយ ភត្តភវិតំ បត្តំ និក្កជ្ជន្តោវិយ ច សីហស្ស ឧប្បន្នបីតី
វិជានេសិ។ គមិយាភិសង្ខារោតិ ហតិយានាទីនំ

យោជាបនគន្ធមាលាទិគ្គហណាវសេន បវត្តោ បយោគោ។ សោ បដិប្បស្សន្តីតិ
សោ វុបសន្តោ។

ទុតិយម្យាទោតិ ទុតិយវារម្យា។ ឥមស្មិញ្ច វារេ ពុទ្ធស្ស វណ្ណំ ភាសន្តា
តុសីតភវនតោ បដ្ឋាយ យាវ មហាពោធិបល្លង្កា ទសពលស្ស ហេដ្ឋា
ចាទតលេហិ ឧបរិ កេសគ្គហិ បរិច្ឆិទ្ធិត្វា
ទុត្តិសមហាបុរិសលក្ខណាអសីតិអនុញ្ញានព្យាមប្បកានំ វសេន សរីរវណ្ណំ
កថយីសុ។ ធម្មស្ស វណ្ណំ ភាសន្តា “ឯកបទេបិ ឯកព្យញ្ញនេបិ អវខលីតំ នាម
នត្ថី”តិ សុកថិតវសេនេវ ធម្មគុណំ កថយីសុ។ សង្ឃស្ស វណ្ណំ ភាសន្តា “ឯវុបំ
យសសិរិករំ បហាយ សត្តុ សាសនេ បព្ពជិតា នកោសជ្ជបកតិកា ហោន្តិ,
តេរសសុ បន ធុតង្គគុណេសុ បរិបូរការិនោ ហុត្វា សត្តសុ អនុបស្សនាសុ
កម្មំ ករោន្តិ, អជ្ជតីសារម្មណាវិកត្តិយោ វឡញ្ញេន្តី”តិ បដិបទាវសេន
សង្ឃគុណេ កថយីសុ។

តតិយវារេ បន ពុទ្ធស្ស វណ្ណំ ភាសមាណ “ឥតិបិ សោ ភគវា”តិ
សុត្តន្តបរិយាយេនេវ ពុទ្ធគុណេ កថយីសុ, “ស្វាភ្លាតោ ភគវតោ
ធម្មោ”តិ អាទិនា សុត្តន្តបរិយាយេនេវ ធម្មគុណេ, “សុប្បដិបន្នោ ភគវតោ
សាវកសង្ឃោ”តិ អាទិនា សុត្តន្តបរិយាយេនេវ សង្ឃគុណេ ច កថយីសុ។ តតោ
សីហោ ចិន្តេសិ - “ឥមេសញ្ចា លិច្ឆរិរាជកុមារានំ តតិយទិវសតោ បដ្ឋាយ
ពុទ្ធជម្ពសង្ឃគុណេ កថេន្តានំ មុខំ នប្បហោតិ, អន្ធា អនោមគុណេន
សមន្នាគតា សោ ភគវា, ឥមំ ទានិ ឧប្បន្នំ បីតី អរិយហិត្វាវ អហំ អន្ធា
សម្មាសម្ពុទ្ធិំ បស្សិស្សាមី”តិ។ អថស្ស “កី ហិ មេ ករិស្សន្តិ និគណ្ណា”តិ វិតក្តោ
ឧទចាទិ។ តត្ថ កី ហិ មេ ករិស្សន្តិ កី នាម មយ្ហំ និគណ្ណា ករិស្សន្តិ។
អបលោកិតា វា អនបលោកិតា វាតិ អាបុច្ឆិតា វា អនាបុច្ឆិតា វា។ ន ហិ មេ តេ

អាបុត្តិតា យានវាហនសម្បត្តិ, ន ច ឥស្សរិយវិសេសំ ទស្សន្តិ, នាបិ អនាបុត្តិតា
ហរិស្សន្តិ, អដលំ ឯតេសំ អាបុត្តន្តិ អធិប្បាយោ។

វេសាលិយា និយ្យាសីតិ យថា ហិ គិម្ហកាលេ ទេវេ វុដ្ឋេ ឧទកំ សន្ទមាណំ នទី
ឌីតវិទ្យា ថោកមេវ គន្ធា តិជ្ជតិ នប្បវត្តតិ, វេ វំ សីហស្ស បឋមទិវសេ “ទសពលំ
បស្សិស្សមី”តិ ឧប្បន្នាយ បីតិយា និគណ្ណេន បដិពាហិតកាលោ។ យថាបិ
ទុតិយទិវសេ ទេវេ វុដ្ឋេ ឧទកំ សន្ទមាណំ នទី ឌីតវិទ្យា ថោកំ គន្ធា វាលិកាបុព្វំ
បហរិទ្ធា អប្បវត្តំ ហោតិ, វេ វំ សីហស្ស ទុតិយទិវសេ “ទសពលំ
បស្សិស្សមី”តិ ឧប្បន្នាយ បីតិយា និគណ្ណេន បដិពាហិតកាលោ។ យថា
តតិយទិវសេ ទេវេ វុដ្ឋេ ឧទកំ សន្ទមាណំ នទី ឌីតវិទ្យា
បុរាណបណ្ណាសុ កូទណ្ហាកជ្ជកចវរាទីនិ បរិកឡន្តំ វាលិកាបុព្វំ ភិក្ខុទ្វា
សមុទ្គនិន្ទមេវ ហោតិ, វេ វំ សីហោ តតិយទិវសេ តិណ្ណំ វត្ថុនំ គុណកម៌ សុទ្ធា
ឧប្បន្នេ បីតិចាមោដ្ឋេ “អដលា និគណ្ណា និប្បលា និគណ្ណា, កី មេ ឥមេ ករិស្សន្តិ,
គមិស្សមហំ សត្តុសន្តិក”ន្តិ មនំ អភិនិហរិទ្ធា វេសាលិយា និយ្យាសី។ និយ្យន្តោ
ច “ចិរស្សហំ ទសពលស្ស សន្តិកំ គន្តកាមោ ជាតោ, ន ខោ បន មេ យុត្តំ
អញ្ញាតកវេសេន គន្ត”ន្តិ “យេកេចិ ទសពលស្ស សន្តិកំ គន្តកាមា, សព្វេ
និក្ខមន្ត”តិ យោសនំ កាវេទ្វា បញ្ចវេសតានិ យោជាបេទ្វា ឧត្តមវេ បីតោ
តេហិ ចេវ បញ្ចហិ វេសតេហិ មហាតិយា ច បរិសាយ បរិវុតោ
គន្ធបុប្ផបុណ្ណាវាសាទីនិ កាហាបេទ្វា និយ្យាសី។ ទិវា ទិវស្សាតិ ទិវសស្ស ច ទិវា,
មជ្ឈន្តិកេ អតិក្កន្តមត្តេ។

យេន ភគវា តេនុបសង្កមីតិ អារាមំ បរិសន្តោ ទូរតោវ អសីតិ-អនុញ្ញាន-
ព្យាមប្បភា-ទូត្តិស-មហាបុរិសលក្ខណានិ ធព្ពណ្ណាយនពុទ្ធវស្មិយោ ច ទិស្វា
“វេ វុបំ នាម បុរិសំ វេ វំ អាសន្នេ វេសន្តំ ឯត្តកំ កាលំ នាទ្ទសំ, វេញតោ វតម្ហិ,

អលាភាវតមេ"តិ ចិន្តេត្វា មហានិធិ ទិស្វា ទលិទ្ធិបុរិសោវិយ
សញ្ញាតបីតិចារមោឆ្នោយេនភគវាតេនុបសង្កមិ។ ធម្មស្ស ចានុធម្មំ
ព្យាករោន្តិតិ ភោតាតោតមេនវុត្តការណស្ស អនុការណំ កថេន្តិ។
ការណាវចនោហេតុ ធម្មសន្នោ "ហេតុម្ហិញ្ញាណំ ធម្មបដិសម្ពិទា"តិអាទិសុ
(វិភ. ៧២០)វិយ។ ការណាន្តិ ចេត្ត តថាបវុត្តស្ស សទ្ធស្ស អត្តោ អធិប្បតោ
តស្ស បវុត្តិហេតុភាវតោ។ អត្ថប្បយុត្តោ ហិ សទ្ធប្បយោតោ។ អនុការណាន្តិ
ឯសោ ឯវ បរេហិ តថាវុច្ឆមាទោ។ សហធម្មិកោ វាទានុវាទោតិ។ បរេហិ
វុត្តការណេហិ សការណោ ហុត្វា តុម្ហាកំ វាទោវា តតោ បរំ តស្ស អនុវាទោ
វា កោចិ អប្បមត្តកោចិ វិញ្ញាហិ គរហិតព្រំ ហំនំ ការណំ ន អាគច្ឆតិ។ ឥទំ វុត្តំ
ហោតិ - កី សញ្ញាការេនបិ តវ វាទេ គារយ្ហំ ការណំ នត្តិតិ។
អនត្តក្ខាតុកាមាតិ ន អត្ថតេន វុត្តកាមា។ អត្ថិ សីហាបរិយាយោតិអាទិនំ
អត្តោ វេរញ្ញកណ្ណោ អាគតនយេនេវ វេទិតញ្ញោ។ បរមេន អស្សាសេនាតិ
ចតុមគ្គចតុជលសង្ខារេន ឧត្តមេន។ អស្សាសាយ ធម្មំ ទេសេមីតិ
អស្សាសនត្ថាយ សន្តម្ពនត្ថាយ ធម្មំ ទេសេមិ។ ឥតិ ភគវា អដ្ឋហន្តេហិ
សីហស្ស សេនាបតិស្ស ធម្មំ ទេសេសិ។

អនុវិច្ឆការន្តិ អនុវិទិត្វា ចិន្តេត្វា តុលយិត្វា កត្តព្ពំ ករោហិតិ វុត្តំ ហោតិ។
សាធុ ហោតីតិ សុន្ទរេ ហោតិ។ តុម្ហាទិសស្មិញ្ញិ មំ ទិស្វា មំ សរណំ គច្ឆន្តេ
និគឡំ ទិស្វា និគឡំ សរណំ គច្ឆន្តេ "កី អយំ សីហោ ទិដ្ឋទិដ្ឋមេវ សរណំ
គច្ឆតី"តិ គរហា ឧប្បជ្ជតិ, តស្មា អនុវិច្ឆការេ តុម្ហាទិសានំ សាធុតិ ទស្សេតិ។
បដាក់ំ បរិហរេយ្យន្តិ តេ កិវ ឯវរូបំ សាវកំ លភិត្វា "អសុកោ នាម រាជា វា
រាជមហាមត្តោ វា សេដ្ឋី វា អម្ហាកំ សរណំ គតោ សាវកោ ជាតោ"តិ បដាក់ំ
ឧត្តិបិត្វា នគរេ យោសេន្តា អាហិណ្ឌាន្តិ។ កស្មា? ឯវំ នោ មហាន្តកាវោ
អាវិភវិស្សតីតិ ច។ សចេ បនស្ស "កិមហំ ឯតេសំ សរណំ គតោ"តិ

វិប្បជិសារោ ឧប្បជ្ឈេយ្យ, តម្បិសោ “ឯតេសំ មេ សរណាគតការំ ពហូ ជានន្តិ,
ទុក្ខំ ឥទានិ បដិនិវត្តិតុ”ន្តិវិនោទេត្វា ន បដិក្កមិស្សតីតិ ច។ តេនាហា -
“បដាក់ំ បរិហរេយ្យ”ន្តិ។ ឡិចានភូតន្តិ បដិយត្តឧទទាដោវិយ ឋិតំ។ កុលន្តិ តវ
និវេសនំ។ ធាតព្ភំ មញ្ញេយ្យាសីតិ បុព្វេ ធនបិ វិសតិបិ សដ្ឋិបិ ជនេ អាគតេ ធិស្វា
នត្ថិតិ អវត្វា ទេសិ, ឥទានិ មំ សរណំ គតការណាមត្តនេវ មា ឥមេសំ
ទេយ្យធម្មំ ឧបច្ឆិន្តិ។ សម្បត្តានញ្ចិ ធាតព្ភមេវាតិ ឡិវទិ។ សុតំ មេតំ, កន្តតិ
កុតោ សុតន្តិ? និគណ្ណានំ សន្តិកា។ តេ កិវ កុលយវេសុ ឯវំ បកាសេន្តិ “មយំ
យស្ស កស្សចិ សម្បត្តស្ស ធាតព្ភន្តិវធាម, សមណោ បន គោតមោ ‘មយ្ហមេវ
ធានំ ធាតព្ភំ នាញ្ញេសំ, មយ្ហមេវ សាវកានំ ធានំ ធាតព្ភំ, នាញ្ញេសំ សាវកានំ,
មយ្ហមេវ ធិន្តំ ធានំ មហាបួលំ, នាញ្ញេសំ, មយ្ហមេវ សាវកានំ ធិន្តំ មហាបួលំ,
នាញ្ញេស’ន្តិ ឯវំ វទតី”តិ។ តំ សន្ធាយ អយំ “សុតំ មេត”ន្តិ អាហា។

អនុបុព្វំ កថន្តិ ធានានន្តរំ សីលំ, សីលានន្តរំ សគ្គំ, សគ្គានន្តរំ មគ្គន្តិ ឯវំ
អនុបដិចាជិកថំ។ តត្ថ ធានកថន្តិ ឥទំ ធានំ នាម សុខានំ និធានំ, សម្បត្តិនំ
មូលំ, ភោកានំ បតិជ្ជា, វិសមគតស្ស តាលំ លេណំ គតិ បរាយណំ,
ឥធលោកបរលោកេសុ ធានសធិសោ អវស្សយោ បតិជ្ជា អារម្មណំ តាលំ
លេណំ គតិ បរាយណំ នត្ថិ។ ឥទញ្ចិ អវស្សយជ្ជេន
រតនមយសីហាសនសធិសំ, បតិជ្ជានជ្ជេន មហាបថវិសធិសំ, អារម្មណាជ្ជេន
អាលម្ពនវដ្តសធិសំ។ ឥទញ្ចិ ទុក្ខនិត្តរណាជ្ជេន នាវា, សមស្សាសនជ្ជេន
សង្គាមសូរោ, ភយបរិត្តាណាជ្ជេន សុសម្ពុតនគរំ, មច្ឆេវមលាធិហិ
អនុបលិត្តជ្ជេន បទុមំ, តេសំ និទហានជ្ជេន អគ្គិ, ទុរាសនជ្ជេន អាសិវិសោ,
អសន្តាសនជ្ជេន សីហោ, ពលវន្តជ្ជេន ហត្ថិ, អភិមជ្ឈលសម្មតជ្ជេន
សេតវសភោ, ខេមន្តភូមិសម្មាបនជ្ជេន វលាហាកោ អស្សរាជា។ ធានំ នាមេតំ
មយា គតមគ្គោ, មយ្ហេសោ វិសោ, មយា ធន ចារមិយោ បូរេន្តេន

វេលាមមហាយញ្ចោ, មហាកោវិទូមហាយញ្ចោ, មហាសុទ្ធស្សនមហាយញ្ចោ,
វេស្សន្តរមហាយញ្ចោតិ, អនេកមហាយញ្ចោ បវត្តិតា, សសត្វតេន
ជលីតអគ្គិកូន្ទេ អត្តានំនិយ្យានេន្តេន សម្បត្តយាចកានំ ចិត្តំ គហិតំ។ ទានញ្ចំ
លោកេ សក្កសម្បត្តិំ ទេតិ មារសម្បត្តិំ ព្រាហ្មសម្បត្តិំ, ចក្កវត្តិសម្បត្តិំ,
សាវកទារមីញ្ចាណំ, បច្ឆេកពោធិញ្ចាណំ, អភិសម្ពោធិញ្ចាណំ ទេតិ តិ
ឯវមាធិទានគុណាប្បដិសំយុត្តំ កថំ។

យស្មា បន ទានំ ទេន្តោ សីលំ សមាទាតុំ សក្កោតិ, តស្មា តទនន្តរំ សីលកថំ
កថេសិ។ **សីលកថន្តិ** សីលំ នាមេតំ អវស្សយោ បតិជ្ជា អារម្មណំ តាណំ
លេណំ គតិ បរាយណំ។ សីលំ នាមេតំ មម វសោ, អហំ
សម្ពាទាលនាគរាជកាលេ ភូរិទត្តនាគរាជកាលេ ចម្រេយ្យនាគរាជកាលេ
សីលវរាជកាលេ មាតុចោសកហត្ថិរាជកាលេ ធន្តន្តហត្ថិរាជកាលេតិ
អនន្តេសុ អត្តភាវេសុ សីលំ បរិបូរេសី។ ឥធលោកបរលោកសម្បត្តិំនញ្ចំ
សីលសទិសោ អវស្សយោ បតិជ្ជា អារម្មណំ តាណំ លេណំ គតិ បរាយណំ
នត្ថិ, សីលាលង្ការសទិសោ អលង្ការេ នត្ថិ, សីលបុប្ផសទិសំ បុប្ផំ នត្ថិ,
សីលគន្ធសទិសោ គន្ធា នត្ថិ។ សីលាលង្ការេន ហិ អលង្កតំ សីលគន្ធានុលីត្តំ
សទេវកោចិ លោកោ ឱលោកេន្តោ តិវត្តិំ ន គប្បតិ តិ
ឯវមាធិសីលគុណាប្បដិសំយុត្តំ កថំ។

“ឥទំ បន សីលំ និស្សាយ អយំ សក្កោលព្ពតិ” តិ ទស្សេតុំ សីលានន្តរំ
សគ្គកថំ កថេសិ។ **សគ្គកថន្តិ** “អយំ សក្កោ នាម ឥដ្ឋោ កន្តោ មនាថោ,
និច្ចមេត្ត កិឡា, និច្ចំ សម្បត្តិយោលព្ពន្តិ, ចាតុមហារាជិកា ទេវា
នុវតិវស្សសតសហស្សានិ ទិព្ពសុខំ ទិព្ពសម្បត្តិំ អនុភវន្តិ, តាវតីសា តិស្សោ ច
វស្សកោដិយោ សដ្ឋិ ច វស្សសតសហស្សានិ” តិ ឯវមាធិសគ្គគុណាប្បដិសំយុត្តំ

កង់។ សគ្គសម្បត្តិ កងយន្តានព្វា ពុទ្ធានំ មុខំ នប្បហោតិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ -
“អនេកបរិយាយេន ខ្វាបាំ, ភិក្ខុវេ, សគ្គកងំ កងេយ្យ” ត្ថិអាទិ (ម. និ. ៣.២៥៥)។

ឯវំ សគ្គកថាយ បលោកេត្វា បន ហត្ថិ អលង្ករិត្វា តស្ស សោណ្ណំ ជិន្នន្តោ
វិយ “អយម្បិ សន្តោ អនិច្ចោ អនុវោ, ន ឯត្ថ ធន្តរកោ កត្តព្ពោ” តិ ធន្តនត្ថំ
“អប្បស្សនា កាមា ពហុទុក្ខា ពហុចាយាសា, អាទិនវោ ឯត្ថ ភិយ្យោ” តិអាទិនា
(ម. និ. ១.២៣៥-២៣៦; ២.៤២) នយេន កាមានំ អាទិនំ ឱការំ សំកិលេសំ
កងេសិ។ តត្ថ អាទិនវោតិ ទោសោ។ ឱការោតិ អវការោ លាមកភារោ។
សំកិលេសោតិ តេហិ សត្តានំ សំសារេ សំកិលិស្សនំ។ យថាហ -
“សំកិលិស្សន្តិ វត, ភោ, សត្តា” តិ (ម. និ. ២.៣៥១)។

ឯវំ កាមាទិនវេន តន្តេត្វា នេក្ខេម្ម អាទិសំសំ បកាសេសិ។ កល្លចិត្តន្តិ
អរោគចិត្តំ។ សាមុក្កំសិកាតិ សាមំ ឧក្កំសិកា អត្តនាយេវ ឧទ្ធវិត្វា គហិតា,
សយម្ពុញ្ញាលោន ទិដ្ឋា អសាធារណា អញ្ញេសន្តិ អត្តោ។ កា បន សាតិ?
អរិយសច្ចទេសនា។ តេនេវាហ - ទុក្ខំ សមុទយំ និរោធំ មគ្គន្តិ។ វិវដំវិតមលន្តិ
រាគរជាទីនំ អភារាវិវដំ, រាគមលាទីនំ វិគតត្តាវិតមលំ។ ធម្មចក្ខុន្តិ ឥដ
សោតាបត្តិមគ្គោ អធិប្បតោ។ តស្ស ឧប្បត្តិអាការធន្តនត្ថំ យំកិញ្ចិ
សមុទយធម្មំ សព្វំ តំ និរោធម្មន្តិ អាហា។ តញ្ចិ និរោធំ អារម្មណំ កត្វា
កិច្ចវសេន ឯវំ សព្វសម្ពុតំ បដិវិជ្ឈន្តំ ឧប្បជ្ឈតិ។ ទិដ្ឋា អរិយសច្ចធម្មោ
ឯតេនាតិ ទិដ្ឋធម្មោ។ ឯស នយោ សេសេសុបិ។ តិណ្ណាវិចិកិច្ឆា អនេនាតិ
តិណ្ណាវិចិកិច្ឆា។ វិគតា កងំកថា អស្សាតិ វិគតកងំកថោ។ វិសារជ្ជំ បត្តោតិ
វេសារជ្ជប្បត្តោ។ កត្ត? សត្តសាសនេ។ នាស្ស បរោ បច្ចយោ, ន បរំ សទ្ធាយ
ឯត្ថ វត្ថុតិ តិ អបរាប្បច្ចយោ។

បវត្តម៌សន្តិ បកតិយា បវត្តំ កប្បិយមំសំ មូលំ គហេត្វា អន្តរាបលោ
 បរិយេសាហិតិ អធិប្បាយោ។ សម្ពហុលា និគណ្ណាតិ បញ្ចសតមត្តា និគណ្ណា។
 ដូលំ បសុន្តិ ដូលំ មហាសរីរំ កោកណ្ណាមហីសស្វករសង្ខាតំ បសុំ។
 ឧទ្ទិស្សកតន្តិ អត្តានំ ឧទ្ទិសិត្វា កតំ, មារិតន្តិ អត្តោ។ បដិច្ចកម្មន្តិ ស្វាយំ តំ
 មំសំ បដិច្ច តំ ចាណាវធកម្មំ ផុសតិ។ តញ្ជី អកុសលំ ឧបឡំ ឆាយកស្ស, ឧបឡំ
 បដិក្កាហកស្ស ហោតិ តិ នេសំ លទ្ធិ។ អបរោ នយោ - បដិច្ចកម្មន្តិ អត្តានំ
 បដិច្ចកតំ។ អថ វា បដិច្ចកម្មន្តិ និមិត្តកម្មស្សេតំ អធិវចនំ, តំ បដិច្ចកម្មំ ឯត្ត
 អត្ថិតិ មំសម្បិ បដិច្ចកម្មន្តិ វុត្តំ។ ឧបកណ្ណាកេតិ កណ្ណាមូលេ។ អលន្តិ
 បដិក្ខេបវចនំ, កី ឥមិនាតិ អត្តោ។ ន ច បនេតេតិ ឯតេ អាយស្មន្តោ ធីយរត្តំ
 អវណ្ណាកាមា ហុត្វា អវណ្ណំ ភាសន្តាបិ អញ្ញាចិត្តន្តា ន ជិវិនន្តិ, អញ្ញាចិត្តន្តិ អន្តំ
 ន គច្ចន្តិតិ អត្តោ។ អថ វា លជ្ជនត្ថ ឥទំ ជិវិនន្តិតិ បទំ ទដ្ឋតំ, ន លជ្ជន្តិតិ អត្តោ។

៣. អស្សជានីយសុត្តវណ្ណា

១៣. តតិយេ អង្កេហិតិ គុណង្កេហិ។ តស្សំ ទិសាយំ ជាតោ ហោតិ តិ តស្សំ
 សិន្ទនធិតិវទិសាយំ ជាតោ ហោតិ។ អញ្ញាបិ ភក្រា អស្សជានីយា តត្ថវ
 ជាយន្តិ។ អល្លំ វា សុត្តំ វាតិ អល្លតិលំ វា សុត្តតិលំ វា។ ឆាញោ អស្សេ
 ឧព្ពេជេតាតិ អញ្ញោ អស្សេ ន ឧព្ពេជេតិ ន បហាវតិ ន ឧសតិ ន កលហំ ករោតិ។
 សាវេយ្យានិទិ ភាវោ។ ក្ខេយ្យានិទិ ក្ខេយ្យភាវោ។ ជិម្ពេយ្យានិទិ ជិម្ពេយ្យភាវោ។
 វង្កេយ្យានិទិ វង្កេយ្យភាវោ។ ឥន្ទស្ស ចត្វាបិ បទេហិ អសិក្ខិតភាវោ កថិតោ។
 វាហិតិ វហនសភាវោ ធិន្តោវាទបដិករោ។ យាវ ជីវិតមរណាបរិយាទានាតិ
 យាវ ជីវិតស្ស មរណេន បរិយោសាទា។ សក្កច្ចំ បរិភុញ្ញតិ អមតំ វិយ
 បច្ឆវេក្ខិត្វា បរិភុញ្ញតិ។ បុរិសថាមេនាតិ អាទិសុ ញាណាថាមាទយោ កថិតា។
 សណ្ឋានន្តិ ឱសក្កនំ បដិប្បស្សន្តិ។

២. អស្សុខធម្មត្ថសុត្តន្តបិដក

១២. ចតុត្ថ “បេហី” តិ វុត្តោតិ “គច្ឆា” តិ វុត្តោ។ បិដ្ឋិតោ វេ បវត្តតិ តិ
ខន្ធច្ឋិកេន យុគំ ឧប្បិធិត្វា បច្ឆិមភាគេន វេ បវត្តេន្តោ ឱសក្កតិ។ បច្ឆាលង្កតិ,
កុព្ពរំ ហនតិ តិ ទ្វេ បច្ឆិមចានេ ឧត្តិបិត្វា តេហិ បហវិត្វា វេ កុព្ពរំ ភិន្នតិ។
តិ ធន្តំ ភញ្ញតិ តិ វេ ស្ស បុរោ តយោ ធន្តាកា ហោន្តិ, តេ ភញ្ញតិ។ វេ សាយ
សត្តិ ឧស្សន្តិត្វា តិ សីសំ នាមេត្វា យុគំ ភូមិយំ ចាតេត្វា សត្តិនា វេ សំ
បហវិត្វា។ អន្លោមទ្ធតិ តិ ទ្ធិហិ បុរិមចានេហិ ព្យាសំ មទ្ធន្តោ តិ ជ្ជតិ។ ឧត្តដុមំ វេ
ករោតិ តិ ថលំ វា កណ្តាកដ្ឋានំ វា វេ អាហារេតិ។ អនាទិយិត្វា តិ អមនសិកត្វា
អគណិត្វា។ មុខាធានន្តិ មុខបេនត្ថាយ ទិន្នំ អយសន្តិកំ។ វិលង្កាយិ តិ
ចត្តារោ ចានេ ថេរីយ ទិច្ចលំ វេ បេត្វា វិលង្កានសទិសេន វា នេន តិ ជ្ជតិ។
ឥមស្មី សុត្ថ វុត្តមេវ កថិតំ។

៣. មលសុត្តន្តបិដក

១៣. បញ្ចមេ អសង្កាយមលាតិ ឧត្តហិតមន្តានំ អសង្កាយ ករណំ មលំ
នាម ហោតិ។ អនុដ្ឋានមលា យរាតិ ឧដ្ឋានវិរិយាការោ យរានំ មលំ នាម។
វណ្ណស្សតិ សរីរវណ្ណស្ស។ វត្តតោតិ យំ កិញ្ចិ អត្តនោ សន្តកំ វត្តន្តស្ស។
អវិជ្ជា បរមំ មលន្តិ តតោ សេសាកុសលធម្មមលតោ អជ្ជសុ វា នេសុ
អញ្ញាណភូតា វុត្តមូលសន្តាតា ពហលន្តការអវិជ្ជា បរមំ មលំ។ តតោ ហិ
មលតំ នាម នត្តិ។ ឥមស្មី ធម្មី សុត្ថ វុត្តមេវ កថិតំ។

៤. ទូតេយ្យសុត្តន្តបិដក

១៤. ធម្មេ ទូតេយ្យន្តិ ទូតកម្មំ។ គន្ធមរហតិ តិ ទូតេយ្យសន្តាតំ សាសនំ
ធារេត្វា ហរិតុំ អរហតិ។ សោតាតិ យោ តំ អស្ស សាសនំ ទេតិ, តស្ស សោតា។

សាវតាតិ តំ ឧត្តន្ត្រាត្វា “ឥទំ នាម តុម្ពេហិ វុត្ត”ន្តិ បដិសាវតា។ ឧត្តហេតាតិ
សុត្តហិតំ កត្វា ឧត្តហេតា។ ធាវេតាតិ សុធាវិតំ កត្វា ធាវេតា។ វិញ្ញាតិ
អត្តានត្ថស្ស អត្តំ ជាតិកា។ វិញ្ញាបេតាតិ បរំ វិជានាបេតា។ សហិតា
សហិតស្សាតិ ឥទំ សហិតំ, ឥទំ អសហិតន្តិ វរំ សហិតាសហិតស្ស កុសលោ,
ឧបគតានុបគតេសុ ឆេកោ សាសនំ អាហារេចន្តោ សហិតំ សល្លក្ខេត្វា
អាហារេចតិ។ នព្វថតីតិ វេជតិ ន ធម្មតិ។ អសន្តិទ្ធិន្តិ និស្សន្នេហំ វិគតសំសយំ។
បុច្ឆិតោតិ បញ្ញត្តាយ បុច្ឆិតោ។

៧-៨. ពន្ធនសុត្តន្តយវណ្ណានា

១៧-១៨. សត្តមេ វុណ្ណានាតិ វុទ្ធិតេន។ អាកប្បេនាតិ និវាសនចារុបនាទិនា
វិជានេន។ វនកង្កេនាតិ វនតោ ភញ្ញិត្វា អាហារេន បុប្ផជលាទិបណ្ណាការេន។
អជ្ឈមេបិ ឯសេវ នយោ។

៩. បហារាទសុត្តវណ្ណានា

១៩. នវមេ បហារាទោតិ វរំនាមកោ។ អសុរិទ្ធោតិ អសុរេជ្ជកោ។
អសុរេសុ ហិ វេបចិត្តិ រាហុ បហារាទោតិ ឥមេ តយោ ជេដ្ឋកា។ យេន ភគវា
តេនុបសង្កម្មីតិ ធនពលស្ស អភិសម្ពុទ្ធិទិវសតោ បដ្ឋាយ “អន្ធិ គមិស្សមិ ស្វេ
គមិស្សមិ”តិ ឯកាទស វស្សានិ អភិក្កមិត្វា ទ្វាទសមេ វស្សេ សត្តុ វេរញ្ញាយំ
វសនកាលេ “សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស សន្តិកំ គមិស្សមិ”តិ ចិត្តំ ឧប្បាទេត្វា “មម ‘អន្ធិ
ស្វេ’តិ ទ្វាទស វស្សានិ ជាតានិ, ហន្តាហំ ឥទានេវ គន្ធាមី”តិ តន្ត្រីលំយេវ
អសុរគណបរិវុតោ អសុរភវនា និក្ខមិត្វា ទិវា ទិវស្ស យេន ភគវា
តេនុបសង្កម្មិ, ឯកមន្តំ អដ្ឋាសីតិ សោ កិរ “តថាគតំ បញ្ចំ បុច្ឆិត្វា វរំ ធម្មំ
សុណិស្សមិ”តិ អាគតោ, តថាគតស្ស បន ទិដ្ឋកាលតោ បដ្ឋាយ ពុទ្ធការវេន

បុត្តីតុំ អសក្កោន្តោ អបិ សត្តារំ វេទិត្វា ឯកមន្តំ អជ្ជាសិ។ តតោ សត្តា ចិន្តេសិ -
“អយំ បហារាទោ មយិ អកថេន្តេ បឋមតំ កថេតុំ ន សក្ខិស្សតិ,
ចិន្តាវសិជ្ជានេយេវ នំ កថាសមុជ្ជាបនត្ថំ ឯកំ បញ្ចំ បុត្តិស្សមី”តិ។

អថ នំ បុត្តន្តោ អបិ បន បហារាទាតិអាទិមាហ។ តត្ថ អភិរមន្តិ រតី វិន្តិ,
អនុក្កណ្ឌាមាតា វសន្តិ អត្ថោ។ សោ “បរិចិន្តាជ្ជានេយេវ មំ ភកា បុត្តតិ”តិ
អត្ថមនោ ហុត្វា អភិរមន្តិ, ភន្តេតិ អាហ។ អនុបុព្វនិន្នាតិអាទិនិ សព្វានិ
អនុបដិចាជិយា និន្នាភាវស្ស វេវចនានិ។ ន អាយតកេនេវ បចាតោតិ ន
និន្នាតជមហាសោញ្ញាវិយ អាទិតោវ បចាតោ។ សោ ហិ តីរតោ បដ្ឋាយ
ឯកមន្តំ ឯកមន្តំ វិទិត្វា តនយជ្ជិឧសភអឱត្ថាវតតាវតអឱយោជនាទិវសេន
គម្ពីរោ ហុត្វា គប្បន្តោ សិនេវាទមូលេ ចតុរាសីតិយោជនសហស្សគម្ពីរោ
ហុត្វា បីតោតិ ទស្សតិ។

បីតធម្មោតិ បីតសភារោ។ កុណាបេនាតិ យេន កេនចិ ហត្ថិអស្សនីនំ
កឡេវរេន។ ថលំ ឧស្សវេតីតិ ហត្ថេន គហេត្វាវិយ វីចិបហារេនេវ ថលំ
ទិបតិ។

គម្ពីយមុនាតិ ឥធ ឋត្វា ឥមាសំ នជីនំ ឧប្បត្តិកថំ កថេតុំ វេទិតិ។ អយំ តាវ
ជម្ពុទីចោ ទសសហស្សយោជនបរិមាណោ, តត្ថ
ចតុសហស្សយោជនបរិមាណោ បទេសោ ឧទកេន អជ្ឈេត្ថជា
មហាសមុទ្ទោតិ សន្តិ គតោ, តិសហស្សយោជនប្បមាណោ មនុស្ស វសន្តិ,
តិសហស្សយោជនប្បមាណោ ហិមវា បតិជ្ជិតោ ឧព្ពេជេន
បញ្ចយោជនសតិកោ ចតុរាសីតិក្ខេនសហស្សបដិមណ្ឌិតោ សមន្តតោ
សន្តមានបញ្ចសតនទីវិចិត្តោ, យត្ថ អាយាមវិត្តារេន ច គម្ពីរតោ ច
បណ្ណាសបណ្ណាសយោជនា ទិយឱយោជនសតបរិមណ្ឌលា អនោតត្ថទហោ

កណ្តាមុណ្ណាធម្មោ រថការណ៍ធម្មោ ធន្តន្តធម្មោ កុណាលាធម្មោ មន្ទាគិរិធម្មោ
សីហប្បចាតធម្មោតិ សត្ត មហាសវា បតិជ្ជហន្តិ។

តេសុ អនោតត្ថោ សុទស្សនក្ខន្ធំ ចិត្តក្ខន្ធំ កាឡក្ខន្ធំ គន្ធមាធនក្ខន្ធំ
កេលាសក្ខន្តិ ឥមេហិ បញ្ចហិ បព្ពតេហិ បរិក្ខិត្តោ។ តត្ថ សុទស្សនក្ខន្ធំ
សោវណ្ណាមយំ ទិយោជនសតុព្ពេធំ អន្តោវង្គំ កាកមុខសណ្ឋានំ តមេវ សវំ
បដិច្ឆាទេត្វា តិជ្ជតិ, ចិត្តក្ខន្ធំ សព្វវតនមយំ, កាឡក្ខន្ធំ អញ្ញនមយំ,
គន្ធមាធនក្ខន្ធំ សានុមយំ អព្ពន្ធរ មុត្តវណ្ណំ, មូលគន្លោ សាវគន្លោ ដេត្តគន្លោ
តចគន្លោ បបដិកាគន្លោ រសគន្លោ បត្តគន្លោ បុប្ផគន្លោ ជលគន្លោ គន្ធកន្លោតិ
ឥមេហិ ធនហិ គន្លោហិ ឧស្សន្នំ, នាធម្មការឌីសធនញ្ញន្នំ
កាឡបក្ខុឧចោសថទិវសេ អាទិត្តមិវ អដ្ឋារំ ជលន្នំ តិជ្ជតិ, កេលាសក្ខន្ធំ
រជតមយំ។ សញ្ញានិ សុទស្សនេន សមាធុព្ពេធនសណ្ឋានានិ តមេវ សវំ
បដិច្ឆាទេត្វា បីតានិ។ តានិ សញ្ញានិ ទេវានុភាវេន នាគានុភាវេន ច វស្សន្តិ,
នទិយោ ចេតេសុ សន្នន្តិ។ តំ សព្ពម្បិ ឧទកំ អនោតត្ថមេវ បរិសតិ។
ចន្ទិមស្វរិយា ធឹក្ខណេន វា ឧត្តរេន វា កច្ចន្តា បព្ពតន្តរេន តត្ថ ឌីភាសំ ករោន្តិ,
ឧជុំ កច្ចន្តា ន ករោន្តិ។ តេនេវស្ស អនោតត្ថោ តិសង្ខា ឧទចាធិ។

តត្ថ មនោហរសិលាតលានិ និម្មត្តកច្ចចានិ ជលិកសទិសនិម្មលោធកានិ
ន្តានតិត្តានិ សុបដិយត្តានិ ហោន្តិ, យេសុ ពុទ្ធា ឌីណាសវា ច បច្ចេកពុទ្ធា ច
ឥន្ទិមន្តា ច ឥសយោ ន្តាយន្តិ, ទេវយក្ខានយោ ឧទកកិឡំ កិឡន្តិ។

តស្ស ចត្វសុ បស្សេសុ សីហមុខំ, ហត្ថិមុខំ, អស្សមុខំ, ឧសភមុខន្តិ ចត្តារិ
មុខានិ ហោន្តិ, យេហិ ចតស្សោ នទិយោ សន្នន្តិ។ សីហមុខេន និក្ខន្ធនទីតិវេ
សីហា ពហុតវា ហោន្តិ, ហត្ថិមុខានិហិ ហត្ថិអស្សឧសភា។ បុរតិមទិសតោ
និក្ខន្ធនទី អនោតត្ថំ តិក្ខត្ថំ បទក្ខិណំ កត្វា ឥតវា តិស្សោ នទិយោ អនុបគម្ម

ចាចីនហិមវន្តនេវ អមនុស្សបដំ គន្ធា មហាសមុទ្ធំ បរិសតិ។ បច្ឆិមទិសតោ ច
 ឧត្តរទិសតោ ច និក្ខន្ធនទិយោបិ តថេវ បទក្ខិណំ កត្វា បច្ឆិមហិមវន្តនេវ
 ឧត្តរហិមវន្តនេវ ច អមនុស្សបដំ គន្ធា មហាសមុទ្ធំ បរិសតិ។ ឧក្ខិណមុខតោ
 និក្ខន្ធនទិ បន តំ តិក្ខត្ថំ បទក្ខិណំ កត្វា ឧត្តរេន ឧដុកំ ចាសាលាបិដ្ឋនេវ សដ្ឋិ
 យោជនានិ គន្ធា បព្ពតំ បហិវិត្វា ឧដ្ឋាយ បរិក្ខេបេន តិការុតប្បមាណា
 ឧទកធារា ហុត្វា អាកាសេន សដ្ឋិ យោជនានិ គន្ធា តិយគ្គឡេន ឆាម ចាសាលោ
 បតិតា, ចាសាលោ ឧទកធារាវេគេន ភិក្ខោ។ តត្ថ បញ្ញាសយោជនប្បមាណា
 តិយគ្គឡេន ឆាម មហាចោក្ខរណី ជាតា, ចោក្ខរណីយា ក្ខលំ ភិក្ខិត្វា
 ចាសាលំ បរិសិត្វា សដ្ឋិ យោជនានិ គតា។ តតោ យនបថវី ភិក្ខិត្វា ឧម្មុដ្ឋេន
 សដ្ឋិ យោជនានិ គន្ធា គិញ្ញំ ឆាម តិវច្ឆានបព្ពតំ បហិវិត្វា ហត្ថតលេ
 បញ្ចាដ្ឋលិសទិសា បញ្ចា ធារា ហុត្វា បវត្ថតិ។ សា តិក្ខត្ថំ អនោតត្ថំ បទក្ខិណំ
 កត្វា គតជ្ជានេ អវត្ថគត្ថាតិ វុច្ឆតិ។ ឧដុកំ ចាសាលាបិដ្ឋនេវ សដ្ឋិ យោជនានិ
 គតជ្ជានេ កណ្តាគត្ថា, អាកាសេន សដ្ឋិ យោជនានិ គតជ្ជានេ អាកាសគត្ថា,
 តិយគ្គឡេន ចាសាលោ បញ្ញាសយោជនោកាសេ បិតា តិយគ្គឡេន ចោក្ខរណី,
 ក្ខលំ ភិក្ខិត្វា ចាសាលំ បរិសិត្វា សដ្ឋិ យោជនានិ គតជ្ជានេ ពហលគត្ថាតិ,
 ឧម្មុដ្ឋេន សដ្ឋិ យោជនានិ គតជ្ជានេ ឧម្មុដ្ឋគត្ថាតិ វុច្ឆតិ។ វិញ្ញំ ឆាម
 តិវច្ឆានបព្ពតំ បហិវិត្វា បញ្ចា ធារា ហុត្វា បវត្ថនជ្ជានេ បន គត្ថា, យមុនា,
 អចិវរឹតិ, សរក្ខ, មហិតិ បញ្ចា សដ្ឋំ គតា។ ឯវមេតា បញ្ចា មហានទិយោ
 ហិមវន្តតោ បវត្ថន្តិតិ វេទិតញ្ចា។

សវន្តិយោតិ យា កាចិ សវមាធា គច្ឆន្តិ មហានទិយោ វា កុន្តទិយោ វា។
 អប្បន្តិតិ អល្លិយន្តិ ឱសវន្តិ។ ធារាតិ វុដ្ឋិធារា។ បូរត្ថន្តិ បុណ្ណាការោ។
 មហាសមុទ្ធស្ស ហិ អយំ ធម្មតា - “ឥមស្មី កាលេ ទេវោ មន្តោ ជាតោ,
 ជាលក្ខិចាទិនិ អាទាយ មច្ឆកច្ឆបេ គណ្ហិស្សរាមា” តិ វា “ឥមស្មី កាលេ មហាឆ្មា

វុដ្ឋិ, លតិស្សាម នុ ខោ បិដ្ឋិបសារណាដ្ឋាន"ន្តិ វា វត្ថុំ ន សក្កា។
បឋមកប្បិកកាលតោ បដ្ឋាយ ហិ យំ សិនេរុមេខលំ អាហាច្ច ឧទកំ បិតំ,
តតោ ឯកផ្គុលមត្តម្បិ ឧទកំ នេវ ហេដ្ឋា ឌីសីទតិ, ន ឧទ្ធុំ ឧត្តរតិ។ ឯករសោតិ
អសម្ពិន្ទរសោ។

មុត្តាតិ ឧទ្ធុកមហន្តវុដ្ឋនិយាទិភេនា អនេកវិជា។ មណីតិ
វត្ថុនិលាទិភេនា អនេកវិជា។ វេជ្ជវិយោតិ វិសវណ្ណាសិរិសបុប្ផវណ្ណាទិភេនា
អនេកវិជា។ សង្ខាតិ ទក្ខិណាវុដ្ឋតម្ពកុច្ឆិកធមនសង្ខាទិភេនា
អនេកវិជា។ សីលាតិ សេតកាឡមុត្តវណ្ណាទិភេនា អនេកវិជា។ បវាជ្ជន្តិ
ឧទ្ធុកមហន្តវត្ថុយនវត្ថាទិភេនំ អនេកវិជំ។ មសារគល្លន្តិ កពាមណី។ ឆាតាតិ
ឧមិបិដ្ឋវាសិនោបិ វិមានដ្ឋកា ឆាតាបិ។

អដ្ឋបហារាធាតិ សត្តា អដ្ឋបិ ធម្មេ វត្ថុំ សក្កោតិ, សោឡសបិ ពាត្តីសបិ
ចតុសដ្ឋិបិ សហស្សម្បិ, បហារាទេន បន អដ្ឋ កថិតា, អហម្បិ តេហាវ
សិក្ខកេ កត្វា កថេស្សមីតិ ចិន្តេត្វា ឯវមាហ។ អនុបុព្វសិក្ខាតិអាទីសុ
អនុបុព្វសិក្ខាយ តិស្សោ សិក្ខា គហិតា, អនុបុព្វកិរិយាយ តេរស ធុតផ្កានិ,
អនុបុព្វបដិបទាយ សត្ត អនុបស្សនា អដ្ឋារស មហាវិបស្សនា អដ្ឋតីស
អារម្មណវិភត្តិយោ សត្តតីស ពោធបក្ខិយធម្មា។ ន អាយតកេនេវ
អញ្ញាបដិវេជោតិ មណ្ឌកស្ស ឧប្បតិក្វា គមនំវិយ អាទិតោវ សីលបូរណាទី
អកត្វា អរហត្តប្បដិវេជោ នាម នត្ថិ, បដិចាជិយា បន សីលសមាធិបញ្ញាយោ
បូរេត្វាវ សក្កា អរហត្ថំ បត្តន្តិ អតោ។

អារកាវាតិ ទូរេយេវ។ ន តេន និព្វានធាតុយា ឧទត្ថំ វា បូរត្ថំ វាតិ
អសង្ខ្យេយ្យបិ កប្បេ ពុទ្ធសុ អនុប្បន្នេសុ ឯកសត្តោបិ បរិនិព្វានតុំ ន សក្កោតិ,
តទាបិ “តុច្ឆា និព្វានធាតុ”តិ ន សក្កា វត្ថុំ។ ពុទ្ធកាលេ ច បន ឯកេកស្មី

សមាគម អស្មេឡ័យ្យបិ សត្តា អមតំ អារាជេន្តិ, តទាបិ ន សក្ការៈត្ថំ - “បូរា
និព្ពានជាតូ”តិ។

១០. ឧបាសថសុត្តវល្លាណ

២០. ធនមេ និសិដ្ឋោ ហោតីតិ ឧបាសថករណត្ថាយ ឧបាសិកាយ
រតនទាសាទេ និសិដ្ឋោ។ និសដ្ឋ បន ភិក្ខុនំ ចិត្តានិ ឱលោកេន្តោ ឯកំ
ទុស្សីលបុគ្គលំ ទិស្វា “សចាហំ ឥមស្មី បុគ្គលេ និសិដ្ឋេយេវ ចាតិមោក្ខំ
ឧទ្ទិសិស្សាមិ, សត្តជា តស្ស មុទ្ធា ជលិស្សតី”តិ តស្ស អនុកម្មាយ តុណ្ហីយេវ
អហោសិ។ អភិក្កន្តាតិ អភិក្កន្តា បរិក្ខិណា។ ឧទុស្តេ អរុណោតិ ឧត្តតេ
អរុណាសីសេ។ នន្ទិមុខិយាតិ តុដ្ឋមុខិយា។ អបរិសុទ្ធា, អានន្ទ, បរិសាតិ
“អសុកបុគ្គលោ អបរិសុទ្ធា”តិ អវេទ្វា “អបរិសុទ្ធា, អានន្ទ, បរិសា”តិ អាហា។
សេសំ សព្ពត្ត ឧត្តានមេវាតិ។

មហាវគ្គោ ទុតិយោ។

៣. គហបតិវគ្គោ

១. បឋមឧត្តសុត្តវល្លាណ

២១. តតិយស្ស បឋមេ បញ្ញត្តេ អាសនេ និសីទីតិ តស្ស កិរ យវេ បញ្ចន្តំ
ភិក្ខុសតានំ បញ្ច អាសនសតានិ និច្ចំ បញ្ញត្តានេវ ហោន្តិ, តេសុ អញ្ញាតវស្មី
អាសនេ និសីទិ។ តំ សុណាហិាតិ តេ សុណាហិ, តំ វា អដ្ឋវិធំ អច្ឆរិយធម្មំ
សុណាហិ។ ចិត្តំ បសីទីតិ “ពុទ្ធា នុ ខោ ន ពុទ្ធា នុ ខោ”តិ វិតក្កមត្តម្មិ ន
ឧប្បជ្ឈិ, អយមេវ ពុទ្ធាតិ ចិត្តប្បាទោ បសន្នោ អនាវិលោ អហោសិ។ សកានិ វា
ញាតិកុលានីតិ អត្តនោ យាបនមត្តំ ធនំ គហេត្វា ញាតិយវានិ គច្ឆតុ។ កស្ស

វោ ធម្មតិ កតវបុរិសស្ស តុម្ហេ ធនាមិ, អាហោចេជ មេ អត្ថនោ អធិប្បាយំ។
អប្បជីវិតត្ថាតិ “ឯត្ថកំ ធស្សាមិ ឯត្ថកំ ន ធស្សាមិ, ឥទំ ធស្សាមិ ឥទំ ន
ធស្សាមិ” តិ ចិត្តំ ឧប្បាទេន្តេន ហិ បជីវិតត្ថា នាម ហោតិ, មយ្ហំ បន ន ឯវំ។ អថ
ខោ សង្ឃិការិយ គណសន្តការិយ ច សីលវន្តេហិ សទ្ធិ សាធារណាយេវ។
សក្កច្ចំយេវ បយិរុចាសាមីតិ សហត្ថា ឧបជ្ឈហាមិ, ចិត្តិ កាវេន ឧបសង្កមាមិ។

អនច្ឆិយំ ខោ បន មំ, កន្តេតិ, កន្តេ, យំ មំ ទេវតា ឧបសង្កមិត្វា ឯវំ
អាហោចេន្តិ, ឥទំ ន អច្ឆិយំ។ យំ បនាហំ តតោនិទានំ ចិត្តស្ស ឧណ្ហាតិ
នាភិជានាមិ, តំ ឯវំ អច្ឆិយន្តិវទតិ។ សាធុ សាធុ, ភិក្ខុតិ ឯត្ថ កិញ្ចាបិ ភិក្ខុ
អាមន្តេតិ, ឧចាសកស្សេវ បន វេយ្យាករណសម្បហំសនេ ឯស សាធុកាហោតិ
វេទិតញោ។

២. ទុតិយឧគ្គសុត្តវណ្ណនា

២២. ទុតិយេ នាគវនេតិ តស្ស កិវ សេដ្ឋិនោ នាគវនំ នាម ឧយ្យានំ, សោ
តត្ថ បុរេភត្តំ គន្ធមាលាធិនិ កាហាបេត្វា ឧយ្យានកីឡិកំ កីឡិកុកាមោ គន្ធា
បរិចារិយមាណោ ភក្កវន្តំ អទ្គស។ សហ ធស្សនេនេវស្ស បុរិមនយេនេវ ចិត្តំ
បសីទិ, សុរាចានេន ច ឧប្បន្នមន្តោ តទ្ធិណំយេវ បហិយិ។ តំ សន្ធាយេវមាហា។
ឱណោជេសិន្តិ ឧទកំ ហត្ថេ ចាតេត្វា អនាសី។ អសុកោតិ អមុកោ។
សមចិត្តោវ ទេមីតិ “ឥមស្ស ថោកំ, ឥមស្ស ពហុក” ន្តិ ឯវំ ចិត្តនានត្ថំ ន ករោមិ,
ទេយ្យធម្មំ បន ឯកសទិសំ ករោមីតិ ទស្សេតិ។ អាហោចេន្តិ អាកាសេ ឋត្វា
អាហោចេន្តិ។ នត្ថិ តំ សំយោជនន្តិ ឥមីនា ឧចាសកោ អត្ថនោ អនាគាមិជលំ
ព្យាករោតិ។

៣. បឋមហត្ថកសុត្តវណ្ណនា

២៣. តតិយេ ហត្ថកោអាឡវកោតិ ភគវតោ អាឡវកយក្ខស្ស ហត្ថតោ
ហត្ថហិ សម្មជិដ្ឋិតត្តា ហត្ថកោតិ លទ្ធនាមោ រាជកុមារោ។ សីលវាតិ
បញ្ចសីលទសសីលេន សីលវា។ បាគវាតិ បាគសម្បន្នោ។ កង្ខិត្ត, ភន្តេតិ, ភន្តេ,
កង្ខិ ឯត្ថ ភគវតោ ព្យាករណដ្ឋានេ។ អប្បិទ្ធោតិ អធិគមប្បិច្ឆតាយ អប្បិទ្ធោ។

៤. ធុតិយហត្ថកសុត្តវណ្ណានា

២៤. ចតុត្ថ បញ្ចមត្តហិ ឧបាសកសតេហិតិ

សោតាបន្នសកទាគាមីនំយេវ អរិយសាវកឧបាសកានំ បញ្ចហិ សតេហិ
បរិវតោ ភុត្តចាតរាសោ គន្ធមាលវិលេបេនចុណ្ណានិ គហេត្វា យេន ភគវា
តេនុបសង្កមិ។ សង្កហវត្ថូនីតិ សង្កណ្ណានការណានិ។ តេហាហន្តិ តេហិ អហំ។
តំ ទានេន សង្កណ្ណាមីតិ នង្គលពលីពទ្ធភត្តពិជាដិនិ ចេវ គន្ធមាលមូលាដិនិ ច
ទត្វា សង្កណ្ណាមិ។ បេយ្យវដ្ឋេនាតិ អម្ព, តាត, ភាតរ, ភគិនីតិអាទិកេន
កណ្តាសុខេន មុទុកេន បិយវចនេន សង្កណ្ណាមិ។ អត្ថចរិយាយាតិ “ឥមស្ស
ទានេន វា បិយវចនេន វា កិច្ចំ នត្ថិ, អត្ថចរិយាយ សង្កណ្ណិតព្ពយុត្ថកោ អយ”ន្តិ
ញាត្វា ឧប្បន្នកិច្ចនិត្តរណសម្ពាតាយ អត្ថចរិយាយ សង្កណ្ណាមិ។
សមាទត្តតាយាតិ “ឥមស្ស ទានាដិហិ កិច្ចំ នត្ថិ, សមាទត្តតាយ សង្កណ្ណិតព្ពោ
អយ”ន្តិ ឯកតោ ខាទនបិវននិសង្ខាដិហិ អត្ថនា សមាទំ កត្វា សង្កណ្ណាមិ។
ទលិទ្ធស្ស ខោ នោ តថា សោតព្ពំ មញ្ញន្តិ ទលិទ្ធស្ស កិញ្ចិ ទាតុំ វា កាតុំ វា
អសក្កាន្តស្ស, យថា ទលិទ្ធស្ស នោ តថា សោតព្ពំ មញ្ញន្តិ, មម បន សោតព្ពំ
មញ្ញន្តិ, ទិដ្ឋោវាទេ តិដ្ឋន្តិ, ន មេ អនុសាសនី អតិក្កមិតព្ពំ មញ្ញន្តិ។ យោនិ ខោ
ត្យាយន្តិ ឧបាយោ ខោ តេ អយំ។ ឥមេសុ បន ជ្ជីសុបិ សុត្តសុ សត្តារា
សីលបាគបញ្ញា មិស្សកា កថិតាតិ វេទិតញ្ចា។

៥-៦. មហាធមសុត្តាទិវណ្ណានា

២៥-២៦. បញ្ចមេ អត្ថបបរិក្ខិតា ហោតីតិ អត្តានត្ថំ ការណាការណំ
ឧបបរិក្ខិតា ហោតិ។ ធម្មេ សទ្ធាសីលចាតា មិស្សកា កថិតា។

៧. បឋមពលសុត្តវណ្ណានា

២៧. សត្តមេ ឧជ្ឈត្តិតលាតិ ឧជ្ឈានពលា។ ពាលានញ្ចិ “យំ អសុកោ
ឥទព្វិទញ្ច អាហា, មំ សោ អាហា, ន អញ្ញ”ន្តិ វរំ ឧជ្ឈានមេវ ពលំ។ និជ្ឈត្តិតលាតិ
“ន ឥទំ វរំ, វរំ ឆាមេត”ន្តិ អត្តានត្ថនិជ្ឈាបនំយេវ ពលំ។ បដិសម្ព័នពលាតិ
បច្ឆវេក្ខណាពលា។ ខន្តិពលាតិ អធិវាសនពលា។

៨. ទុតិយពលសុត្តវណ្ណានា

២៨. អដ្ឋមេ ពលានីតិ ញ្ញាណពលានិ។ អាសវានំ ខយំ បដិជានាតីតិ អរហត្តំ
បដិជានាតិ។ អនិច្ចតោតិ ហុត្វា អភាវាការេន។ យថាភូតន្តិ យថាសភាវតោ។
សម្មប្បញ្ញាយាតិ សហវិបស្សនាយ មគ្គបញ្ញាយ។ អដ្ឋារកាសូបមាតិ
សន្តាបនជ្ជន អដ្ឋារកាសុយា ឧបមិតា ឥមេ កាមាតិ។ វិវេកនិទ្ទន្តិ
ជលសមាបត្តិវសេន និព្វាននិទ្ទំ។ វិវេកជ្ជន្តិ កិលេសេហិ វដ្ឋិតំ ផ្លូវភូតំ វា។
នេក្ខម្មាភិវតន្តិ បព្ពដ្ឋាភិវតំ។ ព្យន្តិភូតន្តិ វិគតន្តភូតំ ឯកទេសេនាបិ អនល្លីនំ
វិសំយុត្តំ វិសំសដ្ឋំ។ អាសវដ្ឋានិយេហិតិ សម្មយោគវសេន អាសវានំ
ការណភូតេហិ, កិលេសធម្មេហិតិ អត្តោ។ អថ វា ព្យន្តិភូតន្តិ វិគតវាយន្តិ
អត្តោ។ កុតោ? សព្ពសោ អាសវដ្ឋានិយេហិ ធម្មេហិ, សព្ពេហិ
តេភូមកធម្មេហិតិ អត្តោ។ ឥមស្មី សុត្ត អរិយមគ្គោ លោកិយលោកុត្តរោ
កថិតោ។

៩. អក្ខណសុត្តវណ្ណានា

២៩. នវមេ ខណោ កិច្ចានិ ករោតីតិ ខណោកិច្ចោ, ឌីកាសំ លភិក្ខុវា កិច្ចានិ
ករោតីតិ អត្ថោ។ ធម្មាតិ ចតុស្សត្ថធម្មោ។ ឌីបសមិកោតិ
កិលេសូបសមាវហោ។ បរិនិព្វាយិកោតិ កិលេសបរិនិព្វានករោ។
ចតុមគ្គញ្ញាណសម្ពាទំ សម្ពោជំ គច្ឆតិ សម្មាបុណាតីតិ សម្ពោជគាមី។
ធីយាយុកំ ទេវនិកាយន្តិ ឥទំ អសញ្ញំ ទេវនិកាយំ សន្ធាយ វុត្តំ។
អវិញ្ញាតាវេសូតិ អតិវិយ អវិញ្ញសុ។

សុប្បវេទិតេតិ សុកចិតេ។ អន្តរាយិកាតិ អន្តរាយករោ។ ខណោ វេ មា
ឧបច្ចតាតិ អយំ លទ្ធោ ខណោ មា អតិក្កមិ។ ឥធម្មេ វិរាជេតីតិ សចេ កោចិ
បមត្តចារី ឥធម្មេ ឥមំ ខណំ លភិក្ខុវិ សទ្ធម្មស្ស និយាមតំ អរិយមគ្គំ វិរាជេតិ ន
សម្មាទេតិ។ អតីតត្ថោតិ ហាបិតត្ថោ។ ចិរត្តំ អនុតបិស្សតីតិ ចិរត្តំ
សោចិស្សតិ។ យថា ហិ “អសុកដ្ឋានេ ភណ្ឌំ សមុប្បន្ន”ន្តិ សុត្វា ឯកោ វាណិជោ
ន គច្ឆេយ្យ, អញ្ញោ គន្ធា គណ្ណេយ្យំ, តេសំ តំ អដ្ឋគុណាម្បិ ទសគុណាម្បិ
ភវេយ្យ។ អថ ឥតរោ “មម អត្ថោ អតិក្កន្តោ”តិ អនុតបេយ្យ, ឯវំ យោ ឥធម្ម
ខណំ លភិក្ខុវា អប្បជិបដ្ឋន្តោ សទ្ធម្មស្ស និយាមតំ វិរាជេតិ, សោ អយំ
វាណិជោវ អតីតត្ថោ ចិរំ អនុតបិស្សតិ សោចិស្សតិ។ កិញ្ច ភិយ្យោ
អវិជ្ជានិវុតោតិ តថា។ បច្ឆវិទុន្តិ បដិវិជ្ជីសុ។ សំវរាតិ សីលសំវរោ។
មារយេយ្យបរាគេតិ មារយេយ្យសម្ពាទំ សំសារំ អនុគតេ។ ចារដ្ឋតាតិ និព្វានំ
គតា។ យេ បត្តា អាសវក្ខយន្តិ យេ អវហត្តំ បត្តា។ ឯវមិធម កាថាសុ វដ្ឋវិវដ្តំ
កចិតំ។

៣០. អនុវត្តមហាវិភក្តសុត្តន្តបិដក

៣០. ទសមេ ចេតិស្សតិ ចេតិនាមកានំ រាជ្ជនំ និវាសដ្ឋានត្ថា ឯវលទ្ធកោហារេ
វដ្ឋេ។ ចាជីនំសទាយេតិ ទសពលស្ស វសនដ្ឋានតោ ចាជីនទិសាយ បិតេ

វិសោធន៍ ឆ្លើយលោកសេហ៍ វេជ្ជប្បិសាណ្ឌេ អរហន្ត។ ឯវិសោធន៍ បរិវត្តក្តោ
ឧទាហរណ៍ ថេរោ កិរ បព្វជិត្វា បឋមអន្តោវស្សម្ហិយេវ សមាបត្តិលាភី ហុត្វា
សហស្សលោកធាតុធស្សនសមត្ថំ ទិព្វចក្ខុញ្ញាណំ ឧប្បាទេសិ។ សោ
សារិបុត្តត្រូវស្ស សន្តិកំ គន្ធា ឯវិសោធន៍ - “ឥធាហំ, អារុសោ សារិបុត្ត, ទិព្វន
ចក្ខុនា វិសុទ្ធន អតិក្កន្ធមានុសកេន សហស្សលោកំ ឱលោកេមិ។ អារទ្ធី ខោ
បនមេ វិរិយំ អសល្លំ, ឧបជ្ជិតា សតិ អសម្មជ្ជា, បស្សន្តោ កាយោ អសារន្តោ,
សមាហិតំ ចិត្តំ ឯវិសោធន៍។ អថ ច បនមេ អនុចាទាយ អាសវេហិ ចិត្តំ ន
វិមុច្ចតិ” តិ។ អថ នំ ថេរោ អាហា - “យំ ខោតេ, អារុសោ អនុរុទ្ធ, ឯវិសោធន៍ ‘អហំ
ទិព្វន ចក្ខុនា... បេ... ឱលោកេមិ’ តិ, ឥទំ តេ មាណស្មី។ យម្បិ តេ, អារុសោ, អនុរុទ្ធ
ឯវិសោធន៍ ‘អារទ្ធី ខោ បនមេ វិរិយំ... បេ... ឯវិសោធន៍, ឥទំ តេ ឧទ្ធច្ចស្មី។ យម្បិ តេ,
អារុសោ អនុរុទ្ធ, ឯវិសោធន៍ ‘អថ ច បនមេ អនុចាទាយ អាសវេហិ ចិត្តំ ន
វិមុច្ចតិ’ តិ, ឥទំ តេ កុក្កុច្ចស្មី។ សាធុ វតាយស្មា អនុរុទ្ធ ឥមេ តយោ ធម្ម
បហាយ ឥមេ តយោ ធម្ម អមនសិករិត្វា អមតាយ ធាតុយា ចិត្តំ
ឧបសំហារត្វ” តិ ឯវិសោធន៍ ថេរោ កម្មជ្ជានំ កថេសិ។ សោ កម្មជ្ជានំ គហេត្វា
សត្តារំ អាបុច្ឆិត្វា ចេតិវជ្ជំ គន្ធា សមណធម្មំ ករោត្តោ អជ្ជមាសំ ចន្តិមេន
វិគីណមេសិ។ សោ បធានវេគនិម្មចិត្តត្វា កិលន្តកាយោ ឯវិសោធន៍ វេជ្ជបុត្តស្ស
ហេត្វា និសីទិ។ អថស្សាយំ ឯវិសោធន៍ បរិវត្តក្តោ ឧទាហរណ៍, ឯវិសោ
មហាបុរិសវិសោធន៍ ឧប្បជ្ជិតិ អត្តោ។

អប្បិច្ឆស្សាតិ ឯវិសោធន៍ បច្ចយប្បិច្ឆោ, អធិគមប្បិច្ឆោ, បរិយត្តិអប្បិច្ឆោ,
ធុត្តប្បិច្ឆោតិ ចត្តារោ អប្បិច្ឆា។ តត្ថ បច្ចយប្បិច្ឆោ ពហំ ទេន្តេ អប្បំ គណ្ហាតិ,
អប្បំ ទេន្តេ អប្បតំ គណ្ហាតិ, ន អនវសេសក្តាហិ ហោតិ។ អធិគមប្បិច្ឆោ
មជ្ឈន្តិកត្ថេរោ វិយ អត្តនោ អធិគមំ អញ្ញោសំ ជានិតុំ ន ទេតិ។ បរិយត្តិអប្បិច្ឆោ
តេបិដកោបិ សមាណេ ន ពហុស្សុតការំ ជានាបេតុកាមោ ហោតិ

សាកេតតិស្សត្ថេរោវិយ។ ធុតធុប្បិដ្ឋោ ធុតធុបរិហារណាការំ អញ្ញេសំ ជានិតំ
នទេតិ ទ្វេភាតិកត្ថេរេសុ ជេដ្ឋត្ថេរោវិយ។ វត្ថុវិសុទ្ធិមគ្គេ កចិតំ។ អយំ
ធម្មោតិ ឯវំ សន្តតុណានិគុហានេន ច បដិគ្គហណោ មត្តញ្ញតាយ ច អប្បិច្ឆស្ស
បុគ្គលស្ស អយំ នវលោកុត្តរធម្មោ សម្បជ្ជតិ, នោ មហិច្ឆស្ស។ ឯវំ សព្ពត្ត
យោជេតព្ពំ។

សន្តជ្ជស្សាតិ ចតុសុ បច្ចយេសុ តីហិ សន្តោសេហិ សន្តជ្ជស្ស។ បរិវិត្តស្សាតិ
កាយចិត្តឧបធិវិវេកេហិ វិវិត្តស្ស។ តត្ថ កាយវិវេកោ នាម គណសង្កណិកំ
វិនោទេត្វា អារម្ភវត្ថុវសេន ឯកីការោ។ ឯកីការមត្តេនេវ កម្ពំ ន និប្បជ្ជតីតិ
កសិណាបរិកម្ពំ កត្វា អជ្ជសមាបត្តិយោ និព្ពត្តតិ, អយំ ចិត្តវិវេកោ នាម។
សមាបត្តិមត្តេនេវ កម្ពំ ន និប្បជ្ជតីតិ ឈានំ ចាទកំ កត្វា សង្ខារេ សម្មសិក្ខា
សហ បដិសម្ពិទាហិ អរហន្តំ ចាបុណាតិ, អយំ សព្ពាការតោ ឧបធិវិវេកោ
នាម។ តេនាហា ភគវា - “កាយវិវេកោ ច វិវេកជ្ជកាយានំ នេក្ខម្ហាភិរតានំ,
ចិត្តវិវេកោ ច បរិសុទ្ធិចិត្តានំ បរមវោធានប្បត្តានំ, ឧបធិវិវេកោ ច និរុបដីនំ
បុគ្គលានំ វិសង្ខារគតាន” ត្ថិ (មហានិ. ៧, ៤៩)។

សង្កណិការាមស្សាតិ គណសង្កណិកាយ ចេវ កិលេសសសង្កណិកាយ ច
រតស្ស។ អារទ្ធវិវិយស្សាតិ កាយិកចេតសិកវិវិយវសេន អារទ្ធវិវិយស្ស។
ឧបជ្ជិតស្សាតិស្សាតិ ចតុសតិបដ្ឋានវសេន ឧបជ្ជិតស្សាតិស្ស។ សមាហិតស្សាតិ
ឯកគ្គិចិត្តស្ស។ បញ្ញាវតោតិ កម្មស្សកតបញ្ញាយ បញ្ញាវតោ។

សាធុ សាធូតិ ថេរស្សវិតក្កំ សម្បហំសេន្តោ ឯវមាហា។ ឥមំ អជ្ជមន្តិ សត្ត
និដីលទ្ធិបុរិសស្ស អជ្ជមំ នេន្តោវិយ, សត្ត មណីរតនានិ, សត្ត ហត្ថិរតនានិ,
សត្ត អស្សរតនានិ លទ្ធិបុរិសស្ស អជ្ជមំ នេន្តោវិយ សត្ត មហាបុរិសវិតក្ក
វិតក្កេត្វា ឋិតស្ស អជ្ជមំ អាចិត្តេន្តោ ឯវមាហា។ និប្បបញ្ញារាមស្សាតិ

តណ្ហាមានទិដ្ឋិបបញ្ចវហិតត្តា និប្បបញ្ចសម្ពុតេ និព្វានបទេ អភិរតស្ស។
ឥតវំ តស្សេវ វេវចនំ។ បបញ្ចារាមស្សាតិ យថាវុត្តសុ បបញ្ចេសុ អភិរតស្ស។
ឥតវំ តស្សេវ វេវចនំ។

យតោតិ យទា។ តតោតិ តទា។ នាធារត្តានន្តិ
និលបីតលោហិតោនាតវុល្លោហិតា នាធារជនេហិ វត្តានំ។ បំសុក្ខលន្តិ
តេវីសតិយា ខេត្តសុ បិតបំសុក្ខលជីវំ។ ខាយិស្សតីតិ យថា តស្ស
បុព្ពណ្ណាសមយាទីសុ យស្មី សមយេ យំ ឥច្ឆតិ, តស្មី សមយេ តំ ចារុបន្តស្ស សោ
ទុស្សករណ្ណាកោ មនាថោ ហុត្វា ខាយតិ, ឯវំ តុយ្ហម្បិ
ជីវរសន្តោសមហាអរិយរំសេន តុដ្ឋស្ស វិហារតោ បំសុក្ខលជីវំ ខាយិស្សតិ
ឧបជ្ជហិស្សតិ។ រតិយាតិ រតិអត្ថាយ។ អបរិស្សយាតិ
តណ្ហាទិដ្ឋិបរិស្សនាហិ អបរិស្សនត្ថាយ។ ជាសុវិហារាយាតិ
សុខវិហារត្ថាយ។ ឌីក្កមនាយ និព្វានស្សាតិ អមតំ និព្វានំ ឌីតរណត្ថាយ។

បិណ្ឌិយាលោបភោជនន្តិ កាមនិកមរាជជានីសុ ជង្គ្គាពលំ និស្សយ
យរេបដិចាដិយា ចរន្តេន លទ្ធិបិណ្ឌិយាលោបភោជនំ។ ខាយិស្សតីតិ តស្ស
គហបតិនោ នានគ្គរសភោជនំវិយ ឧបជ្ជហិស្សតិ។ សន្តជ្ជស្ស វិហារតោតិ
បិណ្ឌាចាតសន្តោសមហាអរិយរំសេន សន្តជ្ជស្ស វិហារតោ។
រុក្ខមូលសេនាសនំ ខាយិស្សតីតិ តស្ស គហបតិនោ តេក្ខមកចាសាទេ
គន្ធកុសុមវាសសុគន្ធ�ំ ក្ខជាគារំវិយ រុក្ខមូលំ ឧបជ្ជហិស្សតិ។ សន្តជ្ជស្សាតិ
សេនាសនសន្តោសមហាអរិយរំសេន សន្តជ្ជស្ស។ តិណាសន្តារកោតិ
តិណោហិ វា បល្លោហិ វា ភូមិយំ វា ជលកចាសាណាតលានិ វា អញ្ញាតរស្មី
សន្តតសន្តតោ។ បូតិមុត្តន្តិ យំកិញ្ចិ មុត្តំ។ តដ្ឋិណោ គហិតម្បិ បូតិមុត្តមេវ

វុច្ចតិ ធុគ្គនុត្តា។ សន្តជ្ជស្ស វិហារតោតិ

គិលានបច្ចយកេសជ្ជបរិក្ខារសន្តោសេន សន្តជ្ជស្ស វិហារតោ។

ឥតិ ភគវា ចត្វសុ ហំនេសុ អរហន្តំ បក្ខិបន្តោ កម្មជ្ជានំ កថេត្វា
“កតវសេនាសនេ នុ ខោ វសន្តស្ស កម្មជ្ជានំ សប្បាយំ ភវិស្សតី”តិ អារដ្ឋេន្តោ
“តស្មិញ្ញោ វសន្តស្ស”តិ ញត្វា តេន ហិ តំ, អនុវុទ្ធាតិ អាទិមាហ។ បរិវិត្តស្ស
វិហារតោតិ តីហិ វិវេកេហិ វិវិត្តស្ស វិហារន្តស្ស។ ឧយ្យោជនិកបដិសំយុត្តន្តិ
ឧយ្យោជនិកេហោ វចនេហិ បដិសំយុត្តំ, តេសំ ឧបជ្ជានគមនកំយេវាតិ អត្តោ។
បបញ្ចនិរោធតិ និព្វានបទេ។ បក្ខន្តតីតិ អារម្មណាករណាវសេន បក្ខន្តតិ។
បសីទតីតិ អាទិសុបិ អារម្មណាវសេនេ បសីទនសន្តិជ្ជនមុច្ឆនា វេទិតញ្ញា។ ឥតិ
ភគវា ចេតិវដ្ឋេ ចាបីនំវិសទាយេ អាយស្មតោ អនុវុទ្ធស្ស កថិតេ អដ្ឋ
មហាបុរិសវិតក្កេ បុន កេសកឡាវនមហាវិហារេ និសីទិត្វា ភិក្ខុសង្ឃស្ស
វិត្តារេន កថេសិ។

មនោមយោធាតិ មនេន និព្វត្តិតកាយោបិ មនោមយោតិ វុច្ចតិ មនេន
គតកាយោបិ, ឥធ មនេន គតកាយំ សន្ធាយេវមាហ។ យថា មេ អហុ
សង្គិហ្មតិ យថា មយ្ហំ វិតក្កោ អហោសិ, តតោ ឧត្តរិ អដ្ឋមំ មហាបុរិសវិតក្កំ
នស្សេន្តោ តតោ ឧត្តរី ទេសយិ។ សេសំ សព្ពត្ត ឧត្តានមេវាតិ។

គហបតិវត្តោ តតិយោ។

៤. ធានវត្តោ

១. បឋមធានសុត្តវណ្ណនា

៣០. ចតុត្ថស្ស បឋមេ អាសដ្ឋ ទានំ ទេតីតិ បទ្វា ទានំ ទេតិ។ អាគតំ ទិស្វា
តំ មុហុត្ថំយេវ និសីទាបេទ្វា សក្ការំ កត្វា ទានំ ទេតិ, ទស្សមីតិ ន កិលមេតិ។
ភយាតិ “អយំ អទាយកោ អការកោ”តិ គរហភយា, អទាយភយា វា។
អទាសិ មេតិ មយ្ហំ បុព្វេ ឯស ឥទំ នាម អទាសីតិ ទេតិ។ ទស្សតិ មេតិ
អនាគតេ ឥទំ នាម ទស្សតីតិ ទេតិ។ សាហុ ទានន្តិ ទានំ នាម សាធុ សុន្ទរំ
ពុទ្ធាធិហិ បណ្ឌិតេហិ បសត្តន្តិ ទេតិ។ ចិត្តាលដ្ឋ្ការចិត្តបរិក្ខារត្ថំ ទានំ ទេតីតិ
សមថិបស្សនាចិត្តស្ស អលដ្ឋ្ការត្ថញ្ចេវ បរិក្ខារត្ថញ្ច ទេតិ។ ទានញ្ញំ ចិត្តំ មុទុ
ករោតិ។ យេន លទ្ធោ, សោ “លទ្ធិ មេ”តិ មុទុចិត្តោ ហោតិ។ យេន ទិន្នំ, សោ បិ
“ទិន្នំ មយា”តិ មុទុចិត្តោ ហោតិ។ ឥតិ ឧភិន្នំ ចិត្តំ មុទុ ករោតិ។ តេនេវ
“អទន្តទមន”ន្តិ វុច្ឆតិ។ យថាហ -

“អទន្តទមនំ ទានំ, អទានំ ទន្តទូសកំ;
ទានេន បិយវាចាយ, ឧទ្ទមន្តិ នមន្តិ ចា”តិ។

ឥមេសុ បន អដ្ឋសុ ទានេសុ ចិត្តាលដ្ឋ្ការទានមេវ ឧត្តមន្តិ។

២. ទុតិយទានសុត្តវណ្ណនា

៣២. ទុតិយេ សទ្វាតិ យាយ សទ្វាយ ទានំ ទេតិ, សា សទ្វា។ ហិរិយន្តិ យាយ
ហិរិយា ទានំ ទេតិ, សាវ អធិប្បតា។ កុសលញ្ច ទានន្តិ អនវដ្ឋញ្ច ទានំ។
ទិរិយន្តិ ទិវដ្ឋមំ។

៣. ទានវត្ថុសុត្តវណ្ណនា

៣៣. តតិយេ ទានវត្ថុនីតិ ទានការណានិ។ ធន្នា ទានំ ទេតីតិ បេមេន ទានំ
ទេតិ។ ទោសាតិ ទោសេន កុទ្ធោ ហុត្វា យំ អត្ថិ, តំ វេកេន គណ្ហិត្វា ទេតិ។

មោហាតិ មោហេន មូឡោ ទេតិ។ ភយាតិ ភរហកយេន វា អចាយភយេន វា,
តស្ស តស្សេវ វា បនភយេន ទេតិ។ កុលវំសន្តិ កុលបវេណី។

២. ខេត្តសុត្តន្តបិដក

៣២. ចតុត្ថេន មហាប្បលំ ហោតីតិ ធម្មាជលេន មហាប្បលំ ន ហោតិ។ ន
មហាស្សាទន្តិយម្បិស្ស ជលំ ហោតិ, តស្ស អស្សាទោ ន មហា ហោតិ
មន្ទស្សាទំ ន មធុរំ។ ន ជាតិសេយ្យន្តិ សេយ្យាបិស្ស ន ហោតិ វុឡិ, តស្ស មហន្តំ
វិហិចម្ពសន្តិវេសំ ន ហោតីតិ អត្តោ។ ឧន្ទាមនិច្ឆាមីតិ ជលនិច្ឆវសេន
វិសមតលំ។ តត្ថ ជលេ ឧទកំ ន សណ្ឋាតិ, និទ្ទេ អតិពហុ តិដ្ឋតិ។
ចាសាណាសក្ខវិកន្តិ បត្តវិគ្វា បិតបិដ្ឋិចាសាលោហិ ច ខុទ្ទកចាសាលោហិ ច
សក្ខរាហិ ច សមន្នាគតំ។ ឧសវន្តិ ឧត្តន្ទលោណំ។ ន ច កម្ពីរសីតន្តិ
ជទ្ធកូមិតាយ កម្ពីរាណុគតំ, នផ្តលមគ្គំ កត្វា កសិវុំ ន សក្កា ហោតិ,
ឧត្តាននផ្តលមគ្គមេវ ហោតិ។ ន អាយសម្បន្តិ ន ឧទកាកមនសម្បន្តិ។ ន
អចាយសម្បន្តិ បច្ឆាភាគេ ឧទកនិគ្គមនមគ្គសម្បន្តិ ន ហោតិ។ ន
មាតិកាសម្បន្តិ ន ខុទ្ទកមហន្តិហិ ឧទកមាតិកាហិ សម្បន្តិ ហោតិ។ ន
មរិយាទសម្បន្តិ ន កេទារមរិយាទាហិ សម្បន្តិ។ ន មហាប្បលន្តិអាទិនិ សព្វានិ
វិចាកជលវសេនេវ វេទិតព្ពានិ។

សម្បន្នេតិ បរិបុណ្ណា សម្បត្តិយុត្តេ។ បរុត្តា ពិជសម្បទាតិ សម្បន្តំ ពិជំ
រោបិតំ។ ទេវេ សម្បាទយន្តម្ពីតិ ទេវេ សម្មា វស្សន្តេ។ អនីតិសម្បទា ហោតីតិ
កីធកិមិអាទិចាណកព្យាតិយា អភារោ ឯកា សម្បទា ហោតិ។ វិរុដ្ឋីតិ វុឡិ
ទុតិយា សម្បទា ហោតិ។ វេបុល្លន្តិវិបុលភារោ តតិយា សម្បទា ហោតិ។
ជលន្តិ បរិបុណ្ណាជលំ ចតុត្ថិ សម្បទា ហោតិ។ សម្បន្តសីលេសូតិ
បរិបុណ្ណាសីលេសុ។ ភោជនសម្បទាតិ សម្បន្តំ វិវិជភោជនំ។ សម្បទានន្តិ តិវិជំ

កុសលសម្បជំ។ ឧបនេតីតិ សា ភោជនសម្បជំ ឧបនយតិ។ កស្មា?
 សម្បជំស្មាស្ស តំ កតំ, យស្មាស្ស តំ កតកម្មំ សម្បជំ បរិបុណ្ណានិ អត្ថោ។
 សម្បជំត្ថុធាតិ សម្បជំ អត្ថ ឥធម៌។ វិជ្ជាចរណសម្បជំ តិហិ វិជ្ជាហិ ច
 បញ្ចនសហិ ចរណធម្មហិ ច សមន្មាគតោ។ លទ្ធាតិ ឯវុចោ បុគ្គលោ ចិត្តស្ស
 សម្បជំ អវេកល្ហបរិបុណ្ណការំ លភិទ្ធា។ ករោតិ កម្មសម្បជំ បរិបុណ្ណកម្មំ
 ករោតិ។ លភតិ ចត្តសម្បជំ អត្ថញ្ច បរិបុណ្ណំ លភតិ។ ទិដ្ឋិសម្បជំ
 វិបស្សនាទិដ្ឋិ។ មគ្គសម្បជំ សោតាបត្តិមគ្គំ។ យាតិ សម្បជំ មាណសោតិ
 បរិបុណ្ណចិត្តោ ហុត្វា អរហន្តំ យាតិ។ សា ហោតិ សព្វសម្បជំ សា
 សព្វនុក្ខេហិ វិមុត្តិ សព្វសម្បជំ នាម ហោតីតិ។

៥. ទានុបបត្តិសុត្តន្តបិដក

៣៥. បញ្ចមេ ទានុបបត្តិយោតិ ទានបច្ចយា ឧបបត្តិយោ។ ទហាតីតិ
 ឋេបេតិ។ អធិដ្ឋាតីតិ តស្សេវ វេវចនំ។ ភាវេតីតិ វឌ្ឍេតិ។ ហីនេវិមុត្តនិ ហីនេសុ
 បញ្ចសុ កាមគុណេសុ វិមុត្តំ។ ឧត្តរិ អភាវិតនិ តតោ ឧត្តរិមគ្គដលត្ថាយ
 អភាវិតំ។ តត្រូបបត្តិយា សំវត្ថតីតិ យំ ឯនំ បត្តេត្វា កុសលំ កតំ, តត្ថ
 និព្វត្តនត្ថាយ សំវត្ថតិ។ វីតរាគស្សតិ មគ្គេន វា សមុច្ឆន្ទរាគស្ស សមាបត្តិយា
 វា វិក្ខម្ហិរាគស្ស។ ទានមត្តេនេវ ហិ ព្រហ្មលោកេ និព្វត្តិតុំ ន សក្កា, ទានំ បន
 សមាធិវិបស្សនាចិត្តស្ស អលដ្ឋាវបរិវារំ ហោតិ។ តតោ ទានេន មុនុចិត្តោ
 ព្រហ្មវិហារេ ភាវេត្វា ព្រហ្មលោកេ និព្វត្តិតិ។ តេន វុត្ថំ - “វីតរាគស្ស នោ
 សរាគស្ស”តិ។

៦. បុញ្ញកិរិយវត្ថុសុត្តន្តបិដក

៣៦. ធរដ្ឋ បុញ្ញកិរិយានិ ច តានិ តេសំ តេសំ អានិសំសានំ វត្ថុនិ បាតិ
 បុញ្ញកិរិយវត្ថុនិ។ ធានាជីនញ្ចាលក្ខណោ ចិត្តំ វេបេត្វា “ឯវុបំ នាម អម្ពេហិ
 ធានំ ធាតព្ភំ, សីលំ វក្ខិតព្ភំ, ភាវនា ភាវេតព្ភា” តិ សត្តា បុញ្ញានិ ករោន្តិ។
 ធានមេវ ធានមយំ, ធានចេតនាសុ វា បុរិមចេតនាតោ និប្បន្នា
 សន្និដ្ឋាបកចេតនា ធានមយំ សីលាធិហិ សីលមយាធិនិវិយ។ សេសទ្វយេសុបិ
 ឯសេវ នយោ។ បរិត្តំ កតំ ហោតីតិ ថោកំ មន្តំ កតំ ហោតិ។ នាភិសម្ពោតីតិ ន
 និប្បន្នតិ។ អកតំ ហោតីតិ ភាវនាយយោគោយេវ អនាវន្តោ ហោតីតិ អត្ថោ។
 មនុស្សទោភក្សន្តិ មនុស្សេសុ សម្មត្តិវហិតំ បញ្ចវិធំ និចកុលំ។ ឧបបន្នតីតិ
 បដិសន្ធិវសេន ឧបគប្បតិ, តត្ថ និព្ពត្តតីតិ អត្ថោ។ មត្តសោ កតន្តិ បមាលោន
 កតំ, ថោកំ ន ពហុ។ មនុស្សសោភក្សន្តិ មនុស្សេសុ សុភគភាវំ
 តិវិធកុលសម្មត្តិ។ អធិមត្តន្តិ អធិកប្បមាលំ ពលវំ វា។ អធិគណ្ណាន្តិ
 អភិភវិត្វា គណ្ណាន្តិ, វិសិដ្ឋតវា ជេដ្ឋកា ហោតីតិ អត្ថោ។

៧. សប្បវិសទានសុត្តវណ្ណានា

៣៧. សត្តមេ សុចិន្តិ បរិសុទ្ធិ វណ្ណាសម្បន្នំ ទេតិ។ បណីតន្តិ វស្សបបន្នំ។
 កាលេនាតិ យុត្តបត្តកាលេន។ កប្បិយន្តិយំ កប្បិយំ, តំ ទេតិ។ វិចេយ្យ
 ទេតីតិ “ឥមស្ស ទិន្នំ មហាប្បលំ ភវិស្សតិ, ឥមស្ស ន មហាប្បល” ន្តិ ឯវំ
 បដិគ្គាហកបរិយេសនវសេន ធានំ វា បណីធាយវសេន ធានំ វា វិចិនិត្វា ទេតិ។

៨. សប្បវិសសុត្តវណ្ណានា

៣៨. អដ្ឋមេ អត្ថាយាតិ អត្ថត្ថាយ។ ហិតាយ សុខាយាតិ ហិតត្ថាយ
 សុខត្ថាយ។ បុព្វបេតានន្តិ បរលោកគតានំ ញាតីនំ។ ឥមស្មី សុត្តេ អនុប្បន្នេ
 ពុទ្ធវេ ចក្កវត្តិវាជានោ ពោធិសត្តា បច្ចេកពុទ្ធវា លព្ពន្តិ, ពុទ្ធកាលេ ពុទ្ធវា ចេវ

ពុទ្ធសាវកា ច។ យថាវុត្តានញ្ញំ ឯតេសំ អត្ថាយ ហិតាយ សុខាយ សំវត្ថុន្តិ។
ពហុន្នំវត អត្ថាយ, សប្បញ្ញោ យរមាវសន្តិ សប្បញ្ញោ យរេវសន្តោ ពហុន្នំវត
អត្ថាយ ហោតិ។ បុព្វេតិ បឋមេវ។ បុព្វេកតមនុស្សរន្តិ មាតាបិតុនំ
បុព្វការគុណោ អនុស្សរន្តោ។ សហធម្មនាតិ សការណោន បច្ចយបូជនេន
បូជេតិ។ អបចេ ព្រហ្មចារិយោតិ ព្រហ្មចារិនោ អបចយតិ, និចវុត្តិតំ នេសំ
អាបជ្ជតិ។ បេសលោតិ បិយសីលោ។

៨. អភិសន្តសុត្តវណ្ណានា

៣៨. នវមេ ធានានីតិ ចេតនាធានានិ។ អគ្គញ្ញានីតិអាជីនំ អត្តោ ហេដ្ឋា
វុត្តោយេវ។

១០. ធុច្ឆរិកវិចាកសុត្តវណ្ណានា

៤០. ធនមេ ចាណាតិចាតោតិ ចាណាតិចាតចេតនា។ សព្ពលហុសោតិ
សព្ពលហុកោ។ អប្បាយុកសំវត្ថុនិកោតិ តេន បរិត្តកេន កម្មវិចាកេន
អប្បាយុកោ ហោតិ, ធិន្ទមត្តាយ វា បដិសន្ធិយាវិលីយតិ មាតុកុដ្ឋិតោ
និក្ខន្ធមត្តោ វា។ ឯវរូចោ ហិ ន អញ្ញស្ស កស្សចិ និស្សន្នោ, ចាណាតិចាតស្សេវ
គតមត្តោ ឯសោតិ។ ភោគព្យសនសំវត្ថុនិកោតិ យថា កាកណ៍កាមត្ថម្បិ
ហត្ថេន តិដ្ឋតិ, ឯវំ ភោគព្យសនំ សំវត្ថុតិ។ សបត្តវេរសំវត្ថុនិកោ ហោតីតិ
សហ សបត្តហិ វេរំ សំវត្ថុតិ។ តស្ស ហិ សបត្តា ច ពហុកា ហោន្តិ។ យោ ច នំ
បស្សតិ, តស្មី វេរមេវ ឧប្បាទេតិ ន និព្វាយតិ។ ឯវរូចោ ហិ បរស្ស
រក្ខិតកោបិតកណ្ណោ អបរាជស្ស និស្សន្នោ។

អភូតព្ពក្ខានសំវត្ថុនិកោ ហោតីតិ អភូតេន អព្ពក្ខានំ សំវត្ថុតិ, យេន
កេនចិ កតំ តស្សេវ ឧបរិ បតតិ។ មិត្តហិ ភេទនសំវត្ថុនិកោតិ មិត្តហិ ភេទំ

សំរេត្តតិ។ យំ យំ មិត្ត ករោតិ, សោ សោ ភិជ្ជតិយេវ។

អមឆាបសទ្ធសំរេត្តនិកោតិ អមឆាបសទ្ធសំរេត្តតិ។ យា សា វាចា កណ្តាកា
កក្កសា កក្កុកា អភិសង្កមី មម្ពេទិកា, គតគតជ្ជានេ តមេវ សុណាតិ,
មឆាបសទ្ធសំរេត្តនិកោតិ មឆាបសទ្ធសំរេត្តតិ។ ឯវេទោ ជេសវាចាយ គតមគ្គោ នាម។
អនាទេយ្យវាចាសំរេត្តនិកោតិ អគ្គហេតុព្រាហ្មណ៍សំរេត្តតិ, “តំ កស្មា
កថេសី, កោ ហិ តវ វេទនំ គហេស្សតិ” តិ វត្ថុព្រាហ្មណ៍ អាបជ្ជតិ។ អយំ
សម្មប្បលាបស្ស គតមគ្គោ។ ឧប្បត្តកសំរេត្តនិកោតិ ហោតិ ឧប្បត្តកភាវំ
សំរេត្តតិ។ តេន ហិ មនុស្សោ ឧប្បត្តោ វា ឱត្តចិត្តោ វា ឯធម្មតោ វា ហោតិ។
អយំ សុរាជានស្ស និស្សន្នោ។ ឥមស្មី សុត្តេ វេទមេវ កថិតន្តិ។

នាមវគ្គោ ចតុត្ថោ។

៥. ឧបាសម្មាសោ

៤. វាសេដ្ឋសុត្តន្តបិដក

៤៤. បញ្ចមស្ស ចតុត្ថោ ឥមេ ចេវិ, វាសេដ្ឋ, មហាសាលាតិ បុរោ បិតេ ទ្វេ
សាលរុក្ខេ ធនេស្សន្តោ បរិកប្បាបមំ អាហា។ ឥទំ វុត្ថំ ហោតិ - ឥមេ តាវ
មហាសាលា អចេតនា។ សចេ ឯតេ បិ សចេតនា ហុត្វា អដ្ឋង្គសមម្ពាគតំ
ឧបាសម្មា ឧបវាសេយ្យំ, ឯតេសម្មិ សោ ឧបាសម្មាវាសោ ធិយេត្តំ ហិតាយ
សុខាយ អស្ស។ ភូតេ បន វត្ថុព្រាហ្មណ៍ នត្តិ តិ។

៥. អនុរុទ្ធសុត្តន្តបិដក

៤៥. ធម្មយេនាយស្មា អនុរុទ្ធាតិ តា កិរ ទេវតា អត្តនោ សម្មត្តិ
ឱលោកេត្វា “កី ទោ និស្សាយ អយំ សម្មត្តិ អម្ពេហិ លទ្ធា” តិ អាវជ្ជមាណ

ថេរ្យ ធីស្វា “មយំ អម្ពាភំ អយ្យស្ស បុព្វេ ចក្កវត្ថុវដ្តំ ករោន្តស្ស ចាទបរិចារិកា
ហុត្វា តេន ធិន្នោវាទេ វត្វា ឥមំ សម្មត្ថី លភិម្ហ, គន្ធាម ថេរ្យ អានេត្វា ឥមំ
សម្មត្ថី អនុភវិស្សមា” តិ ធិវា យេនាយស្មា អនុរុទ្ធោ តេនុបសង្គមីសុ។ តិសុ
ហានេស្វតិ តិសុ ការណេសុ។ ហានេសោ បដិលភាមាតិ ខណេនេវ លភាម។
សវន្តិវចនសទ្ធី វា គីតសទ្ធី វា អាករណសទ្ធី វា។ បីតា អស្សតិអាធិនិ នីលា តាវ
ជាតា, បីតា ភវិតុំ ន សក្ខិស្សន្តិភាធិនា នយេន ចិន្តេត្វា វិតក្កេតិ។ តាបិ
“ឥនានិ អយ្យេ អម្ពាភំ បីតការំ ឥច្ឆតិ, ឥនានិ លោហិតការ” ត្ថិ តាធិសាវ
អហេសុំ។

អច្ឆរំ វាទេសីតិ ចាណិតលំ វាទេសិ។ បញ្ចន្តិកស្សតិ អាតតំ, វិតតំ,
អាតតវិតតំ, យនំ, សុសិវន្តិ ឥមេហិ បញ្ចហិ អន្តេហិ សមន្នាគតស្ស។ តត្ថ
អាតតំ នាម ចម្មបរិយោនន្ទេសុ ភេរិអាធិសុ ឯកតលត្វិយំ, វិតតំ នាម
ឧភយតលំ, អាតតវិតតំ នាម សព្ពសោ បរិយោនទ្ធី, សុសិវំ វិសាធិ, យនំ
សម្មាធិ។ សុវិនិតស្សតិ អាកឡនសិលីលករណាធិហិ សមុច្ឆិតស្ស។
សុប្បដិបតាឡិតស្សតិ បមាណោ បីតការំជាជនត្ថំ សុដ្ឋ បដិបតាឡិតស្ស។
កុសលេហិ សុសមន្នាហតស្សតិ យេ វាទេតុំ កុសលា ឆេកា, តេហិ
វាធិតស្ស។ វត្ថុតិ ឆេកោ សុន្ទរោ។ រជនីយោតិ រញ្ជេតុំ សមត្ថោ។ កមនីយោតិ
កាមេតព្ពយុត្ថោ។ ឧមនីយោតិ វា ចាហោ, ធិវសម្មិ សុយ្យមាណោ ឧមតេវ, ន
និព្ពន្ធពីតិ អត្ថោ។ មននីយោតិ មានមទបុរិសមទជននោ។ ឥន្ទ្រិយានិ ឡិក្ខិបីតិ
“អសារុប្បំ ឥមា ទេវតា ករោន្ត” តិ ឥន្ទ្រិយានិ ហេជ្ជា ឱបិ, ន អក្ខិនិ ឡិក្ខិលេត្វា
ឡិលោកេសិ។ ន ឡយ្យេ អនុរុទ្ធោ សាធិយតីតិ “មយំ នច្ឆាម កាយាម, អយ្យេ
បន អនុរុទ្ធោ ន ខោ សាធិយតិ, អក្ខិនិ ឡិក្ខិលេត្វា ន ឡិលោកេតិ, កី មយំ នច្ឆិត្វា
វា កាយិត្វា វា កវិស្សមា” តិ តត្ថវ អន្តរាយសុ។ យេន ភគវា តេនុបសង្គមីតិ
តាសំ ទេវតានំ អនុការំ ធីស្វា “កតិហិ នុខោ ធម្មេហិ សមន្នាគតោ

មាតុភាមោ មនាបកាយិកេ ទេវលោកេ និព្វត្តតិ"តិ ឥមមត្ថំ បុច្ឆិតំ
ឧបសង្កមី។

៩-១០. ឥធលោកិកសុត្តន្តបិដក

៤៩-៥០. នវមេ អយំស លោកោ អារទ្ធោ ហោតីតិ អយមស្ស លោកោ
ឥធលោកេ ករណមត្តាយ អារទ្ធត្តា បរិបុណ្ណត្តា អារទ្ធោ ហោតិ បរិបុណ្ណា។
សោឡសាការសម្មន្នាតិ សុត្តេ វុត្តហិ អដ្ឋហិ, កាថាសុ អដ្ឋហិ
សោឡសហិ អាការេហិ សមន្នាគតា, យានិ វា អដ្ឋន្តានិ បរម្មិ តេសុ
សមាទបេតីតិ វេម្បិ សោឡសាការសម្មន្នាតិ ឯកេ។ សទ្ធាសីលបញ្ញា
បនេត្ត មិស្សិកា កថិតា។ ទសមំ ភិក្ខុសង្ឃស្ស កថិតំ។ សព្វសុត្តេសុ បន យំ ន
វុត្តំ, តំ ហេជ្ជា អាកតនយត្តា ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

ឧចាសថវគ្គោ បញ្ចមោ។

បឋមបណ្ណាសកំ និដ្ឋិតំ។

២. ទុតិយបណ្ណាសកំ

(៦) ១. កោតមីវគ្គោ

១. កោតមីសុត្តន្តបិដក

៥១. ធម្មស្ស បឋមេ សក្កេសុ វិហារីតិ បឋមគមនេន គន្ធាវិហារីតិ។
មហាបជាបតីតិ បុត្តបជាយ ចេវ ដីតុបជាយ ច មហាន្តត្តា វរុលទ្ធាមា។
យេន ភគវា តេនុបសង្កមីតិ ភគវា កបិលបុរំ គន្ធា បឋមមេវ នន្ទំ បញ្ញាដេសិ,
សត្តមេ ទិវសេ វាហុលកុមារំ។ ចុម្ពជកកលហោ (ធី. និ. អដ្ឋ. ២.៣៣១; សំ. និ.

អដ្ឋ. ១.១.៣៧) បន ឧភយនគរវាសិកេសុ យុទ្ធាយ និក្ខន្តេសុ សត្តា គន្ធា តេ
រាជានោ សញ្ញាបេត្វា អត្តនណ្ឌសុត្តំ (សុ. និ. ៩៤១ អាធមយោ; មហានិ. ១៧០
អាធមយោ) កថេសិ។ រាជានោ បសីទិត្វា អឡតិយសតេ អឡតិយសតេ កុមារេ
អទំសុ, តានិ បញ្ច កុមារសតានិ សត្តុ សន្តិកេ បព្ពជីសុ, អថ នេសំ
បជាបតិយោ សាសនំ បេសេត្វា អនភិរតី ឧប្បាទយីសុ។ សត្តា តេសំ
អនភិរតិយា ឧប្បន្នការំ ញាត្វា តេ បញ្ចសតេ ទហរភិក្ខុ កុណាលទហំ នេត្វា
អត្តនោ កុណាលកាលេ និសិន្នបុព្ពេ ចាសាណាតលេ និសីទិត្វា
កុណាលជាតកកថាយ (ជា. ២.២១.កុណាលជាតក) តេសំ អនភិរតី
វិនោទេត្វា សព្វេបិ តេ សោតាបត្តិដលេ បតិជ្ជាបេសិ, បុន មហាវនំ អាធនេត្វា
អរហត្តដលេតិ។ តេសំ ចិត្តជាទន្ធតំ បុនបិ បជាបតិយោ សាសនំ បហិណ្ឌីសុ។
តេ “អភត្តា មយំ យរាវាសស្សា” តិ បដិសាសនំ បហិណ្ឌីសុ។ តា “ន ធានិ
អម្ពាភំ យរំ គន្ធី យុត្តំ, មហាបជាបតិយា សន្តិកំ គន្ធា បព្ពជ្ជំ អនុជាធាបេត្វា
បព្ពជីស្សមា” តិ បញ្ចសតាបិ មហាបជាបតី ឧបសង្កមិត្វា “អយ្យេ, អម្ពាភំ
បព្ពជ្ជំ អនុជាធាបេថា” តិ អាហំសុ។ មហាបជាបតី តា ឥត្តិយោ គហេត្វា យេន
ភគវា តេនុបសង្កមិ។ សេតច្ឆត្តស្ស ហេដ្ឋា រញ្ជោ បរិនិព្វតកាលេ
ឧបសង្កមិតិបិ វទន្តិយេវ។

អលំ កោតមិ, មា តេ វុទ្ធិតិ កស្មា បដិក្ខិបិ, ននុ សព្ពេសម្បិ ពុទ្ធានំ ចតស្សោ
បរិសា ហោន្តិតិ? កាមំ ហោន្តិ, កិលមេត្វា បន អនេកវារំ យាចិតេ អនុញ្ញាតំ
បព្ពជ្ជំ “ធុក្ខេនលទ្ធា” តិ សម្មា បរិចាលេស្សន្តិតិ គរុំ កត្វា អនុញ្ញាតុកាមោ
បដិក្ខិបិ។ បក្កាមិ តិ បុន កបិលបុរមេវ ចារិសិ។ យថាភិវន្តំ វិហរិត្វា តិ
ពោធនេយ្យសត្តានំ ឧបនិស្សយំ ឱលោកេន្តោ យថាជ្ឈាសយនេ វិហរិត្វា។
ចារិកំ បក្កាមិ តិ មហាជនសង្កហំ ករោន្តោ ឧត្តមាយ ពុទ្ធសិរិយា អនោបមេន
ពុទ្ធវិលាសេន អតុរិតចារិកំ បក្កាមិ។

សម្ពហុលាហិ សាកិយានីហិ សទ្ធិន្តិ អន្តោនិវេសនម្ហិយេវ ទសពលំ ឧទ្ទិស្ស
បព្ពដ្ឋាវេសំ គហេត្វា បញ្ចសតា សាកិយានិយោ បព្ពដ្ឋាវេសំយេវ គាហាបេត្វា
សព្ពាហិមិ តាហិ សម្ពហុលាហិ សាកិយានីហិ សទ្ធិ។ ចារិកំ បក្កាមីតិ គមនំ
អភិនិហរិ។ គមនាភិនិហរណាកាលេ បន តា សុខុមាលា រាជិត្តិយោ បទសា
គន្ធី ន សក្ខិស្សន្តិ តិ សាកិយកោលិយរាជានោ សោវណ្ណាសិវិកាយោ
ឧបជ្ជាបយីសុ។ តា បន “យានេ អារុយ្ហ គច្ឆន្តិ តិ សត្វិ អគារវោ កតោ
ហោតី” តិ ឯកបណ្ណាសយោជនិកំ បទសាវ បដិបទ្ធិសុ។ រាជានោមិ បុរតោ ច
បច្ឆតោ ច អារក្ខំ សិរិទហាបេត្វា តណ្ហាលសប្បិវេលាជិនំ សកដានិ បូរាបេត្វា
“គតជ្ជានេ គតជ្ជានេ អាហារំ បដិយាទេថា” តិ បុរិសេ បេសយីសុ។ សូនេហិ
ចាទេហិ តិ តាសញ្ញា សុខុមាលត្ថា ចាទេសុ ឯកោ ដោដោ ឧដ្ឋតិ, ឯកោ ភិដ្ឋតិ។
ឧកោ ចាទា កតកដ្ឋិសម្បិវិកិណ្ណារិយ ហុត្វា ឧទុមាតា ជាតា។ តេន វុត្ថំ -
“សូនេហិ ចាទេហិ” តិ។ ពហិទ្វារកោដ្ឋកេតិ ទ្វារកោដ្ឋកតោ ពហិ។ កស្មា
បនេវំ បិតាតិ? ឯវំ កិរស្ស អហោសិ - “អហំ តថាគតេន អនុញ្ញាតា
សយមេវ បព្ពដ្ឋាវេសំ អគ្គហេសី, ឯវំ គហិតភារោ ច បន មេ សកលជម្ពុជីបេ
ចាកដោ ជាតោ។ សចេ សត្ថា បព្ពដ្ឋំ អនុជាធាតិ, ឥច្ឆេតំ កុសលំ។ សចេ បន
នានុជាទិស្សតិ, មហាតិ គរហា ភវិស្សតិ” តិ វិហារំ បរិសិទ្ធី អសក្កោន្តិ
រោទមាធាវ អជ្ជាសិ។

កី ធុ ត្វំ កោតមីតិ កី ធុ រាជកុលានំ វិបត្តិ ឧប្បជ្ជា, កេន ត្វំ ការណោន ឯវំ
វិវណ្ណាភារំ បត្តា, សូនេហិ ចាទេហិ... បេ... បិតាតិ។ អញ្ជេនបិ បរិយាយេនាតិ
អញ្ជេនបិ ការណោន។ ពហុកាវ, កន្តេតិអាទិនា តស្ស គុណំ កថេត្វា បុន
បព្ពដ្ឋំ យាចន្តោ ឯវមាហា។ សត្ថាបិ “ឥត្តិយោ នាម បរិត្តបញ្ញា,
ឯកយាចិតមត្តេន បព្ពដ្ឋាយ អនុញ្ញាតាយ ន មម សាសនំ គរុំ កត្វា
គណ្ហិស្សន្តិ” តិ តិក្ខុត្ថំ បដិក្ខិបិត្វា ឥនានិ គរុំ កត្វា គាហាបេតុកាមតាយ

សេច, អាណន្ត, មហាបជាបតី កោតមី អដ្ឋ គរុធម្មេ បដិគ្គណ្ឌាតិ, សាវ'ស្សា
ហោតុ ឧបសម្បទាតិអាទិមាហ។ តត្ថ សាវ'ស្សាតិ សា ឯវ' អស្សា បព្ពដ្ឋាបិ
ឧបសម្បទាបិ ហោតុ។

តទហូបសម្បទ្គស្សាតិ តំទិវ'សំ ឧបសម្បទ្គស្ស។ អភិវាទនំ បច្ចដ្ឋានំ
អញ្ញាលិកម្មំ សាមីចិកម្មំ កត្តព្ពន្ធិ ឡិមាធាតិមាទេ អកត្វា បញ្ចបតិដ្ឋិតេន
អភិវាទនំ, អាសនា បច្ចដ្ឋាយ បច្ចគ្គមនវ'សេន បច្ចដ្ឋានំ, ទសនទេ
សមោធានេត្វា អញ្ញាលិកម្មំ, អាសនបញ្ញាបនព័ជនាទិកំ អនុច្ឆរិកកម្មសម្ពាតំ
សាមីចិកម្មញ្ញ កតតំ។ អភិក្កុកេ អាវាសេតិ យត្ថ វ'សន្តិយា អនន្តរាយេន
ឡិវាទត្ថាយ ឧបសម្ព័ន្ធមន្ត្រានេ ឡិវាទត្ថាយកោ អាចរិយោ នត្ថិ, អយំ អភិក្កុកោ
អាវាសោ នាម។ ឯវ'រូបេ អាវាសេ វ'ស្សំ ន ឧបគន្តតំ។ អនុឡមាសន្តិ
អនុចោសចិកំ។ ឡិវាទ្ធិបសម្ព័ន្ធមន្ត្រានេ ឡិវាទត្ថាយ ឧបសម្ព័ន្ធមន្ត្រានេ។ ទិដ្ឋនាតិ ចក្កនា
ទិដ្ឋនេ។ សុតេនាតិ សោតេន សុតេន។ បរិសម្ព័ន្ធយាតិ ទិដ្ឋសុតវ'សេន
បរិសម្ព័ន្ធតេន។ គរុធម្មន្តិ គរុកំ សម្ព័ន្ធទិសេសាបត្ថិ។ បក្ខមាទត្តន្តិ អនុនាទិ
បន្ទវស ទិវ'សាទិ មានតំ។ ធនុ ធម្មេស្វតិ វិកាលកោជនច្ឆជ្ជេសុ សិក្ខាបទេសុ។
សិក្ខិតសិក្ខាយាតិ ឯកសិក្ខម្បិ អខណ្ឌំ កត្វា ប្បិតសិក្ខាយ។ អក្កោសិតញ្ញោ
បរិភាសិតញ្ញោតិ ទសន្តំ អក្កោសវ'ត្ថនំ អញ្ញាតវេន អក្កោសវ'ត្ថនា ន
អក្កោសិតញ្ញោ, ភយ្យបទំសនាយ យាយ កាយចិ បរិភាសាយ ន
បរិភាសិតញ្ញោ។

ឡិវ'ដោ ភិក្ខុនីនំ ភិក្ខុសុ វ'ចនបថោតិ ឡិវាទានុសាសនធម្មកថាសម្ពាតោ
វ'ចនបថោ ភិក្ខុនីនំ ភិក្ខុសុ ឡិវ'រតោ បិហិតោ, ន ភិក្ខុនិយា កោចិ ភិក្ខុ
ឡិវ'ទិតញ្ញោ អនុសាសិតញ្ញោ វា “ភន្តេ, ហោរាណាកត្តរា ឥទំ ជីវ'វ'ត្ថំ ប្បយ័ស្វ”តិ
ឯវ' បន បវេណិវ'សេន កថេតុំ វ'ដ្ឋតិ។ អនោវ'ដោ ភិក្ខុនីនំ ភិក្ខុនីសុ វ'ចនបថោតិ

ភិក្ខុនំ បន ភិក្ខុនីសុ វេនបថោ អនិវារិតោ, យថាវុចិ ឱវេទិតុំ អនុសាសិតុំ
ធម្មកថំ កថេតុន្តិ អយមេត្ថ សង្ខេបោ, វិត្តារតោ បនេសា គរុធម្មកថា
សមន្តចាសាទិកាយ វិនយសំវណ្ណោនាយ (ចា. ធម្ម. អដ្ឋ. ១៤៨) វុត្តនយេនេវ
វេទិតញ្ច។

ឥមេ បន អដ្ឋ គរុធម្ម សត្តុ សន្តិកេ ឧត្តហេត្វា ថេវេន អត្តនោ
អាហេយិយមាណេ សុត្វាវ មហាបជាបតិយា តាវ មហន្តំ ទោមនស្សំ ខណោន
បដិប្បស្សម្ហិ, អនោតត្តធម្មាតោ អាកតេន សីតុនកស្ស យជសតេន មត្តកេ
បរិសិទ្ធាវិយ វិគតបរិធុហា អត្តមនា ហុត្វា គរុធម្មបដិគ្គហណោន
ឧប្បន្នបីតិចាមោជ្ឈំ អារិករោន្តិ សេយ្យថាបិ, ភន្តេតិអាទិកំ ឧទានំ ឧទានេសិ។

កុម្មត្ថេនកេហិតិ កុម្មេ ធិបំ ជាលេត្វា តេន អាណោកេន បរយវេ កណ្ណំ
វិចិនិត្វា ថេនកថោវេហិ។ សេតជ្ជិកា នាម រោគជាតីតិ ឯកោ ចាណាកោ
នាឡមជ្ឈិតតំ កណ្ណំ វិជ្ជិតិ, យេន វិទ្វា កណ្ណា និក្ខន្ធម្មិ សាលីសីសំ ឡិ
គហេតុំ ន សក្កោតិ។ មញ្ជិជ្ជិកា នាម រោគជាតីតិ ឧច្ឆនំ អន្តោវត្តភារោ។

មហាតោ តទ្ធាកស្ស បដិកថេវ អាឡិទ្ធិ ឥមិនា បន ឯតមត្តំ ទស្សេតិ -
យថា មហាតោ តទ្ធាកស្ស ចាឡិយា អពទ្ធាយបិ កិញ្ចិ ឧទកំ តិជ្ជេតេវ,
បឋមមេវ ពទ្ធាយ បន យំ អពទ្ធបច្ឆយា ន តិជ្ជេយ្យ, តម្មិ តិជ្ជេយ្យ, ឯវមេវ យេ
ឥមេ អនុប្បន្នេ វុត្តស្មី បដិកថេវ អនតិក្កមនត្ថាយ គរុធម្មា បញ្ញត្តា, តេសុ
អបញ្ញត្តេសុ មាតុកាមស្ស បព្ពជិតត្តា បញ្ចា វស្សសតានិ សទ្ធម្មោ តិជ្ជេយ្យ។
បដិកថេវ បញ្ញត្តត្តា បន អបរាទិបិ បញ្ចា វស្សសតានិ វស្សតីតិ ឯវំ បឋមំ
វុត្តវស្សសហស្សមេវ វស្សតិ។ វស្សសហស្សន្តិ ចតំ
បដិសម្ពិទាបកេធម្មត្តឡិណាសវានំ វសេនេវ វុត្តំ, តតោ បន ឧត្តរិបិ
សុត្វាវិបស្សកឡិណាសវវសេន វស្សសហស្សំ, អនាកាមិវសេន វស្សសហស្សំ,

សក្កានុពលវិសេន វស្សសហស្សំ, សោតាបន្នវិសេន វស្សសហស្សន្តិ ឯវំ
បញ្ចវស្សសហស្សនិ បដិវេជសទ្ធម្មោ ឋស្សតិ។ បរិយត្តិធម្មាបិ តានិយេវ។ ន
ហិ បរិយត្តិយា អសតិ បដិវេជោ អត្ថិ, នាបិ បរិយត្តិយា សតិ បដិវេជោ ន
ហោតិ។ លិង្គំ បន បរិយត្តិយា អន្តរហិតាយបិ ចិរំ បវត្តិស្សតីតិ។

២. ឱវាទសុត្តវណ្ណាន

៥២. ឧតិយេ ពហុស្សុតោតិ ឥធ សកលស្សបិ ពុទ្ធវចនស្ស វិសេន
ពហុស្សុតភារោ វេទិតញ្ចោ។ គរុធម្មន្តិ កាយសំសគ្គំ។ អយមេត្ថ សន្និទោ។
ភិក្ខុនោវាទកវិនិច្ឆយោ បន សមន្តចាសាធិកាយ (ចាចិ. អដ្ឋ. ១៤៤ អាទយោ)
វុត្តនយេនេវ វេទិតញ្ចោ។

៣. សំខិត្តសុត្តវណ្ណាន

៥៣. តតិយេ សរាគាយាតិ សរាគត្ថាយ។ វិរាគាយាតិ វិវដ្ឋនត្ថាយ។
សំយោគាយាតិ វដ្ឋេ សំយោគត្ថាយ។ វិសំយោគាយាតិ វដ្ឋេ
វិសំយោគភាវត្ថាយ។ អាចយាយាតិ វដ្ឋស្ស វដ្ឋនត្ថាយ។ នោ អបចយាយាតិ ន
វដ្ឋវិទ្ធិសនត្ថាយ។ ឧត្តរតាយាតិ ឧប្បាសនត្ថាយ។ នោ សុករតាយាតិ ន
សុខចោសនត្ថាយ។ ឥមស្មី សុត្ថេ បឋមវារេន វដ្ឋំ កថិតំ, ឧតិយវារេន វិវដ្ឋំ
កថិតំ។ ឥមិនា ច បន ឱវាទេន គោតមី អរហត្ថំ បត្តាតិ។

៤. ធិយជាណុសុត្តវណ្ណាន

៥៤. ចតុត្ថេ ព្យក្សបជ្ជាតិ ឥន្ទមស្ស បវេណិ នាម វិសេន អាលបនំ។ តស្ស
ហិ បុព្វបុរិសា ព្យក្សបថេ ជាតាតិ តស្មី កុលេ មនុស្សា ព្យក្សបជ្ជាតិ វុច្ឆន្តិ។
ឥស្សត្ថេនាតិ ឥស្សាសកម្មេន។ តត្រុចាយាយាតិ “ឥមស្មី កាលេ ឥទំ នាម

កាតុំ វុដ្ឋតី"តិ ជាននេ ឧបាយក្ខតាយ។ វុដ្ឋសីលិនោតិ វុដ្ឋិតសីលា
វុដ្ឋសមាចារា។ អាយន្តិ អាគមនំ។ នាឆោតាឡ្ហន្តិ នាតិមហន្តំ។ នាតិហីនន្តិ
នាតិកសិរំ។ បរិយាធាយាតិ គហេត្វា ខេបេត្វា។ តត្ថ យស្ស វយតោ ទិគុណោ
អាយោ, តស្ស វយោ អាយំ បរិយាធាតុំ ន សក្កោតិ។

“ចតុធាវិភជេ ភោគេ, បណ្ឌិតោ យរមាវសំ;
ឯកេន ភោគេ ភុញ្ញេយ្យ, ធ្វើហិ កម្មំ បយោជយេ;
ចតុត្ថញ្ញា និធាបេយ្យ, អាបទាសុ ភវិស្សតី”តិ។ (ធិ. និ. ៣.២៦៥) -

ឯវំ បដិបដ្ឋតោ បន វយោ អាយំ បរិយាធាតុំ ន សក្កោតិយេវ។

ឧទុម្ពរខាធិវាតិ យថា ឧទុម្ពរាធិ ខាធិតុកាមេន បក្កេ ឧទុម្ពរុក្ខេ ចាលិតេ
ឯកប្បហារេនេវ ពហុនិ ផលានិ បតន្តិ, សោ ខាធិតព្ពយុត្តកានិ ខាធិត្វា ឥតរាធិ
ពហុតរាធិ បហាយ គច្ឆតិ, ឯវំមេវំ យោ អាយតោ វយំ ពហុតរំ កត្វា
វិប្បកិរន្តោ ភោគេ បរិភូញ្ញតិ, សោ “ឧទុម្ពរខាធិកំវាយំ កុលបុត្តោ ភោគេ
ខាធិតី”តិ វុដ្ឋតិ។ អដេជ្ជមរណាន្តិ អនាយកមរណំ។ សមំ ជីវិកំ កប្បេតីតិ
សម្មា ជីវិកំ កប្បេតិ។ សមជីវិតាតិ សមជីវិតាយ ជីវិតា។ អចាយមុខានីតិ
វិធាសស្ស ហំនានិ។

ឧដ្ឋាតា កម្មុធរយេស្សតិ កម្មុករណាដ្ឋានេសុ ឧដ្ឋានីរិយសម្បន្នោ។
វិធានវាតិ វិទហនសម្បន្នោ។ សោត្តានំ សម្បរាយិកន្តិ សោត្តិភូតំ
សម្បរាយិកំ។ សច្ចនាមេនាតិ ពុទ្ធត្ថាយេវ ពុទ្ធាតិ ឯវំ អវិភថនាមេន។ ចាកោ
បុញ្ញំ បវុដ្ឋតីតិ ចាកោ ច សេសបុញ្ញញ្ច បវុដ្ឋតិ។ ឥមស្មី សុត្តេ សទ្ធាធម្មោ
មិស្សកា កថិតា។ បញ្ចមំ ឧត្តានមេវ។

៦. កយសុត្តវណ្ណាន

៥៦. ឆដ្ឋេ គព្ពោតិ គព្ពាសោ។ ទិដ្ឋធម្មិកាបីតិ សន្តិដ្ឋិកា គព្ពាសសទិសា
បុនបិ មនុស្សគព្ពា។ សម្បរាយិកាបីតិ បេត្វា មនុស្សគព្ព សេសគព្ពា។
ឧភយំ ឯតេ កាមា បវុច្ឆន្តិ ភយញ្ច ទុក្ខញ្ច, ភយញ្ច រោគោ ច, ភយញ្ច
គណ្ណោ ច, ភយញ្ច សល្លញ្ច, ភយញ្ច សង្កោ ច, ភយញ្ច បង្កោ ច, ភយញ្ច គព្ពោ
ចាតិ ឯវំ ឧភយំ ឯតេ កាមា បវុច្ឆន្តិ។ សាត្រូបេនាតិ កាមសុខេន។ បលិបដន្តិ
វដ្តបលិបដំ។ អតិក្កម្មាតិ ឥមស្មី ហ្មឯនេវិបស្សនំ វឿត្វា អស្ស ភិក្ខុនោ
អរហត្តប្បត្តកាវោ គហិតោ។ ឯវរូបំ បដំ ជាតិជ្វេបេតំ តិសុ ភវេសុ ជន្មមាណំ
អវេក្ខតីតិ សុត្តេ វដ្តំ កថេត្វា កាថាសុ វិវដ្តំ កថិតន្តិ។ សត្តមជ្ឈមាណិ
ឧត្តានត្តានេវ។

៩-១០. បុគ្គលសុត្តន្តបិដក

៥៩-៦០. នវមេ ឧដុក្ខតោតិ កាយវដ្ឋានីនំ អភាវេន ឧដុកោ។
បញ្ញាសីលសមាហិតោតិ បញ្ញាយ ច សីលេន ច សមដ្ឋាគតោ។ យជមាណនន្តិ
នាណំ ទទន្តានំ។ បុញ្ញបេក្ខានន្តិ បុញ្ញំ ឱលោកេន្តានំ គវេសន្តានំ។ ឱបដិកន្តិ
ឧបដិវិចាកំ, ឱបដិភូតំ ហ្មឯនំ អប្បមាលំ។ ទសមេ សមុក្កដ្ឋោតិ ឧក្កដ្ឋោ
ឧត្តមោ។ សត្តានន្តិ សព្វសត្តានំ។ សេសំ សព្វត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

កោតមីវត្ថោ ឆដ្ឋោ។

(៧) ២. ភូមិចាលវត្តោ

១. ឥន្ទ្រាសុត្តន្តបិដក

៦១. សត្តមស្ស បឋមេ បរិវិត្តស្សាតិ កាយវិវេកេន វិវិត្តស្ស។
និរាយត្តវុត្តិនោតិ កត្តចិ អនាយត្តវុត្តិនោវិបស្សនាកម្មិកស្ស។ លាភាយាតិ

ចតុបច្ចយលាភាយ។ សោចី ច បរិទេវី ចាតិ សោកី ច បរិទេវី ច។ សោចិច្ច
បរិទេវីច្ឆាតិបិ ចាហោ។ ចុតោ ច សទ្ធម្មាតិ តំខណំយេវ វិបស្សនាសទ្ធម្មា
ចុតោ។ ឥមស្មី សុត្ត វដ្តវិវដ្តំ កថិតំ។

២. អលំសុត្តវណ្ណា

៦២. ធុតិយេ អលំ អត្ថនោ អលំ បរេសន្តិ អត្ថនោ ច បរេសញ្ច
ហិតបដិបត្តិយំ សមត្តោ បរិយត្តោ អនុច្ឆរិកោ។ ឱប្បនិសន្តិតិ ឱប្បំ ឧបដារេតិ,
ខន្ធាតុអាយតនាធិសុ កថិយមាណេសុ តេ ធម្មេ ឱប្បំ ជាតាតិ អត្តោ។ ឥមស្មី
សុត្ត សមថវិបស្សនា កថិតា។ បុគ្គលជ្ឈាសយេន បន ទេសនាវិលាសេន ចេតំ
មត្តកតោ បដ្ឋាយ ហេដ្ឋា ឌីតវន្តំ កថិតន្តិ។

៣. សំខិត្តសុត្តវណ្ណា

៦៣. តតិយេ ឯវមេវាតិ និក្ការណេវេវ។ យថា វា អយំ យាចតិ, ឯវមេវ។
មោយបុរិសាតិ មុឡបុរិសា តុច្ឆបុរិសា។ អន្លេសន្តិ យាចន្តិ។ អនុពន្ធិតព្ពន្ធ
តិយាបថានុគមនេន អនុពន្ធិតព្ពំ មំ នវិជហិតព្ពំ មញ្ញន្តិ។ អាជាននត្ថំ
អបសាទេន្តោ ឯវមាហា។ ឯស កិរ ភិក្ខុ ឌីវាទេ ទិន្នេបិ បមាទមេវ អនុយុញ្ជតិ,
ធម្មំ សុត្វា តត្ថេវ វសតិ, សមណធម្មំ កាតុំ ន ឥច្ឆតិ។ តស្មា ភគវា ឯវំ
អបសាទេត្វា បុន យស្មា សោ អរហត្តស្ស ឧបនិស្សយសម្បន្នោ, តស្មា តំ
ឌីវទេន្តោ តស្មាតិហ តេ ភិក្ខុ ឯវំ សិក្ខិតតព្ពន្ធអាទិមាហា។ តត្ថ អន្លេត្ថំ មេ ចិត្តំ
បិតំ ភវិស្សតិ សុសណ្ឌិតំ, ន ច ឧប្បន្នា ចាបកា អកុសលា ធម្មា ចិត្តំ
បរិយាទាយ វស្សន្តិ ឥមីនា តាវស្ស ឌីវាទេន និយកជ្ឈត្តវសេន
ចិត្តកក្កតាមត្តោ មូលសមាធិ វុត្តោ។

តតោ “ឯត្ថកេនេវ សន្តុដ្ឋិ អនាបដ្ឋិតា ឯវំ សោ សមាធិ វឡេតតោ” តិ
 ធស្សេតុំ យតោ ខោ តេ ភិក្ខុ អដ្ឋត្ថំ ចិត្តំ បិតំ ហោតិ សុសណ្ឌិតំ, ន ច ឧប្បន្នា
 ចាបកា អកុសលា ធម្មា ចិត្តំ បរិយាទាយ តិដ្ឋន្តិ, តតោ តេ ភិក្ខុ ឯវំ សិក្ខិតតំ
 “មេត្តា មេ ចេតោវិមុត្តិ ភាវិតា ភវិស្សតិ... បេ... សុសមាធា” តិ ឯវមស្ស
 មេត្តាវសេន ភាវនំ វឡេត្ថា បុន យតោ ខោ តេ ភិក្ខុ អយំ សមាធិ ឯវំ ភាវិតោ
 ហោតិ ពហុលីកតោ, តតោ ភំ ភិក្ខុ ឥមំ សមាធិ សរិតក្កសិចារម្បិ
 ភាវេយ្យាសីតិអាធិ វុត្ថំ។ តស្សត្ថោ - យទា តេ ភិក្ខុ អយំ មូលសមាធិ ឯវំ
 មេត្តាវសេន ភាវិតោ ហោតិ, តទា ភំ ភាវិតកេនបិ តុដ្ឋិ អនាបដ្ឋិតាវ ឥមំ
 មូលសមាធិ អញ្ញោសុបិ អារម្មណេសុ ចតុក្កបញ្ចកដ្ឋានានិ ចាបយមាណោ
 “សរិតក្កសិចារម្បិ” តិអាធិនា នយេន ភាវេយ្យាសីតិ។

ឯវំ វត្ថោ ច បន អវសេសព្រហ្មវិហារបុព្វដ្ឋមម្បិស្ស អញ្ញោសុ អារម្មណេសុ
 ចតុក្កបញ្ចកដ្ឋានភាវនំ កវេយ្យាសីតិ ធស្សេត្ថោ យតោ ខោ តេ ភិក្ខុ អយំ
 សមាធិ ឯវំ ភាវិតោ ហោតិ សុភាវិតោ, តតោ តេ ភិក្ខុ ឯវំ សិក្ខិតតំ “ករុណា
 មេ ចេតោវិមុត្តិ” តិអាធិមាហា។ ឯវំ មេត្តាបុព្វដ្ឋមំ ចតុក្កបញ្ចកដ្ឋានភាវនំ
 ធស្សេត្ថោ បុន កាយានុបស្សនាធិបុព្វដ្ឋមំ ធស្សេតុំ យតោ ខោ តេ ភិក្ខុ អយំ
 សមាធិ ឯវំ ភាវិតោ ហោតិ សុភាវិតោ, តតោ តេ ភិក្ខុ ឯវំ សិក្ខិតតំ “កាយេ
 កាយានុបស្សី” តិអាធិ វត្ថោ យតោ ខោ តេ ភិក្ខុ អយំ សមាធិ ឯវំ ភាវិតោ
 ហោតិ សុភាវិតោ, តតោ ភំ ភិក្ខុ យេន យេនេវ គក្ខ្យសីតិអាធិមាហា។ តត្ថ
 គក្ខ្យសីតិ គមិស្សសិ។ ដាសុំយេវាតិ ឥមីនា អរហន្តំ ធស្សេតិ។ អរហត្ថប្បត្តោ
 ហិ សត្តិវិយាបថេសុ ដាសុវិហារតិ នាម។

៤. កាយាសីសសុត្តវណ្ណនា

៦៤. ចតុត្ថេ ឯតទរោចាតិ អត្តនោ បធានភូមិយំ ឧប្បន្នំវិតក្កំ
 ភិក្ខុសង្ឃស្ស អាហោចេតុំ - “បុព្វាបាំ, ភិក្ខុវេ” តិអាទិវចនំ អរោច។ ឱភាសន្តិ
 ទិព្ពចក្ខុញ្ញាណោភាសំ។ ញ្ញាណទស្សនន្តិ ទិព្ពចក្ខុភូតំ ញ្ញាណសម្ពាតំ
 ទស្សនំ។ សន្និវត្ថបុព្វន្តិ ឯកតោ វសិតបុព្វំ។ ឥមស្មី បន សុត្ថេ ទិព្ពចក្ខុញ្ញាណំ,
 ឥទ្ធិវិធាញ្ញាណំ, ចេតោបរិយញ្ញាណំ, យថាកម្មបគញ្ញាណំ,
 អនាគតំសញ្ញាណំ, បច្ចុប្បន្នំសញ្ញាណំ, អតីតំសញ្ញាណំ, បុព្វេនិវាសញ្ញាណន្តិ
 ឥមាទិ តាវ អដ្ឋញ្ញាណានិ ចាឡិយំយេវ អាគតានិ, តេហិ បន សទ្ធិ
 វិបស្សនាញ្ញាណានិ ចត្តារិ មគ្គញ្ញាណានិ, ចត្តារិ ផលញ្ញាណានិ, ចត្តារិ
 បច្ចវេក្ខណញ្ញាណានិ, ចត្តារិ បដិសម្ពិទ្ធាញ្ញាណានិ ធម៌
 អសាធារណញ្ញាណានីតិ ឯតានិ ញ្ញាណានិ សមោធានេត្វា កថេន្តេន ឯវំ ឥទំ
 សុត្តំ កថិតំ នាម ហោតិ។

៥. អភិកាយតនសុត្តវណ្ណនា

៦៥. បញ្ចមេ អភិកាយតនានីតិ អភិកវនការណានិ។ កី អភិកវន្តិ?
 បច្ចនីកធម្មេបិ អារម្មណានិបិ។ តានិ ហិ បដិបក្ខភាវេន បច្ចនីកធម្មេ
 អភិកវន្តិ, បុគ្គលស្ស ញ្ញាណុត្តរិយតាយ អារម្មណានិ។ អដ្ឋត្ថំ
 រូបសញ្ញាតិអាទិសុ បន អដ្ឋត្ថរូបេ បរិកម្មវសេន អដ្ឋត្ថំ រូបសញ្ញា នាម
 ហោតិ។ អដ្ឋត្ថញ្ញា នីលបរិកម្មំ ករោន្តោ កេសេ វា បិត្តេ វា អក្ខិការកាយ វា
 ករោតិ។ បីតបរិកម្មំ ករោន្តោ មេទេ វា ធូរិយា វា ហត្ថតលចានតលេសុ វា
 អក្ខិនំ បីតជ្ឈានេ វា ករោតិ។ លោហិតបរិកម្មំ ករោន្តោ មំសេ វា លោហិតេ វា
 ជីវាយ វា អក្ខិនំ រត្ថជ្ឈានេ វា ករោតិ។ ឱទានបរិកម្មំ ករោន្តោ អដ្ឋិម្ហិ វា ទន្តេ វា
 នទេ វា អក្ខិនំ សេតជ្ឈានេ វា ករោតិ។ តំ បន សុនីលកំ សុបីតកំ សុលោហិតកំ
 សុឱទានំ ន ហោតិ, អវិសុទ្ធមេវ ហោតិ។

ឯកោ ពហិទ្ធា រូចានិ បស្សតីតិ យស្សេវំ បរិកម្មំ អជ្ឈត្ថំ ឧប្បន្នំ ហោតិ,
និមិត្តំ បនពហិទ្ធា, សោ ឯវំ អជ្ឈត្ថំ បរិកម្មស្ស ពហិទ្ធា ច អប្បនាយ វសេន
“អជ្ឈត្ថំ រូបសញ្ញា ឯកោ ពហិទ្ធា រូចានិ បស្សតី” តិ វុច្ចតិ។ បរិត្តានីតិ
អវឌ្ឍិតានិ។ សុវណ្ណាទុព្ពណ្ណានីតិ សុវណ្ណានិ វា ហោនុ ទុព្ពណ្ណានិ វា,
បរិត្តវសេនេវ ឥទំ អភិកាយតទំ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ តានិ អភិកុយ្យាតិ យថា នាម
សម្បន្នគ្គហណីកោ កជ្ជមត្តំ ភត្តំ លភិទ្វា “កី ឯត្ថ ភុញ្ញិតព្ពំ អត្ថី” តិ
សំកឡិទ្វា ឯកកតឡមេវ ករោតិ, ឯវមេវ ញ្ញាណុត្តរិកោ បុគ្គលោ
វិសទញ្ញាលោ “កីមេត្ថ បរិត្តកេ អារម្មណេ សមាបន្និតព្ពំ អត្ថិ, នាយំ មម
ភារោ” តិ តានិ រូចានិ អភិភវិទ្វា សមាបន្និតិ, សហ និមិត្តប្បាទនេវេត្ថ អប្បនំ
ចាបេតីតិ អត្ថោ។ ជាធាមិ បស្សមីតិ ឥមីនា បនស្ស អាភោកោ កថិតោ។ សោ
ច ខោ សមាបត្តិតោ វុដ្ឋិតស្ស, ន អន្តោសមាបត្តិយំ។ ឯវំសញ្ញា ហោតីតិ
អាភោគសញ្ញាយបិ ឈានសញ្ញាយបិ ឯវំសញ្ញា ហោតិ។ អភិភវនសញ្ញា
ហិស្ស អន្តោសមាបត្តិយម្បិ អត្ថិ, អាភោគសញ្ញា បន សមាបត្តិតោ
វុដ្ឋិតស្សេវ។

អប្បមាណានីតិ វឌ្ឍិតប្បមាណានិ, មហន្តានីតិ អត្ថោ។ អភិកុយ្យាតិ ឯត្ថ
ច បន យថា មហគ្សសោ បុរិសោ ឯកំ ភត្តវឌ្ឍិតកំ លភិទ្វា “អញ្ញាបិ ហោតុ,
អញ្ញាបិ ហោតុ, កី ឯសា មយ្ហំ ករិស្សតី” តិ ន តំ មហន្តតោ បស្សតិ, ឯវមេវ
ញ្ញាណុត្តរោ បុគ្គលោ វិសទញ្ញាលោ “កី ឯត្ថ សមាបន្និតព្ពំ, នយំទំ
អប្បមាណំ, ន មយ្ហំ ចិត្តកក្កតាករណេ ភារោ អត្ថី” តិ អភិភវិទ្វា
សមាបន្និតិ, សហ និមិត្តប្បាទនេវេត្ថ អប្បនំ ចាបេតីតិ អត្ថោ។

អជ្ឈត្ថំ អរូបសញ្ញាតិ អលាភិតាយ វា អនត្តិកតាយ វា អជ្ឈត្តរូបេ
បរិកម្មសញ្ញាវិវហិតោ។

ឯកោ ពហិទ្ធា រូបាទិ បស្សតីតិ យស្ស បរិកម្មម្យំ និមិត្តម្យំ ពហិទ្ធា ឧប្បន្នំ,
សោ ឯវំ ពហិទ្ធា បរិកម្មស្ស ចេវ អប្បនាយ ច វសេន “អជ្ឈតំ អរូបសញ្ញំ
ឯកោ ពហិទ្ធា រូបាទិ បស្សតី” តិ វុច្ចតិ។ សេសមេត្ត ចតុត្ថាភិកាយតនេ ច
វុត្តនយមេវ។ ឥមេសុ បន ចតុសុ បរិវត្តំ វិតក្កចរិតវសេន អាគតំ, អប្បមាណំ
មោហចរិតវសេន, សុវណ្ណំ ទោសចរិតវសេន, ធុត្តណ្ណំ រាគចរិតវសេន។
ឯតេសញ្ញំ ឯតាទិ សប្បាយានិ។ សា ច នេសំ សប្បាយតាវិសុទ្ធិមគ្គេ (វិសុទ្ធិ.
១.៤៣) ចរិយនិទ្ទេសេ វុត្តា។

បញ្ចមអភិកាយតនាទីសុ នីលានីតិ សព្វសង្កាហិកវសេន វុត្តំ។
នីលវណ្ណានីតិ វណ្ណាវសេន។ នីលនិទស្សនានីតិ និទស្សនវសេន។
អបញ្ចាយមានវិវរាទិ អសម្ពិទ្ធវណ្ណាទិ ឯកនីលានេវ ហុត្វា ទិស្សន្តីតិ វុត្តំ
ហោតិ។ នីលនិកាសានីតិ ឥទំ បន ឱកាសវសេន វុត្តំ, នីលោកាសានិ
នីលប្បកាយុត្តានីតិ អត្តោ។ ឯតេន នេសំ សុវិសុទ្ធតំ ទស្សេតិ។
វិសុទ្ធវណ្ណាវសេនេវ ហិ ឥមាទិ អភិកាយតនាទិ វុត្តានិ។ “នីលកសិណំ
ឧត្តណ្ណោ នីលស្មី និមិត្តំ គណ្ណាតិ បុប្ផស្មី វា វត្ថស្មី វា វណ្ណាធាតុយា
វា” តិ អាទិកំ បនេត្ត កសិណាករណាញ បរិកម្មញ អប្បនាវិជានញ សព្វំ
វិសុទ្ធិមគ្គេ (វិសុទ្ធិ. ១.៥៥) វិត្តារតោ វុត្តមេវាតិ។

៦. វិមោក្ខសុត្តវណ្ណាទា

៦៦. វិមោក្ខាតិ កេនជ្ឈេនវិមោក្ខា? អធិមុច្ឆនជ្ឈេន។ កោ បនាយំ
អធិមុច្ឆនជ្ឈា នាម? បច្ចនីកធម្មហិ ច សុដ្ឋុ មុច្ឆនជ្ឈា, អារម្មណេ ច
អភិរតិវសេន សុដ្ឋុ មុច្ឆនជ្ឈា, បិតុអង្គេវិស្សជ្ឈន្តបច្ចន្តស្ស ទារកស្ស សយនំ
វិយ អនិគ្គហិតភាវេន និរាសន្តតាយ អារម្មណេ បវត្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។ អយំ
បនត្តោ បច្ឆិមេវិមោក្ខេ នត្ថិ, បុរិមេសុវិមោក្ខេសុ អត្ថិ។

រូបី រូបាធិ បស្សតីតិ ឯត្ថ អដ្ឋត្ថំ កេសាធីសុ ឆីលកសិណាធិវសេន
ឧប្បាធិតំ រូបជ្ឈានំ រូបំ, តទស្សតីតិ រូបី។ ពហិទ្ធាបិ ឆីលកសិណាធីនិ រូបាធិ
ឈានចក្កនា បស្សតិ។ ឥមិនា អដ្ឋត្ថពហិទ្ធវត្ថកេសុ កសិណេសុ
ឧប្បាធិតជ្ឈានស្ស បុគ្គលស្ស ចត្តាវិ រូចាវចរជ្ឈានាធិ ទស្សតាធិ។ អដ្ឋត្ថំ
អរូបសញ្ញាតិ អដ្ឋត្ថំ ន រូបសញ្ញា, អត្ថនោ កេសាធីសុ
អនុប្បាធិតរូចាវចរជ្ឈានោតិ អត្ថោ។ ឥមិនា ពហិទ្ធា បរិកម្មំ កត្វា ពហិទ្ធវា
ឧប្បាធិតជ្ឈានស្ស រូចាវចរជ្ឈានាធិ ទស្សតាធិ។

សុភន្តេវ អធិមុត្តោ ហោតីតិ ឥមិនា សុវិសុទ្ធិសុ ឆីលាធីសុ
វណ្ណាកសិណេសុ ឈានាធិ ទស្សតាធិ។ តត្ថ កិញ្ចាបិ អន្តោអប្បនាយ “សុភ”ន្តិ
អាភោកោ នត្ថិ, យោ បន សុវិសុទ្ធិ សុភំ កសិណំ អារម្មណំ កត្វា វិហរតិ, សោ
យស្មា “សុភន្តិ អធិមុត្តោ ហោតី”តិ វត្ថុព្ពតំ អាបជ្ជតិ, តស្មា ឯវំ ទេសនា កតា។
បដិសម្ពិទាមក្កេ បន -

“កងំ សុភន្តេវ អធិមុត្តោ ហោតីតិ វិមោក្ខោ? ឥធនិក្ខុ
មេត្តាសហគតេន ចេតសា ឯកំ ទិសំ ...បេ.... វិហរតិ។ មេត្តាយ ភាវិតត្តា
សត្តា អប្បដិក្ខុលា ហោត្តិ។ ករុណាសហគតេន...បេ....
មុទិតាសហគតេន ...បេ.... ឧបេក្ខាសហគតេន ចេតសា ឯកំ ទិសំ...បេ....
វិហរតិ។ ឧបេក្ខាយ ភាវិតត្តា សត្តា អប្បដិក្ខុលា ហោត្តិ។ ឯវំ សុភន្តេវ
អធិមុត្តោ ហោតីតិ វិមោក្ខោ”តិ (បដិ. ម. ១.២១២) វុត្ថំ។

សត្តសោ រូបសញ្ញានន្តិអាធីសុ យំ វត្ថុព្ពំ, តំ វិសុទ្ធិមក្កេ (វិសុទ្ធិ. ១.២៧៦-
២៧៧) វុត្ថមេវ។ អយំ អដ្ឋមោវិមោក្ខាតិ អយំ ចតុន្នំ ខន្ធនំ សត្តសោ
វិស្សជ្ឈត្តាវិមុត្តត្តា អដ្ឋមោ ឧត្តមោ វិមោក្ខោ នាម។

៧-៨. អនិយោបាយសុត្តន្តបិដក

៦៧-៦៨. សុត្តន្តបិដក អនិយោបាយភិក្ខុ ន អនិយោបាយសុត្តន្តបិដក យាមិ
ចេតនាហិ តេ វោហារេ វោហារន្តិ, តាសំ ឯតំ នាមំ។ អដ្ឋមេ វុត្តបដិបក្ខនយេន
អត្តោ វេទិតញ្ចោ។

៩. បរិសាសុត្តន្តបិដក

៦៩. នវមេ ខត្តិយបរិសាតិ ខត្តិយានំ បរិសានំ សន្និទានោ សមាគមោ។ ឯស
នយោ សព្ពត្ត។ អនេកសតំ ខត្តិយបរិសន្និ ពិម្ពិសារសមាគម-ញាតិសមាគម-
លីដ្ឋរិសមាគមាទិសទិសំ, អញ្ញេសុ ចក្កវាឡេសុបិ លព្ពតេវ។ សល្លបិតបុព្វន្តិ
អាហាបសល្លាចោ កតបុព្វោ។ សាកក្ខន្ធាតិ ធម្មសាកក្ខន្ធាបិ សមាបន្និតបុព្វោ។
យាទិសកោ តេសំ វុត្តនាតិ តេ ឌីនាតាបិ ហោន្តិ កាឡាបិ មជ្ឈិមន្តិបិ, សត្តា
សុវុត្តាវុត្តោ។ ឥទំ បន សល្លាទានំ បដិច្ច កថិតំ។ សល្លាទានម្យិ ច កេវលំ តេសំ
បញ្ញាយតិយេវ។ ន បន ភក្កវា មិលក្ខសទិសោ ហោតិ, នាបិ
អាមុត្តមណិកុណ្ឌាលោ, ពុទ្ធវេសេនេវ និសីទតិ។ តេបិ អត្តនោ
សមាទសល្លាទានេវ បស្សន្តិ។ យាទិសកោ តេសំ សរោតិ តេ ជិន្នស្សរាបិ
ហោន្តិ គគ្គស្សរាបិ កាកស្សរាបិ, សត្តា ព្រហ្មស្សរោវ។ ឥទំ បន ភាសន្តំ
សន្ធាយ កថិតំ។ សចេបិ ហិ សត្តា រាជាសនេ និសិដ្ឋោ កថេតិ, “អដ្ឋ រាជា
មជ្ឈេន កថេតិ”តិ នេសំ ហោតិ។ កថេត្វា បក្កន្តេ បន ភក្កវា បុន រាជានំ
អាគតំ ទិស្វា “កោ នុខោ អយ”ន្តិវីមសា ឧប្បជ្ជតិ។ តត្ថ កោ នុខោ អយន្តិ
“ឥមស្មី ហនេ ឥនានេវ មាគធកាសាយ សីហឡកាសាយ មជ្ឈេន អាគារេន
កថេត្តោ កោ នុខោ អយំ អន្តរហិតោ, កំ ទេវោ ឧទាហុ មនុស្សោ”តិ ឯវំ
វីមសន្តាបិ ន ជានន្តិកិ អត្តោ។ កិមត្ថំ បនេវ អជានន្តានំ ធម្មំ ទេសេតីតិ?
វាសនត្ថាយ។ ឯវំ សុតោបិ ហិ ធម្មោ អនាគតេ បច្ចយោ ហោតីតិ អនាគតំ

បដិច្ច ទេសេតិ។ អនេកសតំ ព្រាហ្មណបរិសន្តិអាទិនំ
សោណាធន្ទាសមាគមាធិវសេន ចេវ អញ្ញបក្កវាឡវសេន ច សម្ពវោ
វេទិតញោ។

១០. ភូមិបាលសុត្តន្តបិដក

៧០. ធនមេ និសីទនន្តិ ឥធ ចម្ពុខណ្ណំ អធិប្បតំ។ ឧទេនំ ចេតិយន្តិ
ឧទេនយក្ខស្ស វសនជ្ជានេ កតវិហារោ វុច្ចតិ។ គោតមកាធិសុបិ ឯសេវ
នយោ។ ភាវិតាតិ វុឡិតា។ ពហុលីកតាតិ បុនប្បនំ កតា។ យានីកតាតិ
យុត្តយានំ វិយ កតា។ វត្ថុកតាតិ បតិជ្ជានជ្ជេន វត្ថុវិយ កតា។ អនុជ្ជិតាតិ
អធិជ្ជិតា។ បរិចិតាតិ សមន្តតោ ចិតា សុវុឡិតា។ សុសមាវទ្ធាតិ សុដ្ឋ
សមាវទ្ធា។

ឥតិ អនិយមេន កថេត្វា បុន និយមេត្វា ធសេន្តោ តថាគតស្ស
ខោតិអាទិមាហា។ ឯត្ថ កប្បន្តិ អាយុកប្បំ។ តស្មី តស្មី កាលេ យំ មនុស្សានំ
អាយុប្បមាណំ, តំ បរិបុណ្ណំ ករោន្តោ តិដ្ឋេយ្យ។ កប្បាវសេសំ វាតិ “អប្បំ វា
ភិយ្យោ” តិ វុត្តវស្សសតតោ អតិរេកំ វា។ មហាសីវត្ថុរោ បនាហា - “ពុទ្ធានំ
អជ្ជានេ គន្ធិតំ នាម នត្ថិ, បុនប្បនំ សមាបដ្ឋិត្វា មរណាន្តិកវេទនំ វិក្ខម្ពេន្តោ
ភទ្ធកប្បមេវ តិដ្ឋេយ្យ។ កស្មា បន ន បិតោតិ? ឧបាទិន្នកសរីរំ នាម
ខណ្ឌិច្ឆាធិហិ អភិកុយ្យតិ, ពុទ្ធា ច ខណ្ឌិច្ឆាធិការំ អប្បត្វា បញ្ចមេ
អាយុកោដ្ឋាសេ ពហុជនស្ស បិយមនាបកាលេយេវ បរិនិព្វាយន្តិ។
ពុទ្ធានុពុទ្ធសុ ច មហាសាវកេសុ បរិនិព្វតេសុ ឯកកេនេវ ខាណុកេន វិយ
ហិតត្ថំ ហោតិ ធម្មាសាមណោបរិវារេន វា, តតោ ‘អហោ ពុទ្ធានំ បរិសា’ តិ
ហិឡេតត្ថតំ អាបដ្ឋេយ្យ។ តស្មា ន បិតោ” តិ។ ឯវំ វុត្តេបិ យោ បន វុច្ចតិ
“អាយុកប្បោ” តិ, ឥធមេវ អដ្ឋកថាយ និយាមិតំ។

យថា តំ មារេន បរិយុដ្ឋិតចិត្តោតិ ឯត្ថ តន្ត្រិនិបាតមត្តំ, យថា មារេន
បរិយុដ្ឋិតចិត្តោ អន្លោត្តជចិត្តោ អញ្ញោបិ កោចិ បុព្វដ្ឋនោ បដិវិជ្ជិតំ ន
សក្កុណោយ្យ, ឯវមេវ នាសក្ខិ បដិវិជ្ជិតុន្តិ អត្តោ។ មារោ ហិ យស្ស សព្ពេន
សត្តំ ឆ្វាទស វិបល្លាសា អប្បហីនា, តស្ស ចិត្តំ បរិយុដ្ឋាតិ។ ថេរស្ស ច ចត្តារោ
វិបល្លាសា អប្បហីនា, តេនស្ស មារោ ចិត្តំ បរិយុដ្ឋាសិ។ សោ បន ចិត្តបរិយុដ្ឋានំ
ករោន្តោ កី ករោតីតិ? ភេរវំ រូចារម្មណំ វា ទស្សេតិ, សឡារម្មណំ វា សាវេតិ។
តតោ សត្តា តំ ទិស្វា វា សុត្វា វា សតី វិស្សន្នេត្វា វិវជមុខា ហោន្តិ, តេសំ មុខេន
ហត្ថំ បវេសេត្វា ហទយំ មទ្គតិ, តតោ វិសញ្ញាវ ហុត្វា តិដ្ឋន្តិ។ ថេរស្ស បនេស
មុខេ ហត្ថំ បវេសេតុំ កី សក្ខិស្សតិ, ភេរវារម្មណំ បន ទស្សេសិ។ តំ ទិស្វា ថេរោ
និមិត្តោភាសំ នប្បដិវិជ្ជិ។ ភគវា ជានន្តោយេវ កិមត្ថំ យាវ តតិយំ
អាមន្តេសីតិ? បរតោ “តិដ្ឋតុ, ភន្តេ ភគវា” តិ យាចិតេ “តុយ្ហេវេតំ ទុក្ខជំ,
តុយ្ហេវេតំ អបរទ្ធី” ត្ថិ ឆោសារោបនេន សោ កតនុករណត្ថំ។

មារោ ចាបិមាតិ ឯត្ថ សត្តេ អនត្តេ និយោដេន្តោ មារេតីតិ មារោ។ ចាបិមាតិ
តស្សេវ វេវចនំ។ សោ ហិ ចាបធម្មសមន្នាគតត្តា “ចាបិមា” តិ វុច្ឆតិ។ កណ្ណោ,
អន្តកោ, នមុចិ, បមត្តពន្ធិតិបិ តស្សេវ នាមាជិ។ ភាសិតា ខោ បនេសាតិ
អយញ្ញំ ភគវតោ សម្ពោធិបត្តិយា អដ្ឋមេ សត្តាហោ ពោធិមណ្ឌោយេវ អាគន្ធា
“ភគវា យទត្ថំ តុម្ពេហិ ចារមិយោ បូរិតា, សោ វោ អត្តោ អនុប្បត្តោ, បដិវិជ្ជំ
សត្តញ្ញតញ្ញាណំ, កី តេ លោកវិចារណោ” តិ វត្វា យថា អដ្ឋ, ឯវមេវ
“បរិនិព្វានុ ទានិ, ភន្តេ ភគវា” តិ យាចិ។ ភគវា ចស្ស “ន តាវាហ” ត្ថិ អាទិនិ វត្វា
បដិក្ខិបិ។ តំ សន្ធាយ - “ភាសិតា ខោ បនេសា, ភន្តេ” តិ អាទិមាហ។

តត្ថ វិយត្តាតិ មគ្គវសេន ព្យត្តា, តថេវ វិនិតា, តថា វិសារទា។
ពហុស្សតាតិ តេបិជកវសេន ពហុ សុតំ ឯតេសន្តិ ពហុស្សតា។ តមេវ ធម្មំ

ធារេន្តីតិ ធម្មធរា។ អថ វា បរិយត្តិពហុស្សតា ចេវ បដិវេធពហុស្សតា ច។
បរិយត្តិបដិវេធខម្មានំយេវ ធារណតោ ធម្មធរាតិ ឯវមេត្ត អត្តោ ទដ្ឋព្ពោ។
ធម្មានុធម្មប្បដិបន្នាតិ អរិយធម្មស្ស អនុធម្មភូតំ វិបស្សនាធម្មំ បដិបន្នា។
សាមីចិប្បដិបន្នាតិ អនុច្ឆរិកបដិបទំ បដិបន្នា។ អនុធម្មចារិនោតិ អនុធម្មំ
ចរណសីលា។ សកំ អាចរិយកន្តិ អត្តនោ អាចរិយវាទំ។ អាចិក្ខុស្សន្តីតិអាទីនិ
សព្ពានិ អញ្ញមញ្ញវេវចនានិ។ សហធម្មនាតិ សហេតុកេន សការណោន
វេចនេន។ សប្បាដិហារិយន្តិ យាវ និយ្យានិកំ កត្វា ធម្មំ ទេសេស្សន្តិ។

ព្រហ្មចរិយន្តិ សិក្ខាត្ថយសង្កហិតំ សកលំ សាសនព្រហ្មចរិយំ។ ឥទ្ធិន្តិ
សមិទ្ធិំ ឈានស្សនវសេន។ ដីតន្តិ វុទ្ធិបត្តំ សព្ពចាលិដុល្លំ វិយ
អភិញ្ញាសម្បត្តិវសេន។ វិត្តារិកន្តិ វិត្តតំ តស្មី តស្មី ទិសាភាកេ បតិដ្ឋិតវសេន។
ពាហុជញ្ញន្តិ ពហូហិ ញាតំ បដិវិទ្ធិ មហាជនាភិសមយវសេន។ បុប្ផភូតន្តិ
សព្ពាការេន បុប្ផលភាវប្បត្តំ។ កថំ? យាវ ទេវមនុស្សេហិ សុប្បកាសិតន្តិ,
យត្តកាវិញ្ញជាតិកា ទេវា ចេវ មនុស្សា ច អត្ថិ, សព្ពេហិ សុដ្ឋ បកាសិតន្តិ
អត្តោ។ អប្បោស្សក្កោតិ និរាលយោ។ តូញិ ចាបិម អជ្ជមសត្តាហតោ បដ្ឋាយ
“បរិនិព្វានុ ទានិ, ភន្តេ ភគវា, បរិនិព្វានុ សុគតោ” តិ វិវរន្តោ អាហិណ្ឌិត្ត។ អជ្ជ
ទានិ បដ្ឋាយ វិគតុស្សហោ ហោហិ, មា មយ្ហំ បរិនិព្វានត្ថំ វាយាមំ ករោហិតិ
វេទតិ។

សតោ សម្បជានោ អាយុសង្ខារំ ឱស្សជីតិ សតី សូបដ្ឋិតំ កត្វា ញាណេន
បរិច្ឆិន្ទិត្វា អាយុសង្ខារំ វិស្សន្តិ បដហិ។ តត្ថ ន ភគវា ហតេន លេខ្ខំ វិយ
អាយុសង្ខារំ ឱស្សជិ, តេមាសមត្តមេវ បន ជលសមាបត្តិ សមាបដ្ឋិត្វា តតោ
បរំ ន សមាបដ្ឋិស្សមីតិ ចិត្តំ ឧប្បាទេសិ។ តំ សន្នាយ វុត្តំ “ឱស្សជី” តិ។
ឱស្សជីតិបិ ចាថោ។ មហាភូមិចាលោតិ មហាន្តោ បថីកម្មោ។ តទា កិរ

ធនសហស្ស័យ លោកធាតុ កម្មវត្ថុ។ ភីសនកោតិ ភយជនកោ។ ទេវទុក្ខភិយោ
ច ជលីស្វតិ ទេវភេរិយោ ជលីសុ, ទេវោ សុក្ខភន្និតំ ភន្និ, អកាលវិជ្ជុលតា
និច្ឆរីសុ, ខណិកវស្សំ វស្សីតិ វុត្ថំ ហោតិ។

ឧទានំ ឧទានេសីតិ កស្មា ឧទានេសី? កោចិ នាម វេទយ្យ “ភគវា បច្ឆតោ
បច្ឆតោ អនុពាទិក្ខា ‘បរិនិព្វានតុ, ភន្តេ’តិ ឧបទ្កតោ ភយេន អាយុសង្ខារំ
វិស្សជ្ជេសី”តិ, តស្សោកាសោ មា ហោតុ, ភីតស្ស ហិ ឧទានំ នាម នត្ថីតិ
បីតិវេកវិស្សជ្ជំ ឧទានំ ឧទានេសី។

តត្ថ សព្វេសំ សោណាសិដ្ឋាលាធិនម្យី បច្ឆក្កភាវតោ តុលំតំ បរិនិព្វន្និ
តុលំ។ កី តំ? កាមាវចរកម្មំ។ ន តុលំ, ន វា តុលំ សធិសមស្ស អញ្ញំ លោកិយំ
កម្មំ អត្ថីតិ អតុលំ។ កី តំ? មហគ្គតកម្មំ។ អថ វា កាមាវចរំ រូចាវចរំ តុលំ,
អរូចាវចរំ អតុលំ។ អប្បវិចាកំ វា តុលំ, ពហុវិចាកំ អតុលំ។ សម្ពុវន្តិ
សម្ពុវហេតុភូតំ, វាសិការកំ បិណ្ឌការកន្តិ អត្តោ។ ភវសង្ខារន្តិ
បុណ្ណវសង្ខារណកំ។ អវស្សជីតិ វិស្សជ្ជេសី។ មុនីតិ ពុទ្ធមុនិ។ អជ្ឈត្តរតោតិ
និយកជ្ឈត្តរតោ។ សមាហិតោតិ ឧបចារប្បនាសមាធិវសេន សមាហិតោ។
អភិទ្ធិ កវចមិវាតិ កវចំ វិយ អភិទ្ធិ។ អត្ថសម្ពុវន្តិ អត្ថនិ សញ្ញាតំ កិលេសំ។
ឥទំ វុត្ថំ ហោតិ - សវិចាកជ្ជេន សម្ពុវំ, ភវាភិសង្ខារណជ្ជេន ភវសង្ខារន្តិ ច
លទ្ធិនាមំ តុលាតុលសង្ខាតំ លោកិយកម្មញ្ញ ឱស្សជិ, សង្គាមសីសេ
មហាយោធា កវចំ វិយ អត្ថសម្ពុវំ កិលេសញ្ញ អជ្ឈត្តរតោ ហុត្វា
សមាហិតោ ហុត្វា អភិទ្ធិតិ។

អថ វា តុលន្តិ តុលេន្តោ តីវេន្តោ។ អតុលញ្ញ សម្ពុវន្តិ និព្វានញ្ញោ សម្ពុវញ្ញ។
ភវសង្ខារន្តិ ភវតាមិកម្មំ។ អវស្សជិ មុនីតិ “បញ្ចក្ខន្ធា អនិច្ចា, បញ្ចន្តំ ខន្ធនំ
និរោធា និព្វានំ និច្ច”ន្តិអាទិណ (បជិ. ម. ៣.៣៧-៣៨) នយេន តុលយន្តោ ពុទ្ធមុនិ

កវេ អាជីនវំ, និព្វានេ ច អាជិសំសំ ទិស្វា តំ ខន្ធានំ មូលក្ខតំ កវេសង្ខារំ កម្មំ
“កម្មក្ខយាយ សំវត្ថុតិ”តិ (ម. និ. ២.៨០; អ. និ. ៤.២៣២-២៣៣) ឯវំ រុត្តេន
កម្មក្ខយកវេន អរិយមគ្គេន អវស្សជិ។ កថំ? អជ្ឈត្តរតោ សមាហិតោ, អភិទ្ធិ
កវេចមិវត្ថុសម្ភវំ។ សោ ហិវិបស្សនាវសេន អជ្ឈត្តរតោ, សមថវសេន
សមាហិតោតិ ឯវំ បុព្វភាគតោ បដ្ឋាយ សមថវិបស្សនាពលេន កវេចមិវ
អត្តភារំ បរិយោនទ្ធិត្វា បិទំ, អត្ថនិ សម្ភវត្ថា “អត្ថសម្ភវ”ន្តិ លទ្ធាមំ
សព្វកិលេសជាលំ អភិទ្ធិ។ កិលេសភាវេន ច កតំ កម្មំ អប្បជិសន្តិកត្តា
អវស្សជ្ជំ នាម ហោតីតិ ឯវំ កិលេសប្បហានេន កម្មំ បដហិ។
បហីនកិលេសស្ស ច ភយំ នាម នត្ថិ, តស្មា អភិរោវ អាយុសង្ខារំ ឌីស្សន្តិ,
អភិគភាវញ្ញាបនត្ថញ្ច ឧទានំ ឧទានេសីតិ វេទិតញ្ចេ។

យំ មហាវាតាតិ យេន សមយេន យស្មី វា សមយេ មហាវាតា។ វាយន្តីតិ
ឧបក្ខេបកវាតា នាម ឧដ្ឋហន្តិ, តេ វាយន្តា
សដ្ឋិសហស្សាធិកនវយោជនសតសហស្សពហុលំ ឧទកសន្ធារកវាតំ
ឧបច្ឆិន្ទន្តិ, តតោ អាគាសេ ឧទកំ ភស្សតិ, តស្មី ភស្សន្តេ បថី ភស្សតិ, បុន
វាតោ អត្ថនោ ពលេន អន្តោធម្មករណោវិយ ឧទកំ អាពាទ្ធិត្វា គណ្ហាតិ, តតោ
ឧទកំ ឧគ្គច្ឆតិ, តស្មី ឧគ្គច្ឆន្តេ បថី ឧគ្គច្ឆតិ។ ឯវំ ឧទកំ កម្មវិទំ បថី កម្មេតិ។
ឯតញ្ច កម្មនំ យាវជ្ជកាលាបិ ហោតិយេវ, ពហុភាវេន បន ឌីកច្ឆនុគ្គច្ឆនំ ន
បញ្ចាយតិ។

មហិទ្ធិកា មហានុភាវាតិ ឥដ្ឋនស្ស មហាន្តតាយ មហិទ្ធិកា,
អនុភវិតព្ភស្ស មហាន្តតាយ មហានុភាវា។ បរិត្តាតិ ទុព្ពលា។ អប្បមាណាតិ
ពលវា។ សោ ឥមំ បថី កម្មេតីតិ សោ ឥទ្ធិ និព្វត្តត្វា សំវេជេន្តោ
មហាមោគ្គល្លានោវិយ, វីមំសន្តោ វា មហានាគត្ថេរស្ស ភាគិនេយ្យោ

សង្ឃរក្ខិតសាមណេរវិយ បថវី កម្មតិ។ សង្គម្បតិ៍តិ សមន្តតោ កម្មតិ។
សម្បកម្មតិ៍តិ តស្សេវ វេចនំ។ ឥតិ ឥមេសុ អដ្ឋសុ បថវីកម្មសុ បឋមោ
ធាតុកោបេន, ធុតិយោ ឥទ្ធានុភាវេន, តតិយចតុត្ថា បុញ្ញតេជេន, បញ្ចមោ
ព្រាណតេជេន, ធរដ្ឋា សាធុការទានវសេន, សត្តមោ ការុញ្ញសភាវេន, អដ្ឋមោ
អាហារេនេន។ មាតុកុច្ឆី ឡិក្កមន្តេ ច តតោ និក្ខមន្តេ ច មហាសត្តេ តស្ស
បុញ្ញតេជេន បថវី អកម្មិត្ត, អភិសម្ពោធិយំ ព្រាណតេជានិហិតា ហុត្វា
អកម្មិត្ត, ធម្មចក្កប្បវត្តនេ សាធុការភាវសណ្ឌិតា សាធុការំ ទទមាណ
អកម្មិត្ត, អាយុសង្ខារឌីស្សន្តនេ ការុញ្ញសភាវសណ្ឌិតា ចិត្តសង្ខារំ
អសហមាណា អកម្មិត្ត, បរិនិព្វានេ អាហារេនវេតតុន្នា ហុត្វា អកម្មិត្ត។ អយំ
បនត្ថោ បថវីនេវតាយ វសេន វេទិតញ្ចោ។ មហាភូតបថវិយា បនេតំ នត្តិ
អបេតនត្ថោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

ភូមិចាលវគ្គោ សត្តមោ។

(៨) ៣. យមកវគ្គោ

១-២. សទ្ធាសុត្តន្តយវណ្ណាន

៧១-៧២. អដ្ឋមស្ស បឋមេ នោ ច សីលវាតិ ន សីលេសុ បរិបូរការី។
សមន្តចាសាធិកោតិ សមន្តតោ បសាទជនកោ។ សព្វាការបរិបូរោតិ សព្វេហិ
សមណាការេហិ សមណធម្មកោដ្ឋាសេហិ បរិបូរោ។ ធុតិយេ សន្តាតិ
បច្ចនីកសន្តតាយ សន្តា។ វិមោក្ខាតិ បច្ចនីកធម្មេហិ វិមុត្តត្ថា ច វិមោក្ខា។

៣-៤. មរណស្សតិសុត្តន្តយាទិវណ្ណាន

៧៣-៧៤. តតិយេ ភាវេថ នោតិ ភាវេថ នុ។ សាសនន្តិ អនុសិដ្ឋិ។ អាសវានំ
ឧបាយាតិ អរហត្តជលត្ថាយ។ ចតុត្ថេ បតិហិតាយាតិ បដិបន្ទាយ។ សោ
មមស្ស អន្តរាយោតិ សោ មម ជីវិតន្តរាយោបិ, បុព្វជ្ជនកាលកិរិយំ ករោន្តស្ស
សគ្គន្តរាយោបិ មគ្គន្តរាយោបិ អស្ស។ សត្តកា វា មេ វាតាតិ សត្តំ វិយ
អង្គមង្គានិ កន្តន្តិ តិ សត្តកា។ បញ្ចមាធិនិ វុត្តនយានេវ។ នវមេ
សំសក្ការមតាតិ បញ្ចវិធ�េ សំសក្កេ អារមតា។

១០. កុសីតារម្ភវត្ថុសុត្តវណ្ណានា

៨០. ធនមេ កុសីតវត្ថុនីតិ កុសីតស្ស អលសស្ស វត្ថុនិ បតិដ្ឋា,
កោសជ្ឈការណានីតិ អត្ថោ។ កម្មំ កត្តត្ថំ ហោតីតិ ចីវរវិចារណាធិកម្មំ
កត្តត្ថំ ហោតិ។ នវិរិយំ អារភតីតិ ធុរិយម្បិ វិរិយំ នារភតិ។ អប្បត្តស្សាតិ
ឈានវិបស្សនាមគ្គជលធម្មស្ស អប្បត្តស្ស បត្តិយា។ អនិច្ចកតស្សាតិ តស្សេវ
អនិច្ចកតស្ស អនិច្ចមត្ថាយ។ អសច្ចិកតស្សាតិ តទេវ អសច្ចិកតស្ស
សច្ចិករណត្ថាយ។ ឥទំ បឋមន្តិ ឥទំ “ហន្តាហំ និបជ្ជាមី”តិ វរំ ឱសីទនំ បឋមំ
កុសីតវត្ថុ។ ឥមិនា នយេន សព្ពត្ថ អត្ថោ វេទិតញ្ចោ។ មាសាចិតកំ មញ្ញេតិ ឯត្ថ
បន មាសាចិតំ នាម តិន្តមាសោ។ យថា តិន្តមាសោ គរុកោ ហោតិ, វរំ
គរុកោតិ អធិប្បាយោ។ គិលានា វុដ្ឋិតោ ហោតីតិ គិលានោ ហុត្វា បច្ឆា វុដ្ឋិតោ
ហោតិ។ អារម្ភវត្ថុនីតិ វិរិយការណានិ។ តេសម្បិ ឥមិនាវ នយេន អត្ថោ
វេទិតញ្ចោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

យមកវត្ថោ អដ្ឋមោ។

(៨) ៤. សតិវត្ថោ

១-២. សតិសម្បជញ្ញសុត្តវដ្ឋាន

៨១-៨២. នវមស្ស បឋមំ ហោជ្ជា វុត្តនយមេវ។ ទុតិយេ សន្នោតិ ទុរិយាយ
សទ្ធាយ សមន្នាគតោ។ នោ ចុបសន្តិមិតាតិ ន ឧបជ្ឈហតិ។ នោ ច បរិបុច្ឆិតាតិ
អត្តានត្ថំ ការណការណំ បរិបុច្ឆិតា ន ហោតិ។ សមន្នាគតោតិ សាមិអត្ថ
បច្ចត្ថំ, សមន្នាគតស្សាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ ឯកន្តបដិភាណ តថាគតំ ធម្មទេសនា
ហោតីតិ តថាគតស្ស ឯកន្តបដិភាណ ធម្មទេសនា ហោតិ, ឯកន្តេនេវ
បដិភាតិ ឧបជ្ឈាតីតិ អត្តោ។

៣. មូលកសុត្តវដ្ឋាន

៨៣. តតិយេ សព្វេ ធម្មាតិ បញ្ចក្ខន្ធា។ ធន្ធមូលកាតិ អជ្ឈាសយច្ឆន្នោ
កត្តកម្មតាធន្នោ តំ មូលំ ឯតេសន្តិ ធន្ធមូលកា។ មនសិការតោ សម្ពុវន្តីតិ
មនសិការសម្ពុវា។ ជស្សតោ សមុទេន្តិ វាសី ភវន្តីតិ ជស្សសមុទយា។ វេទនាយ
សមោសវន្តីតិ វេទនាសមោសវណា។ សមាធិ ឯតេសំ បមុខោតិ
សមាធិប្បមុខា។ ជេដ្ឋកជ្ជេន សតិ អធិបតិ ឯតេសន្តិ សតាធិបតេយ្យា,
សតិជេដ្ឋកាតិ អត្តោ។ បញ្ញា ឧត្តរា ឯតេសន្តិ បញ្ញត្តរា។ វិមុត្តិ ឯវ សារោ
ឯតេសន្តិ វិមុត្តិសារា។ ឯត្ថ ច ធន្ធមូលកាធយោ ចត្តារោបិ លោកិយា កមិតា,
សេសា លោកិយលោកុត្តរមិស្សកាតិ។

៤. ចោរសុត្តវដ្ឋាន

៨៤. ចតុត្ថេ មហាចោរោតិ វជ្ជន្តរេ ទុត្តិវុំ សមត្តោ មហាចោរោ។
បរិយាបន្នីតិ បរិយាទានំ គច្ឆតិ។ ន ចិវដ្ឋិតិកោ ហោតីតិ អន្ធានំ ចាលេន្នោ
ហំតុំ ន សក្កោតិ។ អប្បហារន្តស្ស បហរីតីតិ អត្តនោ អវេរិនេ អប្បហារន្តេ
គុណាសម្បន្នេ ច មហាល្លកេ ច តរុណាទារកេ ច អប្បហរីតព្វយុត្តកេ

បហាវតី។ អនុវេសនំ អាទិយតីតិ និស្សេសំ គណ្ណាតិ។ ព្យត្តចោរាណញ្ចំ ឥទំ វត្ថុ
- បរស្ស ធិសុ សាជកេសុ ឯកោ គហេតញ្ចោ, ឯកស្មី សន្តេ ទុព្ពលំ ទត្វា ជិរោ
គហេតញ្ចោ។ បុជគត្តតណ្ហាលាទីសុ ឯកំ កោដ្ឋាសំ ទត្វា ឯកោ គហេតញ្ចោតិ។
អច្ឆាសន្នេ កម្មំ ករោតីតិ កាមនិគមរាជធានីនំ អាសន្នជ្ជានេ ចោរិកកម្មំ
ករោតិ។ ន ច និធានកុសលោ ហោតីតិ យំ លទ្ធិ, តំ ទក្ខិណោយ្យេ និទហិតុ
ធរកោ ន ហោតិ, បរលោកមគ្គំ ន សោធនតិ។

៥. សមណសុត្តវណ្ណាន

៨៥. បញ្ចមេ យំ សមណោនាតិ យំ គុណជាតំ សមណោន បត្តព្វំ។
វុសីមតាតិ ព្រហ្មចរិយវាសំវុតេន។ មុត្តោ មោចេមិ ពន្ធនាតិ អហំ សព្ពពន្ធនេហិ
មុត្តោ ហុត្វា មហាជនម្បិ រាគាទិពន្ធនតោ មោចេមិ។ បរមទន្លោតិ អញ្ញោន
កេនចិ អសិក្ខាបិតោ អចោទិតោ សយម្ពញ្ញាលោន បដិវិជ្ជិត្វា បរមទមថេន
ទន្តត្តា បរមទន្លោ នាម។ បរិនិព្វតោតិ កិលេសបរិនិព្វានេន បរិនិព្វតោ។

៦. យសសុត្តវណ្ណាន

៨៦. ឆដ្ឋេមា ច មយា យសោតិ យសោ ច មយា សទ្ធិ មា គញ្ចិ។
អកសិរលាភីតិ វិបុលលាភី។ សីលបញ្ញាណន្តិ សីលញ្ចោ ញ្ញាណញ្ចា។
សង្កម្មាតិ សន្និបតិក្វា។ សមាគម្មាតិ សមាគម្មា។ សង្កណិកវិហារន្តិ
គណសង្កណិកវិហារំ។ ន ហិ នូនមេតិ ន ហិ នូន ឥមេ។ តថា ហិ បនមេតិ តថា
ហិ បន ឥមេ។ អង្គលិបតោទកេហិតិ អង្គលិបតោទយដ្ឋី កត្វាវិជ្ជនេន។
សញ្ញគ្សន្តេតិ មហាហសិតំ ហាសន្តេ។ សំកិឡន្តេតិ កេឡី ករោន្តេ។

៧. បត្តនិកុដ្ឋនសុត្តវណ្ណាន

៨៧. សត្វមេ និក្ខុដ្ឋេយ្យាតិ តេន ទិន្នស្ស ទេយ្យធម្មស្ស អប្បដិគ្គហណាត្ថំ
បត្តនិក្ខុដ្ឋនកម្មវាចាយ និក្ខុដ្ឋេយ្យ, ន អនោមុខបេនេន។ អលាភាយាតិ
ចតុន្នំ បច្ចយានំ អលាភត្ថាយ។ អនត្តាយាតិ ឧបទ្ធពាយ អវឌ្ឍិយា។
ឧក្ខុដ្ឋេយ្យាតិ ឧក្ខុដ្ឋនកម្មវាចាយ ឧក្ខុដ្ឋេយ្យ។

៨. អប្បសាទបវេទនីយសុត្តវណ្ណាន

៨៨. អដ្ឋមេ អប្បសាទំ បវេទេយ្យន្តិ អប្បសន្នការំ ជាតាបេយ្យំ។ អប្បសាទំ
បវេទេន្តេន បន កី កាតព្វន្តិ? និសិដ្ឋាសនតោ ន ឧដ្ឋាតព្វំ ន វុទ្ធិតព្វំ ន បច្ចុគ្គមនំ
កាតព្វំ, ន ទេយ្យធម្មោ ធាតព្វោ។ អគោចវេតិ បញ្ចវិទេ អគោចវេ។

៩. បដិសារណីយសុត្តវណ្ណាន

៨៩. នវមេ ធម្មិកញ្ច គិហិបដិស្សវន្តិ “ឥមំ តេមាសំ ឥធរេ វសិតព្វ”ន្តិ វុត្តោ
“ឃំ ហោតូ”តិអាទិនា នយេន បដិស្សវំ។ ន សច្ចាបេតីតិ វុត្តំ ន សច្ចំ ករោតិ
វិសំវាទេតិ។

១០. សម្មាវត្តនសុត្តវណ្ណាន

៩០. ទសមេ បច្ចេកដ្ឋានេតិ អធិបតីដ្ឋានេ ជេដ្ឋកដ្ឋានេ។ តញ្ចិ ជេដ្ឋកំ កត្វា
កិញ្ចិ សង្ឃកម្មំ កាតុំ ន លភតិ។ ន ច តេន មូលេន វុដ្ឋាបេតព្វោតិ តំ មូលំ
កត្វា អញ្ញានកម្មំ កាតុំ ន លភតិ។ សេសំ សព្ពត្ត ឧត្តានមេវាតិ។

សតិវត្តោ នវមោ។

(១០) ៥. សាមញ្ញវត្តោ

៩១. ឥតោ បរំ អថ ខោ ពោជ្ឈា ឧចាសិកាតិអាទីសុ ពោជ្ឈា ឧចាសិកា,
សិរិមា ឧចាសិកា, បទុមា ឧចាសិកា, សុតនា ឧចាសិកា, មនុជា ឧចាសិកា,
ឧត្តរា ឧចាសិកា, មុត្តា ឧចាសិកា, ខេមា ឧចាសិកា, រុចី ឧចាសិកា, បុដ្ឋិ
រាជកុមារី, ពិម្ពី ឧចាសិកា, សុមនា រាជកុមារី, មល្លិកា ទេវី, តិស្សា ឧចាសិកា,
តិស្សាមាតា ឧចាសិកា, សោណា ឧចាសិកា, សោណាយ មាតា ឧចាសិកា,
កាលា ឧចាសិកា, កាលាមាតា ឧចាសិកា, ឧត្តរា នន្ទមាតា, វិសាខា
មិគារមាតា, ឧដ្ឋុត្តរា ឧចាសិកា, សាមាវតី ឧចាសិកា, សុប្បវាសា
កោលិយដីតា, សុប្បិយា ឧចាសិកា, នកុលមាតា គហបតានីតិ ឥមាសំ
ឯត្តកានំ អដ្ឋង្គសមន្មាគតំ ឧចាសថកម្មមេវ កថិតំ។ ឥច្ឆន្តេន វិត្តារេត្វា
កថេតព្ពំ។ សេសំ សព្ពត្ត ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

មនោរថបូរណិយា អង្គុត្តរនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

អដ្ឋកថាចាតស្ស សំវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

។ នមោ តស្ស ភកវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

អង្គុត្តរនិកាយ

នវកថាចាត-អដ្ឋកថា

១. បឋមបណ្ណាសកំ

១. សម្មោធិវគ្គោ

១. សម្ពោធសុត្តវដ្ឋាន

១. នូវកងិចាតស្ស បឋមេ សម្ពោធបក្ខិកានន្តិ ចតុមគ្គសម្ពោតស្ស
សម្ពោធស្ស បក្ខេ ភវានំ, ឧបការកានន្តិ អត្ថោ។ ចាឡិយំ អាគតេ នវ ធម្ម
សន្ធាយេវំ បុច្ឆតិ។ កា ឧបនិសាតិ កោ ឧបនិស្សយបច្ចយោ។ អភិសល្លេខន្តីតិ
អភិសល្លេខិកា។ សមថវិបស្សនាចិត្តស្ស វិវរណោ សប្បាយា ឧបការកាតិ
ចេតោវិវរណសប្បាយា។ អប្បិច្ឆតំ អារត្ត បវត្តា កថា អប្បិច្ឆកថា។
សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។

អសុភា ភាវេតញ្ច រាគស្ស បហាឆាយាតិ អយមត្ថោ
សាលិលាយកោបមាយ វិភាវេតញ្ច - ឯកោ ហិ បុរិសោ អសីតំ គហេត្វា
កោដិតោ បដ្ឋាយ សាលិក្ខេត្ត សាលិយោ លាយតិ។ អថស្ស វតី ភិទ្ធិត្វា កាវោ
បវិសីសុ។ សោ អសីតំ ឋបេត្វា យដ្ឋិ អាឆាយ តេនេវ មគ្គេន កាវោ ជីហរិត្វា វតី
ចាកតិកំ កត្វា បុនបិ អសីតំ អាឆាយ សាលិយោ លាយិ។ ឯត្ថ សាលិក្ខេត្តំ
វិយ ពុទ្ធសាសនំ ទដ្ឋតំ, សាលិលាយកោវិយ យោការវចរោ, អសីតំ វិយ បញ្ញា,
លាយនកាលោវិយ វិបស្សនាយ កម្មករណកាលោ, យដ្ឋិវិយ
អសុភកម្មដ្ឋានំ, វតី វិយ សំវរោ, វតី ភិទ្ធិត្វា កាវីនំ បវិសនំ វិយ សហសា
អប្បជិសម្ពាយ បមាទំ អារត្ត រាគស្ស ឧប្បជ្ជនំ, អសីតំ ឋបេត្វា យដ្ឋិ អាឆាយ
បវិជ្ជមគ្គេនេវ កាវោ ជីហរិត្វា វតី បជិចាកតិកំ កត្វា បុន កោដិតោ បដ្ឋាយ
សាលិលាយនំ វិយ អសុភកម្មដ្ឋានេន រាគំវិក្ខម្ភេត្វា បុន វិបស្សនាយ កម្ម
អារកនកាលោ។ ឥមមត្តំ សន្ធាយ វុត្តំ - “អសុភា ភាវេតញ្ច រាគស្ស
បហាឆាយា”តិ។

តត្ថ រាគស្សាតិ បញ្ចកាមគុណិករាគស្ស។ មេត្តាតិ មេត្តាកម្មដ្ឋានំ។
ព្យាចានស្ស បហាឆាយាតិ វុត្តនយេនេវ ឧប្បន្នស្ស កោបស្ស បជហានត្ថាយ។

អាណាចានស្សតីតិ សោឡសវត្ថុកា អាណាចានស្សតិ។ វិតក្កបច្ឆេទាយាតិ
 វុត្តនយេនេ ឧប្បន្នានំវិតក្កានំ ឧបច្ឆេទនត្ថាយ។ អស្មីមានសមុគ្គាតាយាតិ
 អស្មីតិ ឧប្បជ្ជនកស្ស មានស្ស សមុគ្គាតត្ថាយ។ អនត្តសញ្ញា សណ្ឋាតីតិ
 អនិច្ចលក្ខណោ ធិដ្ឋ អនត្តលក្ខណំ ធិដ្ឋមេវ ហោតិ។ ឯតេសុ ហិ តីសុ
 លក្ខណេសុ ឯកស្មី ធិដ្ឋ ឥតរទ្ធយំ ធិដ្ឋមេវ ហោតិ។ តេន វុត្ថំ -
 “អនិច្ចសញ្ញានោ, ភិក្ខុវេ, អនត្តសញ្ញា សណ្ឋាតី” តិ។ ធិដ្ឋវេ ធម្មេ និព្វានន្តិ
 ធិដ្ឋយេវ ធម្មេ អបច្ចយបរិនិព្វានញោ ចាបុណាតីតិ ឥមស្មី សុត្តេ វដ្ឋវិវដ្តំ
 កថិតំ។

២. និស្សយសុត្តវណ្ណាន

២. ធុតិយេ និស្សយសម្មន្នោតិ បតិជ្ជាសម្មន្នោ។ សទ្ធិន្តិ ឱកប្បនសទ្ធិ។
 វិរិយន្តិ កាយិកចេតសិកវិរិយំ។ យំសាតិ យំ អស្ស។ អរិយាយ បញ្ញាយាតិ
 សហវិបស្សនាយ មគ្គបញ្ញាយ។ សម្មាយាតិ ជានិក្ខា។ ឯកំ បដិសេវតីតិ
 សេវិតព្ពយុត្តកំ សេវតិ។ អធិវាសេតីតិ អធិវាសេតព្ពយុត្តកំ អធិវាសេតិ។
 បរិវរ្កេតីតិ បរិវរ្កេតព្ពយុត្តកំ បរិវរ្កេតិ។ វិនោទេតីតិ និហិតព្ពយុត្តកំ
 និហិតិ។ ឯវំ ខោភិក្ខុតិ ឯវំ ខោភិក្ខុ ឧគ្គហបរិបុច្ឆាវសេន ចេវ
 ធម្មវវត្តានវសេន ច បដិសេវិតព្ពានីនិ សុប្បជីវិទ្ធានិ សុបច្ចក្ខានិ កត្វា
 បដិសេវន្តោ អធិវាសេន្តោ បរិវរ្កេន្តោ វិនោទេន្តោ ច ភិក្ខុ និស្សយសម្មន្នោ នាម
 ហោតីតិ។

៣. មេយិយសុត្តវណ្ណាន

៣. តតិយេ ចាលិកាយន្តិ ឯវំនាមកេ នគរេ។ តំ កិរ ចលមគ្គំ និស្សយ
 កតត្តា ឱលោកេន្តានំ ចលមានំវិយ ឧបជ្ជាតិ, តស្មា ចាលិកាតិ សម្ពុំ គតំ។

ចាលីយបព្ពតេតិ សោបិ បព្ពតោ សព្ពសេតត្តា កាឡបក្កុចោសថេ
ឡិលោកេន្តានំ ចលមាណោរិយ ឧបជ្ជាតិ, តស្មា ចាលីយបព្ពតោតិ វុត្តោ។ តត្ថ
មហន្តំវិហារំ ការយីសុ។ ឥតិ ភគវា តំ នគរំ និស្សយ
ចាលីកាបព្ពតមហាវិហារេ វិហរតិ។ ជន្តុតាមន្តិ ឯវំនាមកំ អបរម្មិ តស្សេវ
វិហារស្ស គោចរតាមំ។ ជន្តុតាមន្តិបិ បឋន្តិ។ បដានត្ថិកកស្សតិ
បដានកម្មិកកស្ស។ បដានាយាតិ សមណាធម្មករណត្ថាយ។ អាគមេហិ តាវាតិ
សត្តា ថេរស្ស វេនំ សុត្វា ឧបដារន្តោ “ន តាវស្ស ញាណំ បរិបក្ក”ន្តិ ញាត្វា
បដិពាហន្តោ ឯវមាហា។ ឯកកម្មិ តាវាតិ ឥទំ បនស្ស “ឯវមយំ គន្ធាបិ កម្មេ
អនិប្បជ្ជមាទេ និរាសន្តោ ហុត្វា បេមវសេន បុន អាគច្ឆិស្សតី”តិ
ចិត្តមន្តវជននត្ថំ អាហា។ នត្ថិ កិញ្ចំ ឧត្តរិ ករណីយន្តិ ចតុសុ សង្ខេសុ ចតុន្តំ
កិច្ចានំ កតត្តា អញ្ចំ ឧត្តរិ ករណីយំ នាម នត្ថិ។ កតស្ស វា បដិចយោតិ
អធិគតស្ស វា បុន បដិចយោបិ នត្ថិ។ ន ហិ ភាវិតមគ្គោ បុន ភាវីយតិ, ន
បហ័នកិលេសានំ បុន បហានំ អត្ថិ។ បដានន្តិ ខោ, មេយិយ, វេទមានំ កិន្តិ
វេទយ្យមាតិ “សមណាធម្មំ ករោមី”តិ តំ វេទមានំ មយំ អញ្ចំ កិ នាម
វេទយ្យម។

ទិវាវិហារំ និសីទីតិ ទិវាវិហារត្ថាយ និសីទិ។ និសីទន្តោ ច យស្មី
មង្គលសិលាបន្លេ បុព្ពេ អនុបដិចាជិយា បញ្ចា ជាតិសតានិ រាជា ហុត្វា
ឧយ្យានកីឡិកំ កីឡន្តោ តិវិជនាជកបរិវារោ និសីទិ, តស្មីយេវ និសីទិ។
អថស្ស និសីទន្តកាលតោ បដ្ឋាយ សមណភារោ ជហិតោរិយ អហោសិ,
រាជវេសំ គហេត្វា នាជកវបរិវុតោ សេតច្ឆត្តស្ស ហេដ្ឋា មហារហេ បល្លង្គេ
និសីន្តោរិយ ជាតោ។ អថស្ស តំ សម្បត្តិ អស្សនយតោ កាមវិតក្កោ
ឧទទាទិ។ សោ តស្មីយេវ ខណោ មហាយោធមហិ គហិតេ ទ្វេ ចោវេ អានេត្វា
បុរតោ ឋបិតេរិយ អន្តស។ តេសុ ឯកស្ស វេទំ អាណាបនវសេនស្ស

ព្យាបាទវិភក្តិ ឧប្បជ្ឈិ, ឯកស្ស ពន្ធនំ អាណាបនវសេនវិហ័សាវិភក្តិ។ ឯវំ
 សោលតាជាលេន រុក្ខាវិយ មធុមក្ខិកាហិ មធុយាតកោវិយ
 អកុសលវិភក្តិហិ បរិក្ខិត្តា អហោសិ។ តំ សន្ទាយ - អថ ខោ អាយស្មតោ
 មេយិយស្សាតិអាទិ វុត្តំ។ អន្ទាសត្តាតិ អនុពន្ធា សម្មវិវាទិ។ យេន ភគវា
 តេនុបសង្គមីតិ ឯវំ ចាបវិភក្តិហិ សម្មវិកិល្លោ កម្មជ្ជានំ សប្បាយំ កាតុំ
 អសក្កោន្តោ “ឥទំ វត ទិស្វា ទិយទស្សី ភគវា បដិសេធសី” តិ សល្លក្ខេត្វា “ឥទំ
 ការណំ ទសពលស្ស អាហោចស្សមី” តិ និសិដ្ឋាសនតោ វុជ្ជាយ យេន ភគវា
 តេនុបសង្គមី។

៤. នន្ទកសុត្តវល្លាណា

៤. ចតុត្ថ ឧបជ្ជានសាលាយន្តិ កោជនសាលាយំ។ យេនុបជ្ជានសាលាតិ
 សត្តា នន្ទកត្ថេវេន មធុរស្សវេន អារទ្ធាយ ធម្មទេសនាយ សទ្ធិំ សុត្វា, “អាទន្ទ,
 កោ ឯសោ ឧបជ្ជានសាលាយ មធុរស្សវេន ធម្មំ ទេសេតី” តិ បុច្ឆិត្វា
 “ធម្មកថិកនន្ទកត្ថេវស្ស អជ្ឈ, ភន្តេ, វារោ” តិ សុត្វា “អតិមធុរំ កត្វា, អាទន្ទ,
 ឯសោ ភិក្ខុ ធម្មំ កថេតិ, មយម្បិ គន្ធា សុណីស្សមា” តិ វត្វា យេនុបជ្ជានសាលា
 តេនុបសង្គមី។ ពហិទ្ធារកោដ្ឋកេ អជ្ជាសីតិ ធឮណ្ណាស្មិយោ ជីវរគព្ភេ
 បដិច្ឆាទេត្វា អញ្ញាតកវេសេន អជ្ជាសី។ កថាបរិយោសានំ អាគមយមាណាតិ
 “ឥទមវោចា” តិ ឥទំ កថាវសានំ ឧទិក្ខមាណោ ធម្មកថំ សុណាន្តោ អជ្ជាសីយេវ។
 អថាយស្មា អាទន្តោ និក្ខន្តេ បឋមេ យាមេ សត្តុ សញ្ញំ អនាសិ - “បឋមយាមោ
 អតិក្កន្តោ, ភន្តេ, ថោកំ វិស្សមថា” តិ។ សត្តា តត្ថេវ អជ្ជាសី។ អថាយស្មា
 អាទន្តោ មជ្ឈិមយាមេបិ និក្ខន្តេ, “ភន្តេ, តុម្ពេ បកតិយា ខត្តិយសុខុមាលា, បុន
 ពុទ្ធសុខុមាលាតិ បរមសុខុមាលា, មជ្ឈិមយាមេបិ អតិក្កន្តោ, មុហុត្ថំ
 វិស្សមថា” តិ អាហា។ សត្តា តត្ថេវ អជ្ជាសី។ តត្ថ បិតកស្សេវស្ស អរុណាគ្គំ

បញ្ញាយិត្ត។ អរុណុត្តមនព្វា ថេរស្ស “ឥទមវោចា”តិ ចាបេត្វា
កថាបរិយោសានព្វា ទសពលស្ស ធម្មត្ថោសរីរស្មិវិស្សន្ទនព្វា ឯកប្បហារេនេវ
អហោសិ។ អគ្គឡំ អាគោដេសីតិ អគ្គនិទេន ធូរកវាជំ អាគោដេសិ។

សារដ្ឋមានូទោតិ ហរាយមាណោ ឡិត្តប្បមាណោ។ ទោមនស្សសារដ្ឋំ បនស្ស
នត្ថិ។ ឯត្តកម្មំ នោ នប្បជិកាសេយ្យាតិ បដិសម្ពិទាប្បត្តស្ស អប្បជិកានំ នាម
នត្ថិ។ ឯត្តកម្មំ ន កថេយ្យន្តិ ទស្សេតិ។ សាធុ សាធូតិ ថេរស្ស ធម្មទេសនំ
សម្មហំសន្តោ អាហា។ អយញ្ញោត្ត អត្តោ “សុកហិតា ច តេ ធម្មទេសនា
សុកចិតា ចា”តិ។ កុលបុត្តានន្តិ អាចារកុលបុត្តានព្វោវ ជាតិកុលបុត្តានព្វា។
អរិយោ ច តុណ្ហិកាវោតិ ទុតិយជ្ឈានសមាបត្តិ សន្ធាយេវមាហា។
អធិបញ្ញាធម្មវិបស្សនាយាតិ សន្ធាវបិគ្គហវិបស្សនាញាណស្ស។
ចតុប្បាទកោតិ អស្សគោណាគប្រភាទិកោ។ ឥទំ វត្វាតិ ឥមំ ចតុហដ្ឋេហិ
សមន្មាគតំ ធម្មំ កថយិត្វា។ វិហារំ ចារិសីតិ គន្ធកុដិ បរិដ្ឋោ។

កាលេន ធម្មស្សវនេតិ កាលេ កាលេ ធម្មស្សវនស្មី។ ធម្មសាកន្ទាយាតិ
បញ្ញាកថាយ។ គម្ពីរំ អត្ថបទន្តិ គម្ពីរំ គុឡំ វហស្សំ អត្ថំ។ បញ្ញាយាតិ
សហវិបស្សនាយ មគ្គបញ្ញាយ។ សម្មសនបដិវេធិបញ្ញាបិ
ឧត្តហបរិបុទ្ទាបញ្ញាបិ វដ្ឋតិយេវ។ បត្តោ វា បដ្ឋតិ វាតិ អរហត្ថំ បត្តោ វា
ចាបុណិស្សតិ វាតិ ឯវំ គុណសម្ពាវនាយ សម្ពាវេតិ។ អប្បត្តមានសាតិ
អប្បត្តអរហត្តា, អរហត្ថំ វា អប្បត្តំ មានសំ ឯតេសន្តិបិ អប្បត្តមានសា។
ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារន្តិ ឯត្ត ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារោ លោកិយោបិ វដ្ឋតិ
លោកុត្តរោបិ។

៥. ពលសុត្តវណ្ណនា

៥. បញ្ចមេ អវិជ្ជាកោសជ្ជសាវ្ជ្ជអស្សន្ទិយេសុ អកម្មនតោ
បញ្ញាពលាធិនិ ធន្ទញ្ញានិ។ អកុសលសម្ពាទាតិ អកុសលាតិ ញាតា។ ឯស
នយោ សព្ពត្ថ។ ឆាលមរិយាតិ អរិយភារំ កាតុំ អសមត្ថា, អរិយានំ វា
អនុច្ឆរិកា។ វេទិជ្ជាតិ សុដ្ឋ ធិជ្ជា។ វេចរិកាតិ មនោធារេ សមុទាចារប្បត្តា។
អត្តិកស្សាតិ ធម្មទេសនាយ អត្តិកស្ស។ អាជីវិកាកាយន្តិ ជីវិតុត្តិកយំ។
អសីលោកកាយន្តិ គរហាកយំ។ បរិសាសារជ្ជកាយន្តិ បរិសំ បត្វា សារជ្ជំ
ឡិក្កមនកយំ។ ឥមស្មី សុត្ថ វដ្ឋវិវដ្តំ កថិតំ។

៦. សេវនាសុត្តវណ្ណានា

៦. ធន្ទជីវិតបរិក្ខារាតិ ជីវិតសម្ភារា។ សមុទានេតញ្ញាតិ សមាហរិតញ្ញា។
កសិរេន សមុទាគច្ឆន្តិតិ ធុក្ខន ឧប្បជ្ជន្តិ។ រត្តិភាគំ វា ធិវសភាគំ វាតិ ឯត្ថ
រត្តិភាគេ ញាតា រត្តិភាគេយេវ បក្កមិតត្ថំ, រត្តិ ចណ្ណាវាឡាធិបរិបន្តេ សតិ
អរុណុគ្គមនំ អាគមេតត្ថំ។ ធិវសភាគេ ញាតា ធិវា បក្កមិតត្ថំ, ធិវា បរិបន្តេ សតិ
សូរិយត្ថដ្ឋមនំ អាគមេតត្ថំ។ សម្ពាទិ សាមញ្ញត្ថស្ស ភាវនាចារិប្បិអាគមនំ
ជានិច្ចា។ សោ បុគ្គលោតិ បទស្ស បទ “នាមុពន្ធិតញ្ញោ”តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។
អនាបុច្ឆាតិ ឥធម បទ តំ បុគ្គលំ អនាបុច្ឆា បក្កមិតត្ថន្តិ អត្ថោ។ អបិ
បនុជ្ជមាទេនាតិ អបិ និក្ខឡិយមាទេន។ ឯវុចោ ហិ បុគ្គលោ សចេបិ
នារុកលាបសតំ វា ឧទកយជសតំ វា វាលីកាយជសតំ វា ធន្ទំ អាហេបេតិ, មា
ឥធម វសីតិ និក្ខឡាបេតិ វា, តំ ខមាបេត្វាបិ យាវជីវំ សោ អនុពន្ធិតញ្ញោវ, ន
វិជហិតញ្ញោ។

៧. សុតវាសុត្តវណ្ណានា

៧. សត្វមេ បញ្ចា ឋានានិ អដ្ឋាចរិតុន្តិ បញ្ចា ការណានិ អតិក្កមិតុំ។
ចាណាន្តិ អន្តមសោ កុន្តកិបិល្លិកំ។ អទិន្នន្តិ អន្តមសោ តិណសលាកម្យំ
បរសន្តកំ។ ឃេយ្យសម្ពាតន្តិ ឃេយ្យចិត្តេន។ សន្និធិការកំ កាមេ បរិភូត្តិតុន្តិ
សន្និធិ កត្វា ឋបេត្វា វត្ថុកាមកិលេសកាមេ បរិភូត្តិតុំ អភព្ពោ។ អកប្បិយំ
កាមគុណំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ ពុទ្ធិ បច្ចក្ខាតុន្តិ “ន ពុទ្ធា អយ”ន្តិ ឯវំ បដិក្ខិបិតុំ។
ធម្មាធិសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឯវំ តាវ អដ្ឋកថាយ អាគតំ។ ចាឡិយំ បន ឥមស្មី
សុត្ត អគតិគមនានិ កថិតានិ។

៨-១០. សង្ឃសុត្តានិវង្គានា

៨-១០. អដ្ឋមេ ពុទ្ធាធិនំ បច្ចក្ខានំ កថិតំ។ នវមេ បុគ្គជ្ឈនេន សន្និ គហិតត្តា
“អាហុនេយ្យ”តិ វុត្តំ។ ធនមេ គោត្រភូតិ សោតាបត្តិមគ្គស្ស អនន្តរបច្ចយេន
សិខាបត្តពលវិបស្សនាចិត្តេន សមន្នាគតោ។ សេសំ សព្ពត្ត ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

សម្ពោធរត្តោ បឋមោ។

២. សីហនាទរត្តោ

១. សីហនាទសុត្តវង្គានា

១១. ធុតិយស្ស បឋមេ យេន ភគវា តេនុបសង្កមីតិ “សចេ សត្តា ចារិកំ
បក្កមិតុកាមោ អស្ស, ឥមស្មី កាលេ បក្កមេយ្យ។ ហន្តាហំ ចារិកំ គមនត្ថាយ
សត្តារំ អាបុច្ឆាមី”តិ ចិន្តេត្វា ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ ឧបសង្កមី។ អាយស្មា មំ, ភន្តេតិ
សោ កិវ ភិក្ខុ ថេរំ មហតា ភិក្ខុបរិវារេន គច្ឆន្តំ ធិស្វា “ឥមេ ភិក្ខុ តថាគតំ
បហាយ សារីបុត្តំ បរិវារេត្វា និក្ខត្តា, គមនវិច្ឆេទមស្ស ករិស្សាមី”តិ អដ្ឋានេ
កោបំ ពន្ធិត្វា ឯវមាហ។ តត្ថ អាសង្ហាតិ យដ្ឋេត្វា។ អប្បដិនិស្សង្ហាតិ

អក្ខរមាបេត្វា អច្ឆយំ អនេសេត្វា។ កិស្សី បន សោ ការណោ អាយាតំ ពន្ធិតិ?
ថេរស្ស កិវ ទសពលំ វន្តិត្វា ឧដ្ឋាយ គប្បតោ ជីវកល្លោកា តស្ស សរីរំ ដុសិ,
វាតោ បហរីតិបិ វន្តិត្វា ឯត្ថកេន អាយាតំ ពន្ធិត្វា ថេរំ មហតា បរិវារេន គប្បន្តំ
ទិស្វា ឧស្សយមាណោ “គមនវិច្ឆេទមស្ស ករិស្សាមី” តិ ឯវមាហា។ ឯហិ តុំ ភិក្ខុតិ
សត្តា តស្ស ភិក្ខុនោ វចនំ សុត្វា “ន តំ ភិក្ខុ សារិបុត្តោ បហរីតិ វុត្តេ, ‘ភន្តេ,
តុម្ហេ អត្តនោ អគ្គសារកស្សេវ បក្ខំ វហេ, ន មយ្ហ’ តិ មយិ មនោបទោសំ កត្វា
អនាយេ និព្ពត្តយ្យ” តិ ញត្វា “សារិបុត្តំ បក្កោសាបេត្វា ឥមមត្តំ បុច្ឆិស្សាមី” តិ
ឯកំ ភិក្ខុំ អាមន្តេត្វា ឯវមាហា។ អវាបុរណំ អាទាយាតិ កុញ្ចកំ គហេត្វា។
សីហនាទន្តិ សេដ្ឋនាទំ បមុខនាទំ អប្បជីវត្តិយនាទំ។ ឯវំ ទ្វិហិ មហាថេរេហិ
អាហេតិ តោ ភិក្ខុសង្ឃោ វត្តិដ្ឋានទិវាដ្ឋានានិ បហាយ សត្តុ សន្តិកំ អគមាសិ។
ជ័យនធម្មន្តិ កថាធម្មំ។

គូថគតន្តិ គូថមេវ។ សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។ បថវីសមេនាតិ
អកុដ្ឋនន្ទេន បថវិយា សមាទេន។ ន ហិ បថវី “មយិ សុច្ឆិ និក្ខិបន្តិ” តិ
សោមនស្សំ ករោតិ, ន “អសុច្ឆិ និក្ខិបន្តិ” តិ ទោមនស្សំ។ មយ្ហម្បិ ឯវរូបំ ចិត្តន្តិ
ទស្សេតិ។ វិបុលេនាតិ អបរិត្តេន។ មហាគ្គតេនាតិ មហាន្តការំ គតេន។
អប្បមាលោនាតិ វង្ខិតប្បមាលោន។ អវេរេនាតិ
អកុសលវេរបុគ្គលវេរហិតេន។ អព្យាបន្នេនាតិ និទ្ទកេន
វិគតទោមនស្សេន។ សោ ឥនាតិ សោ អនុបដ្ឋិតកាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋានោ
ភិក្ខុ ឯវំ ករេយ្យ, មាទិសោ កថំ ឯវរូបំ ករិស្សតិ, ភន្តេតិ បឋមំ សីហនាទំ នទិ។
ឯវំ សព្ពត្ថ យោជនា វេទិតញ្ចា។

រដោហារណន្តិ វជសម្ពដ្ឋនចោឡកំ, ចាទបុញ្ញន្តិ, តស្សេវ នាមំ។
កណ្តោបិហាត្ថាតិ បច្ឆិហាត្ថា ឧក្ខលិហាត្ថា វា។ នន្តកវាសីតិ

អន្តរាគមន៍បីលោតិកវសនោ។ សូរតោតិ សុចិសីលោ សោរច្ឆន សមន្តាគតោ។
សុទន្តោតិ សុដ្ឋ ធម៌ ឧបគតោ។ សុវិន័តោតិ សុដ្ឋ សិក្ខិតោ។ ន កញ្ចា
ហិសតីតិ វិសាលាធិសុ គណ្ណាន្តម្បិ បិដ្ឋិ បរិមជ្ឈន្តម្បិ ន កញ្ចា វិហេបេតិ។
ឧសភនិដ្ឋិវិសាលាសមេនាតិ ឧសភស្ស ជិដ្ឋិវិសាលាស្ស ចិត្តសទិសេន។

អដ្ឋិយេយ្យាតិ អដ្ឋោ បិដ្ឋិតោ ភវេយ្យ។ ហារាយេយ្យាតិ លដ្ឋេយ្យ។
ជិតុច្ឆេយ្យាតិ ជិតុច្ឆំ អាបដ្ឋេយ្យ។

មេនកថាលីកន្តិ មេនកថាលីកា វុច្ឆតិ ស្វនការកេហិ
យូសនិក្ខមនត្ថាយ តត្ថ តត្ថ កតនិដ្ឋា ថាលីកា។ បរិហារេយ្យាតិ មំសស្ស
បូរេត្វា ឧត្តិបិត្វា គច្ឆេយ្យ។ ជិដ្ឋាវជិដ្ឋន្តិ បរិត្តមហាន្តេហិ ជិដ្ឋេហិ សមន្តាគតំ។
ឧត្សរន្តន្តិ ឧបរិមុខេហិ ជិដ្ឋេហិ និក្ខមមានយូសំ។ បត្សរន្តន្តិ អធាមុខេហិ
និក្ខមមានយូសំ។ ឯវមស្ស សកលសរីរំ យូសមក្ខិតំ ភវេយ្យ។ ជិដ្ឋាវជិដ្ឋន្តិ
នវហិ វណាមុខេហិ បរិត្តមហាន្ត ជិដ្ឋំ។ ឯវមេត្ថ អជ្ឈមនវមេហិ ជិដ្ឋិហិ អដ្ឋេហិ
ថេរោ អត្ថនោ សរីរេ និច្ឆន្តរាគតំ កថេសិ។

អថ ខោសោភិត្តតិ ឯវំ ថេរេន នវហិ ការណេហិ សីហនាទេ នទិតេ អថ
សោភិត្ត។ អច្ចយោតិ អបរាជោ។ មំ អច្ចគមាតិ មំ អតិក្កម្ម អភិភវិត្វា
បរិវត្តោ។ បតិក្កណ្ឌាត្វតិ ឧមតុ។ អាយតី សំវរាយាតិ អនាគតេ សំវរណត្ថាយ,
បុន ឯវំ បស្ស អបរាជស្ស អករណត្ថាយ។ តត្សាតិ ឯកំសេន។ យថាធម្មំ
បដិករោសីតិ យថា ធម្មោ បិតោ, តថេវ ករោសិ, ឧមាបេសីតិ វុត្តំ ហោតិ។ តំ
តេ មយំ បដិក្កណ្ឌាមាតិ តំ តវ អបរាជំ មយំ ឧមាម។ វុទ្ធិហោសាភិត្ត
អរិយស្ស វិនយេតិ ឯសាភិត្ត អរិយស្ស វិនយេ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ សាសនេ វុឡិ
នាម។ កតមា? អច្ចយំ អច្ចយតោ ទិស្វា យថាធម្មំ បដិករិត្វា អាយតី
សំវរាបដ្ឋនា។ ទេសនំ បន បុគ្គលាធិដ្ឋានំ ករោត្តោ យោ អច្ចយំ អច្ចយតោ ទិស្វា

យថាធម្មំ បដិករោតិ, អាយតី សំវំ អាបជ្ជតីតិ អាហា។ ជលតីតិ សចេ ហិ ថេរោ
ន ខមេយ្យ, តស្ស ភិក្ខុនោ តត្ថេវ សត្តជា មុទ្ធា ជលេយ្យ។ តស្មា ភគវា
ឯវមាហា។ សចេ មំ សោតិ សចេ មំ អយំ ភិក្ខុ ខមាហីតិ ឯវំ វេទតិ។ ខមតុ ច មេ
សោតិ អយម្យិ ចាយស្មា មយ្ហំ ខមតុតិ ឯវំ ថេរោ តស្ស អច្ចយំ បដិគ្គណ្ហាត្វា
សយម្យិ តំ សត្តុ សម្មុខេ ខមាបេសីតិ។

២. សឧបាទិសេសសុត្តវណ្ណាន

១២. ធុតិយេ សឧបាទិសេសន្តិ សឧបាទានសេសំ។ អនុបាទិសេសន្តិ
ឧបាទានសេសវហិតំ និគ្គហណាំ។ មត្តសោ កាវីតិ បមាណកាវី ន បរិបូរកាវី។
ន តាវាយំ, សារិបុត្ត, ធម្មបរិយាយោ បដិភាសីតិ អប្បដិកានំ នាម ភគវតោ
នត្ថិ, ន តាវាហំ ឥមំ ធម្មបរិយាយំ កថេសិន្តិ អយំ បនេត្ត អត្តោ។ មាយិមំ
ធម្មបរិយាយំ សុត្វា បមាទំ អាហារីស្វតិ “មយំ កិវ ចត្វហិ អចាយេហិ មុត្តា” តិ
ឧបរិ អរហត្តត្ថាយ វីរិយំ អករោន្តា មា បមាទំ អាបជ្ជីសុ។ បញ្ញាធិប្បាយេន
ភាសិតោតិ តយា បុច្ឆិតបញ្ញាស្ស សភាវេន កថិតោតិ ទស្សេតិ។ ឥមេសំ បន
នវន្តំ បុគ្គលានំ ភវេសុ ធន្ទរាគវិនោទនត្ថំ ឯតមេវ អត្ថប្បត្តិ កត្វា -
“សេយ្យថាបិ, ភិក្ខុវេ, អប្បមត្តកោបិ គូថោ ធុត្តន្ទោ ហោតិ, ឯវមេវ ខោ ខ្វាហំ,
ភិក្ខុវេ, អប្បមត្តកម្មិ ភវំ ន វណ្ណេមិ អន្តមសោ អច្ចរាសជ្ឈាតមត្តម្មិ” តិ ឥមំ
សុត្តំ (អ. និ. ១.៣២១) អភាសិ។ ន កេវលញ្ច ឯតេសំយេវ នវន្តំ បុគ្គលានំ គតិ
និពទ្ធា, យេសំ បន កុលានំ តីណិ សរណានិ បញ្ចា សីលានិ ឯកំ សលាកភត្តំ
ឯកំ បក្ខិយភត្តំ ឯកំ វស្សវាសិកំ ឯកា ចោក្ខរណី ឯកា អាវាសោ, ឯវរូបានិ
និពទ្ធិបុញ្ញានិ អត្ថិ។ តេសម្បិ គតិ និពទ្ធា, សោតាបន្នសទិសានេវ តានិ កុលានិ។

៣. កោដ្ឋិកសុត្តវណ្ណាន

១៣. តតិយេ ទិដ្ឋជម្ពវេទនីយន្តិ ឥមស្មី យេវត្តភាវេ វិបច្ឆនកកម្មំ។
សម្បរាយវេទនីយន្តិ ទុតិយេ អត្តភាវេ វិបច្ឆនកកម្មំ។ សុខវេទនីយន្តិ
សុខវេទនាជនកកម្មំ។ ទុក្ខវេទនីយន្តិ ទុក្ខវេទនាជនកកម្មំ។
បរិបក្កវេទនីយន្តិ លទ្ធវិចាកវារំ។ អបរិបក្កវេទនីយន្តិ អលទ្ធវិចាកវារំ។
ពហុវេទនីយន្តិ ពហុវិចាកនាយកំ។ អប្បវេទនីយន្តិ ន ពហុវិចាកនាយកំ។
អវេទនីយន្តិ វិចាកវេទនាយ អនាយកំ។ ឥមស្មី សុត្តេ វដ្ឋវិវដ្តំ កថិតំ។

២. សមិទ្ធិសុត្តវណ្ណាន

១៤. ចតុត្ថេ សមិទ្ធិតិ អត្តភាវសមិទ្ធតាយ ឯវលទ្ធនាមោ ថេរស្ស
សន្ធិវិហារិកត្ថេរោ។ កិមារម្មណាតិ កីបច្ចយា។ សន្តិប្បវិតក្កាតិ សន្តិប្បភូតា
វិតក្កា។ នាមរូបារម្មណាតិ នាមរូបបច្ចយា។ ឥមិនា ចត្តារោ អរូបក្ខន្ធា
ភូតុចានាយរូបញ្ចវិតក្កានំ បច្ចយោតិ ទស្សេតិ។ ក្ខន្ធនានតំ គច្ឆន្តិ កស្មី
ហនេ នាសាសភាវតំ វេមត្តំ គច្ឆន្តិ។ ធាតុស្វតិ រូបធាតុអាជីសុ។ អញ្ញោយេវ ហិ
រូបវិតក្កោ, អញ្ញោ សន្ធិវិតក្កាទយោតិ។ ជស្សសមុទយាតិ
សម្បយុត្តជស្សបច្ចយា។ វេទនាសមោសរណាតិ តិស្សោ វេទនា
សមោសរណា។ ឯត្ថកេន កុសលាកុសលមិស្សកា កថិតា។
សមាធិប្បមុខាតិអាទយោ បន អបចយបក្ខិកាតិ វេទិតញ្ចា។ តត្ថ បុព្វង្គមជ្ជេន
ជេដ្ឋកជ្ជេន វា សមាធិ បមុខំ ឯតេសន្តិ សមាធិប្បមុខា។ ជេដ្ឋកការណាជ្ជេន
សតិ អធិបតេយ្យា ឯតេសន្តិ សតាធិបតេយ្យា។ មគ្គបញ្ញា ឧត្តរា ឯតេសន្តិ
បញ្ញត្តរា។ ជលវិមុត្តិ បត្វា សារប្បត្តា ហោន្តិវិមុត្តិសារា។ អារម្មណាវសេន
អមតំ និព្វានំ ឌីកាហិក្ខា តត្ថ បតិដ្ឋិតាតិ អមតោគធា។ តេន ច មា មញ្ញិតិ
តេន វិស្សជ្ជនេន “អហំ អគ្គសាវកេន បុច្ឆិតេ បញ្ញោ វិស្សជ្ជេសិ” ត្ថិ មា មា នំ វា
ទប្បំ វា អកាសិ។

៥-៦. គណ្ណសុត្តាទិវណ្ណានា

១៥-១៦. បញ្ចមេ តីណិ ចត្តារិ វស្សានិ វស្សកណ្ណា, អនេកេ វស្សកណ្ណា
ឧប្បន្នា អស្សតិ អនេកវស្សកណ្ណាកោ។ តស្សស្សតិ តស្ស ភវេយ្យំ។
អភេទនមុខានីតិ ន កេនចិ ភិទ្ធីត្វា កតានិ, កេវលំ កម្មសមុដ្ឋិតានេវ
វណាមុខានិ។ ដេតុច្ឆិយំយេវាតិ ជិតុច្ឆិតត្ថមេវ បដិក្ខលមេវ។
ចាតុមហាក្ខតិកស្សតិ ចតុមហាក្ខតមយស្ស។ ឱទនកុម្មាស្វបថយស្សតិ
ឱទនេន ចេវ កុម្មាសេន ច ឧបចិតស្ស វឡិតស្ស។
អនិច្ចន្ទាននបរិមទ្ទនភេទនវិទ្ធិសនធម្មស្សតិ ហុត្វា អភាវដ្ឋេន អនិច្ចធម្មស្ស,
ទុក្ខន្ធវិហាតត្ថាយ តន្តិវិលេបនេន ឧច្ឆាននធម្មស្ស,
អង្គបច្ចដ្ឋាពាធវិនោទនត្ថាយ ឧទ្ធកសម្ពាហនេន បរិមទ្ទនធម្មស្ស,
ទហាវកាលេ វា ឡូសុ សយាបេត្វា គព្ពវាសេន ទុស្សណ្ឌិតានំ តេសំ តេសំ
អង្គបច្ចដ្ឋានំ សណ្ឋានសម្មាទនត្ថំ អញ្ញានបិឡនាទិវសេន បរិមទ្ទនធម្មស្ស, ឯវំ
បរិហារិតស្សបិ ច ភេទនវិទ្ធិសនធម្មស្ស, ភិជ្ជនវិកិរណាសភាវស្សេវាតិ អត្ថោ។
ឯត្ថ ច អនិច្ចបទេន ចេវ ភេទនវិទ្ធិសនបទេហិ ចស្ស អត្ថដ្ឋមោ កថិតោ,
សេសេហិ សមុទយោ។ និព្វិន្ទថាតិ ឧក្កល្ឋាច បដហថ ឥមំ កាយន្តិ ទស្សេតិ។
ឯវមិមស្មី សុត្តេ ពលវិបស្សនា កថិតា។ ធម្មំ វុត្តនយមេវ។ សញ្ញាសីសេន
បនេត្ត ញ្ញាណមេវ កថិតំ។

៧-៨. កុលសុត្តាទិវណ្ណានា

១៧-១៨. សត្តមេ ន មនាបេន បច្ចុដ្ឋេន្តីតិ មនវឡនេន មនំ អល្លិយនាការេន
អាសនា វុដ្ឋាយ បច្ចុគ្គមនំ ន ករោន្តិ។ ន មនាបេន អភិវាទេន្តីតិ ន
បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្តីតិ។ អសក្កច្ចំ ទេន្តីតិ អចិត្តិការេន ទេន្តិ។ នោ សក្កច្ចន្តិ
សហត្ថា ន ទេន្តិ។ ន ឧបនិសីទន្តិ ធម្មសវនាយាតិ “ធម្មំ សុណិស្សមា”តិ ន

សម័យ ឆ័ត្តិ។ ន សុស្សសន្តិ យជបិដ្ឋ អាសិត្តឧទកំរិយ វិវដ្តត្វា គច្ឆតិ។
អដ្ឋមេ វេនេយ្យជ្ឈាសយវសេន មេត្តាការំ បក្ខិបិទ្វា នវដ្ឋសមន្មាគតោតិ
វុត្ថំ។

៩. ទេវតាសុត្តរណ្ឌនា

១៩. នវមេ វិប្បជិសារិធិយោតិ វិប្បជិសារិតំ មន្ត្តការំ អាបន្តិម្ហា ហីនំ
កាយន្តិ ឧបរិទេវលោកំ ឧបាទាយ ហេដ្ឋិមោ ហីនោតិ វុច្ឆតិ។ នោ ច ខោ
យថាសត្តិ យថាពលំ សំរិកជិម្ហាតិ អត្តនោ សត្តិយា ច ពលស្ស ច អនុរូបេន
សីលវន្តានំ សំរិកាគំ កត្វា ន ភុញ្ញាម្ហា។

១០. វេលាមសុត្តរណ្ឌនា

២០. ធនមេ អបិ នុតេ, គហបតិ, កុលេ ធានំ ជីយតីតិ នយិទំ ភគវា
ភិក្ខុសង្ឃស្ស ធានំ សន្ធាយ បុច្ឆតិ។ សេដ្ឋិស្ស ហិ យវេ ភិក្ខុសង្ឃស្ស និច្ចំ
បណ្ឌិតធានំ ជីយតិ, ន តំ សត្តា ន ជានាតិ។ លោកិយមហាជនស្ស បន
ធិយ្យមានធានំ អត្ថិ, តំ លូខំ ហោតិ, សេដ្ឋិស្ស ចិត្តំ ន បីលោតិ។ តំ បុច្ឆាមីតិ
បុច្ឆតិ។ កណ្ណាជកន្តិ សកុណ្ណាកកត្តំ, សកុណ្ណាកេហិបិ
កណ្ណាកតណ្ណាលេហោវ បក្កំ។ ពិឡដ្ឋនុតិយន្តិ កញ្ញិយនុតិយំ។ អសក្កច្ចំ ទេតីតិ
អសក្កវិទ្វា ទេតិ។ អចិត្តិកត្វាតិ អចិត្តិការេន ទត្ថិណោយ្យ អការវេន ទេតិ។
អសហត្ថា ទេតីតិ សហត្ថេន អទត្វា បរហត្ថេន ទេតិ, អាណត្តិមត្តមេវ
ករោតីតិ អត្ថោ។ អបរិទ្ធិំ ទេតីតិ ន និវន្តំ ទេតិ, សំវច្ឆរិកំ សោណ្ឌាពលិ វិយ
ហោតិ។ អនាគមនទិដ្ឋិកោ ទេតីតិ ន កម្មញ្ច ជលញ្ច សទ្ធិហិទ្វា ទេតិ។

យត្ថ យត្ថាតិ តីសុ កុលសម្មទាសុ យស្មី យស្មី កុលេ។ ន ឧឡារាយ
ភត្តភោគាយាតិអាទីសុ ធានគ្គរសសុគន្ធសាលីភោជនេ ឧបនីតេ ចិត្តំ ន នមតិ,

“ហារថេតំ រោគវឌ្ឍន”ន្តិវត្វាយេនវាតេនវាខាកេនសន្ធិសកុណ្ណាកកត្តំ
អមតំវិយសម្បយាយមាណោភុញ្ញតិ។ កាសិកាធិសុវវវត្ថេសុឧបនីតេសុ
“ហារថេតានិធិវាសេន្តស្សបដិច្ឆាទេតុម្បីនសក្កាន្តិ, គតេសុបិ
សណ្ឋាហន្តិ”តិវត្វាធាឡិកេរសាជកម្មលតចសទិសានិបនដូលវត្ថានិ
“ឥមានិធិវាសេន្តានិវត្ថុការម្បីជាធាតិ, បដិច្ឆាទេតុម្បីបដិច្ឆាទេន្តិ”តិ
សម្បយាយមាណោនិវាសេតិ។

ហត្ថិយានអស្សយានវយានសុវណ្ណាសិវិកាធិសុឧបនីតេសុ “ហារថេតានិ
ចលាចលានិ, នសក្កាឯត្ថនិសីទិតុ”ន្តិវត្វាជជ្ឈរថកេឧបនីតេ “អយំនិច្ចលោ,
ឯត្ថសុខំនិសីទិតុ”ន្តិតំសាទិយតិ។ នឧឡារេសុបញ្ចេសុកាមគុណេស្វតិ
អលង្កតបដិយត្តារូបវតិយោឥតិយោទិស្វា “យក្ខិនិយោមញ្ញេ, ឯតា
ខាទិតុកាមា, កីឯតាហី”តិយថាជាសុកេនេវវីតិនាមេតិ។ នសុស្សសន្តិ
សោតុំនឥច្ឆន្តិ, នសទ្ធិហន្តិតិអត្តោ។ នសោតំឱទហន្តិតិកចិតស្សសវនត្តំន
សោតបសាទំឱទហន្តិ។ សក្កច្ឆន្តិអាធិនិវុត្តិវិបរិយាយេនវេទិតញ្ញានិ។

វេលាមោតិជាតិកោត្តរូបកោគសទ្ធាបញ្ញាធិហិមរិយានវេលំអតិក្កន្តេហិ
ឧឡារេហិគុណេហិសមន្នាគតត្តាឯវលទ្ធនាមោ។ សោឯវរូបំធានំអធាសិ
មហាធានន្តិឯត្ថអយំអនុបុត្តិកថា - សោកិរអតីតេពារាណាសិយំ
បុរោហិតគេហេបដិសន្ធិគណ្ហិ, វេលាមកុមារោតិស្សនាមំអកំសុ។ សោ
សោឡសវស្សកាលេពារាណាសិរាជកុមារេនសន្ធិសិប្បគុហណាត្ថំតក្កសិលំ
អគមាសិ។ តេឧកោបិទិសាទាមោក្ខស្សអាចរិយស្សសន្តិកេសិប្បំ
បដ្ឋបយីសុ។ យថាចតេ, ឯវំអញ្ញេបិជម្ពុទីបេចតុរាសីតិសហស្សរាជកុមារា។
ពោធិសត្តោអត្តនាគហិតជ្ជានេបិជ្ជអាចរិយោហុត្វាចតុរាសីតិ
រាជកុមារសហស្សានិសិក្ខាបេតិ, សយម្បីសោឡសវស្សេហិគហេតព្ពសិប្បំ
តិហិវស្សេហិឧគ្គណ្ហិ។ អាចរិយោ “វេលាមកុមារស្សសិប្បំបគុណា”ន្តិព្រាត្វា,

“តាតា, វេលាមោ មយា ញាតំ សត្តំ ជាតាតិ, តុម្ពេ សព្ពេបិ សមគ្គា គន្ធា ឯតស្ស
សន្តិកេ សិប្បំ ឧគ្គណ្ហាថា” តិ ចតុរាសីតិ កុមារសហស្សនិ ពោធិសត្តស្ស
និយ្យាទេសិ។

ពោធិសត្តោ អាចរិយំ វន្តិទ្វា ចតុរាសីតិ កុមារសហស្សបរិវារោ និក្ខមិទ្វា
ឯកំ អាសន្ននគរំ បទ្វា នគរសាមិកំ រាជកុមារំ ឧគ្គណ្ហាបេទ្វា តស្ស សិប្ប
បគុណោ ជាតេ តំ តត្ថេវ និវត្តេសិ។ ឯតេនុចាយេន ចតុរាសីតិ
នគរសហស្សនិ គន្ធា ចតុរាសីតិយា រាជកុមារានំ សិប្បំ បគុណំ កាវេទ្វា
តស្មី តស្មី នគរេ តំ តំ និវត្តេទ្វា ពារាណាសិរាជកុមារំ អាទាយ ពារាណាសី
បទ្វាគញ្ចិ។ មនុស្សា កុមារំ បរិយោសិតសិប្បំ រដ្ឋេ អភិសិញ្ចីសុ, វេលាមស្ស
បុរោហិតជ្ជានំ អទំសុ។ តេបិ ចតុរាសីតិសហស្សរាជកុមារា សកេសុ សកេសុ
រដ្ឋេសុ អភិសេកំ បទ្វា អនុសំវន្តំ ពារាណាសិរញ្ញោ ឧបជ្ជានំ អាគច្ឆន្តិ។ តេ
រាជានំ ទិស្វា វេលាមស្ស សន្តិកំ គន្ធា, “អាចរិយ, អម្ពេ រដ្ឋេសុ បតិដ្ឋិតា,
វេទេយ្យាថ យេនត្ថោ” តិ វទ្វា គច្ឆន្តិ។ តេសំ គមនាគមនកាលេ
សកជសន្ធមានិកការិកោណាកុក្កជស្វករាទយោ គណ្ហាត្ថានំ ជនបទោ
អតិរិយ ឧបទ្កតោ ហោតិ, មហាជនោ សន្និបតិទ្វា រាជផ្គុំណោ កន្ទតិ។

រាជា វេលាមំ បក្កោសិទ្វា, “អាចរិយ, ឧបទ្កតោ ជនបទោ, រាជានោ
គមនាគមនកាលេ មហាវិលោមំ ករោត្តិ, មនុស្សា សន្ធាវេតុំ ន សក្កោត្តិ,
ជនបទបីឡាយ ឧបសមំ ឯកំ ឧចាយំ ករោថា” តិ។ សាធុ មហារាជ, ឧចាយំ
ករិស្សមិ, តុម្ពាកំ យត្តកេន ជនបទេន អត្ថោ, តំ បរិច្ឆិទ្វា គណ្ហាថាតិ។ រាជា
តថា អកាសិ។ វេលាមោ ចតុរាសីតិយា រាជសហស្សនំ ជនបទេវិចារេទ្វា
ចក្កនាភិយំ អរេ វិយ រញ្ញោ ជនបទស្មី ឱរោបេសិ។ តតោ បដ្ឋាយ តេ រាជានោ
អាគច្ឆន្តាបិ គច្ឆន្តាបិ អត្ថនោ អត្ថនោ ជនបទេនេវ សញ្ញាត្តិ, អម្ពាកំ

ជនបទនាទី វិលាបំ ន ករោត្តិ។ រាជការវេន រញ្ជោ ជនបទម្សិ ន ប៊ីឡេន្តិ។
ជនបទនា សន្តិសិទ្ធា និស្សន្ទានិវា អហោសុំ។ សត្វ រាជានា ហង្គតុដ្ឋា “យេន វោ,
អាចរិយ, អត្តោ, តំ អម្ពាកំ វេនេថា” តិ បវារយីសុ។

វេលាមា សីសំន្តាតោ អត្តនោ អន្តោនិវេសនេ សត្វតនបរិបូរានំ កត្តានំ
ឆ្វារានិវិវាបេត្វា យាវ សត្តមា កុលបរិវេដ្ឋា បរិបតំ ជនំ ឱលោកេត្វា អាយវយំ
ឧបធាវេត្វា “មយា សកលជម្ពុទីបំ ខោតេន្តេន ទានំ ទាតុំ វេដ្ឋតី” តិ រញ្ជោ
អាហេចេត្វា កត្តាតីវេ ឆ្វាទសយោជនិកា ឧទ្ធទបន្តិយោ កាវេត្វា តស្មី តស្មី
ហ្វានេ សប្បិមដុដាលីតតេលតិលតណ្ហាលាទីនំ បឋនត្ថាយ
មហាកោដ្ឋាតារានិ បតិដ្ឋាបេត្វា “ឯកេកស្មី ហ្វានេ ឯត្តកា ឯត្តកា ជនា
សំវិទហេ, យំ កិញ្ចិ មនុស្សានំ លទ្ធានំ ឆាម អត្ថិ, តតោ ឯកស្មីម្បិ អសតិ មយ្ហំ
អាហេចេយ្យថា” តិ មនុស្សេ សំវិធាយ “អសុកទិវេសតោ បដ្ឋាយ
វេលាមព្រាហ្មណស្ស ទានំ កុញ្ញន្ទ” តិ នគរេ ភេរី ចរាបេត្វា “ទានគ្គំ បរិនិដ្ឋិត” តិ
ទានយុត្តហិ អាហេចេតេ សហស្សគ្យនកំ វត្ថំ និវាសេត្វា បញ្ចសតគ្យនកំ
ឯកំសំ កត្វា សញ្ញាលត្តារក្ខសិតោ ទានវិមសនត្ថាយ ជលិកវណ្ណស្ស
ឧទកស្ស សុវណ្ណភិដ្ឋារំ បូរេត្វា “ឥមស្មី លោកេ សេច ឥមំ ទានំ បដិគ្គហេតុំ
យុត្តរូចា ទត្ថិណោយ្យបុគ្គលា អត្ថិ, ឥទំ ឧទកំ និក្ខមិត្វា បថីវី គណ្ហាតុ។ សេច
នត្ថិ, ឯវមេវ តិដ្ឋត្វ” តិ សច្ចកិរិយំ កត្វា ភិដ្ឋារំ អធាមុខំ អកាសិ។ ឧទកំ
ធមករណោន គហិតំ វិយ អហោសិ។ ពោជិសត្តោ “សុញ្ញោ វត, ភោ, ជម្ពុទីថោ,
ឯកបុគ្គលោបិ ទត្ថិណំ បដិគ្គហេតុំ យុត្តរូចា នត្ថិ” តិ វិប្បដិសារំ អកត្វា
“សេច ទាយកស្ស វេសេនាយំ ទត្ថិណាវិសុដ្ឋិស្សតិ, ឧទកំ និក្ខមិត្វា បថីវី
គណ្ហាតុ” តិ ចិន្តេសិ។ ជលិកវណ្ណសទិសំ ឧទកំ និក្ខមិត្វា បថីវី គណ្ហិ។ “ឥទានិ
ទានំ ទស្សមី” តិ ទានគ្គំ បត្វា ទានំ ឱលោកេត្វា យាគុវេលាយ យាគុ,

ខន្ទកវេលាយ ខន្ទកំ, ភោជនវេលាយ ភោជនំ ធាបេសិ។ ឯតេនេវ នីហារេន
ទិវសេ ទិវសេ ធានំ ធិយតិ។

តស្មី ខោ បន ធានគ្គ “ឥទំ នាម អត្ថិ, ឥទំ នាម នត្ថិ” តិ វត្ថុពុំ នត្ថិ។ ឥធានិ
តំ ធានំ ឯត្ថកមត្តេនេវ ន និជ្ជំ កមិស្សតិ តិ វត្ថុសុវណ្ណំ នីហារាបេត្វា
សុវណ្ណាចាតិយោ កាវេត្វា ចតុរាសីតិសុវណ្ណាចាតិសហស្សនិមំ អត្ថាយ
ចតុរាសីតិរាជសហស្សនំ សាសនំ បហិណ្ឌិ។ រាជាធា “ចិវស្សំ វត មយំ
អាចិវយេន អនុគ្គហិតា” តិ សព្វំ សម្មាទេត្វា បេសេសុំ។ ធានេ ធិយ្យមាណេយេវ
សត្វ វស្សនិ សត្វ មាសា អតិក្កត្តា។ អថ ព្រាហ្មណោ “ហិរញ្ញំ ភាជេត្វា ធានំ
ធស្សមី” តិ មហាន្តេ ឌីកាសេ ធានំ សង្ខាបេសិ។ សង្ខាបេត្វា ចតុរាសីតិ
សុវណ្ណាចាតិសហស្សនិ អាធិ កត្វា កោដិតោ បដ្ឋាយ អធាសិ។

តត្ថ រូបិយបូរាណិ តិ រជតតត្ថិវជតជាលរជតមាសកេហិ បូរាណិ។ ចាតិយោ
បន ខុទ្ទិកាតិ ន សល្លក្ខេតត្តា, ឯកករិសប្បមាណោ ភូមិភាគេ ចតស្សោវ
ចាតិយោ វេបយីសុ។ ចាតិមកុឡំ នវរតនំ ហោតិ, មុខវដ្តិតោ បដ្ឋាយ
អជ្ឈរតនំ, ចាតិមុខវដ្តិយា ធយុត្តោ អាជញ្ញរថោ អនុបរិយាយតិ, ធនមាធា
ចាតិយា ពាហិរន្តេន វគ្គវគ្គេ បដិក្កាហាកេ វេបេត្វា បវេមំ ចាតិយា បក្ខិត្តំ ធាត្វា
បច្ឆា សន្និសន្និតោ វិយោជេត្វា ចាតិន្តំ ឯវំ ចតុរាសីតិ ចាតិសហស្សនិ
អធាសិ។ រូបិយចាតិអាធិសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឯត្ថបិ ច សុវណ្ណាបូរាណិ តិ
សុវណ្ណាតត្ថិសុវណ្ណាជាលសុវណ្ណាមាសកេហិ បូរាណិ។ ហិរញ្ញបូរាណិ តិ
សត្វវិធរតនបូរាណិ។ សោវណ្ណាលង្ការាណិ តិ សុវណ្ណាលង្ការាណិ។
កំសូបធារណាណិ តិ រជតមយទិវបដិច្ចកាណិ។ តាសំ បន ធននំ សិដ្ឋានិ
សុវណ្ណាកោសកបរិយោនន្ទានិ អហេសុំ, គីវាយ សុមនធាមំ បិឡ្យន្ទិសុ, ចតុសុ
ចាទេសុ នុបូរាណិ, បិដ្ឋិយំ វេទុក្ខលំ ចារុតំ, កណ្ណោ សុវណ្ណាយណ្ណំ ពន្ធិសុ។

វត្តកោដិសហស្សន្ទ្រតិ លោកវេហារតោវិសតិវត្តយុតានិ ឯកាកោដិ, ឥឡូវ
បន្តិចស សាដកាតិ វត្ត។ ខោមសុខុមាន្តិអាទិម្ហិ ខោមាធិសុ យំ យំ សុខុមំ, តំ
តនេវ អនាសិ។ យានិ បនេតានិ ឥត្តិទានំ ឧសភទានំ មជ្ឈទានំ សមដ្ឋាទានន្តិ
អនានសម្មតានិ, តានិបិ ឯស “វេលាមស្ស ទានមុខេ ឥទំ ឆាម នត្ថិ” តិ វេចនបថ
បច្ឆិទ្ធីតុំ បរិវាវត្តាយ អនាសិ។ នន្ទោ មញ្ញោវិស្សន្ទ្រតិ នទិយោវិយ វិស្សន្ទ្រតិ។

ឥមំនា សត្តា វេលាមស្ស ទានំ កថេត្វា, “គហបតិ, ឯតំ មហាទានំ នាញ្ញោ
អនាសិ, អហំ អនាសី។ ឯវរុបំ បន ទានំ ទទន្តោបិ អហំ បដិគ្គហេតុំ យុត្តរុបំ
បុគ្គលំ នាលត្ថំ, តុំ មាទិសេ ពុទ្ធេ លោកស្មី ទិដ្ឋមានេ ទានំ ទទមានោ កស្មា
ចិន្តេសី” តិ សេដ្ឋិស្ស ទេសនំ វឡេន្តោ សិយា ខោ បន តេតិអាទិមាហា។ ននុ ច
យានិ តទា អហេសុំ រូបវេទនាសញ្ញាសង្ខារវិញ្ញាណានិ, តានិ និរុទ្ធានិ? កស្មា
“អហំ តេន សមយេន វេលាមា ព្រាហ្មណោ” តិ អាហាតិ? បវេណីយា
អវិច្ឆិទ្ធីត្តា។ តានិ ហិ រូបាទិនិ និរុដ្ឋមាទានិ ឥមេសំ បច្ចយេ ទត្វា និរុទ្ធានិ
អបរាបរំ អវិច្ឆិទ្ធី បវេណី គហេត្វា ឯវមាហា។ ន តំ កោចិ ទក្ខិណំ សោធនីតិ
កោចិ សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា ទេវោ វា មារោ វា ឧដ្ឋាយ តំ ទក្ខិណំ
សោធនីតិ វត្តញ្ញោ នាហោសិ។ តញ្ញោ ទក្ខិណំ សោធន្តោ ឧត្តមកោដិយា ពុទ្ធា,
ហេដ្ឋិមកោដិយា ធម្មសេនាបតិសារិបុត្តត្ថេរសទិសោ សាវកោ សោធយ្យ។

ទិដ្ឋិសម្បទ្ធី ទស្សនសម្បទ្ធី សោតាបន្នំ។ ឥទំ តតោ មហាប្បលតវន្តិ ឥទំ
សោតាបន្នស្ស ទិដ្ឋទានំ លោកិយមហាជនស្ស សត្តមាសាធិកានិ សត្ត
សំវច្ឆរានិ ឯត្តកំ ហិរញ្ញាសុវណ្ណំ បរិច្ឆជន្តេន ទិដ្ឋទានតោ មហាប្បលំ។

យោ ច សតំ ទិដ្ឋិសម្បទ្ធាន្តិ ឯត្ត ឯកស្ស សកទាគាមិស្ស វសេន
ឯកុត្តរសតំ សោតាបន្នេ កត្វា សោតាបន្នគណនា វេទិតញ្ញា។ ឥមំនា

ឧបាយន សព្វវាសេសុ ហេដ្ឋា ហេដ្ឋា អាគតេ អនន្តរេន សតតុណំ កត្វា
បុគ្គលគណនា វេទិតញ្ចា។

ពុទ្ធប្បមុខន្តិ ឯត្ថ សម្មាសម្ពុទ្ធំ សង្ឃត្ថេ កត្វា និសិដ្ឋោ សង្ឃោ ពុទ្ធប្បមុខោ
សង្ឃោតិ វេទិតញ្ចា។ ចាតុទ្ធិសំ សង្ឃំ ឧទ្ទិស្សាតិ ឯត្ថ ចាតុទ្ធិសំ សង្ឃំ ឧទ្ទិស្ស
កតវិហារោ នាម យត្ថ ចេតិយំ បតិដ្ឋិតំ ហោតិ, ធម្មស្សវនំ ករិយតិ, ចតុប្បា
ទិសាហិ អនុទិសាហិ ច ភិក្ខុ អាគន្ធា អប្បជិបុច្ឆិត្វាយេវ ចាទេ ដោវិត្វា
កុញ្ញាកាយ ធាវំ វិវិត្វា សេនាសនំ បដិជគ្គិត្វា វសិត្វា យថាជាសុកំ កច្ឆន្តិ។
សោ អន្តមសោ ចតុរតនិយា បណ្ណាសាលាបិ ហោតុ, ចាតុទ្ធិសំ សង្ឃំ ឧទ្ទិស្ស
កតវិហារោត្វេវ វុច្ឆតិ។

សរណំ គច្ឆេយ្យាតិ ឯត្ថ មគ្គោនាគតំ អនិវត្តនសរណំ អធិប្បតំ។ អបរេ
បនាហុ - អត្តានំ និយ្យទេត្វា ទិន្នត្តា សរណាកមនំ តតោ មហាប្បលតវន្តិ វុត្តំ។
សិក្ខាបទានិ សមាទិយេយ្យាតិ បញ្ច សីលានិ គណ្ណេយ្យ។ សីលម្មិ មគ្គេន
អាគតំ អនិវត្តនសីលមេវ កថិតំ។ អបរេ បនាហុ - សព្វសត្តានំ អភយទានស្ស
ទិន្នត្តា សីលំ តតោ មហាប្បលតវន្តិ វុត្តំ។ គន្ធាហានមត្តន្តិ កន្ធាហានមត្តំ,
ដ្ឋិហន្តីលីហិ គណ្ណាបិណ្ឌំ គហេត្វា ឧបសិដ្ឋនមត្តំ។ អបរេ បន
“គន្ធាហានមត្ត”ន្តិ ចាឡី វត្វា ការិយា ឯកវារំ ជនអញ្ញានមត្តន្តិ អត្តំ វេទន្តិ។
មេត្តចិត្តន្តិ សព្វសត្តានំ ហិតានុជរណាចិត្តំ។ តំ បន អប្បនាវសេនេវ គហិតំ។
អនិច្ចសញ្ញន្តិ មគ្គស្ស អនន្តរបច្ចយភាវេន សិខាបត្តពលវិបស្សនំ។

ឧបមាតោ បន ឥមាទិ ទានាទីនិ បុញ្ញានិ ឯវំ វេទិតញ្ចានិ - សចេបិ ហិ
ជម្ពុទីបំ ភេរិតលសទិសំ សមតលំ កត្វា កោដិតោ បដ្ឋាយ បល្លង្កេ អត្តវិត្វា
អរិយបុគ្គលេ និសីទាបេយ្យ, តត្ថ សោតាបដ្ឋានំ ទស បន្តិយោ អស្ស,
សកទាគាមីនំ បញ្ច, អនាគាមីនំ អឡតេយ្យា, ទិណាសវានំ ទិយឡា,

បច្ចេកពុទ្ធានំ ឯកា បន្តិកវេយ្យ, សម្មាសម្ពុទ្ធា ឯកកោវ។ ឯត្ថកស្ស ជនស្ស
ទិន្ននាគតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស ទិន្នមេវ មហាប្បលំ។ ឥតរំ បន -

“វិហារធានំ បណិច្ឆាតោ, សិក្ខា មេត្តាយ ភាវនា;
ខយតោ សម្មសន្តស្ស, កលំ នាគ្យតិ សោឡសី”។

តេនេវ ភក្កវា បរិនិព្វានសមយេ “ធម្មានុធម្មប្បជីបត្តិ អនុត្តរា បូជា”តិ
អាហា។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

សីហនាធនវគ្គោ ទុតិយោ។

៣. សត្តារាសវគ្គោ

១. តិវារិនសុត្តវណ្ណនា

២១. តតិយស្ស បឋមេ ឧត្តរកុរុកាតិ ឧត្តរកុរុវាសិនោ។ អធិគ្គណ្ឌន្តិទិ
អធិកវន្តិ, អធិការិសិដ្ឋា ជេដ្ឋកា ហោន្តិ។ អមមាទិ និព្វណ្ណា។ អដ្ឋកថាយំ បន
និទុក្ខាទិ វុត្តំ។ អបរិគ្គហាទិ “ឥទំ មយ្ហ”ន្តិ បរិគ្គហាហិតា។ និយតាយុកាតិ
តេសញ្ញា និពាទ្ធី អាយុ វស្សសហស្សមេវ, គតិបិ និពាទ្ធា, តតោ ចរិត្វា សគ្គយេវ
និព្វត្តន្តិ។ សតិមន្តោទិ ទេវតានញ្ញា ឯកន្តសុខិតាយ សតិ ជិវា ន ហោតិ,
នេរយិកានំ ឯកន្តទុក្ខិតាយ។ ឥមេសំ បន វោកិណ្ណាសុខទុក្ខត្តា សតិ ជិវា
ហោតិ។ ឥធម្ម ព្រហ្មចរិយវាសោទិ ជម្ពុជីបេ ពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធានំ ឧប្បជ្ជនតោ
អដ្ឋង្គិកមគ្គព្រហ្មចរិយវាសោបិ ឥធម្ម ហោតិ។

២. អស្សមន្តសុត្តវណ្ណនា

២២. ធុតិយេ ជវសម្មន្នោតិ បទជវេន សម្មន្នោ។ ន វណ្ណសម្មន្នោតិ ន
សវីវវណ្ណន សម្មន្នោ។ បុរិសឧឡ្ហ័សុ ជវសម្មន្នោតិ ញាណជវេន
សម្មន្នោ។ ន វណ្ណសម្មន្នោតិ ន គុណវណ្ណន សម្មន្នោ។ សេសំ
ចាឡិនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ យញ្ជោត្ត វត្តព្ពំ សិយា, តំ តិកនិចាតវណ្ណនាយំ
វុត្តមេវ។

៣. តណ្ហាមូលកសុត្តវណ្ណនា

២៣. តតិយេ តណ្ហំ បដិដ្ឋាតិ ទ្វេ តណ្ហា ឯសនតណ្ហា ឯសិតតណ្ហា ច។
យាយ តណ្ហាយ អជបថសង្កបថាធិនិ បដិបដ្ឋិត្វា ភោគេ ឯសតិ គវេសតិ, អយំ
ឯសនតណ្ហា នាម។ យា តេសុ ឯសិតេសុ គវេសិតេសុ បដិលទ្ធសុ តណ្ហា,
អយំ ឯសិតតណ្ហា នាម។ ឥធម បន ឯសនតណ្ហា ធម្មញ្ញា។ បរិយេសនាតិ
រូចាធិអារម្មណបរិយេសនា។ សា ហិ ឯសនតណ្ហាយ សតិ ហោតិ។ លាភោតិ
រូចាធិអារម្មណបដិលាភោ។ សោ ហិ បរិយេសនាយ សតិ ហោតិ។

វិនិច្ឆយោ បន ញាណតណ្ហាធិដ្ឋិតក្កវសេន ចតុត្ថិជោ។ តត្ថ “សុខវិនិច្ឆយំ
ជញ្ញា, សុខវិនិច្ឆយំ ញាត្វា អដ្ឋត្ថំ សុខមនុយុញ្ជេយ្យ” តិ (ម. និ. ៣.៣២៣) អយំ
ញាណវិនិច្ឆយោ។ “វិនិច្ឆយាតិ ទ្វេ វិនិច្ឆយា តណ្ហាវិនិច្ឆយោ ច ធិដ្ឋិតវិនិច្ឆយោ
ចា” តិ (មហានិ. ១០២) ឯវំ អាគតានិ អដ្ឋសតតណ្ហាវិចរិតានិ តណ្ហាវិនិច្ឆយោ។
ឆ្វាសដ្ឋិ ធិដ្ឋិយោ ធិដ្ឋិតវិនិច្ឆយោ។ “ធនោ ខោ, ទេវានមិន្ទ, វិតក្កនិទានោ” តិ (ធិ. និ.
២.៣៥៨) ឥមស្មី បន សុត្ត ឥធម វិនិច្ឆយោតិ វុត្តោ វិតក្កោយេវ អាគតោ។ លាភំ
លភិត្វា ហិ ឥដ្ឋានិដ្ឋំ សុន្តរាសុន្តរំ វិតក្កោនេវ វិនិច្ឆិនន្តិ “ឯត្ថកំ មេ
រូចារម្មណត្ថាយ ភវិស្សតិ, ឯត្ថកំ សទ្ធារម្មណត្ថាយ, ឯត្ថកំ មយ្ហំ ភវិស្សតិ,
ឯត្ថកំ បរស្ស, ឯត្ថកំ បរិភុញ្ញិស្សាមិ, ឯត្ថកំ និទហិស្សាមី” តិ។ តេន វុត្តំ - លាភំ
បដិច្ចវិនិច្ឆយោតិ។

ធនូរាគោតិ ឯវំ អកុសលវិតក្កេនវិតក្កិតេ វត្ថុស្មី ទុព្ពលរាគោ ច
 ពលវរាគោ ច ឧប្បជ្ជតិ។ ឥទញ្ចា ឥធ ធនោតិ ទុព្ពលរាគស្សាធិវចនំ។
 អន្លោសានន្តិ អហំ មមន្តិ ពលវសន្តិជ្ជានំ។ បរិគ្គហោតិ តណ្ហាទិដ្ឋិវសេន
 បរិគ្គហាករណំ។ មជ្ឈិយន្តិ បរេហិ សាធារណភាវស្ស អសហានតា។
 តេនេវស្ស ចោរាណា ឯវំ វចនត្ថំ វទន្តិ - “ឥទំ អជ្ឈិយំ មយ្ហមេវ ហោតុ, មា
 អញ្ញស្ស អជ្ឈិយំ ហោតុតិ បរត្ថត្តា មជ្ឈិយន្តិ វុច្ចតិ”តិ។ អារក្ខោតិ
 ធូរវិទហានមញ្ញសាគោបនាទិវសេន សុដ្ឋុរក្ខនំ។ អធិករោតិ អធិករណំ,
 ការណស្សេតំ នាមំ។ អារក្ខាធិករណន្តិ ភាវនបុសកំ, អារក្ខាហោតុតិ អត្ថោ។
 ទណ្ឌាទានាទីសុ បរិនិសេធនត្ថំ ទណ្ឌស្ស អាទានំ ទណ្ឌាទានំ។ ឯកតោ
 ធារាទិនោ សត្តស្ស អាទានំ សត្តាទានំ។ កលហោតិ កាយកលហោបិ
 វាចាកលហោបិ។ បុរិមោ វិគ្គហោ, បន្តិមោ វិវាទោ (ធិ. និ. អដ្ឋ. ២.១០៣)។
 តុវំតុវន្តិ អគារវវសេន តុវំតុវវចនំ។

២. សត្តាវាសសុត្តវណ្ណាន

២២. ចតុត្ថេ សត្តាវាសាតិ សត្តានំ អាវាសា, វសនជ្ជានានីតិ អត្ថោ។ តត្ថ
 សុទ្ធាវាសាបិ សត្តាវាសោវ, អសព្ពកាលិកត្តា បន ន គហិតា។ សុទ្ធាវាសា ហិ
 ពុទ្ធានំ ខន្ធាវាវជ្ជានសទិសា, អសង្ខេយ្យកប្បេ ពុទ្ធសុ អនិព្វត្តេសុ តំ ហំនំ សុញ្ញំ
 ហោតិ។ ឥតិ អសព្ពកាលិកត្តា ន គហិតា។ សេសមេត្ត វិញ្ញាណដ្ឋិតីសុ
 វុត្ថនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

៣. បញ្ញាសុត្តវណ្ណាន

២៣. បញ្ចមេ យតោតិ យស្មី កាលេ។ សុបរិចិតំ ហោតីតិ សុដ្ឋុ ឧបចិតំ
 សុវឿតំ ហោតិ។ កល្លំ វចនាយាតិ យុត្តំ វត្ថុំ។ វិភវាគន្ធិវិភវាគំ។

អសរេនធម្មន្តិន សរដ្ឋនសភាវំ។ អនាវត្តិធម្មន្តិ អនាវត្តនសភាវំ អនិព្ពត្តារហំ,
អប្បដិសន្ធិកភារេនេវ និរុជ្ឈនសភាវន្តិ អត្ថោ។ ឥមស្មី សុត្តេ ខីណាសវោវ
កថិតោ។

៦. សិលាយូបសុត្តវណ្ណា

២៦. ធម្មចន្ទិកាបុត្តោតិ មាតុ នាមវសេន បញ្ញាតោ ចន្ទិកាបុត្តត្ថេរោ។
ចេតសា ចិត្តំ ហោតីតិ ចិត្តវាវចរិយាយេន ចិត្តវាវចរិយាយោ ចិតោ វឡិកោ
ហោតិ។ ចេតសា ចិត្តំ សុបរិចិត្តន្តិ ចិត្តវាវចរិយាយេន ចិត្តវាវចរិយាយោ
ឧបរូបរិ សុចិតោ សុវឡិកោ ហោតិ។ នេវស្ស ចិត្តំ ចរិយាទិយន្តីតិ តានិ
អារម្មណានិ តស្ស ខីណាសវស្ស ចិត្តប្បាទំ គហេត្វា ខេបេត្វា ហំតុំ ន
សក្កោន្តិ។ អមិស្សីកតន្តិ តានិ អារម្មណានិ អនល្លេនត្វា តេហិ អមិស្សីកតំ។
អានេញ្ញប្បត្តន្តិ អនិញ្ញនភាវំ និប្បន្ននភាវំ បត្តំ។

សិលាយូរោតិ សិលាជម្ពោ។ សោឡសកុក្កកោតិ ធីយតោ
សោឡសហត្ថោ។ ហេជ្ជានេមជ្ជមាតិ អាវាជស្ស ហេជ្ជាគតា។ ឧបរិ នេមស្សាតិ
ឧបរិ អាវាជស្ស។ សុនិខាតត្តាតិ អយមុសលេហិ កោដ្ឋេត្វា កោដ្ឋេត្វា សុដ្ឋុ
និខាតត្តា។ ឯវមេវ ខោតិ ឯត្ថ សិលាយូរោ វិយ ខីណាសវោ ទដ្ឋព្ពោ,
មហាវាតាវិយ ធនុ ទ្វារេសុ ឧប្បជ្ឈនកា កិលេសា, ចត្វហិ ទិសាហិ អាគន្ធា
វាតានំ សិលាយូរបំ ចាលេតុំ អសមត្ថភារោ វិយ ធនុ ទ្វារេសុ
ឧប្បជ្ឈនកកិលេសានំ ខីណាសវស្ស ចិត្តំ ចាលេតុំ អសមត្ថភារោ វេទិតព្ពោ។
ឥមស្មីម្យី សុត្តេ ខីណាសវោវ កថិតោ។

៧-៨. វេរសុត្តទ្វយវណ្ណា

២៧-២៨. សត្វមេ ភយំ វេរំ បសវតីតិ ចិត្តត្រាសភយញ្ច បុគ្គលវេរញ្ច
បដិលភតិ។ ចេតសិកន្តិ ចិត្តនិស្សិតំ។ ទុក្ខន្តិ កាយវត្ថុកំ។ ធាមនស្សន្តិ
បដិយសម្មយុត្តទុក្ខំ។ ឥមស្មី សុត្តេ សោតាបត្តិមគ្គោ កថិតោ។ អដ្ឋមំ
ភិក្ខុសង្ឃស្ស កថិតំ, ឥមស្មី បនសោតាបន្នោវ កថិតោតិ វុត្ថំ។

៩. អាយាតវត្ថុសុត្តវណ្ណានា

២៩. នវមេ អាយាតវត្ថុនីតិ អាយាតការណានិ។ អាយាតំ ពន្ធទីតិ កោបំ
ពន្ធទី ឧប្បាទេតិ។

១០-១១. អាយាតបដិវិនយសុត្តាធិវណ្ណានា

៣០-៣១. ធនមេ អាយាតបដិវិនយាតិ អាយាតស្ស បដិវិនយការណានិ។
តំ កុតេត្ថ លញ្ញាតិ “តំ អនត្ថចរណំ មា អហោសី”តិ ឯតស្មី បុគ្គលេ កុតោ
លញ្ញា, កេន ការណេន សក្កាលទ្ធិ, “បរោ នាម បរស្ស អត្ថនោ ចិត្តុចិយា
អនត្ថំ ករោតី”តិ ឯវំ ចិន្តេត្វា អាយាតំ បដិវិនេតិ។ អថ វា សចាបំ កោបំ
ករេយ្យំ, តំ កោបករណំ ឯត្ថ បុគ្គលេ កុតោលញ្ញា, កេន ការណេន លទ្ធិព្ពន្ធិ
អត្ថោ។ កុតោលាភាតិបិ ចាថោ។ សចាបំ ឯត្ថ កោបំ ករេយ្យំ, តស្មី មេ
កោបករណេ កុតោលាភាលាភា, នាម កេ សិយុន្តិអត្ថោ។ ឥមស្មីញ្ច អត្ថេ
តន្តិ និចាតមត្តមេវ ហោតិ។ ឯកាធនមេ អនុបុព្វនិរោធាតិ
អនុបដិចាជិនិរោធា។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

សត្តាវាសវគ្គោ តតិយោ។

២. មហាវគ្គោ

១.២. អនុបុព្វវិហារសុត្តន្តបិដក

៣២-៣៣. ចតុត្ថស្ស បឋមេ អនុបុព្វវិហារាតិ អនុបដិច្ចាជិយា
សមាបដ្ឋិតព្វវិហារា។ ធុតិយេ យត្ថ កាមា និរុដ្ឋន្តិតិ យស្មី ឋានេ កាមា
វ្យាបសម្មន្តិ។ និរោធនាតិ អប្បដិវត្តេ កត្វា។ និច្ឆាតាតិ តណ្ហាទិនិច្ឆាតានំ
អភាវេន និច្ឆាតា។ និព្ពតាតិ អត្ថបរិភាបនកិលេសានំ អភាវេន និព្ពតា។
តិណ្ហាតិ កាមតោ តិណ្ហា។ ចារិកតាតិ កាមេ ចារិកតា។ តទន្តេនាតិ តេន
ឈានន្តេន។ ឯត្ថ កាមា និរុដ្ឋន្តិតិ ឯត្ថ បឋមជ្ឈានេ កាមា និរុដ្ឋន្តិ។ តេ ចាតិ
យេ បឋមជ្ឈានំ សមាបដ្ឋន្តិ, តេ កាមេ និរោធនា និរោធនាវិហារន្តិ នាម។
បញ្ចលិកោតិ បគ្គហិតអញ្ចលិកោ ហុត្វា។ បយិរុចាសេយ្យាតិ ឧបជ្ឈាបេយ្យា
ឥមិនា ឧចាយេន សព្ពត្ថ អត្តោ វេទិតព្ពោ។

៣. និព្វានសុខសុត្តន្តបិដក

៣៤. តតិយេ ឧទាយីតិ លាឡនាយីត្តេរោ។ ឯតទេវ ខេត្តាតិ ឯតទេវ ខោ
ឯត្ថ។ កាមសហគតាតិ កាមនិស្សិតា។ សមុទាចរន្តិតិ មនោទ្វារេ សញ្ញាវន្តិ។
អាពាធាយាតិ អាពាធនាយ បិឡនាយ។ បរិយាយេនាតិ ការណេន។ ឯវំ
សព្ពវារេសុ អត្តោ វេទិតព្ពោ។ ឥមស្មី សុត្ថេ អវេទយីតសុខំ នាម កថិតំ។

៤. ការីឧបមាសុត្តន្តបិដក

៣៥. ចតុត្ថេ បព្ពតេយ្យាតិ បព្ពតចារិដិ។ ន សុប្បតិដ្ឋិតំ បតិជ្ឈាបេត្វាតិ
យថា សុប្បតិដ្ឋិតា ហោតិ, ឯវំ ន បតិជ្ឈាបេត្វា។ តំ និមិត្តន្តិ តំ
បឋមជ្ឈានសម្ពាទំ និមិត្តំ។ ន ស្វាទិដ្ឋិតំ អទិដ្ឋាតិ យថា សុដ្ឋ អទិដ្ឋិតំ ហោតិ,
ន ឯវំ អទិដ្ឋាតិ។ អនភិហិសមាទាតិ អចោលេន្តោ អវិហោលេន្តោ។ មុទុ ចិត្តំ
ហោតិ កម្មញ្ញន្តិ យថាវិបស្សនាចិត្តំ លោកុត្តរមគ្គក្ខណោ មុទុ កម្មក្ខមំ

កម្មយោគ្គំ ហោតិ, ឯវមស្ស អភិញ្ញាទាទកំ ចតុត្ថជ្ឈានចិត្តំ មុនុ ហោតិ
កម្មញ្ញំ។ អប្បមាណោ សមាធិតិ ចតុព្រហ្មវិហារសមាធិបិ មគ្គជលសមាធិបិ
អប្បមាណោ សមាធិ នាម, ឥធ បន “អប្បមាណំ អប្បមាណាវម្ពណ”ន្តិ
ឥមីនា បរិយាយេន សុប្បគុណសមាធិ អប្បមាណសមាធិតិ ធន្តោ។ សោ
អប្បមាណោន សមាធិនា សុភារិទេនាតិ ឥមស្មី ហំនេ អយំ ភិក្ខុវិបស្សនំ
វឌ្ឍេត្វា អរហត្តំ បត្តោ។ ឥនានិ វិណាសវស្ស អភិញ្ញាបជិចាជី ធស្សេត្តោ
យស្ស យស្ស ចាតិអាទិមាហ។

៥. ឈានសុត្តវន្តានា

៣៦. បញ្ចមេ អាសវានំ ខយន្តិ អរហត្តំ។ យនេវ តត្ថ ហោតិ រូបកតត្ថន្តិ តស្មី
បឋមជ្ឈានក្ខណោ វត្ថុវសេន វា ចិត្តសមុដ្ឋានិកាទិវសេន វា យំ រូបំ នាម
បវត្តតិ។ វេទនាគតាទីនិ សម្បយុត្តវេទនាទីនំ វសេន វេទិតញ្ញានិ។ តេ ធម្មេតិ
តេ រូបាទយោ បញ្ចក្ខន្ធធម្មេ។ អនិច្ចតោតិអាទិសុ ហុត្វា អភាវាការេន
អនិច្ចតោ, បដិបីឡនាការេន ទុក្ខតោ, រុដ្ឋនាការេន រោគតោ,
អន្តោទុស្សនជ្ជន គណ្ណតោ, អនុបរិជ្ជជ្ជន អនុកន្តនជ្ជន ច សល្លតោ, ទុក្ខជ្ជន
អយតោ, អាពាធនជ្ជន អាពាធតោ, អសកជ្ជន បរតោ, បលុដ្ឋនជ្ជន
បលោកតោ, អស្សមិកជ្ជន សុញ្ញតោ, អវសវត្តនជ្ជន អនត្តតោ។
សមនុបស្សតីតិ ពលវិបស្សនាបញ្ញាយ បស្សតិ។

តេហិ ធម្មេហិតិ តេហិ បញ្ចក្ខន្ធធម្មេហិ។ បដិវាបេតីតិ និព្វានវសេន
និវត្តតិ។ អមតាយ ធាតុយាតិ និព្វានធាតុយា។ ចិត្តំ ឧបសំហារតីតិ ញ្ញាណោន
អាទិសំសំ ទិស្វា ឌីតារេតិ។ សន្តន្តិ បច្ឆនិកសន្តតាយ សន្តំ។ បណីតន្តិ
អតប្បកំ។ សោ តត្ថ បីតោ អាសវានំ ខយំ ចាបុណាតីតិ សោ តស្មី
បឋមជ្ឈានេ បីតោ តំ ពលវិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តំ ចាបុណាតិ។ អបរោ

នយោ - សោតេហិ ធម្មេហិតិ យស្មា អនិច្ចតោតិ អាទីសុ អនិច្ចតោ
បលោកតោតិ ធូហិ បទេហិ អនិច្ចលក្ខណំ កថិតំ, ទុក្ខតោតិ អាទីហិ ធម្មា
ទុក្ខលក្ខណំ, បរតោ, សុញ្ញតោ, អនត្តតោតិ តីហិ អនត្តលក្ខណំ។ តស្មា សោ
តេហិ ឯវំ តិលក្ខណំ អាហេបេត្វា ធិដ្ឋេហិ អន្តោសមាបត្តិយំ បញ្ចក្ខន្ធធម្មេហិ។
ចិត្តំ បដិវាបេតីតិ ចិត្តំ បដិសំហារតិ មោចេតិ អបនេតិ។ ឧបសំហារតីតិ
វិបស្សនាចិត្តំ តាវ សវនវសេន ធុតិវសេន បរិយត្តិវសេន បញ្ញត្តិវសេន ច សន្តំ
និព្វានន្តិ ឯវំ អសម្ពុតាយ អមតាយ ធាតុយា ឧបសំហារតិ។ មគ្គចិត្តំ និព្វានំ
អារម្មណាករណាវសេនេវ “ឯតំ សន្តំ ឯតំ បណ្ឌិត” ត្ថិ ន ឯវំ វេទិតិ។ ឥមិនា
បនាការេន តំ បដិវិជ្ឈន្តោ តត្ថ ចិត្តំ ឧបសំហារតីតិ អត្ថោ។

សោ តត្ថ វិតោតិ តស្ស តិលក្ខណារម្មណាយ វិបស្សនាយ វិតោ។
អាសវានំ ខយំ ចាបុណាតីតិ អនុក្កមេន ចត្តារោ មគ្គ ភាវេត្វា អរហត្តំ
ចាបុណាតិ។ តេនេវ ធម្មរាគេនាតិ សមថវិបស្សនាធម្មេ ធន្តរាគេន។
ធម្មនន្ទិយាតិ តស្សេវ វេវចនំ។ សមថវិបស្សនាសុ ហិ សព្វសោ ធន្តរាគំ
បរិយាទាតុំ សក្កោន្តោ អរហត្តំ ចាបុណាតិ, អសក្កោន្តោ អនាគាមី ហោតិ។

តិណបុរិសរូបកេ វាតិ តិណចោត្តករូបេ វា។ ទូរេ កណ្ណោ ចាតេតីតិ
ទូរេចាតី។ អវិរាធិតំ វិជ្ជតីតិ អក្ខណវេដី។ យទេវ តត្ថ ហោតិ វេទនាគតន្តិ
ឥធរូបំ ន គហិតំ។ កស្មា? សមតិក្កន្ធត្ថា។ អយញ្ចិ ហេជ្ជា រូចាវចរជ្ឈានំ
សមាបដ្ឋិត្វា រូបំ អតិក្កមិត្វា អរូចាវចរសមាបត្តិ សមាបន្នោតិ
សមថវសេនាបិ អនេន រូបំ សមតិក្កន្ធី, ហេជ្ជា រូបំ សម្មសិត្វា តំ អតិក្កម្ម
ឥនានិ អរូបំ សម្មសតីតិ វិបស្សនាវសេនាបិ អនេន រូបំ អតិក្កន្ធី។ អារុប្បេ បន
សព្វសោបិ រូបំ នត្ថិតិ តំ សន្ធាយបិ រូបំ ន គហិតំ។ អថ
នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ កស្មា ន គហិតន្តិ? សុខុមត្ថា។ តស្មិញ្ចិ ចត្តារោបិ

អរូបក្ខន្ធា សុខុមា ន សម្មសន្ធិបតា។ តេនេវាហា - “ឥតិ ខោ, ភិក្ខុវេ, យាវតា
សញ្ញាសមាបត្តិ តាវតា អញ្ញាបជិវេជោ” តិ។ ឥទំ វុត្ថំ ហោតិ - យាវតា
សច្ចិត្តកសមាបត្តិ នាម អត្ថិ, តាវតា ឌីឡាវិកេ ធម្មេ សម្មសតោ
អញ្ញាបជិវេជោ ហោតិ, អរហន្តំ សម្មជ្ជតិ។ នេវសញ្ញាណសញ្ញាយតនំ បន
សុខុមត្តា សញ្ញាសមាបត្តិ តិ ន វុច្ចតិ។ ឈាយីហោតេតិ ឈាយីហិ
ឈាណភិវតេហិ ឯតានិ។ វុជ្ជហិក្ខាតិ តតោ សមាបត្តិតោ វុជ្ជាយ។
សមក្ខាតញ្ញានីតិ សម្មា អក្ខាតញ្ញានិ, “សន្តានិ បណីតានិ” តិ ឯវំ កេវលំ
អាចិក្ខិតញ្ញានិ ថោមេតញ្ញានិ វណ្ណាតញ្ញានីតិ។

៦. អាណន្ទសុត្តវណ្ណានា

៣៧. ធរដ្ឋេ សម្ពាធនិ បញ្ចកាមគុណាសម្ពាធម។ ឌីកាសាធិគមោតិ
ឌីកាសស្ស អធិគមោ។ សត្តានំវិសុទ្ធិយាតិ សត្តានំវិសុទ្ធិ ចាបនត្ថាយ។
សមតិក្កមាយាតិ សមតិក្កមនត្ថាយ។ អត្ថផ្កមាយាតិ អត្ថំ គមនត្ថាយ។
ញ្ញាយស្ស អធិគមាយាតិ សហវិបស្សនកស្ស មគ្គស្ស អធិគមនត្ថាយ។
និព្វានស្ស សច្ចិកិរិយាយាតិ អបច្ចយនិព្វានស្ស បច្ចក្ខករណត្ថាយ។ តនេវ
នាម ចក្កំ ភវិស្សតីតិ តញ្ជោវ បសាទចក្កំ អសម្ពិទ្ធិភវិស្សតិ។ តេ រូចាតិ តនេវ
រូចាវម្ពណំ អាចាបំ អាគមិស្សតិ។ តញ្ញាយតនំ នោ បដិសំវេទិស្សតីតិ តញ្ជា
រូចាយតនំ ន ជាទិស្សតិ។ សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។

ឧទាយីតិ កាឡុទាយិត្តោរោ។ សញ្ញីមេវ នុខោតិ សច្ចិត្តកោយេវ នុខោ។
មកាហោ បទសន្ធិមត្តំ។ កីសញ្ញីតិ កតវសញ្ញាយ សញ្ញី ហុត្វា។ សព្ពសោ
រូបសញ្ញានន្តិ ឥទំ កស្មា គណ្ហិ, កី បឋមជ្ឈានាទិសមម្ពិទ្ធិនោ រូចាទិបដិសំវេទនា
ហោតីតិ? ន ហោតិ, យាវ បន កសិណារូបំ អារម្មណំ ហោតិ, តាវ រូបំ
សមតិក្កន្តំ នាម ន ហោតិ។ អសមតិក្កន្តត្ថា បច្ចយោ ភវិតុំ សក្ខិស្សតិ។

សមតិក្នុងត្រា បន តំ នត្តិ នាម ហោតិ, នត្តិតាយ បច្ចយោ ភវិតុំ ន សក្កោតីតិ
ធស្សេតុំ ឥទមេវ គល្លា។

ជដិលវាសិកាតិ ជដិលនគរវាសិនី។ ន ចាភិនតោតិអាទិសុ រាគវសេន ន
អភិនតោ, ទោសវសេន ន អបនតោ។ សសង្ខារេន សប្បយោគេន កិលេសេ
និគ្គល្លាត្វា វារេត្វា បិតោ, កិលេសានំ បន ជិន្នន្តេ ឧប្បន្នោតិ ន
សសង្ខារនិគ្គយ្យវារិតគតោ។ វិមុត្តត្តា បិតោតិ កិលេសេហិ វិមុត្តត្តាយេវ
បិតោ។ បិតត្តា សន្តុសិតោតិ បិតត្តាយេវ សន្តុដ្ឋា នាម ជាតោ។ សន្តុសិតត្តា
នោ បរិតស្សតីតិ សន្តុដ្ឋត្តាយេវ បរិតាសំ នាបដ្ឋតិ។ អយំ, ភន្តេ អាណន្ទ, សមាធិ
កី ជលោតិ ឥមិនា អយំ ថេរី តាលជលញ្ជោវ គហេត្វា “ឥទំ ជលំ កី ជលំ
នាមា”តិ បុច្ឆមាធាវិយ អរហត្តជលសមាធិ គហេត្វា “អយំ, ភន្តេ អាណន្ទ,
សមាធិ កី ជលោ វុត្តោ ភគវតា”តិ បុច្ឆតិ។ អញ្ញាជលោ វុត្តោតិ អញ្ញា វុច្ឆតិ
អរហត្តំ, អរហត្តជលសមាធិ នាមេសោ វុត្តោ ភគវតាតិ អត្តោ។ ឯវំសញ្ញីបីតិ
ឥមាយ អរហត្តជលសញ្ញាយ សញ្ញីបី តទាយតនំ នោ បដិសំវេទេតីតិ ឯវំ
ឥមស្មី សុត្តេ អរហត្តជលសមាធិ កថិតោតិ។

៧. លោកាយតិកសុត្តវណ្ណាន

៣៨. សត្តមេ លោកាយតិកាតិ លោកាយតវាទកា។ សតតន្តិ សទា។
សមិតន្តិ និរន្តរំ។ តិដ្ឋតេតន្តិ តិដ្ឋតុ ឯតំ, មា ឯតំ បដ្ឋបេថ, កោ វោ ឯតេន
អត្តោ។ ធម្មំ វោ ព្រាហ្មណា ទេសេស្សាមីតិ អហំ វោ ចតុសច្ចធម្មំ ទេសេស្សាមី។

ទន្ធិធម្មោតិ ទន្ធិធម្មំ គហេត្វា បិតោ។ ធនុគ្គហោតិ ឥស្សាសោ។ ទន្ធិធម្មំ
នាម ទិសហស្សថាមំ វុច្ឆតិ។ ទិសហស្សថាមំ នាម យស្ស អាហេបិតស្ស
ជិយាពោទ្ធា លោហាសីសាធិនំ ភារោ ទណ្ឌោ គហេត្វា យាវ កណ្តាប្បមាណា

ឧត្តិស្ឋស្ស បដវិគោ មុច្ឆតិ។ សិក្ខិតោតិ ទស ទ្វាទស វស្សានិ អាចរិយកុលេ
ឧត្តហិតសិប្បោ។ កតហត្ថោតិ ឯកោ សិប្បមេវ ឧត្តល្អាតិ, កតហត្ថោ ន
ហោតិ អយំ បន កតហត្ថោ ចិល្បាវសិកាវោ។ កត្វាសនោតិ រាជកុលាទីសុ
ទស្សិតសិប្បោ។ លហុកេន អសនេនាតិ អន្តោ សុសិរំ កត្វា តូលាទីហិ បូរេត្វា
កតលក្ខបរិកម្មេន សល្លហុកកណ្តោន។ ឯវំ កតញ្ចិ ឯកឧសភគាមី ទ្វេ
ឧសភានិបិ គច្ឆតិ... បេ... អដ្ឋសភគាមី សោឡស ឧសភានិបិ គច្ឆតិ។
អប្បកសិរេនាតិ និទ្ទក្ខេន។ អតិចាតេយ្យាតិ អតិក្កមេយ្យ។ ឥទំ វុត្ថំ ហោតិ -
យថា សោ ធនុក្កហោ តំ វិទតិ ចតុវដ្តុលំ ឆាយំ សីយមេវ អតិក្កាមេតិ, ឯវំ
សកលចក្កវាឡំ សីយំ សីយំ អតិក្កមនសមត្ថេន ជវេន សមន្នាគតោ។
សន្ធាវនិកាយាតិ បទសា ធាវនេន។ ឯវមាហំសូតិ ឯវំ វទន្តិ។

៨. ទេវាសុវសដ្ឋាមសុត្តវណ្ណោ

៣៨. អដ្ឋមេ សមុបព្យុទ្ធោ អហោសីតិ បច្ចបដ្ឋិតោ អហោសិ។
សដ្ឋាមេយ្យមាតិ សដ្ឋាមំ ករេយ្យម យុដ្ឋេយ្យម។ អបយីសុយេវាតិ
បលាយីសុយេវ។ ឧត្តរេនាភិមុខាតិ ឧត្តរាមុខា ហុត្វា។ អភិយន្តេ វាតិ
អនុពន្ធនិយេវ។ ភិវុត្តានគតេនាតិ ភិវុត្តានំ ភយនិវារណំ បតិដ្ឋានំ គតេន។
អករណីយាតិ យុទ្ធន កិញ្ចិ អកត្តញ្ចា។ កស្មា បន នេសំ សដ្ឋាមោ ហោតីតិ?
អសុរា ហិ បុព្វេ តាវតីសវាសិនោ, តេ ចិត្តចាដលិយា បុប្ផនកាលេ
ទិព្វចារិច្ឆត្តកបុប្ផំ អនុស្សវន្តិ។ តតោ ឧប្បន្នកោធា “គណ្ហាថ ទេវេ” តិ
សម្មុទសម្មុទដ្ឋានេនេវ សិនេវំ អភិវុហន្តិ, ទេវាបិ និក្ខមន្តិ។ តេសំ
គោចាលកធារកានំ អញ្ញមញ្ញំ ទណ្ឌកេហិ បហារណាសទិសំ យុទ្ធិ ហោតិ។
សក្កោ ទេវរាជា ហេដ្ឋា បញ្ចាសុ វាទេសុ អារក្ខំ វេបេត្វា ឧបរិ ទេវបុរំ បរិវារេត្វា

អត្តសនីសាវជីវហត្ថា បដិមា ឋានបេសិ។ អសុរា ហេដ្ឋា បញ្ចា ឋាននិ
បដិពាហិត្វា អភិរុដ្ឋា ឥន្ទបដិមាយោ ធិស្វា និវត្តិត្វា អសុរាបុរមេវ គច្ឆន្តិ។

ធិក្ខណោនាភិមុខាតិ ធិក្ខណាមុខា ហុត្វា។ អបទំ វេទិត្វាតិ និប្បទំ
និវសេសំ វេទិត្វា។ អទស្សនំ គតោតិ មារោចិ វេដ្ឋចាទកំ កត្វា
រូចាវចរចតុត្ថជ្ឈានំ សមាបន្នស្ស ចិត្តំ ជាតាតិ, តនេវ វិបស្សនាចាទកំ កត្វា
សមាបន្នស្ស ចិត្តំ ជាតាតិ។ អរូចាវចរសមាបត្តិ បន វេដ្ឋចាទា វា ហោតុ
វិបស្សនាចាទា វា, តំ សមាបន្នស្ស មារោ ចិត្តំ ន ជាតាតិ។ តេន វុត្ថំ - “អទស្សនំ
គតោ ចាបិមតោ”តិ។

៩. នាគសុត្តវណ្ណនា

៤០. នវមេ អារញ្ញកស្សាតិ អរញ្ញវាសិនោ។ គោចរបសុតស្សាតិ
គោចរគ្គហធាត្ថាយ គច្ឆន្តស្ស។ ហត្ថិកលភាតិ មហន្តា មហន្តា នាគា។
ហត្ថិច្ឆាចាតិ តរុណាចាតកា។ ឌុកគ្គោតគ្គន្តិ នាមេត្វា នាមេត្វា ឋបិតំ។
ឌុកាហំ ឌុតិណ្ណាស្សាតិ ឌុកាហិតព្ពត្តា ឌុកាហន្តិ លទ្ធិនាមំ ឌុកកតិត្ថំ
ឌុតិណ្ណាស្ស។ ឌុកាហា ឌុតិណ្ណាស្សាតិ ឌុកកតិត្ថតោ ឌុតិណ្ណាស្ស។ រូបកដ្ឋោតិ
រូបកដ្ឋោ ហុត្វា។ ឥនានិ យស្មា ទសពលស្ស ហត្ថិនាគេន កិច្ចំ នត្ថិ, សាសនេ
បន តំសវិត្តកំ បុគ្គលំ ទស្សេតុំ ឥទមាហជំ, តស្មា តំ បុគ្គលំ ទស្សេន្តោ ឯវមេវ
ខោតិអាទិមាហ។

១០. តបុស្សសុត្តវណ្ណនា

៤១. ទសមេ មល្លេស្វតិ មល្លរដ្ឋេ។ ឥនេវ តាវ ភំ, អាណន្ទ, ហោតីតិ ឥធ ភគវា
“តបុស្សកហបតិនោ ឥធ បិតេន អាណន្ទេន សទ្ធិ កថាសល្លាចោ ភវិស្សតិ,
តតោនិទានំ អហំ មហន្តំ ធម្មបរិយាយំ ទេសេស្សមី”តិ ញត្វា អាហ។

ឧបសម្ព័ន្ធមីតិ សោ កិរ ភុត្តចាតរាសោ “ធនពលស្ស ឧបជ្ជានំ គមិស្សមី” តិ
និក្ខមន្តោ ទូរតោ ថេរំ ធិស្វាយេនាយស្មា អានន្តោ តេនុបសម្ព័ន្ធមី។ បថាតោ
វិយ ខាយតិ, យទិទំ នេក្ខម្មន្តិ យមិទំ បព្ពដ្ឋាសន្តាតំ នេក្ខម្ម, តំ អម្ពាភំ
មហាបថាតោវិយ ឌីតាហិក្ខា ឧបជ្ជាតិ។ នេក្ខម្មេ ចិត្តំ បក្ខន្ធីតិ បព្ពដ្ឋាយ
ចិត្តំ អារម្មណាវសេន បក្ខន្ធីតិ, តទេវ អារម្មណំ កត្វា បសីទតិ, តទេវ
បតិជ្ជាតិ, បច្ឆនិកធម្មហិ ច វិមុច្ចតិ។ “ឯតំ សន្ត” ឆ្លុ បស្សតោតិ ឯតំ នេក្ខម្ម
សន្តំ វិតតទរជបរិឡាហន្តិ ឯតំ បស្សន្តានំ ភិក្ខុនំ។ ពហុនា ជនេន វិសភាគោតិ
តយិទំ ពហុនា មហាជនេន សទ្ធិ ភិក្ខុនំ វិសភាគំ, អសធិសន្តិ អត្ថោ។

កថាចារកតន្តិ កថាមូលំ។ តស្ស មយ្ហំ, អានន្ត, នេក្ខម្មេ ចិត្តំ ន បក្ខន្ធីតិ
តស្ស ឯតំ វិតក្កេន្តស្សបិ មយ្ហំ បព្ពដ្ឋាយ ចិត្តំ ន ឌីតាតិ។ “ឯតំ សន្ត” ឆ្លុ
បស្សតោតិ “សាធុ នេក្ខម្ម” ឆ្លុ បរិវិតក្កនាវសេន “ឯតំ នេក្ខម្ម សន្ត” ឆ្លុ
បស្សន្តស្សបិ។ អនាសេវិតោតិ ន អាសេវិតោ ន ជស្សិតោ ន សច្ចិកតោ។
អធិគម្មាតិ អធិគន្ធា បក្ខា សច្ចិកតា។ តមាសេវេយ្យន្តិ តំ អានិសំសំ សេវេយ្យំ
ភជេយ្យំ។ យំ មេតិ យេន ការណេន មយ្ហំ។ អធិគម្មាតិ អធិគន្ធា។ ស្វាស្ស មេ
ហោតិ អាពាធាតិ សោ មយ្ហំ អាពាធនជ្ជេន អាពាធា ហោតិ។ អវិតក្កេ ចិត្តំ ន
បក្ខន្ធីតិ អវិតក្កវិចារេ ទុតិយជ្ឈានេ អារម្មណាវសេន ចិត្តំ ន បក្ខន្ធីតិ។
វិតក្កេស្វតិ វិតក្កវិចារេសុ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

មហាវគ្គោ ចតុត្ថោ។

៥. សាមញ្ញវគ្គោ

១. សម្ពាធសុត្តវណ្ណនា

២២. បញ្ចមស្ស បឋមេ ឧទាយីតិ កាឡុនាយិត្តោ។ អវិជ្ជាតិ អញ្ញាសិ។
 ភូរិមេធសោតិ មហាបញ្ញោ។ យោឈានមតុជ្ឈីតិ យោឈានំ អតុជ្ឈី។
 បដិលីននិសកោតិ ឯកីការវសេន បដិលីនោ ចេវ ឧត្តមជ្ឈេន ច និសកោ។ មុនីតិ
 ពុទ្ធមុនិ។ បរិយាយេនាតិ ឯកេន ការណេន។ កាមសម្ពាធស្ស ហិ
 អភាវមត្តេនេវ បឋមជ្ឈានំ ឌីកាសាធិគមោ នាម, ន សព្ពថា សព្ពំ។ តត្រាបត្តិ
 សម្ពាធាតិ តស្មីម្យិ បឋមជ្ឈានេ សម្ពាធា បដិបិឡនំ អត្ថិយេវ។
 តត្រាបិត្តិភិបិ ចាហោ។ កិញ្ច តត្ថ សម្ពាធាតិ តស្មី បន ឈានេ កី សម្ពាធា
 នាម។ អយមេត្ថ សម្ពាធាតិ អយំ វិតក្កវិចារានំ អនិរុទ្ធភារោ សម្ពាធា
 សំបិឡា នាម។ ឥមិនា ឧទាយេន សព្ពវាវេសុ អត្តោ វេទិតញ្ចោ។
 និប្បវិយាយេនាតិ ន ឯកេន ការណេន, អថ ខោ អាសវក្ខយោ នាម
 សព្ពសម្ពាធានំ បហិនត្តា សព្ពេន សព្ពំ ឌីកាសាធិគមោ នាមាតិ។

២. កាយសក្ខិសុត្តវណ្ណាន

២៣. ធុតិយេ យថា យថា ច តទាយតនន្តិយេន យេន យេន ការណេន យេន
 យេនាការេន តំ បឋមជ្ឈានសម្ពាតំ អាយតនំ ហោតិ។ តថា តថា នំ កាយេន
 ដុសិទ្ធាវិហរតីតិ តេន តេន ការណេន តេន តេនាការេន តំ សមាបត្តិ
 សហជាតនាមកាយេន ដុសិទ្ធាវិហរតិ, សមាបជ្ជតីតិ អត្តោ។ កាយសក្ខិ
 វុត្តោ ភក្កវតា បរិយាយេនាតិ យស្មា តេន នាមាកាយេន បឋមជ្ឈានំ សច្ចិកតំ,
 តស្មា ឥមិនា បរិយាយេន កាយសក្ខិ វុត្តោ។ និប្បវិយាយេនាតិ យត្ថកំ
 កាយេន សច្ចិកាតព្វំ, សព្ពស្ស កតត្តា អយំ និប្បវិយាយេន កាយសក្ខិ នាម។

៣. បញ្ញាវិមុត្តសុត្តវណ្ណាន

៤៤. តតិយេ បញ្ញាយ ច នំ បដាធាតីតិ តំ បឋមជ្ឈានវិបស្សនាបញ្ញាយ
ជាធាតិ។ ឥធាបិ បរិយាយនិប្បវិយាយា បុរិមនយេនេវ វេទិតញ្ចា។ យថា ច ឥធន,
ឯវំ ឥតោ បរេសុបិ។

៤. ឧកតោភាគវិមុត្តសុត្តន្តវណ្ណា

៤៥. ចតុត្ថំ ឧកយេន វេទិតញ្ចំ។ ឯត្ថ ច ឧកតោភាគវិមុត្តាតិ
ឧកតោភាគេហិ សមថវិបស្សនានំ បច្ចនីកកិលេសេហិ វិមុត្តា។ បរិយោសានេ
បន សមាបត្តិយា រូបកាយតោ, អរិយមគ្គេន នាមកាយតោ វិមុត្តាយេវ
ឧកតោភាគវិមុត្តាតិ វេទិតញ្ចា។

៥-១០. សន្និដ្ឋិកធម្មសុត្តានិវណ្ណា

៤៦-៥១. បញ្ចមាធិសុ សន្និដ្ឋិកោតិ សយំ បស្សិតព្ពកោ។ និព្វានន្តិ
កិលេសនិព្វានំ។ បរិនិព្វានន្តិ តស្សេវ វេវចនំ។ តទន្ធនិព្វានន្តិ បឋមជ្ឈានាធិនា
តេន តេន អន្ធនំ និព្វានំ។ ទិដ្ឋធម្មនិព្វានន្តិ ឥស្សីយេវ អត្តភាវេ និព្វានំ។ សេសំ
សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

សាមញ្ញវគ្គោ បញ្ចមោ។

បឋមបណ្ណាសកំ និដ្ឋិតំ។

២. ទុតិយបណ្ណាសកវណ្ណា

៥២. ឥតោ បរេសុ ខេមន្តិ និរុបទ្ធពំ។ ខេមប្បត្តោតិ ខេមការំ បត្តោ។
សិក្ខាទុត្តល្យាដិតិ សិក្ខាយ ទុត្តលភាវករណានិ។ សេសំ សព្ពត្ថ
ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

មនោរថបូរណីយា អង្គត្រួតពិនិត្យ-អង្គកម្មវិធី

នៃកិច្ចការស្រាវជ្រាវ និងសិក្សា។

។ និមន្ត តាម កិច្ចការ អរហត្តសម្ពុទ្ធសូត។

អង្គត្រួតពិនិត្យ

នៃកិច្ចការ-អង្គកម្មវិធី

១. បឋមបណ្ណាសក

១. អានិសំសារី

១. កិច្ចការសុត្តន្តបិដក

១. នៃកិច្ចការស្រាវជ្រាវ បឋម កុសលានិ សីលានិ អនុសីលានិ។
អង្គការស្រាវជ្រាវ អរិយធម៌សាសនា អត្ថាយ សុត្តន្តបិដក អរិយធម៌សាសនា។ សោ
នេសំ អានិសំសារី អរិយធម៌សាសនានិសំសារី។

យថាភូតញ្ញាណស្សនត្ថានិ អានិសុ យថាភូតញ្ញាណស្សនំ នាម
តុណ្ហវិបស្សនា, និព្វាន នាម ពលវិបស្សនា, វិរាគ នាម មគ្គោ, វិមុត្តិ នាម
អរហត្តជលំ, ញ្ញាណស្សនំ នាម បច្ចវេក្ខណញ្ញាណំ។ អត្ថាយ បរេន្តិ
អរហត្តត្ថាយ គុដ្ឋន្តិ។

២. ចេតនាករណីយសុត្តន្តបិដក

២. ទុតិយេ ន ចេតនាយ ករណីយន្តំ ន ចេតេត្វា កប្បេត្វា បកប្បេត្វា
កាតតំ។ ធម្មតា ឯសាតិ ធម្មសភារោ ឯសោ ការណានិយមោ អយំ។
អភិសន្នេន្តីតិ បរេត្តន្តិ។ បរិបូរេន្តីតិ បរិបុណ្ណំ ករោន្តិ។ អចារា ចារំ គមនាយាតិ
ឡិមតីរក្ខតា តេក្ខមករដ្ឋា និព្វានចារំ គមនត្ថាយ។

៣-៥. ឧបនិសសុត្តន្តយវណ្ណានា

៣-៥. តតិយេ ហត្ថបនិសោតិ ហតការណោ។ ចតុត្ថបញ្ចមេសុ ធ្វើហិ
ថេរេហិ កថិតការោវ វិសេសោ។

៦. សមាធិសុត្តន្តវណ្ណានា

៦. ធម្មេ នេវ បថវិយំ បថវីសញ្ញី អស្សាតិ បថវី អារម្មណំ កត្វា បថវីតិ ឯវំ
ឧប្បន្នាយ សញ្ញាយ សញ្ញី ន ភវេយ្យ។ អាចារីសុបិ ឯសេវ នយោ។ ន
ឥធលោកេតិ ឥធលោកេ ឧប្បជ្ឈនកចតុក្កបញ្ចកជ្ឈានសញ្ញាយ ន សញ្ញី
ភវេយ្យ។ ន បរលោកេតិ បរលោកេ ឧប្បជ្ឈនកចតុក្កបញ្ចកជ្ឈានសញ្ញាយ ន
សញ្ញី ភវេយ្យ។ សញ្ញី ច បន អស្សាតិ អថ ច បនស្ស សមាបត្តិ
សវិតក្កសមាបត្តិយេវ អស្សាតិ វុច្ចតិ។ ឯតំ សន្តំ ឯតំ បណីតន្តំ សន្តំ សន្តន្តំ
អប្បេត្វា និសិន្នស្ស ធិវសម្មិ ចិត្តប្បាទោ “សន្តំ សន្ត” ឆ្កេវ បរត្ថតិ, បណីតំ
បណីតន្តំ អប្បេត្វា និសិន្នស្ស ធិវសម្មិ ចិត្តប្បាទោ “បណីតំ បណីត” ឆ្កេវ
បរត្ថតិ។ យទិទំ សព្ពសម្ពាសមថោតិ និព្វានំ និព្វានន្តិ អប្បេត្វា និសិន្នស្ស
ធិវសម្មិ ចិត្តប្បាទោ “និព្វានំ និព្វាន” ឆ្កេវ បរត្ថតិ តិ សព្ពម្មតំ
ជលសមាបត្តិសមាធិ សន្ធាយ វុត្តំ។

៧. សារិបុត្តសុត្តវណ្ណានា

៧. សត្វមេ សញ្ញី ច បនាបាំ, អាវុសោ, តស្មី សមយេ អហោសិន្ទិ, អាវុសោ, តស្មី សមយេ អហំ “ភវនិរោធា និព្វាន”ន្តិ ឥមាយ ជលសមាបត្តិសញ្ញាយ សញ្ញី អហោសី។ សចិត្តកា មេ សា សមាបត្តិ អហោសីតិ បច្ចវេក្ខណា កថិតា។

៨. ឈានសុត្តវល្លាណា

៨. អដ្ឋមេ សមន្តចាសាធិកោតិ បសាទាវហានំយេវ កាយកម្មាធិនំ សញ្ញាវតោ សមន្តោ ចាសាធិកោ។ សញ្ញាការបរិបូរោតិ សញ្ញេហិ ការណេហិ បរិបុណ្ណោ។

៩. សន្តវិមោក្ខសុត្តវល្លាណា

៩. នវមេ សន្តាតិ អារម្មណសន្តតាយបិ អង្គសន្តតាយបិ សន្តាវិមោក្ខាតិ បច្ចនិកធម្មេហិវិមុត្តត្តា អារម្មណេ ច និរាសង្កតាវេន សុដ្ឋមុត្តត្តា វេលំលទ្ធនាមា។ អតិក្កម្ម រូបេតិ រូបជ្ឈាននិ អតិក្កមិត្វា បវត្តា។ សេសំ សព្ពត្ត ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

អានិសំសវត្តោ បឋមោ។

២. នាថវត្តោ

១. សេនាសនសុត្តវល្លាណា

១១. ទុតិយស្ស បឋមេ បញ្ចង្គសមន្នាគតោតិ បញ្ចហិ គុណង្គេហិ សមន្នាគតោ។ នាតិទ្ធវំ ហោតិ នាឆ្មាសន្នន្តិយញ្ញិ អតិទ្ធវេ ហោតិ, បិណ្ឌរាយ ចរិត្វា តត្ថ គច្ឆន្តស្ស កាយចិត្តទរថា ហោតិ, តតោ អនុប្បន្នំ វា សមាធិ

ឧប្បាទេតុំ ឧប្បន្នំ វា ជីវំ កាតុំ ន សក្កោតិ។ អន្តរាសន្នំ ពហុជនាកិណ្ណំ ហោតិ។
ចត្តាលីសឧសភមត្ថេ បន បទេសេ វសតំ ទូរាសន្ននោសវិមុត្តញ្ច
គមនាគមនសម្បន្នំ នាម ហោតិ។ ទិវាអប្បាកិណ្ណាន្តិ ទិវសភាគេ មហាជនេន
អនាកិណ្ណំ។

២. បញ្ចន្តសុត្តន្តវណ្ណនា

១២. ឧតិយេ កេវលីតិ កេវលេហិ សកលេហិ គុណេហិ សមន្នាគតោ។
វុសិតវាតិ វុត្តព្រហ្មចរិយវាសោ។ អសេខនាតិ អសេខធម្មបរិយាបន្នេន
លោកុត្តរេន។ សីលក្ខន្ធនាតិ សីលរាសិនា។ វិមុត្តិក្ខន្ធនាតិ ឯត្ថ ឋបេត្វា
សីលានយោ តយោ សេសា ជលធម្មា វិមុត្តិ នាម, វិមុត្តិញ្ញាណទស្សនំ
បច្ចវេក្ខណញ្ញាណំ, តំ លោកិយមេវ។

៣-៤. សំយោជនសុត្តន្តវណ្ណនា

១៣-១៤. ភតិយេ ឡិម្ពាភិយានីតិ ហេដ្ឋាភាគិយានិ។ ឧទ្ធឡាភិយានីតិ
ឧបរិភាគិយានិ។ ឥមស្មី សុត្តេ វដ្តមេវ កថិតំ។ ចតុត្ថេ ខិលវិនិត្យា
បញ្ចកនិចាតេ វិត្តាវិតាយេវ។ អាហោបរិណាហេនាតិ ទីយបុគ្គលន្តេន។

៥. អប្បមាទសុត្តន្តវណ្ណនា

១៥. បញ្ចមេ ឯវមេវ ខោតិ យថា សព្ពសត្តានំ សម្មាសម្ពុទ្ធា អគ្គោ, ឯវំ
សព្ពេសំ កុសលធម្មានំ កាវាបកអប្បមាទោ អគ្គោតិ ទដ្ឋញ្ចេ។ ននុ ចេស
លោកិយេវ, កុសលធម្មា បន លោកុត្តរាបិ។ អយញ្ច កាមាវចរោ,
កុសលធម្មា បន ចតុក្កមកា។ កថមេស តេសំ អគ្គោតិ? បដិលាភកត្តេន។

អប្បមាទេន ហិ តេ បដិលកន្តិ, តស្មា សោ តេសំ អគ្គោ។ តេនេវ វុត្ថំ - សព្វេ តេ
អប្បមាទមូលកាតិ។

ជន្មលានន្តិ បថវិតលចារីនំ។ ចាលាវានន្តិ សចានកចាលាវានំ។
បទជាតានីតិ បទានិ។ សមោទានំ កច្ឆន្តិតិ ឌីទានំ បក្ខេបំ កច្ឆន្តិ។
អគ្គមក្ខាយតីតិ សេដ្ឋមក្ខាយតិ។ យទិទំ មហន្តត្ថេនាតិ មហន្តកាវេន
អគ្គមក្ខាយតិ, ន គុណគ្គេនាតិ អត្ថោ។ វស្សិកន្តិ សុមនបុប្ផំ។ ឥទំ កិរ សុត្តំ
សុត្វា កាតិយមហារាជវីមសិតុកាមតាយ ឯកស្សី គព្ពេ ចតុជាតិគន្ធមហិ
បរិកណ្ណំ កត្វា សុគន្ធបុច្ឆានិ អាហារាបេត្វា ឯកស្ស សមុគ្គស្ស មជ្ឈេ
សុមនបុប្ផមុដ្ឋី ឋបេត្វា សេសានិ តស្ស សមន្តតោ មុដ្ឋី កត្វា ឋបេត្វា ធ្វារំ
បិធាយ ពហិ និក្ខន្តោ។ អថស្ស មុហុត្ថំ ពហិ វីតិនាមេត្វា ធ្វារំ វិវិត្វា
បរិសន្តស្ស សព្ពបឋមំ សុមនបុប្ផគន្ធា យានំ បហិ។ សោ មហាតលស្មីយេវ
មហាចេតិយាភិមុខោ និបដ្ឋិត្វា “វស្សិកំ តេសំ អគ្គន្តិ កថេន្តេន សុកចិតំ
សម្មាសម្ពុទ្ធនា” តិ ចេតិយំ វន្តិ។ ខុទ្ទរាជានោតិ ខុទ្ទករាជានោ។
ក្នុងរាជានោតិបិ ចាថោ។

៦. អាហុនេយ្យសុត្តវណ្ណាន

១៦. ធម្មគោត្រភូតិ សិខាបត្តវិបស្សនាភូតេន និព្វានាវម្ពណេន
គោត្រភូញាណេន សមន្នាគតោ។

៧. បឋមនាថសុត្តវណ្ណាន

១៧. សត្តមេ សនាថាតិ សញ្ញាតកា ពហុញាតិវគ្គា ហុត្វាវិហារេ។ នាថំ
ករោន្តិតិ នាថករណា, អត្តនោ សនាថការករា បតិជ្ជាករាតិ អត្ថោ។
កល្យាណមិត្តោតិអាទីសុ សីលាទិគុណសម្បជ្ជា កល្យាណា មិត្តា អស្សាតិ

កល្យាណមិត្តា។ តេវស្ស ហ្នាននិសង្ខាទីសុ សហ អយនតោ សហាយាតិ
កល្យាណសហាយោ។ ចិត្តនចេវ កាយេន ច កល្យាណមិត្តសុយេវ
សម្បវត្តោ ឱណតោតិ កល្យាណសម្បវត្តោ។ សុវហោ ហោតីតិ សុខេន វត្តញ្ញោ
ហោតិ, សុខេន អនុសាសិតញ្ញោ។ ឧមោតិ គាឡេន ជរុសេន កក្ខុឡេន វុត្តោ
ឧមតិ ន កុប្បតិ។ បទក្ខិណគ្គាហី អនុសាសនិន្ទិយថា ឯកោ ឱវទិយមាណោ
វាមតោ គណ្ហាតិ, បដិប្បតិ វា, អស្សុណាញោ វា គច្ឆតិ, ឯវំ អកត្វា “ឱវទេ,
ភន្តេ, អនុសាសេ, តុម្ពេសុ អនោវទន្តេសុ កោ អញ្ញោ ឱវទិស្សតី”តិ បទក្ខិណំ
គណ្ហាតិ។

ឧទ្ធាវចានីតិ ឧច្ឆនិចានិ។ កីករណីយានីតិ “កី ករោមី”តិ ឯវំ វត្វា
កត្តព្ភកម្មានិ។ តត្ថ ឧច្ឆកម្មំ នាម ចីវរស្ស ករណំ វជនំ, ចេតិយេ សុធាកម្មំ,
ឧចោសថាការចេតិយយរពោធិយវេសុ កត្តព្ភកម្មន្តិ ឯវមាទិ។ អវចកម្មំ នាម
ចាទដោវនមក្ខនាទិឧទ្ធកកម្មំ។ តត្រូចាយាយាតិ តត្រុបកមនិយាយ។ អលំ
កាតុន្តិ កាតុំ សមត្តោ ហោតិ។ អលំ សិរិធាតុន្តិវិចារេតុំ សមត្តោ ហោតិ។

ធម្មេ អស្ស កាមោ សីនេហោតិ ធម្មកាមោ, តេបិជកំ ពុទ្ធវចនំ
បិយាយតីតិ អត្តោ។ បិយសមុទាហារោតិ បរស្មី កថេន្តេ សក្កច្ចំ សុណាតិ,
សយញ្ចា បរេសំ នេសេតុកាមោ ហោតីតិ អត្តោ។ អភិធម្មេ អភិវិទយេតិ ឯត្ថ
ធម្មោ អភិធម្មោ, វិទយោ អភិវិទយោតិ ចតុក្កំ វេទិតព្ធំ។ តត្ថ ធម្មោតិ
សុត្តន្តបិដកំ។ អភិធម្មោតិ សត្ត បករណានិ។ វិទយោតិ ឧភតោវិភង្គោ។
អភិវិទយោតិ ខន្ធកបរិវាវា។ អថ វា សុត្តន្តបិដកម្មិ អភិធម្មបិដកម្មិ ធម្មោ
ឯវ, មគ្គជលានិ អភិធម្មោ។ សកលវិទយបិដកំ វិទយោ,
កិលេសវ្យុបសមករណំ អភិវិទយោ។ ឥតិ សព្ពស្មិម្បិ ឯត្ថ ធម្មេ ច អភិធម្មេ ច
វិទយេ ច អភិវិទយេ ច ឧទ្ធាវចាមោឡោ ហោតីតិ អត្តោ។ កុសលេសុ ធម្មេសូតិ

ការណ៍ត្ថេ ភុម្មំ, ចាតុក្ខមកកុសលធម្មការណ៍ តេសំ អធិគមត្ថាយ
អធិក្ខិត្តតុរោ ហោតីតិ អត្ថោ។

៨. ធុតិយនាថសុត្តវណ្ណានា

១៨. អដ្ឋមេ ថេរាទុកម្បិតស្សតិ ថេរេហិ
ឡិវាទានុសាសនិទានសមុស្សហិតាយ ហិតជេរណាយ អនុកម្បិតស្ស។

៩. បឋមអរិយាវាសសុត្តវណ្ណានា

១៩. នវមេ អរិយាវាសាតិ អរិយានំ អាវាសោ, តេ អាវសីសុ អាវសន្តិ
អាវសីស្សន្តិទិ អរិយាវាសា។ យទិយាតិ យេ វាសេ អរិយា។

១០. ធុតិយអរិយាវាសសុត្តវណ្ណានា

២០. ធនមំ យស្មា កុរុរដ្ឋវាសិនោ ភិក្ខុ គម្ពីរបញ្ញាការកា យុត្តប្បយុត្តា,
តស្មា យថា តេសំ ធីយនិកាយាធិសុ មហានិទានាធិនិ កចិតានិ, ឯវមិទម្បិ
គម្ពីរំ សុខុមំ តិលក្ខណាហតំ សុត្តំ តត្ថេវ អរោច។ តត្ថ បញ្ចង្គិវិប្បហីនោតិ
បញ្ចហិ អង្កេហិវិប្បយុត្តោ ហុត្វា ឡិណាសវោ អវសិ វសតិ វសីស្សតិ។ តស្មា
អយំ បញ្ចង្គិវិប្បហីនតា អរិយាវាសោតិ វុត្តោ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។ ឯវំ ខោ,
ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ ធន្យង្គុសមន្នាគតោ ហោតីតិ ធន្យង្គុបេក្ខាយ សមន្នាគតោ
ហោតិ។ ធន្យង្គុបេក្ខា ធម្មា នាម កេតិ? ញាណាធម្មោ។ “ញាណា”ន្តិ វុត្ត
កិរិយតោ ចត្តារិ ញាណាសម្បយុត្តចិត្តានិ លព្ពន្ធិ, “សតតិវិហារោ”តិ វុត្តេ អដ្ឋ
មហាចិត្តានិ, “វជ្ជនទុស្សនំ នត្ថី”តិ វុត្តេ ធន ចិត្តានិ លព្ពន្ធិ។ សោមនស្សំ
អាសេវនេវសេន លព្ពតិ។ សតារក្ខេន ចេតសាតិ ឡិណាសវស្ស ហិ តីសុ
ទ្វារេសុ សព្ពកាលេ សតិ អារក្ខកិច្ចំ សាធម្មតិ។ តេនេវស្ស ចរតោ ច តិដ្ឋតោ ច

សុត្តស្ស ច ជាតរស្ស ច សតតំ សមិតំ ព្យាណទស្សនំ បច្ចុប្បដ្ឋិតំ ហោតីតិ
វុច្ចតិ។

បុព្វសមណាព្រាហ្មណានន្តិ ពហូនំ សមណាព្រាហ្មណានំ។ ឯតុ សមណាតិ
បព្ពជ្ជបគតា, ព្រាហ្មណាតិ ភោវាទិនោ។ បុព្វបច្ចេកសច្ចានីតិ ពហូនិ
ចារដក្កសច្ចានិ។ “ឥនមេវ ទស្សនំ សច្ចំ, ឥនមេវ សច្ច”ន្តិ ឯវំ ចាជិយេ ក្កំ
គហិតានិ ពហូនិ សច្ចានីតិ អត្ថោ។ ទុណ្ណានីតិ នីហជាជានិ។ បទុណ្ណានីតិ សុដ្ឋ
នីហជាជានិ។ ចត្តានីតិ វិស្សជ្ជានិ។ វត្តានីតិ វមិតានិ។ មុត្តានីតិ និន្ទពន្ធនានិ
កតានិ។ បហីនានីតិ បដហិតានិ។ បដិនិស្សជ្ជានីតិ យថា ន បុន ចិត្តំ
អាហេហន្តិ, ឯវំ បដិនិស្សជ្ជិតានិ។ សព្ពានេវ តានិ គហិតគ្គហណាស្ស
វិស្សជ្ជការវេវចនានិ។

សមវយសដ្ឋេសនោតិ ឯតុ អវយាតិ អនូនា, សដ្ឋាតិ វិស្សជ្ជា។ សម្មា
អវយា សដ្ឋា ឯសនា អស្សាតិ សមវយសដ្ឋេសនោ, សុដ្ឋវិស្សជ្ជសព្ពឯសនោតិ
អត្ថោ។ រាគា ចិត្តំ វិមុត្តន្តិអាទិហិ មគ្គស្ស កិច្ចនិប្បត្តិ កថិតា។ រាគោ មេ
បហីនោតិអាទិហិ បច្ចវេក្ខណាជលំ កថិតំ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

នាថវេក្ខោ ទុតិយោ។

៣. មហាវគ្គោ

១. សីហនាទសុត្តវណ្ណនា

២១. តតិយស្ស បឋមេវិសមគតេតិ វិសមដ្ឋានេសុ គោចរេសុ គតេ។
សដ្ឋាតំ អាចារេសិន្តិ យាតំ វធំ ចាបេសី។ តស្ស ហិ ឧស្សន្ទតេជតាយ
ខុទ្ទកេសុ ចារណេសុ អនុកម្មា ហោតិ។ តស្មា យេ បដិសត្តភាវេន សណ្ឋាតុំ

សក្ខីស្សន្តិ, យេ ធុត្ថលា បលាយិតុកាមា ភវិស្សន្តិ, តេ បលាយិស្សន្តិតិ
សីហនាធំ នទិត្យាវ កោចរាយ បក្កមតិ។ តថាគតស្សេតំ អធិវចនន្តិ យទិ ហិ
សហនតាយ ហននតាយ ច សីហោ, តថាគតោ ហិ សញ្ញានិ ច ឥដ្ឋានិដ្ឋានិ
សហតិ, សព្វបរប្បវាទិនោ ច វាទានំ និម្មជនេន ហនតិ។ ឥធមស្ស ហោតិ
សីហនាទស្សន្តិ អយមស្ស សីហនាទោ។

តថាគតពលានីតិ អញ្ជេហិ អសាធារណានិ តថាគតស្សេវ ពលានិ។ យថា
វា បុព្វតុទ្ធានំ ពលានិ បុញ្ញសម្បត្តិយា អាគតានិ, តថា អាគតពលានីតិបិ
អត្ថោ។ តត្ថ ធុរិដំ តថាគតស្ស ពលំ កាយពលំ ញាណពលំ។ តេសុ កាយពលំ
ហត្ថិកុលានុសារេន វេទិតព្ពំ។ វុត្ថញ្ជេតំ ចោរាណោហិ -

“កាលាវកញ្ច គង្គេយ្យំ, បណ្ណាវំ តម្កបិដ្ឋលំ;
គន្ធមដ្ឋលហោមញ្ច, ឧចោសថធនន្តន្តិមេ ទសា”តិ។

ឥមានិ ទស ហត្ថិកុលានិ។ តត្ថ កាលាវកន្តិ បកតិហត្ថិកុលំ ទដ្ឋព្ពំ។ យំ
ទសន្តំ បុរិសានំ កាយពលំ, តំ ឯកស្ស កាលាវកស្ស ហត្ថិនោ។ យំ ទសន្តំ
កាលាវកានំ ពលំ, តំ ឯកស្ស គង្គេយ្យស្ស។ យំ ទសន្តំ គង្គេយ្យានំ, តំ ឯកស្ស
បណ្ណាវស្ស។ យំ ទសន្តំ បណ្ណាវានំ, តំ ឯកស្ស តម្កស្ស។ យំ ទសន្តំ តម្កានំ, តំ
ឯកស្ស បិដ្ឋលស្ស។ យំ ទសន្តំ បិដ្ឋលានំ, តំ ឯកស្ស គន្ធហត្ថិនោ។ យំ ទសន្តំ
គន្ធហត្ថិនំ, តំ ឯកស្ស មដ្ឋលស្ស។ យំ ទសន្តំ មដ្ឋលានំ, តំ ឯកស្ស ហោមស្ស។
យំ ទសន្តំ ហោមានំ, តំ ឯកស្ស ឧចោសថស្ស។ យំ ទសន្តំ ឧចោសថានំ, តំ
ឯកស្ស ធនន្តន្តស្ស។ យំ ទសន្តំ ធនន្តន្តានំ, តំ ឯកស្ស តថាគតស្ស។
នារាយនសង្ឃតពលន្តិបិ ឥធមេវ វុច្ចតិ។ តទេតំ បកតិហត្ថិកុលានាយ
ហត្ថិនំ កោដិសហស្សានំ, បុរិសកុលានាយ ទសន្តំ បុរិសកោដិសហស្សានំ
ពលំ ហោតិ។ ឥធំ តាវ តថាគតស្ស កាយពលំ។

ព្រាណាពលំ បន ចាឡិយំ តាវ អាគតមេវ។ ធនពលព្រាណំ, មជ្ឈិមេ
អាគតំ ចតុវេសារជ្ជព្រាណំ, អជ្ជសុ បរិសាសុ អកម្មនព្រាណំ,
ចតុយោនិបរិច្ឆេទព្រាណំ, បញ្ចកតិបរិច្ឆេទព្រាណំ, សំយុត្តកេ (សំ. និ. ២.៣៣)
អាគតានិ តេសត្ថតិ ព្រាណានិ សត្តសត្ថតិ ព្រាណានីតិ, ឯវំ អញ្ញានិបិ
អនេកានិ ព្រាណាពលំ នាម។ ឥធាបិ ព្រាណាពលមេវ អធិប្បតំ។ ព្រាណាញិ
អកម្មិយដ្ឋេន ឧបត្ថម្ភនដ្ឋេន ច ពលន្តិវុត្តំ។

អាសកំ ឋានន្តិ សេដ្ឋដ្ឋានំ ឧត្តមដ្ឋានំ។ អាសកា វា បុព្ពពុទ្ធា, តេសំ ឋានន្តិ
អត្ថោ។ អបិច គវសតដេដ្ឋកោ ឧសភោ, គវសហស្សដេដ្ឋកោ វសភោ។
វជសតដេដ្ឋកោ វា ឧសភោ, វជសហស្សដេដ្ឋកោ វសភោ។ សព្ពគវសេដ្ឋោ
សព្ពបរិស្សយសហោ សេតោ ចាសាទិកោ មហាការវហោ
អសនិសតសន្ថេហិបិ អសម្បកម្មិយោ និសភោ, សោ ឥធ ឧសភោតិ
អធិប្បតោ។ ឥធម្មិ ហិ តស្ស បរិយាយវចនំ។ ឧសភស្ស ឥធន្តិ អាសកំ។ ឋានន្តិ
ចតុហិ ចាទេហិ បថី ឧប្បិឡេត្វា អចលដ្ឋានំ។ ឥធំ បន អាសកំ វិយាតិ
អាសកំ។ យថេវ ហិ និសភសម្ពាតោ ឧសភោ ឧសភពលេន សមន្នាគតោ
ចតុហិ ចាទេហិ បថី ឧប្បិឡេត្វា អចលដ្ឋានេន តិដ្ឋតិ, ឯវំ តថាគតោបិ
ធនហិ តថាគតពលេហិ សមន្នាគតោ ចតុហិ វេសារជ្ជចាទេហិ
អជ្ជបរិសបថី ឧប្បិឡេត្វា សនេវកេ លោកេ កេនចិ បច្ចតិកេន បច្ចាមិត្តេន
អកម្មិយោ អចលដ្ឋានេន តិដ្ឋតិ។ ឯវំ តិដ្ឋមាទោ ច តំ អាសកំ ឋានំ បដិជានាតិ
ឧបកច្ចតិ ន បច្ចក្ខាតិ អត្តនិ អាហេបេតិ។ តេន វុត្តំ - “អាសកំ ឋានំ
បដិជានាតិ”តិ។

បរិសាស្វតិ អជ្ជសុ បរិសាសុ។ សីហនាទំ នទតីតិ សេដ្ឋនាទំ នទតិ,
អភីតនាទំ នទតិ, សីហនាទសទិសំ វា នាទំ នទតិ។ តត្រាយំ ឧបមា - យថា

សីហោ សីហាពលេន សមន្ទាគតោ សព្វត្ថវិសារោ វិគតលោមហំសោ
សីហនាធំ ននតិ, ឯវំ តថាគតសីហោបិ តថាគតពលេហិ សមន្ទាគតោ អដ្ឋសុ
បរិសាសុ វិសារោ វិគតលោមហំសោ “ឥតិ សក្កាយោ” តិអាទិនា នយេន
នាវាវិធតេសនាវិលាសសម្បជ្ជំ សីហនាធំ ននតិ។ តេន វុត្ថំ - “បរិសាសុ
សីហនាធំ ននតិ” តិ។

ព្រហ្មចក្កំ បវត្តេតីតិ ឯត្ថ ព្រហ្មន្តិ សេដ្ឋំ ឧត្តមំ វិសិដ្ឋំ។ ចក្កន្តិ ធម្មចក្កំ។ តំ
បនេតំ ធុរិដំ ហោតិ បដិវេធព្យាណាញោ ទេសនាញាណញោ។ តត្ថ
បញ្ញាបភាវិតំ អត្តនោ អរិយជលាវហំ បដិវេធព្យាណំ, ករុណាបភាវិតំ
សាវកានំ អរិយជលាវហំ ទេសនាញាណំ។ តត្ថ បដិវេធព្យាណំ ឧប្បជ្ជមានំ
ឧប្បន្នន្តិ ធុរិដំ។ តញ្ចិ អភិធិក្ខមនតោ យាវ អរហត្តមគ្គា ឧប្បជ្ជមានំ,
ជលក្ខណោ ឧប្បន្នំ នាម។ តុសិតកវនតោ វា យាវ មហាពោធិបល្លង្កេ
អរហត្តមគ្គា ឧប្បជ្ជមានំ, ជលក្ខណោ ឧប្បន្នំ នាម។ ធិបត្តវតោ វា បដ្ឋាយ យាវ
អរហត្តមគ្គា ឧប្បជ្ជមានំ, ជលក្ខណោ ឧប្បន្នំ នាម។ ទេសនាញាណាម្បិ
បវត្តមានំ បវត្តន្តិ ធុរិដំ។ តញ្ចិ យាវ អញ្ញាសិកោណ្ឌាញាស្ស សោតាបត្តិមគ្គា
បវត្តមានំ, ជលក្ខណោ បវត្តំ នាម។ តេសុ បដិវេធព្យាណំ លោកុត្តរំ,
ទេសនាញាណំ លោកិយំ។ ឧភយម្បិ បនេតំ អញ្ជោហិ អសាធារណំ,
ពុទ្ធានំយេវ ឱវសញ្ញាណំ។

ឥនានិ យេហិ ទសហិ ពលេហិ សមន្ទាគតោ តថាគតោ អាសកំ ហំនំ
បដិជាតាតិ, តានិ វិត្តារតោ ទស្សេតុំ កតមាធិ ទស? ឥធ, ភិក្ខុវេ, តថាគតោ
ហំនញ្ច ហំនតោតិអាទិមាហ។ តត្ថ ហំនញ្ច ហំនតោតិ ការណាញា
ការណាតោ។ ការណាញា យស្មា តត្ថ ជលំ តិដ្ឋតិ, តទាយត្តវុត្តិតាយ ឧប្បជ្ជតិ
ចេវ បវត្តតិ ច, តស្មា ហំនន្តិ វុច្ចតិ។ តំ ភគវា “យេ យេ ធម្មា យេសំ យេសំ

ធម្មានំ ហេតុ បច្ចយា ឧប្បាទាយ, តំ តំ ហ្នំ។ យេ យេ ធម្មា យេសំ យេសំ ធម្មានំ
ន ហេតុ ន បច្ចយា ឧប្បាទាយ, តំ តំ អដ្ឋាន"ន្តិ បដានន្តោ ហ្នំ ហ្នំ ហ្នំ
អដ្ឋានព្វា អដ្ឋានតោ យថាភូតំ បដានាតិ។ អភិធម្មេ បនេតំ "តត្ថ កតមំ
តថាគតស្ស ហ្នំ ហ្នំ ហ្នំ អដ្ឋានព្វា អដ្ឋានតោ យថាភូតំ
ព្រាណ"ន្តិអាទិនា (វិភ. ៨០៩) នយេន វិត្តារិតមេវ។ យម្បីតិ យេន ព្រាណេន។
ឥធម្មី, ភិក្ខុវេ, តថាគតស្ស ឥធម្មី ហ្នំ ហ្នំ អដ្ឋានព្វា តថាគតស្ស
តថាគតពលំ នាម ហោតីតិ អត្ថោ។ ឯវំ សព្វបទេសុ យោជនា វេទិតព្វា។

កម្មសមាធានានន្តិ សមាធិយិត្វា កតានំ កុសលាកុសលកម្មានំ, កម្មមេវ
វា កម្មសមាធានំ។ ហ្នំ ហ្នំ ហ្នំ ហេតុសោតិ បច្ចយតោ ចេវ ហេតុតោ ច។ តត្ថ
គតិឧបទិកាលបយោគា វិចាកស្ស ហ្នំ, កម្មំ ហេតុ។ ឥមស្ស បន ព្រាណស្ស
វិត្តារកថា "អត្ថកម្មានិ ចាបកានិ កម្មសមាធានានិ គតិសម្បត្តិបដិពាឡានិ
ន វិបច្ចន្តិ"តិអាទិនា (វិភ. ៨១០) នយេន អភិធម្មេ អាគតាយេវ។

សព្វត្ថកាមិនិន្តិ សព្វគតិកាមិនិព្វា អគតិកាមិនិព្វា។ បដិបទន្តិ មគ្គំ។
យថាភូតំ បដានាតិ ពហុសុបិ មនុស្សសុ ឯកមេវ ចាណំ យាតេន្តេសុ
"ឥមស្ស ចេតនា និរយកាមិនី ភវិស្សតិ, ឥមស្ស តិរច្ឆានយោនិកាមិនី"តិ
ឥមនា នយេន ឯកវត្ថុស្មិម្បិ កុសលាកុសលចេតនាសម្ពាទានំ បដិបត្តិនំ
អវិបរីតតោ សភាវំ ដានាតិ។ ឥមស្សបិ ច ព្រាណស្ស វិត្តារកថា "តត្ថ កតមំ
តថាគតស្ស សព្វត្ថកាមិនី បដិបទំ យថាភូតំ ព្រាណំ? ឥធម តថាគតោ អយំ
មគ្គោ អយំ បដិបទា និរយកាមិនីតិ បដានាតិ"តិអាទិនា (វិភ. ៨១១) នយេន
អភិធម្មេ អាគតាយេវ។

អនេកធាតុន្តិ ចក្កធាតុអាទិហិ កាមធាតុអាទិហិ វា ធាតុហិ ពហុធាតុ។
នាណធាតុន្តិ តាសំយេវ ធាតុនំ វិលក្ខណតាយ នាណប្បការធាតុ។ លោកន្តិ

ខន្ទាយតនធាតុលោកំ។ យថាភូតំ បជាធាតីតិ តាសំ ធាតុនំ អវិបរីតតោ
សភារំ បដិវិជ្ឈតិ។ ឥទម្បី ញាណំ “តត្ថ កតមំ តថាគតស្ស
អនេកធាតុធានាធាតុលោកំ យថាភូតំ ញាណំ? ឥធន តថាគតោ ខន្ធធានត្តំ
បជាធាតី”តិអាទិនា នយេន អភិធម្មេ វិត្តារិតមេវ។

ធានាធិមុត្តិកតន្តិ ហីនាធិហិ អធិមុត្តិហិ ធានាធិមុត្តិកភារំ។ ឥទម្បី
ញាណំ “តត្ថ កតមំ តថាគតស្ស សត្តានំ ធានាធិមុត្តិកតំ យថាភូតំ ញាណំ?
ឥធន តថាគតោ បជាធាតី សន្តិ សត្តា ហីនាធិមុត្តិកា”តិអាទិនា នយេន
អភិធម្មេ វិត្តារិតមេវ។

បរសត្តានន្តិ បធានសត្តានំ។ បរុបុគ្គលានន្តិ តតោ អញ្ជោសំ ហីនសត្តានំ។
ឯកត្ថមេវ វា ឯតំ បទទ្ធយំ, វេនេយ្យវសេន ទិដ្ឋា វុត្តំ។ ឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្តន្តិ
សទ្ធាធិនំ ឥន្ទ្រិយានំ បរភាវញ្ច អបរភាវញ្ច, វុទ្ធិញ្ច ហានិញ្ចាតិ អត្ថោ។
ឥមស្សបិ ញាណាស្ស វិត្តារកថា “តត្ថ កតមំ តថាគតស្ស បរសត្តានំ
បរុបុគ្គលានំ ឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្តំ យថាភូតំ ញាណំ? ឥធន តថាគតោ សត្តានំ
អាសយំ បជាធាតី”តិ (វិភ. ៨១៤) អាទិនា នយេន អភិធម្មេ អាគតាយេវ។

ឈានវិមោក្ខសមាធិសមាបត្តិនន្តិ បឋមាធិនំ ចតុន្នំ ឈានានំ, “រូបី រូបាធិ
បស្សតី”តិអាទិនំ អដ្ឋន្នំ វិមោក្ខានំ, សវិតក្កសវិចារាធិនំ តិណ្ណំ សមាធិនំ,
បឋមជ្ឈានសមាបត្តិអាទិនញ្ច នវន្នំ អនុបុព្វសមាបត្តិនំ។ សំកិលេសន្តិ
ហានភាគិយធម្មំ។ វោធានន្តិ វិសេសភាគិយធម្មំ។ វុដ្ឋានន្តិ “វោធានម្បី វុដ្ឋានំ,
តម្ហា តម្ហា សមាធិម្ហា វុដ្ឋានម្បី វុដ្ឋាន”ន្តិ (វិភ. ៨២៨) ឯវំ វុត្តំ បគុណជ្ឈានញ្ចោវ
ភវន្ត្រជលសមាបត្តិយោ ច។ ហេដ្ឋិមំ ហេដ្ឋិមញ្ច បគុណជ្ឈានំ ឧបរិមស្ស
ឧបរិមស្ស បទដ្ឋានំ ហោតិ, តស្មា “វោធានម្បី វុដ្ឋាន”ន្តិ វុត្តំ។ ភវន្ត្រជ បន
សត្តជ្ឈានេហិ វុដ្ឋានំ ហោតិ, ជលសមាបត្តិយា និរោធសមាបត្តិតោ វុដ្ឋានំ

ហោតិ។ តំ សន្ធាយ ច “តម្កា តម្កា សមាធិម្កា វុដ្ឋានម្បិ វុដ្ឋាន”ន្តិ វុត្ថំ។ ឥទម្បិ
ញ្ញាណំ “តត្ថ កតមំ តថាគតស្ស ឈានវិមោក្ខសមាធិសមាបត្តិនំ
សំកិលេសំ វោទានំ វុដ្ឋានំ យថាភូតំ ញ្ញាណំ? ឈាយីតិ ចត្តារោ ឈាយី,
អត្ថកក្ខោឈាយី សម្បត្តិយេវ សមាទំវិបត្តិតិ បច្ឆេតិ”តិអាទិនា (វិភ. ៨២៨)
នយេន អភិធម្មវិត្តារិតមេវ។ សត្តញ្ញាណានំវិត្តារកថាយ វិនិច្ឆយោ
សម្មាហវិនោទនិយាវិភឌ្ឍកថាយ វុត្តោ,
បុព្វេនិវាសានុស្សតិទិព្ពចក្ខុញ្ញាណកថាវិសុទ្ធិមគ្គវិត្តារិតា, អាសវក្ខយកថា
ហេដ្ឋា វុត្តាយេវាតិ។

តត្ថ បរវាទីកថា ហោតិ “ទសពលញ្ញាណំ នាម ចាដិយេក្ខំ ញ្ញាណំ នត្ថិ,
សត្តញ្ញាតញ្ញាណាស្សេវាយំ បភេទោ”តិ។ តំ ន តថា ទដ្ឋព្ភំ។ អញ្ញាមេវ ហិ
ទសពលញ្ញាណំ, អញ្ញំ សត្តញ្ញាតញ្ញាណំ។ ទសពលញ្ញាណាញ្ញា
សកសកកិច្ចមេវ ជាធាតិ, សត្តញ្ញាតញ្ញាណំ តម្បិ តតោ អវសេសម្បិ
ជាធាតិ។ ទសពលញ្ញាណោសុ ហិ បឋមំ ការណាការណាមេវ ជាធាតិ, ទុតិយំ
កម្មវិចាកន្តរមេវ, តតិយំ កម្មបរិច្ឆេទមេវ, ចតុត្ថំ ធាតុនាទត្តការណាមេវ,
បញ្ចមំ សត្តានំ អដ្ឋាសយាធិមុត្តិមេវ, ធម្មំ ឥន្ទ្រិយានំ តិក្ខមុទុកាវមេវ, សត្តមំ
ឈានាធិហិ សទ្ធិតេសំ សំកិលេសាធិមេវ, អដ្ឋមំ បុព្វេនិវុត្តក្ខន្ធសន្តតិមេវ,
នវមំ សត្តានំ ចុតិបដិសន្ធិមេវ, ទសមំ សច្ចបរិច្ឆេទមេវ។ សត្តញ្ញាតញ្ញាណំ បន
ឯតេហិ ជានិតត្តញ្ញា តតោ ឧត្តរិញ្ញា បជាធាតិ, ឯតេសំ បន កិច្ចំ ន សព្វំ ករោតិ។
តញ្ញាឈានំ ហុត្វា អប្បេតុំ ន សក្កោតិ, ឥទ្ធិ ហុត្វាវិកុត្តិតុំ ន សក្កោតិ, មគ្គោ
ហុត្វា កិលេសេ ខេបេតុំ ន សក្កោតិ។

អបិច បរវាទី ឯវំ បុច្ឆិតញ្ញោ “ទសពលញ្ញាណំ នាមេតំ សវិតក្កសវិចារំ
អវិតក្កវិចារមត្តំ អវិតក្កអវិចារំ, កាមាវចរំ រូចាវចរំ អរូចាវចរំ, លោកិយំ

លោកុត្តរ"ន្តិ។ ជានន្តោ "បដិចាជិយា សត្ត ញ្ញាណានិ សវិតក្កសវិចារានី"តិ
វត្ថុតិ, "តតោ បរានិ ទ្វេ អវិតក្កអវិចារានី"តិ វត្ថុតិ។ "អាសវក្ខយញ្ញាណំ
សិយា សវិតក្កសវិចារំ សិយា អវិតក្កវិចារមត្តំ, សិយា អវិតក្កអវិចារ"ន្តិ
វត្ថុតិ។ តថា "បដិចាជិយា សត្ត កាមាវចរានិ, តតោ ទ្វេរូចាវចរានិ, អវសានេ
ឯកំ លោកុត្តរ"ន្តិ វត្ថុតិ។ "សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ បន សវិតក្កសវិចារមេវ
លោកិយមេវ"តិ វត្ថុតិ។

ឯវមេត្ត អនុបទវណ្ណានំ ញាត្វា ឥនានិ យស្មា តថាគតោ បឋមំយេវ
ឋានាដ្ឋានញ្ញាណេន វេនេយ្យសត្តានំ អាសវក្ខយាធិគមស្ស ចេវ អនធិគមស្ស
ច ឋានាដ្ឋានភូតំ កិលេសាវរណាការំ បស្សតិ
លោកិយសម្មាទិដ្ឋិដ្ឋានាទិទស្សនតោ និយតមិច្ឆាទិដ្ឋិដ្ឋានាការំទស្សនតោ ច។
អថ នេសំ កម្មវិចាកញ្ញាណេន វិចាការំរណាការំ បស្សតិ
តិហេតុកប្បជិសន្ធិទស្សនតោ, សព្ពត្ថតាមិនិបដិបទាញ្ញាណេន
កម្មាវរណាការំ បស្សតិ អានន្តិយកម្មាការំទស្សនតោ។ ឯវមនាវរណានំ
អនេកធាតុនាធាតុញ្ញាណេន អនុកូលធម្មទេសនត្ថំ ចរិយាវិសេសំ បស្សតិ
ធាតុវេមត្តទស្សនតោ។ អថ នេសំ នាធាធិមុត្តិកតញ្ញាណេន អធិមុត្តិ បស្សតិ
បយោគំ អនាទិយិត្វាបិ អធិមុត្តិវិសេន ធម្មទេសនត្ថំ។ អថេវំ ទិដ្ឋាធិមុត្តិនំ
យថាសត្តិ យថាពលំ ធម្មំ ទេសេតុំ ឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្តិញ្ញាណេន
ឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្តំ បស្សតិ សទ្ធាទីនំ តិក្ខមុទុការំទស្សនតោ។ ឯវំ
បរិញ្ញាតិឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្តា បនតេ សចេ ទូរេ ហោន្តិ, អថ ឈានាទិញ្ញាណេន
ឈានាទីសុ វសីភូតត្តា ឥទ្ធិវិសេសេន តេ ទិប្បំ ឧបគច្ឆតិ។ ឧបគច្ឆា ច នេសំ
បុព្វេនិវាសានុស្សតិញ្ញាណេន បុព្វជាតិភវំ, ទិព្វបក្ខានុការំតោ បត្តព្ពេន
ចេតោបរិយញ្ញាណេន សម្មតិ ចិត្តវិសេសំ បស្សន្តោ
អាសវក្ខយញ្ញាណានុការំវេន អាសវក្ខយតាមិនិយា បដិបទាយ

វិភតសម្មោហត្តា អាសវក្ខយាយ ធម្មំ ទេសេតិ។ តស្មា ឥមិនានុក្កមេន ឥមាធិ
ពលានិ វុត្តានីតិ វេទិតញ្ញានិ។

២. អធិវុត្តិបទសុត្តន្តវណ្ណាន

២២. ទុតិយេ យេ តេ ធម្មាតិ យេ តេ ទសពលញ្ញាណំ
សព្ពញ្ញុតញ្ញាណធម្មា។ អធិវុត្តិបទានន្តិ អធិវចនបទានំ,
ខន្ធាយតនធាតុធម្មានន្តិ អត្ថោ។ អធិវុត្តិយោតិ ហិ អធិវចនានិ វុច្ឆន្តិ, តេសំ យេ
បទភូតា ទេសនាយ បទជ្ជានត្តា។ អតីតា ពុទ្ធាបិ ហិ ឯតេ ធម្មេ កថយីសុ,
អនាគតាបិ ឯតេវ កថយីសុវន្តិ។ តស្មា ខន្ធទាយោ អធិវុត្តិបទានិ នាម។ តេសំ
អធិវុត្តិបទានំ។ អថ វា ភូតមត្តំ អភិភវិត្វា យថាសភាវតោ អគ្គហេត្វា
វត្ថុនតោ អធិវុត្តិយោតិ ទិដ្ឋិយោ វុច្ឆន្តិ, អធិវុត្តិនំ បទានិ អធិវុត្តិបទានិ,
ទិដ្ឋិទិបកានិ វចនានីតិ អត្ថោ។ តេសំ អធិវុត្តិបទានំ ទិដ្ឋិវេហារានំ។ អភិញ្ញា
សន្និកិរិយាយាតិ ជានិត្វា បច្ចក្ខករណត្ថាយ។ វិសារទោតិ
ញ្ញាណសោមនស្សប្បត្តោ។ តត្ថាតិ តេសុ ធម្មេសុ តេសំ តេសំ តថា តថា ធម្មំ
ទេសេតុន្តិ តេសំ តេសំ ទិដ្ឋិតតិកានំ វា ឥតវេសំ វា អាសយំ ញ្ញត្វា តថា តថា
ធម្មំ ទេសេតុ។ ហីនំ វា ហីនន្តិញ្ញស្សតីតិ ហីនំ វា ធម្មំ “ហីនោ ធម្មោ”តិ
ជានិស្សតិ។ ញ្ញាតេយ្យន្តិ ញ្ញាតត្ថំ។ ទដ្ឋេយ្យន្តិ ទដ្ឋត្ថំ។ សន្និកេយ្យន្តិ
សន្និកាតត្ថំ។ តត្ថ តត្ថ យថាភូតញ្ញាណន្តិ តេសុ តេសុ ធម្មេសុ
យថាសភាវញ្ញាណំ។ ឥមិនា សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ ទស្សេតិ។ ឯវំ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ
ទស្សេត្វា បុន ទសពលញ្ញាណំ ទស្សេត្តោ ទសយីមាធិតិអាធិមាហ។
ទសពលញ្ញាណម្បិ ហិ តត្ថ តត្ថ យថាភូតញ្ញាណមេវាតិ។

៣. កាយសុត្តន្តវណ្ណាន

២៣. តតិយេ អាបន្នោ ហោតិ កក្កាទេវ ទេសន្តិ កក្កា អាបត្តិកោដ្ឋាសំ
 អាបន្នោ ហោតិ។ អនុវិទ្ធាតិ អនុបរិសិទ្ធា បរិយោគាហោត្វា។ កាយទុច្ចរិតន្តិ
 តិរិដំ កាយទុច្ចរិតំ។ វចីទុច្ចរិតន្តិ ចតុត្ថំ វចីទុច្ចរិតំ។ ចាបិកា សស្សាតិ
 លាមិកា ឧស្សយា។ បញ្ញាយ ទិស្វាតិ សហវិបស្សនាយ មគ្គបញ្ញាយ បស្សិត្វា
 បស្សិត្វា បហាតញ្ញា។ សង្ឃតីតិ សមិជ្ឈតិ។ ឧបវាសស្សាតិ និស្សាយ
 ឧបសង្កមិត្វា វសន្តស្ស។ អភិកុយ្យាតិ អដ្ឋោត្តរិត្វា មទ្ធិត្វា។ ភីរិយតីតិ វត្ថុតិ។
 សមស្មី សុត្តេ សហវិបស្សនាយ មគ្គោ កថិតោ។

៤. មហាចុន្ទសុត្តវណ្ណនា

២៤. ចតុត្ថេ ជាតាមិមំ ធម្មន្តិ សមិទា ញាណាវាទស្ស វទនាការោ វុត្តោ។
 ភាវិតកាយោម្ពីតិអាទិហិ ភាវនាវាទស្ស។ តតិយវារេ ទ្វេបិ វាទា ឯកតោ វុត្តា,
 តយោបិ ចេតេ អរហត្តមេវ បដិជាទន្តិ។ អឱវាទំ វទេយ្យាតិ អឱ្យាហមស្មីតិ
 វាទំ វទេយ្យ។ ឧបនីហាតុន្តិ និហរិត្វា ទាតុំ។

៥. កសិណសុត្តវណ្ណនា

២៥. បញ្ចមេ សកលជ្ជេន កសិណានិ, តទាវម្ពណានំ ធម្មានំ ខេត្តជ្ជេន
 អធិជ្ជានជ្ជេន វា អាយតនានិ កសិណាយតនានិ។ ឧទ្ធុន្តិ ឧបរិ
 គគណាតលាភិមុខំ។ អដោតិ ហោជ្ជា ភូមិតលាភិមុខំ។ តិរិយន្តិ ខេត្តមណ្ឌលំ
 វិយ សមន្តា បរិច្ឆិត្វា។ ឯកទ្វា ហិ ឧទ្ធុមេវ កសិណំ វឡេតិ, ឯកទ្វា អដោ,
 ឯកទ្វា សមន្តតោ។ តេន តេន វា ការណេន ឯវំ បសារេតិ អាហោកមិវ
 រូបទស្សនកាមោ។ តេន វុត្ថំ - “បថីកសិណាមេកោ សញ្ញាណាតិ ឧទ្ធុ អដោ
 តិរិយ”ន្តិ។ អទ្ធុយន្តិ សទំ បន ឯកស្ស អញ្ញាភាវានុបគមនត្ថំ វុត្ថំ។ យថា ហិ
 ឧទកំ បរិជ្ជស្ស សព្ពទិសាសុ ឧទកមេវ ហោតិ ន អញ្ញំ, ឯវមេវ បថីកសិណំ

បដិវិកសិណាមេវ ហោតិ។ នត្ថិ តស្ស អញ្ញកសិណាសម្តោតិ។ ឯសេវ នយោ
សត្តត្ថ។ អប្បមាណាទ្គិ ឥទំ តស្ស តស្ស ជេវណាអប្បមាណាវសេន វុត្ថំ។ តញ្ញិ
ចេតសា ជេវន្តោ សកលមេវ ជេតិ, “អយមស្ស អាទិ, ឥទំ មជ្ឈ” ទ្គិ បមាណំ ន
គណ្ណាតិ។ វិញ្ញាណកសិណាទ្គិ ចេត្ត កសិណុក្ខាជិមាកាសេ បវត្តវិញ្ញាណំ។
តត្ថ កសិណាវសេន កសិណុក្ខាជិមាកាសេ, កសិណុក្ខាជិមាកាសាវសេន
តត្ថ បវត្តវិញ្ញាណោ ឧទ្ធករោតិវិយតា វេទិតញ្ញា។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ,
កម្មជ្ជានការនានយេន បនេតានិ បដិវិកសិណាទិទិវិត្តារតោវិសុទ្ធិមគ្គ
(វិសុទ្ធិ. ១.៥១ អាទយោ) វុត្តានេវ។

៦. កាឡិសុត្តវណ្ណាធា

២៦. ធម្មេ កុមារិបញ្ចេស្វតិ កុមារីនំ មារជិតានំ បុច្ឆាសុ។ អត្ថស្ស បត្តិ
ហនយស្ស សន្តិទ្គិ ទ្ធិហិបិ បទេហិ អរហត្តមេវ កថិតំ។ សេនទ្គិ
រាគាទិកិលេសសេនំ។ បិយសាត្របន្តិ បិយជាតិកេសុ ច សាតជាតិកេសុ ច
វត្ថុសុ ឧប្បជ្ឈនតោ ឯវលទ្ធិនាមំ។ ឯកោហំ ឈាយំ សុខមនុពោទិទ្គិ ឯវំ
កិលេសសេនំ ជិនិត្វា អហំ ឯកកោវ ឈាយន្តោ សុខំ អនុពុជ្ឈី សច្ចិអកាសី។
សក្ខិទ្គិ សក្ខិការវប្បត្តំ ធម្មសក្ខី។ ន សម្បជ្ឈតិ កេនចិ មេតិ មយ្ហំ កេនចិ សទ្ធិ
មិត្តធម្មោ នាម នត្ថិ។ បដិវិកសិណាសមាបត្តិបរមា ខោ, ភគិនិ, ឯកេ
សមណព្រាហ្មណា អត្តោតិ អភិនិព្វត្តេសុទ្ធិ បដិវិកសិណាសមាបត្តិបរមា
ឧត្តមោ អត្តោតិ គហេត្វា អភិនិព្វត្តេសុ។ យាវតា ខោ, ភគិនិ,
បដិវិកសិណាសមាបត្តិបរមតាតិ យត្តកា បដិវិកសិណាសមាបត្តិយា
ឧត្តមកោជិ។ តទភិញ្ញាសិ ភគវាតិ តំ ភគវា អភិញ្ញាបញ្ញាយ អភិញ្ញាសិ។
អស្សនមទ្ធសាតិ សមុទយសច្ចំ អទ្ធស។ អាទីនវមទ្ធសាតិ ទុក្ខសច្ចំ អទ្ធស។
និស្សរណមទ្ធសាតិ និរោធសច្ចំ អទ្ធស។ មគ្គាមគ្គញ្ញាណាទស្សនមទ្ធសាតិ

មគ្គុស្កំ អន្ទុស។ អត្ថស្ស បត្តិតិ ឯតេសំ ចតុន្ទំ សច្ចានំ ទិដ្ឋត្តា
អរហត្តសម្ពុតស្ស អត្ថស្ស បត្តិ, សព្វនរេបរិឡាហរ្យបសន្តតាយ ហធយស្ស
សន្តិតិ។

៧. បឋមមហាបញ្ញាសុត្តន្តវណ្ណនា

២៧. សត្តមេ អភិជានាថាតិ អភិជានិត្វា បច្ចុក្ខំ កត្វា វិហារេ។
អភិញ្ញាយាតិ អភិជានិត្វា។ ឥធាតិ ឥមាយ។ ធម្មទេសនាយ វា ធម្មទេសនន្តិ
យទិទំ សមណស្ស កោតមស្ស ធម្មទេសនាយ សន្តិ អម្ពាភំ ធម្មទេសនំ,
អម្ពាភំ វា ធម្មទេសនាយ សន្តិ សមណស្ស កោតមស្ស ធម្មទេសនំ អារត្ត
នាណករណំ វុច្ចេថ, តំ កី ធាមាតិ វុទន្តិ។ ទុតិយបទេបិ ឯសេវ នយោ។ ឥតិ តេ
មជ្ឈេ ភិន្នសុវណ្ណំ វិយ សាសនេន សន្តិ អត្តនោ លទ្ធិ វចនមត្តេន សមធុរំ
បឋយីសុ។ នេវ អភិនិច្ឆ័យស្វតិ “ឯវមេត” ន្តិ ន សម្មជិច្ឆិសុ។ នប្បជិក្កាសីស្វតិ “ន
ឥទំ ឯវ” ន្តិ នប្បជិសេធសុំ។ កស្មា? តេ កិវ “តិត្តិយា នាម អន្ទុសទិសា ជានិត្វា
វា អជានិត្វា វា កថេយ្យ” ន្តិ នាភិនិច្ឆ័យសុ។

ន សម្មាយិស្សន្តិតិ សម្មាទេត្វា កថេតុំ ន សក្ខិស្សន្តិ។ ឧត្តរិ ច វិហាតន្តិ
អសម្មាទនតោ ឧត្តរិម្បិ ទុក្ខំ អាបដ្ឋិស្សន្តិ។ សម្មាទេត្វា កថេតុំ
អសក្កោន្តានញ្ចិ ទុក្ខំ ឧប្បជ្ជតិ។ យថា តំ, ភិក្ខុវេ, អវិសយស្មិន្តិ ឯត្ថ ច តន្តិ
និចាតមត្តំ។ យថាតិ ការណាវចនំ, យស្មា អវិសយេ បញ្ចំ បុច្ឆិតា ហោន្តិតិ
អត្ថោ។ ឥតោ វា បនសុត្វាតិ ឥតោ វា បន មម សាសនតោ សុត្វា។ ឥតោតិ
តថាគតតោបិ តថាគតសាវកតោបិ។ អារាធម្មតិ បរិតោសេយ្យ, អញ្ញថា
អារាធនំ នាម នត្តិតិ ទស្សេតិ។

ឯកធម្មតិ ឯកស្មី ធម្មេ។ ឥមិនា ឧទ្ទេសោ ទស្សិតោ។ បរតោ កតមស្មី
ឯកធម្មតិ ឥមិនា បញ្ញោ ទស្សិតោ។ សព្វេ សត្តា អាហារដ្ឋិតិកាតិ ឥទំ បនេត្ត
វេយ្យាករណំ។ សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។ សម្មា និព្វិន្ទមា នោតិ អាទីសុ បន
សម្មា ហេតុនា នយេន និព្វិន្ទានុបស្សនាយ និព្វិន្ទន្តោ ឧក្កណ្ណន្តោ,
វិរាតានុបស្សនាយ វិវដ្ណន្តោ, បដិសម្ពាទានុបស្សនាយ មុច្ឆនស្ស ឧបាយំ កត្វា
វិមុច្ចមា នោ, អធិមោក្ខវសេន វា វិមុច្ចមា នោ សន្និដ្ឋានំ កុរុមា នោតិ អត្ថោ។
ឧទយព្ពយេហិ បរិច្ឆិន្ទិត្វា បុព្ពន្តាបរន្តទស្សនេន សម្មា បរិយន្តទស្សវី។ សម្មទត្ថំ
អភិសមេច្ឆាតិ សម្មា សភាគត្ថំ ញាណេន អភិសមាគម្វា។ ទុក្ខស្សន្តករោ
ហោតីតិ សកលវដ្តទុក្ខស្ស បរិយន្តំ បរិវដ្តមំ ករោ ហោតិ។

សព្វេ សត្តាតិ កាមភវាទីសុ ឯករោការភវាទីសុ ច សព្វភវេសុ សព្វេ
សត្តា។ អាហារដ្ឋិតិកាតិ អាហារតោ បិតិ ឯតេសន្តិ អាហារដ្ឋិតិកា។ ឥតិ
សព្វសត្តានម្បិ បិតិហេតុ អាហារោ នាម ឯកោ ធម្មោ, តស្មី ឯកធម្មេ។ ននុ ច
ឯវំ សន្តេ យំ វុត្ថំ - “អសញ្ញសត្តា ទេវា អហេតុកា អនាហារា
អជស្សកា”តិ អាទិ (វិភ. ១០១៧), តំ វិវុដ្ឋតីតិ។ ន វិវុដ្ឋតិ។ តេសញ្ញិ ឈានំ
អាហារោ ហោតិ។ ឯវំ សន្តេ បិ “ចត្តារោមេ, ភិក្ខុវេ, អាហារា”តិ (សំ. និ. ២.១១)
ឥទំ វិវុដ្ឋតីតិ។ ឥទម្បិ ន វិវុដ្ឋតិ។ ឯតស្មីញ្ញិ សុត្តេ និប្បវិយាយេន
អាហារលក្ខណា ធម្មា អាហារាតិ វុត្តា, ឥធម បន បរិយាយេន បច្ចយោ
អាហារោតិ វុត្តោ។ សព្វធម្មានញ្ញិ បច្ចយោ លទ្ធិវដ្តតិ។ សោ ច យំ យំ ជលំ
ជនេតិ, តំ តំ អាហារតិ នាម។ តស្មា អាហារោតិ វុត្តតិ។ តេនេវាហា -
“អវិជ្ជម្យាហំ, ភិក្ខុវេ, សាហារំ វទាមិ, នោ អនាហារំ។ កោ ច, ភិក្ខុវេ, អវិជ្ជាយ
អាហារោ? បញ្ច នីវរណាតិស្ស វចនិយ”ន្តិ (អ. និ. ១០.៦១)។ អយំ ឥធម
អធិប្បតោ។ ឯតស្មីញ្ញិ បច្ចយាហារេ គហិតេ បរិយាយាហារោ បិ
និប្បវិយាយាហារោ បិ សញ្ញោ គហិតោវ ហោតិ។

តត្ថ អសញ្ញិកវេ បច្ចយាហារោលព្ពតិ។ អនុប្បន្នេ ហិ ពុទ្ធវិទូ តិក្ខាយតនេ
បព្ពជិតា វាយោកសិណោ បរិកម្មំ កត្វា ចតុត្ថជ្ឈានំ និព្ពត្តត្វា តតោ វុដ្ឋាយ
“ធិ ចិត្តំ, ធិ វតេតំ ចិត្តំ, ចិត្តស្ស នាម អភារោយេវ សាធុ។ ចិត្តញ្ញំ និស្សាយ
វធិពន្ធាធិបច្ចយំ ទុក្ខំ ឧប្បជ្ឈតិ។ ចិត្តេ អសតិ នត្ថត”ន្តិ ខន្តី វុចី ឧប្បនេត្វា
អបរិហ័នជ្ឈានា កាលំ កត្វា អសញ្ញិកវេ និព្ពត្តន្តិ។ យោ យស្ស ភីរិយាបថោ
មនុស្សលោកេ បណ្ឌិហិតោ អហោសិ, សោ តេន ភីរិយាបថេន និព្ពត្តត្វា
ចិត្តរូបសធិសោ ហុត្វា បញ្ច កប្បសតានិ តិដ្ឋតិ។ ឯត្ថកំ អន្ធានំ សយិតោ វិយ
ហោតិ។ ឯវុចានម្មិ សត្តានំ បច្ចយាហារោលព្ពតិ។ តេ ហិ យំ ឈានំ ភារេត្វា
និព្ពត្តា, តនេវ នេសំ បច្ចយោ ហោតិ។ យថា ជិយាវេតេន ទិត្តសរោ យាវ
ជិយាវេតោ អត្ថិ, តាវ គច្ឆតិ។ ឯវំ យាវ ឈានបច្ចយោ អត្ថិ, តាវ តិដ្ឋន្តិ។ តស្មី
និដ្ឋិតេ ឡីណវេតោ វិយ សរោ បតន្តិ។ ចវនកាលេ ច តេសំ សោ រូបកាយោ
អន្តរធាយតិ, កាមាវចរសញ្ញា ឧប្បជ្ឈតិ, តេន សញ្ញប្បនេន តេ ទេវា តម្កា
កាយា ចុតាតិ បញ្ញាយន្តិ។

យេ បន តេ នេរយិកា នេវ វុដ្ឋានជលូបជីវី, ន បុញ្ញជលូបជីវីតិ វុត្តា, តេសំ
កោ អាហារោតិ? តេសំ កម្មមេវ អាហារោ។ កី បញ្ច អាហារា អត្ថិតិ? បញ្ច, ន
បញ្ចាតិ ឥទំ ន វត្ថុតំ, ននុ “បច្ចយោ អាហារោ”តិ វុត្តមេតំ។ តស្មា យេន កម្មេន
និរយេ និព្ពត្តន្តិ, តនេវ តេសំ វិចិត្តបច្ចយត្តា អាហារោ ហោតិ។ យំ សន្ធាយ ឥទំ
វុត្តំ - “ន ច តាវ កាលំ ករោតិ, យាវ ន តំ ចាបកម្មំ ព្យន្តិ ហោតិ”តិ (ម. និ.
៣.២៥០, ២៦៨; អ. និ. ៣.៣៦)។

កតឡី កាហារាវ អារព្ពាបិ ចេត្តវិវាទោ ន កាតព្វោ។ មុខ
ឧប្បជ្ឈនខេឡោបិ ហិ តេសំ អាហារា កិច្ចំ សាធម៌តិ។ ខេឡោ ហិ និរយេ
ទុក្ខវេទនីយោ ហុត្វា បច្ចយោ ហោតិ, សត្តេ សុខវេទនីយោ។ ឥតិ កាមភវេ

និប្បវិយាយេន ចត្តារោ អាហារា, រូចារូបកវេសុ វេបេត្វា អសញ្ញេ សេសានំ
តយោ, អសញ្ញានញ្ចេវ អវសេសានញ្ចេ បច្ចយាហារោតិ ឥមិនា អាការេន សញ្ញេ
សត្តា អាហារាជ្ជិតិកាតិ វេទិតញ្ចា។ តត្ថ ចត្តារោ អាហារោ យោ វា បន កោចិ
បច្ចយាហារោ ទុក្ខសង្ខំ, អាហារាសមុដ្ឋាបិកា បុរិមតណ្ហា សមុទយសង្ខំ, ធុតិទ្គំ
អប្បវត្តិ និរោធសង្ខំ, និរោធប្បជាននា បញ្ញា មគ្គសង្ខតិ វេ ចតុសច្ចវសេន
សត្តវាវេសុ យោជនា កាតញ្ចា។

៨. ទុតិយមហាបញ្ញសុត្តវណ្ណនា

២៨. អដ្ឋមេ កដង្កលាយន្តិ វេនាមកេ នគរេ។ កដង្កលាតិ
កដង្កលាវាសិនោ។ មហាបញ្ញេស្វតិ មហន្តអត្ថបរិក្ខាហាកេសុ បញ្ញេសុ។ យថា
មេត្ត ខាយតីតិ យថា មេ វត្ថុ ឧបដ្ឋាតិ។ សម្មា សុភាវិតចិត្តោតិ ហេតុនា
នយេន សុដ្ឋភាវិតចិត្តោ។ ឯសោ ចេវ តស្ស អត្តោតិ កិញ្ចាបិ ភគវតា
“ចត្តារោ ធម្មា”តិអាទយោ បញ្ញា “ចត្តារោ អាហារា”តិអាទិនា នយេន
វិស្សន្និតា, យស្មា បន ចតុសុ អាហារេសុ បរិញ្ញាតេសុ ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា
ភាវិតា ហោន្តិ, តេសុ ច ភាវិតេសុ ចត្តារោ អាហារា បរិញ្ញាតាវ ហោន្តិ។ តស្មា
ទេសនាវិលាសេន ព្យញ្ញនមេវេត្ថ នានំ, អត្តោ បន ឯកោយេវ។ ឥន្ទ្រិយាធិសុបិ
ឯសេវ នយោ។ តេន វុត្ថំ - “ឯសោ ចេវ តស្ស អត្តោ”តិ។ អត្តតោ ហិ
ឧភយម្បេតំ មជ្ឈេ ភិទ្ទសុវណ្ណមិវ ហោតិ។

៩. បឋមកោសលសុត្តវណ្ណនា

២៩. នវមេ យាវតាតិ យត្តកា។ កាសិកោសលាតិ
កាសិកោសលជនបទា។ អត្តេវ អញ្ញាចត្តន្តិ វិចិតស្ស អញ្ញាចត្ថំ អត្តិយេវ។ អត្តិ
វិបរិណាមោតិ មរណាម្បិ អត្តិយេវ។ តស្មិម្បិ និព្វិន្ទតីតិ តស្មិម្បិ សម្បត្តិជាតេ

ឧក្ខណ្ឌតិ។ អគ្គវិវដ្តតិ សម្បត្តិយា អគ្គកោសលរាជភាវេវិវដ្តតិ។ បកេវ
ហីនស្មិន្តិ បឋមតរំយេវ ហីនេ ឥត្តរមនុស្សនំ បញ្ច កាមគុណជាតេ។

មនោមយាតិ ឈានមនេន និព្ពត្តា។ ពារាណសេយ្យកន្តិ ពារាណសិយំ
ឧប្បន្នំ។ តត្ថ កិវ កប្បាសោបិ មុទុ, សុត្តកន្តិកាយោបិ តន្តវាយាបិ ធរកា,
ឧទកម្ម្យ សុចិ សិនិទ្ធំ។ ឧកតោភាគវិមជ្ឈន្តិ ជ្ជីសុបិ បស្សេសុ មជ្ឈំ មុទុ សិនិទ្ធំ
ខាយតិ។ ចតស្សោ បដិបទា លោកិយលោកុត្តរមិស្សិកា កថិតា។ សញ្ញាសុ
បឋមា កាមាវចរសញ្ញា, ទុតិយា រូចាវចរសញ្ញា, តតិយា លោកុត្តរសញ្ញា,
ចតុត្ថា អាកិញ្ចញ្ញាយតនសញ្ញា។ យស្មា បន សា សញ្ញា អគ្គតិ អាគតា,
តតោ បរំ សញ្ញាបញ្ញត្តិ នាម នត្ថិ, តស្មា អគ្គន្តិ វុត្តា។

ពាហិរកានន្តិ សាសនតោ ពហិទ្វា បវត្តានំ។ នោ ចស្សំ នោ ច មេ សិយាតិ
សចេ អហំ អតីតេ ន ភវិស្សំ, ឯតរហិបិ មេ អយំ អត្តភារោ ន សិយា។ ន
ភវិស្សមិ ន មេ ភវិស្សតីតិ សចេបិ អនាគតេ ន ភវិស្សមិ, ន ច មេ កិញ្ច
បលីពោធជាតំ ភវិស្សតិ។ អគ្គវិវដ្តតិ ឧច្ឆេទទិដ្ឋិយំ វិវដ្តតិ។ ឧច្ឆេទទិដ្ឋិ ហិ
ឥធនិព្ពានស្ស សន្តតាយ អគ្គន្តិ ជាតា។

បរមត្ថវិសុទ្ធិន្តិ ឧត្តមត្ថវិសុទ្ធិ។ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសមាបត្តិយា ឯតំ
អធិវចនំ។ អាកិញ្ចញ្ញាយតនញ្ចិវិបស្សនាបទដ្ឋានត្ថា អគ្គំ នាម ជាតំ,
នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ ធិយាយុកត្តា។ បរមទិដ្ឋធម្មនិព្ពានន្តិ ឥមស្មិញ្ញោវ
អត្តភារេ បរមនិព្ពានំ។ អនុចាទាវិមោក្ខាតិ ចត្វហិ ឧចាទានេហិ អគ្គហេត្វា
ចិត្តស្ស វិមោក្ខា។ អរហត្តស្សេតំ នាមំ។ បរិញ្ញន្តិ សមតិក្កមំ។ តត្ថ ភគវា
បឋមជ្ឈានេន កាមានំ បរិញ្ញំ បញ្ញាបេតិ, អរូចាវចរេហិ រូចានំ បរិញ្ញំ
បញ្ញាបេតិ, អនុចាទានិព្ពានេន វេទនានំ បរិញ្ញំ បញ្ញាបេតិ។ និព្ពានញ្ចិ
សត្តវេទយិតប្បហានត្ថា វេទនានំ បរិញ្ញា នាម។ អនុចាទាបរិនិព្ពានន្តិ

អបច្ចយបរិនិព្វានំ។ ឥទំ បន សុត្តំ កថេន្តោ ភគវា អនភិរតិបីធឿតានិ បញ្ច
ភិក្ខុសតានិ ទិស្វា តេសំ អនភិរតិវិនោទនត្ថំ កថេសិ។ តេបិ អនភិរតិ
វិនោទេត្វា ទេសនានុសារេន ញាណំ បេសេត្វា សោតាបន្នា ហុត្វា អបរភាគ
វិបស្សនំវឌ្ឍេត្វា អរហន្តំ ចាបុណីសូតិ។

១០. ទុតិយកោសលសុត្តន្តវណ្ណនា

៣០. ទសមេ ឧយ្យោធិកា និវត្តោ ហោតីតិ យុទ្ធតោ និវត្តោ ហោតិ។
លទ្ធាធិប្បាយោតិ មហាកោសលរញ្ជ្រា កិរ ពិម្ពិសារស្ស ដីតវំ ទេន្តេន ទិដ្ឋំ រជ្ជានំ
អន្តរេ សតសហស្សដ្ឋានោ កាសិកាមោ នាម ដីតុ ទិដ្ឋោ។ អជាតសត្តនា បិតរិ
មារិតេ មាតាបិស្ស រញ្ជ្រាវិយោគសោកេន នចិរស្សេវ មតា។ តតោ រាជា
បសេនទិកោសលោ “អជាតសត្តនា មាតាបិតរោ មារិតា, មម បិតុ សន្តកោ
កាមោ”តិ តស្សត្ថាយ អដ្ឋំ ករោតិ, អជាតសត្តបិ “មម មាតុ សន្តកោ”តិ
តស្ស កាមស្សត្ថាយ។ ទ្វេបិ មាតុលភាគិនេយ្យា ចតុវដ្តិនី សេនំ សន្និយ្ហិត្វា
យុជ្ឈីសុ។ តត្ថ បសេនទិកោសលោ ទ្វេវារេ អជាតសត្តនា បរាជិតោ នគរមេវ
ចារិសិ។ តតិយវារេ “កេនំ នុ ខោ មេ ជយោ ភវេយ្យា”តិ ឧបស្សតិវសេន
យុជ្ឈីតញាការំ ញាត្វា ព្យាបារំ រជយិត្វា ឧភោហិ បស្សេហិ បរិក្ខិបិត្វា
អជាតសត្តំ គណ្ហិ។ តាវនេវ ជយាធិប្បាយស្ស លទ្ធត្ថា លទ្ធាធិប្បាយោ នាម
អហោសិ។

យេន អារាមោ តេន ចាយាសីតិ ពហិនគរេ ជយខន្ធាវារំ និវេសេត្វា “យាវ
នគរំ អលដ្ឋំរោត្តិ, តាវ ទសេតលំ វន្តិស្សមិ។ នគរំ បរិជ្ជកាលតោ បជ្ជាយ ហិ
បបញ្ចោ ហោតី”តិ អមច្ចគណបរិវុតោ យេនាមោ តេន ចាយាសិ, អារាមំ
ចារិសិ។ កស្មី កាលេ ចារិសីតិ? បិណ្ឌាចាតប្បជីក្កន្តានំ ភិក្ខុនំ ឪវាទំ ទត្វា
សម្មាសម្ពុទ្ធភ គន្ធកុដិ បរិវេជ្ជេ ភិក្ខុសង្ឃេ ច ឪវាទំ សម្បជីច្ឆិត្វា អត្តនោ អត្តនោ

វត្តិដ្ឋានធិវាដ្ឋានធិ គតេ។ ចង្គៀមន្តិតិ កស្មី សមយេ ចង្គៀមន្តិ?
បណ្ឌិតភោជនបច្ចយស្ស ជិនមិទ្ធស្ស វិនោទនត្ថំ, ធិវា បដានិកា វា តេ។
តាធិសានញ្ញា បច្ឆាភត្តំ ចង្គៀមិទ្ធា ទ្គត្វា សរីរំ ឧត្ថំ កាហាបេត្វា និសង្ខ
សមណធម្មំ ករោត្តានំ ចិត្តំ ឯកគ្គំ ហោតិ។ យេ តេ ភិក្ខុតិ សោ កិរ “កហំ
សត្តា កហំ សុគតោតិ បរិវេណេន បរិវេណំ អាគន្ធា បុច្ឆិត្វា បរិសិស្សមី” តិ
វិលោកេន្តោ អរញ្ញាហត្ថិ វិយ មហាចង្គៀមេ ចង្គៀមមានេ បំសុក្ខលិកេ ភិក្ខុ ធិស្វា
តេសំ សន្តិកំ អគមាសិ។ តំ សន្ធាយេតំ វុត្ថំ។ ធស្សនកាមាតិ បស្សិតុកាមា។
វិហារោតិ គន្ធកុដី សន្ធាយ អាហំសុ។ អតរមាឆោតិ អតុរិតោ, សណិកំ
បទបមាណាដ្ឋានេ បទំ និក្ខិបន្តោ វុត្ថំ កត្វា សុសម្មជ្ជំ មុត្តជាលសិន្ទុវាសធិសំ
វាលុកំ អវិនាសេន្តោតិ អត្តោ។ អាឈិន្ធន្តិ បមុខំ។ អគ្គឡន្តិ កវាដំ។ ឧក្កាសិត្វាតិ
ឧក្កាសិតសទ្ធិំ កត្វា។ អាគោដេហិតិ អគ្គនខេន ព្យាសកំ កុញ្ញិកានិទ្ទសមីបេ
គោដេហិតិ វុត្ថំ ហោតិ។ ធារំ កិរ អតិឧបរិ អមនុស្សា, អតិហេដ្ឋា ធិយជាតិកា
គោដេន្តិ។ តថា អគោដេត្វា មជ្ឈេ និទ្ទសមីបេ គោដេតព្ពន្តិ ឥទំ
ធារគោដនវត្តន្តិ វេទន្តិ។ វិវិរ ភគវា ធារន្តិ នភគវា ឧដ្ឋាយ ធារំ វិវរតិ, វិវរតូតិ
បន ហត្ថំ បសារេតិ។ តតោ “ភគវា តុម្ពេហិ អនេកកប្បគោដីសុ ធានំ
ធនមានេហិ ន សហត្ថា ធារវិវរណកម្មំ កត” ន្តិ សយមេវ ធារំ វិវដំ។ តំ បន
យស្មា ភគវតោ មនេន វិវដំ, តស្មា “វិវិរ ភគវា ធារ” ន្តិ វុត្ថំ វុដ្ឋតិ។

មេត្តបហារន្តិ មេត្តាសម្បយុត្ថំ កាយិកវាចសិកឧបហារំ។ កតញ្ញុតន្តិ
អយញ្ញិ រាជា បុព្វេ ជូលសរីរោ អហោសិ, ឆោណាចាកំ ភុញ្ញតិ។ អថស្ស ភគវា
ធិវសេ ធិវសេ ថោកំ ថោកំ ហាបនត្ថាយ -

“មនុស្ស សទា សតីមតោ,
មត្តំ ជានតោលទ្ធភោជនេ;

តន្ត្រីកស្ស ភវន្តិ វេទនា,
សណ្តិកំ ជីវតិ អាយុចាលយ”ន្តិ។ (សំ. និ. ១.១២៤) -

ឥមំ ឡាទំ អនាសិ។ សោ ឥមស្មី ឡាទេ ឫត្វា ទិវសេ ទិវសេ ថោកំ ថោកំ
ហាបេត្វា អនុក្កមេន នាឡិកោទនបរមតាយ សណ្ឋានិ, គត្តានិបិស្ស តន្ត្រិនិ
ចិរានិ ជាតានិ។ តំ ភកវតា កតំ ឧបការំ សន្ធាយ “កតញ្ញតំ ខោ អហំ, ភន្តេ,
កតវេទិតំ សម្បស្សមាណោ”តិ អាហា។ អរិយេ ញាយេតិ សហវិបស្សនកេ
មគ្គេ។ វុទ្ធសីលោតិ វុទ្ធិតសីលោ។ អរិយសីលោតិ អចោដ្ឋជ្ជនិកេហិ សីលេហិ
សមន្មាគតោ។ កុសលសីលោតិ អនវដ្ឋេហិ សីលេហិ សមន្មាគតោ។
អារញ្ញកោតិ ជាយមាណាបិ អរញ្ញេ ជាតោ, អភិសម្ពុជ្ឈមាណាបិ អរញ្ញេ
អភិសម្ពុទ្ធោ, ទេវវិមានកប្បាយ គន្ធកុដិយា វសន្តោបិ អរញ្ញេយេវ វសីតិ
ទស្សន្តោ ឯវមាហា។ សេសំ សព្ពត្ត ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

មហាវគ្គោ តតិយោ។

៤. ឧបាលិវគ្គោ

១. ឧបាលិសុត្តវណ្ណានា

៣១. ចតុត្ថស្ស បឋមេ សង្ឃសុដ្ឋតាយាតិ អាធិសុ សង្ឃសុដ្ឋតា នាម
សង្ឃស្ស សុដ្ឋតាការោ, “សុដ្ឋ ទេវា”តិ អាគតតជ្ជានេវិយ “សុដ្ឋ, ភន្តេ”តិ
វេទនសម្បជិច្ឆនការោ។ យោ ច តថាគតស្ស វេទនំ សម្បជិច្ឆតិ, តស្ស តំ ជីយរត្តំ
ហិតាយ សុខាយ សំវត្ថតិ។ តស្មា សង្ឃស្ស “សុដ្ឋ, ភន្តេ”តិ វេទនសម្បជិច្ឆនត្តំ
បញ្ញត្តំ, អសម្បជិច្ឆនេ អាធិនំ, សម្បជិច្ឆនេ អាធិសំសំ ទស្សត្វា, ន ពាលក្ការេន
អភិភវិត្វាតិ ឯតមត្តំ អារិករោត្តោ អាហា - សង្ឃសុដ្ឋតាយាតិ។

សង្ឃជាសុតាយាតិ សង្ឃស្ស ជាសុភារាយ, សហជីវិតាយ សុខវិហារត្ថាយាតិ
អត្ថោ។

ធុម្ពុត្ថំ បុគ្គលានំ និគ្គហាយាតិ ធុម្ពុត្ថំ នាម ធុស្សីលបុគ្គលា, យេ មន្ត្រតំ
អាចារិយមាធិបិ ធុកេន អាបជ្ជន្តិ, វីតិក្កមំ កកោត្តា វា កត្វា វា នលជ្ជន្តិ, តេសំ
និគ្គហត្ថាយ។ តេ ហិ សិក្ខាបទេ អសតិ “កី តុម្ពេហិ ធិដ្ឋំ, កី សុតំ, កី អម្ពេហិ
កតំ, កតមស្សី វត្ថុស្សី កតមំ អាបត្តិ ពេបេត្វា អម្ពេ និគ្គណ្ហោថា” តិ សង្ឃ
វិហោបេយ្យំ។ សិក្ខាបទេ បន សតិ តេ សង្ឃោ សិក្ខាបទំ ទស្សេត្វា សហ ធម្មេន
និគ្គហេស្សតិ។ តេន វុត្ថំ - “ធុម្ពុត្ថំ បុគ្គលានំ និគ្គហាយា” តិ។

បេសលានន្តិ បិយសីលានំ ភិក្ខុនំ ជាសុវិហារត្ថាយ។ បិយសីលា ហិ ភិក្ខុ
កត្តញ្ញាកត្តព្ពំ សាវជ្ជានវដ្ឋំ វេលំ មរិយាទញ្ញា អជានន្តា សិក្ខាត្ថយចារិប្បរិយា
យជមាធិ កិលមន្តិ, តេ បន សាវជ្ជានវដ្ឋំ វេលំ មរិយាទញ្ញា ញត្វា
សិក្ខាចារិប្បរិយា យជមាធិ ន កិលមន្តិ។ តេន តេសំ សិក្ខាបទបញ្ញាបនំ
ជាសុវិហារាយ សំវត្ថុតិយេវ។ យោ វា ធុម្ពុត្ថំ បុគ្គលានំ និគ្គហោ, ស្សេវ តេសំ
ជាសុវិហារោ។ ធុស្សីលបុគ្គលេ និស្សាយ ហិ ឧទោសថប្បវារណា ន តិដ្ឋន្តិ,
សង្ឃកម្មានិ នប្បវត្តន្តិ, សាមគ្គី ន ហោតិ, ភិក្ខុ អនេកគ្នា ឧទ្ទេសាធិសុ
អនុយុញ្ជិតុំ ន សក្កោន្តិ។ ធុស្សីលេសុ បន និគ្គហិតេសុ សញ្ញេហិ អយំ ឧបទ្ពរោ
ន ហោតិ, តតោ បេសលា ភិក្ខុ ជាសុវិហារន្តិ។ ឯវំ “បេសលានំ ភិក្ខុនំ
ជាសុវិហារាយា” តិ ឯត្ថ ទិដ្ឋា អត្ថោ វេទិតញ្ញោ។

ធិដ្ឋធម្មិកានំ អាសវានំ សំវរាយាតិ ធិដ្ឋធម្មិកា អាសវា នាម អសំវរេ បិតេន
តស្សីយេវ អត្តភារេ បត្តញ្ញា
ចាណិប្បហារទណ្ឌាប្បហារសត្តប្បហារហត្ថច្នេទចាទច្នេទអ កិត្តិអយសវិប្ប
ដិសារាទយោ ធុក្ខវិសេសោ, តេសំ សំវរាយ បិទហនាយ

អាគមនមគ្គបកនាយាតិ អត្ថោ។ សម្បរាយិកានន្តិ សម្បរាយិកា អាសវា នាម
អសំវេរេ បិតេន កតចាបកម្មមូលកា សម្បរាយេ នរកាទីសុ បត្តញ្ញា
ទុក្ខវិសេសា, តេសំ បដិយាតត្ថាយ វ្យុបសមត្ថាយ។

អប្បសន្នានន្តិ សិក្ខាបទបញ្ញត្តិយា ហិ សតិ សិក្ខាបទបញ្ញត្តិ ញាត្វា វា,
យថាបញ្ញត្តំ បដិបទ្គមាទេ ភិក្ខុ ទិស្វា វា, យេបិ អប្បសន្នា បណ្ឌិតមនុស្សា, តេ
“យានិ វត លោកេ មហាជនស្ស រដ្ឋនទុស្សនមុយ្ហនដ្ឋានានិ, តេហិ ឥមេ
សមណា អារកាវិរតាវិហារន្តិ, ទុក្ខំ វត ករោន្តិ” តិ បសាទំ អាបជ្ជន្តិ
វិនយបិដកចោត្តកំ ទិស្វា មិច្ឆាទិដ្ឋិកតវេទិព្រាហ្មណាវិយ។ តេន វុត្ថំ -
“អប្បសន្នានំ បសាទាយា” តិ។

បសន្នានន្តិ យេបិ សាសនេ បសន្នា កុលបុត្តា, តេបិ សិក្ខាបទបញ្ញត្តិ វា
ញាត្វា, យថាបញ្ញត្តំ បដិបទ្គមាទេ ភិក្ខុ វា ទិស្វា “អហោ អយ្យា ទុក្ខំ ករោន្តិ,
យេ យាវជីវំ ឯកភត្តាវិនយសំវេរំ ចាលេន្តិ” តិ ភិយ្យោ ភិយ្យោ បសីទន្តិ។ តេន
វុត្ថំ - “បសន្នានំ ភិយ្យោភាវាយា” តិ។

សទ្ធម្មដ្ឋិតិយាតិ តិវិជោ សទ្ធម្មោ បរិយត្តិសទ្ធម្មោ បដិបត្តិសទ្ធម្មោ
អធិគមសទ្ធម្មោតិ។ តត្ថ សកលម្បំ ពុទ្ធវចនំ បរិយត្តិសទ្ធម្មោ នាម។ តេវស
ធុតគុណា ចារិត្តវារិត្តសីលសមាធិវិបស្សនាតិ អយំ បដិបត្តិសទ្ធម្មោ នាម។
នវលោកុត្តរធម្មោ អធិគមសទ្ធម្មោ នាម។ សោ សញ្ញេបិ យស្មា
សិក្ខាបទបញ្ញត្តិយា សតិ ភិក្ខុ សិក្ខាបទបញ្ញា តស្ស វិភង្គញ្ច តទត្ថជោតនត្ថំ
អញ្ញញ្ច ពុទ្ធវចនំ បរិយាបុណ្ឌន្តិ, យថាបញ្ញត្តញ្ច បដិបទ្គមាទា បដិបត្តិ បូរេត្វា
បដិបត្តិយា អធិគន្តត្ថំ លោកុត្តរធម្មំ អធិគច្ឆន្តិ, តស្មា សិក្ខាបទបញ្ញត្តិយា
សទ្ធម្មោ ចិវដ្ឋិតិកោ ហោតិ។ តេន វុត្ថំ - “សទ្ធម្មដ្ឋិតិយា” តិ។

វិនយានុគ្គហាយាតិ សិក្ខាបទបញ្ញត្តិយា សតិ សំវរវិនយោ,
បហានវិនយោ, សមថវិនយោ, បញ្ញត្តិវិនយោតិ ចតុត្ថំធាវិនយោ អនុគ្គហិតោ
ហោតិ សូបត្ថម្ភិតោ។ តេន វុត្ថំ - “វិនយានុគ្គហាយា”តិ។

២. ចាតិមោក្ខជ្ជបទសុត្តវណ្ណោ

៣២. ធុតិយេ ចារាជិកោតិ ចារាជិកាបត្តិ អាបន្នោ។ ចារាជិកកថា
វិប្បកតា ហោតិ តិ “អសុកបុគ្គលោ ចារាជិកំ អាបន្នោ នុ ខោ នោ”តិ ឯវំ កថា
អារភិត្វា អនិជ្ជាបិតា ហោតិ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។

៣. ឧត្តាហិកាសុត្តវណ្ណោ

៣៣. តតិយេ ឧត្តាហិកាយាតិ សម្មត្ថអធិករណំ រូបសមេតុំ សង្ឃតោ
ឧត្តាហិត្វា ឧទ្ទិវិត្វា គហណាត្ថាយ។ វិនយេ ខោ បន ឋិតោ ហោតិ តិ
វិនយលក្ខណោ បតិដ្ឋិតោ ហោតិ។ អសំហីរោតិ ន អញ្ញស្ស វេចនមត្ថេនេវ
អត្ថនោ លទ្ធិវិស្សន្នេតិ។ បដិពលោតិ កាយពលេនបិ ញ្ញាណពលេនបិ
សមន្មាគតោ។ សញ្ញាបេតុន្តិ ជានាបេតុំ។ បញ្ញាបេតុន្តិ សម្មជានាបេតុំ។
និដ្ឋាបេតុន្តិ ឱលោកាបេតុំ។ បេក្ខតុន្តិ បស្សាបេតុំ។ បសាទេតុន្តិ
សញ្ញាតបសាទំ កាតុំ។ អធិករណាន្តិ វិវាទាធិករណាទិចតុត្ថំធំ។
អធិករណាសមុទយន្តិ វិវាទមូលាទិកំ អធិករណាការកំ។ អធិករណានិរោធន្តិ
អធិករណានំ រូបសមំ។ អធិករណានិរោធកាមិនី បដិបទន្តិ
សត្តវិធអធិករណាសមមំ។

៤. ឧបសម្មទាសុត្តវណ្ណោ

៣២. ចតុត្ថេ អនភិវត្តិន្ទិ ឧក្កល្លាតការំ។ វ្យុបកាសេតុន្ទិវិនេតុំ។
អធិសីលេតិ ឧត្តមសីលេ។ ចិត្តបញ្ញាសុបិ ឯសេវ នយោ។

៧. សង្ឃកេទសុត្តវណ្ណាន

៣៧. សត្តមេ វត្ថុបីតិ ការណេហិ។ អវកស្សន្តិតិ បរិសំ អាកឡន្ទិវិជជេន្ទិ
ឯកមន្តំ ឧស្សវេន្ទិ។ អបកស្សន្តិតិ អតិវិយ អាកឡន្ទិ, យថាវិសំសជ្ជា ហោន្ទិ,
ឯវំ ករោន្ទិ។ អាវេនិ កម្មានិ ករោន្ទិតិ វិសុំ សង្ឃកម្មានិ ករោន្ទិ។

៨-១០. អាននុសុត្តទ្វយវណ្ណាន

៣៨-៤០. នវមេ កប្បជ្ជិកន្ទិ អាយុកប្បំ និរយម្ហំ បីតិការណំ។ កិត្តិសំ
បសវតីតិ ចាបំ បដិលភតិ។ អាចាយិកោតិ អចាយគមនីយោ។ នេយិកោតិ
និរយេ និព្ពត្តនកោ។ វគ្គរតោតិ ភេទរតោ។ យោគភ្លេមា បដំសតីតិ យោគេហិ
ខេមតោ អរហត្តតោ ដំសតិ វិគច្ឆតិ។ ធនមេ អនុគ្គហោតិ អញ្ញមញ្ញស្ស
សង្កហានុគ្គហោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

ឧបាលិវគ្គោ ចតុត្ថោ។

៥. អក្កោសវគ្គោ

៤. កុសិនារសុត្តវណ្ណាន

៤៤. បញ្ចមស្ស ចតុត្ថេ កុសិនារាយន្ទិ ឯវំនាមកេ នគរេ។ ទេវតានំ
អត្តាយ ពលី ហរន្ទិ ឯត្តាតិ ពលីហរណោ, តស្មី ពលីហរណោ។ អច្ឆិទ្កេន
អប្បដិម៌សេនាតិអាធិសុ យេន កេនចិទេវ បហដោ វា ហោតិ, វេជ្ជកម្មាធិនិ វា
កតានិ, តស្ស កាយសមាចារោ ឧបចិកាធិហិ ខាយិតតាលបណ្ណំ វិយ ជិទ្កោ

ច, បដិមសិទ្ធិ យត្ត កត្តចិ គហេត្វា អាកឡិទុំ សក្កុណោយ្យតាយ បដិមសោ ច
ហោតិ, វិបរីតោ អច្ឆិទ្ធោ អប្បដិមសោ នាម។ វចិសមាចារោ បន
មុសាវាទឱមសវាទបេសុញ្ញាអមូលកានុទ្ធិសនាទីហិ ធិទ្ធោ សប្បដិមសោ ច
ហោតិ, វិបរីតោ អច្ឆិទ្ធោ អប្បដិមសោ។ មេត្តំ នុ ខោ មេ ចិត្តន្តិ បលិពោធំ ធិទ្ធិត្វា
កម្មជ្ជានការវនានុយោគេន អធិគតំ មេ មេត្តចិត្តំ។ អនាមាតន្តិ
អាយាតវិហិតំ, វិក្ខម្ពនេន វិហតាយាតន្តិ អត្ថោ។ កត្ត វុត្តន្តិ ឥទំ សិក្ខាបទំ
កិស្សី នគរេ វុត្តំ។

កាលេន វត្តាមីតិអាទិសុ ឯកោ ឯកំ ឱកាសំ ការេត្វា ចោទេន្តោ កាលេន
វទតិ នាម។ សង្ឃមជ្ឈេ វា គណមជ្ឈេ វា
សលាកគ្គយាគគ្គវិតក្កមាឡ កភិក្ខាចារមគ្គអាសនសាលាទីសុ វា
ឧបជ្ជាកេហិ បរិវារិតក្ខណោ វា ចោទេន្តោ អកាលេន វទតិ នាម។ តច្ឆេន
វទេន្តោ ភូតេន វទតិ នាម។
“ឧហរមហាល្លកបរិសាវចរកបំសុក្ខលិកធម្មកថិកបតិវុបំ តវ ឥទ”ន្តិ វទេន្តោ
ជរុសេន វទតិ នាម។ ការណាទិស្សិតំ បន កត្វា, “គន្លេ មហាល្លកត្ថ,
បរិសាវចរកត្ថ, បំសុក្ខលិកត្ថ, ធម្មកថិកត្ថបតិវុបំ តុម្ហាកមិទ”ន្តិ វទេន្តោ
សណ្ឋាន វទតិ នាម។ ការណាទិស្សិតំ កត្វា វទេន្តោ អត្ថសំហិតេន វទតិ នាម។
មេត្តចិត្តោ វត្តាមិ នោ ទោសន្តរោតិ មេត្តចិត្តំ បច្ចុប្បដ្ឋបេត្វា វត្តាមិ, ន
ទុដ្ឋចិត្តោ ហុត្វា។

៥. រាជន្តេបុរាប្បវេសនសុត្តវណ្ណនា

៤៥. បញ្ចមេ កតំ វា ករិស្សន្តិ វាតិ មេជុនវីតិក្កមំ ករិសុ វា ករិស្សន្តិ វា។
រតនន្តិ មណីរតនាទីសុ យំកិញ្ចិ។ បត្តេតិ មារេតុំ ឥច្ឆតិ។ ហត្ថិសម្ពាធន្តិ
ហត្ថិហិ សម្ពាធំ។ ហត្ថិសម្ពុទ្ធន្តិ វា ចាហោ, តស្សត្ថោ - ហត្ថិហិ សម្ពុទ្ធោ ឯត្ថាតិ

ហត្ថិសម្មុទ្ទំ។ សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។ រជនីយានិ រូបសទ្ធកន្ធរសដោជ្ជញ្ញានីតិ
ឯតានិ រាគជនកានិ រូចាទិនិ តត្ថ បរិបូរានិ ហោត្ថិ។

៦. សក្កសុត្តវណ្ណាន

៤៦. ធម្មសោកសកយេតិ សោកេន សកយេ។ សោកកយេតិ វា ចាហេ, អយមេវត្ថោ។ ធុតិយបទេបិ ឯសេវ នយោ។ យេន កេនចិ កម្មដ្ឋានេនាតិ កសិវណិជ្ជាទិកម្មេសុ យេន កេនចិ កម្មេន។ អនាបជ្ជំ អកុសលន្តិ កិញ្ចំ អកុសលំ អនាបជ្ជិត្វា។ និព្វិសេយ្យាតិ ឧប្បាទេយ្យ អាចិនេយ្យ។ ទក្ខោតិ ធរកោ។ ឧដ្ឋានសម្មាញ្ញោតិ ឧដ្ឋានវីរីយេន សមន្តាគតោ។ អលំ វចនាយាតិ យុត្តោ វចនាយ។ ឯកន្តសុខប្បដិសំវេទីវិហារេយ្យាតិ ឯកន្តមេវ កាយិកចេតសិកសុខំ ញ្ញាណេន បដិសំវេទេន្តោវិហារេយ្យ។ អនិច្ចាតិ ហុត្វា អភាវតោ។ តុច្ឆាតិ សារវហិតា។ មុសាតិ និច្ចសុភសុខាវិយ ខាយមាធិបិ តថា ន ហោត្ថិតិ មុសា។ មោសធម្មាតិ នស្សនសភាវា។ តស្មា តេ បដិច្ច ធុត្ថំ ឧប្បជ្ជតីតិ សន្តស្សេតិ។ ឥធបន វោតិ ឯត្ថ វោ តិ និចាតមត្តំ។ អបណ្ណាកំ វា សោតាបន្នោតិ អវិរាទិតំ ឯកំសេន សោតាបន្នោ វា ហោតិ។ សោបិ ឈានំ និព្វត្ថេតិ, ព្រហ្មលោកំ វា គន្ធា ធនុ វា កាមសគ្គេសុ ឯកន្តសុខប្បដិសំវេទី ហុត្វាវិហារេយ្យ។ ឥមស្មី សុត្ថេ សត្តា អដ្ឋង្គុចាសថស្ស គុណំ កថេសិ។

៧. មហាលិសុត្តវណ្ណាន

៤៧. សត្តមេ មិច្ឆាបណិហិតន្តិ មិច្ឆា បេតិទំ។ អធម្មចរិយាវិសមចរិយាតិ អកុសលកម្មបថវសេន អធម្មចរិយសម្ពាតាវិសមចរិយា។ កុសលកម្មបថវសេន ឥតរា វេទិតញ្ញា។ ឯវមិធរ វដ្ឋមេវ កថិតំ។

៨. បព្ពជិតអភិណ្ឌាសុត្តវណ្ណាន

២៨. អដ្ឋមេ បព្ពជិតេនាតិ យរាវាសំ បហាយ សាសនេ បព្ពជ្ជំ ឧបគតេន។
អភិណ្ឌាន្តិ អភិក្ខុណំ បុនប្បនំ, បច្ឆវេក្ខិតញ្ញា ឌីលោកេតញ្ញា សល្លកេតញ្ញា។
វេវណ្ណាយន្តិ វិវណ្ណភារំ។ តំ បនេតំ វេវណ្ណាយំ ធុរិធំ ហោតិ សរីរវេវណ្ណាយំ
បរិក្ខារវេវណ្ណាយញ្ច។ តត្ថ កេសមស្សុឌីរោបនេន សរីរវេវណ្ណាយំ វេទិតព្ពំ។
បុព្វេ បន ធានាវិរាគានិ សុខុមវត្ថានិ និវាសេត្វាបិ នានគ្គរសកោជនំ
សុវណ្ណរាជតភាជនេសុ ភុព្វត្វាបិ សិរិគព្ពេ វរសយនាសនេសុ និបដ្ឋិត្វាបិ
និសីទិត្វាបិ សប្បនវនីតាធិហិ ភេសន្នំ កត្វាបិ បព្ពជិតកាលតោ បដ្ឋាយ
ជិន្នសង្ឃជិតកសាវរសបីតានិ វត្ថានិ និវាសេតញ្ញានិ, អយបត្ថេ វា មត្តិកបត្ថេ
វា មិស្សកោធនោ ភុព្វតញ្ញោ, វុក្ខមូលាធិសេនាសនេ មុញ្ញតិណាសន្តរណាធិសុ
និបដ្ឋិតព្ពំ, ចម្មុខណ្ឌាតដ្ឋិកាធិសុ និសីទិតព្ពំ, បូតិមុត្តាធិហិ ភេសន្នំ កត្ថព្ពំ
ហោតិ។ ឯវមេត្ថ បរិក្ខារវេវណ្ណាយំ វេទិតព្ពំ។ ឯវំ បច្ឆវេក្ខតោ កោចោ ច
មាណោ ច បហាយតិ។

បរមជិតទ្វា មេ ជីវិកាតិ មយ្ហំ បរេសុ បជិតទ្វា បរាយត្តា
ចតុបច្ឆយជីវិកាតិ។ ឯវំ បច្ឆវេក្ខតោ ហិ អាជីវោ បរិសុជ្ឈតិ, បិណ្ឌាចាតោ ច
អបចិតោ ហោតិ, ចតុសុ បច្ឆយេសុ អបច្ឆវេក្ខិតបរិភោគោ នាម ន ហោតិ។
អញ្ញោ មេ អាគប្បោ ករណីយោតិ យោ គិហីនំ ឡំ អភិនិហិរិក្ខា គីរំ បគ្គហេត្វា
លលិតេនាការេន អនិយតបទីតិហារេន គមនាកប្បោ ហោតិ, តតោ
អញ្ញោវ អាគប្បោ មយា ករណីយោ, សន្តិទ្រិយេន សន្តមាទសេន
យុគមត្តធស្សិនាវិសមជ្ជានេ ឧទកសកដេនេវ មន្ទមិតបទីតិហារេន ហុត្វា
គន្ធព្ពន្តិ បច្ឆវេក្ខិតព្ពំ។ ឯវំ បច្ឆវេក្ខតោ ហិ ភិយាបថោ សារុប្បោ ហោតិ,
តិស្សោ សិក្ខា បរិបូរេន្តិ។ កច្ឆិទុខោតិ សលក្ខណោ និចាតសមុទាយោ។
អត្តាតិ ចិត្តំ។ សីលតោ ន ឧបវទតិ អបរិសុទ្ធិតេ សីលន្តិ សីលបច្ឆយោ ន
ឧបវទតិ។ ឯវំ បច្ឆវេក្ខតោ ហិ អជ្ឈត្តំ ហិរិ សមុជ្ជាតិ, សា តិសុ ធារេសុ សំវរំ

សាធិតិ, តីសុ ធារេសុ សំវរោ ចតុចារិសុទ្ធិសីលំ ហោតិ, ចតុចារិសុទ្ធិសីលេ
បិតោវិបស្សនំ វង្សេត្វា អរហត្តំ គណ្ហាតិ។ អនុវិច្ឆិកា សព្វប្បចារិតិ
បណ្ឌិតា សព្វប្បចារិនោ អនុវិចារត្វា។ ឯវំ បច្ឆវេក្ខតោ ហិ ពហិទ្ធា ឌីត្តប្បំ
សណ្ឋាតិ, តំ តីសុ ធារេសុ សំវរំ សាធិតិ អនន្តរនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

នាណភារោវិនាណភារោតិ ជាតិយា នាណភារោ, មរណានវិនាណភារោ។ ឯវំ
បច្ឆវេក្ខតោ ហិ តីសុ ធារេសុ អសំវុតាការោ នាម ន ហោតិ, មរណាស្សតិ
សូបដ្ឋិតា ហោតិ។ កម្មស្សកោម្ពីតិអាទីសុ កម្មំ មយ្ហំ សកំ អត្តនោ សន្តកន្តិ
កម្មស្សកា។ កម្មេន ធាតព្ពំ ដលំ ធាយំ, កម្មស្ស ធាយំ កម្មធាយំ, តំ
អាទីយាមីតិ កម្មធាយាទោ។ កម្មំ មយ្ហំ យោនិ ការណាន្តិ កម្មយោនិ។ កម្មំ មយ្ហំ
ពន្ធុញាតកោតិ កម្មពន្ធុ។ កម្មំ មយ្ហំ បដិសរណំ បតិដ្ឋាតិ កម្មបដិសរណោ។
តស្ស ធាយាទោ ភវិស្សមីតិ តស្ស កម្មស្ស ធាយាទោ តេន ទិន្នដលំ
បដិគ្គាហាកោ ភវិស្សមិ។ ឯវំ កម្មស្សកតំ បន បច្ឆវេក្ខតោ ចាបករណំ នាម
ន ហោតិ។ កម្មតស្ស មេ វត្តិន្ទវាវីតិវត្តន្តិ កិន្ទុខោ មេ វត្តប្បដិបត្តិ
ករោន្តស្ស, ឧទាហុ អករោន្តស្ស, ពុទ្ធវចនំ សជ្ឈាយន្តស្ស, ឧទាហុ
អសជ្ឈាយន្តស្ស, យោនិសោមនសិការេ កម្មំ ករោន្តស្ស, ឧទាហុ
អករោន្តស្សតិ កម្មតស្ស មេ វត្តិន្ទវាវីតិវត្តន្តិ, បរិវត្តន្តិ អត្តោ។ ឯវំ
បច្ឆវេក្ខតោ ហិ អប្បមាទោ បរិច្ចរតិ។

សុញ្ញាការេ អភិរមាមីតិ វិវិត្តាកាសេ សត្តិរិយាបថេសុ ឯកកោវ ហុត្វា
កន្ធិ នុខោ អភិរមាមីតិ អត្តោ។ ឯវំ បច្ឆវេក្ខតោ កាយវិវេកោ បរិច្ចរតិ។
ឧត្តរិមនុស្សធម្មោតិ ឧត្តរិមនុស្សនំ ឧក្កជ្ជមនុស្សភូតានំ ឈាយំនព្វោវ
អរិយានព្វា ឈានាទិធម្មោ, ទសកុសលកម្មបថសម្ពាតមនុស្សធម្មតោ វា
ឧត្តរិតរោវិសិដ្ឋតរោ ធម្មោ មេ មម សន្តានេ អត្តិ នុខោ, សន្តិ នុខោតិ អត្តោ។

អលមរិយព្រាណធស្សនវិសេសោតិ មហាគ្គតលោកុត្តរបញ្ញា បដាននដ្ឋន
 ព្រាណំ, ចក្កនា ទិដ្ឋមិវ ធម្មំ បច្ចក្ខករណតោ ទស្សនដ្ឋន ទស្សនន្តិ
 ព្រាណធស្សនំ, អរិយំ វិសុទ្ធិំ ឧត្តមំ ព្រាណធស្សនន្តិ អរិយព្រាណធស្សនំ, អលំ
 បរិយត្ថកំ កិលេសវិទ្ធិសនសមត្ថំ អរិយព្រាណធស្សនមេត្ត, អស្ស វាតិ
 អលមរិយព្រាណធស្សនោ, ឈានាទិកេនោ ឧត្តរិមនុស្សធម្មោ
 អលមរិយព្រាណធស្សនោ ច សោវិសេសោ ចាតិ
 អលមរិយព្រាណធស្សនវិសេសោ។ អថ វា តមេវ កិលេសវិទ្ធិសនសមត្ថំ
 វិសុទ្ធិំ ព្រាណធស្សនមេវ វិសេសោតិ អលមរិយព្រាណធស្សនវិសេសោ វា។
 អធិគតោតិ បដិលទ្ធោ មេ អត្ថិ នុ ខោ។ សោហន្តិ បដិលទ្ធវិសេសោ សោ អហំ។
 បច្ឆិមេ កាលេតិ មរណមញ្ចេ និបន្នកាលេ។ បុដ្ឋោតិ សព្វាហ្មចារីហិ
 អធិគតគុណវិសេសំ បុច្ឆិតោ។ ន មម្ពំ ភវិស្សមីតិ បតិគក្ខន្ធោ និត្តេជោ ន
 ហោស្សមីតិ។ ឯវំ បច្ចវេក្ខន្តស្ស ហិ មោយកាលកិរិយា នាម ន ហោតិ។

៩-១០. សរីរដ្ឋធម្មសុត្តាទិវណ្ណានា

៤៩-៥០. នវមេ ចោនោព្ភវិកោតិ បុនព្ភវិនិព្ពត្តកោ។ ភវសម្ពាហេតិ
 ភវសម្ពាហកម្មំ។ ឥមស្មី សុត្តេ វដ្ឋមេវ កថិតំ។ ទសមេ
 សីលពាហុសច្ឆរិយសតិបញ្ញា លោកិយលោកុត្តរាមិស្សិកា កថិតា។ សេសំ
 សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

អក្កោសវគ្គោ បញ្ចមោ។

បឋមបណ្ណាសកំ និដ្ឋិតំ។

២. ទុតិយបណ្ណាសកំ

(៦) ១. សិទ្ធិវត្ត

១-៤. សិទ្ធិសុត្តាធិវណ្ណា

៥១-៥២. ធុតិយស្ស បឋមេ សិទ្ធិបរិយាយកុសលោតិ អត្តនោ
ចិត្តវារកុសលោ។ រជន្តិ អាគន្ធកុបក្កិលេសំ។ អង្គណាន្តិ
តត្ថជាតកអង្គកាឡុតិលកាធី។ អាសវានំ ឧយាយាតិ អរហត្តត្ថាយ។
តតិយេ បដិភានេនាតិ វេទនសណ្ឋានេន។ ចតុត្ថេ អធិបញ្ញាធម្មវិបស្សនាយាតិ
សង្ខារបរិក្កាហាកវិបស្សនាយ។

៨. មូលកសុត្តវណ្ណា

៥៨. អដ្ឋមេ អមតោគធាតិ ឯត្ថ សុទ្ធាធិសេសា និព្វានធាតុ កថិតា,
និព្វានបរិយោសានាតិ ឯត្ថ អនុចាធិសេសា។ អនុចាធិសេសំ បត្តស្ស ហិ សព្វេ
ធម្មា បរិយោសានប្បត្តា នាម ហោន្តិ។ សេសបទានិ ហោជ្ជា វុត្តត្ថានេវ។

៩. បព្ពដ្ឋាសុត្តវណ្ណា

៥៩. នវមេ តស្មាតិ យស្មា ឯវំ អបរិចិត្តស្ស សាមញ្ញត្ថោ ន សម្បជ្ជតិ,
តស្មា។ យថាបព្ពដ្ឋាបរិចិត្តញ្ច នោ ចិត្តំ ភវិស្សតីតិ យថា បព្ពដ្ឋានុរូបេន
បរិចិតំ។ យេ ហិ កេចិ បព្ពជន្តិ នាម, សព្វេ តេ អរហត្តំ បត្តេត្វា។ តស្មា យំ ចិត្តំ
អរហត្តាធិកមត្ថាយ បរិចិតំ វុឡ្យតំ, តំ យថាបព្ពដ្ឋាបរិចិតំ នាមាតិ វេទិតព្ពំ។
ឯវុបំ បន ចិត្តំ ភវិស្សតីតិ សិក្ខិតព្ពំ។ លោកស្ស សមញ្ញវិសមញ្ញាតិ
សត្តលោកស្ស សុចរិតទុច្ចរិតានិ។ លោកស្ស ភវញ្ញវិភវញ្ញាតិ តស្ស វុឡ្យញ្ច
វិធាសញ្ញ, តថា សម្បត្តិញ្ញវិបត្តិញ្ញ។ លោកស្ស សមុទយញ្ញ អត្តផ្គមញ្ញាតិ
បន សង្ខារលោកំ សន្ធាយ វុត្តំ, ឧន្ទានំ និព្វត្តិញ្ញ ភេទញ្ញាតិ អត្ថោ។

១០. គិរីមានន្ទសុត្តន្តវណ្ណនា

៦០. ធនមេ អនុកម្មំ ឧបាទាយាតិ គិរីមានន្ទត្ថេវ អនុកម្មំ បដិច្ច។
ចក្កុរោគោតិអាធម្មោ វត្ថុវសេន វេទិតញ្ច។ និព្វត្តិតប្បសាទានញ្ចំ រោគោ នាម
នត្ថិ។ កណ្ណារោគោតិ ពហិកណ្ណោ រោគោ។ បិណសោតិ ពហិនាសិកាយ រោគោ។
នខសាតិ នខេហិវិលេខិតដ្ឋានេ រោគោ។ បិត្តសមុដ្ឋានាតិ បិត្តសមុដ្ឋិតា។ តេ
កិរ ទូត្តិស ហោន្តិ។ សេម្ហសមុដ្ឋានាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឧតុបរិណាមជាតិ
ឧតុបរិណាមេន អច្ចុណ្ណាតិសីតេន ឧប្បជ្ឈនករោគោ។ វិសមបរិហារជាតិ
អតិចិរជ្ជាននិសដ្ឋាទីនា វិសមបរិហារេន ជាតា។ ឧបក្កមិកាតិ វេទននុនាទីនា
ឧបក្កមេន ជាតា។ កម្មវិចាកជាតិ ពលវកម្មវិចាកសម្ពុតា។ សន្តន្តិ
រាគាទិសន្តតាយ សន្តិ។ អតប្បករដ្ឋេន បណ្ឌិតំ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

សចិត្តវគ្គោ បឋមោ។

(៧) ២. យមកវគ្គោ

១. អវិជ្ជាសុត្តានិវណ្ណនា

៦១-៦២. ទុតិយស្ស បឋមេ សាហារន្តិ សបច្ចយំ។ វិជ្ជាវិមុត្តិន្តិ
ផលញ្ញាណញ្ចោវ សេសសម្បយុត្តជម្មេ ច។ ពោជ្ឈង្គាតិ មគ្គពោជ្ឈង្គា។ ទុតិយេ
ភវតណ្ហាយាតិ ភវបត្តនាយ។ ឯវំ ទ្វីសុបិ សុត្តេសុ វដ្ឋមេវ កថិតំ, វដ្ឋញ្ចេត្ត
បឋមេ សុត្តេ អវិជ្ជាមូលកំ វដ្ឋំ កថិតំ, ទុតិយេ តណ្ហាមូលកំ។

៣-៤. និដ្ឋង្គតសុត្តានិវណ្ណនា

២៣-២៤. តតិយេ និដ្ឋិតតាតិ និព្ពេមតិកា។ ឥធនិដ្ឋាតិ ឥមស្មីយេវ លោកេ
បរិនិព្វានំ។ ឥធវិហាយាតិ ឥមំ លោកំវិជហិត្វា សុទ្ធាវាសព្រហ្មលោកំ។
ចតុត្ថេ អវេច្ចប្បសន្នាតិ អចលប្បសានេន សម្បន្នា។ សោតាបន្នាតិ
អរិយមគ្គសោតំ អាបន្នា។

៥-៧. បឋមសុខសុត្តានិវង្គនា

២៥-២៧. បញ្ចមេ វដ្ឋមូលកំ សុខទុក្ខំ បុច្ឆិតំ, ធរដ្ឋ សាសនមូលកំ។ សត្តមេ
នឡកថានន្តិ អតីតេ ពោធិសត្តស្ស ឌីវាទេ វត្វា វានយូថេន នឡេហិ
ឧទកស្ស បីតជ្ជានេ មាបីតត្តា ឯវំលទ្ធនាមោ និគមោ។ តុណ្ហិក្ខតំ តុណ្ហិក្ខតន្តិ
យំ យំ ទិសំ អនុវិលោកេតិ, តត្ថ តត្ថ តុណ្ហិក្ខតមេវ។ អនុវិលោកេត្វាតិ តតោ
តតោវិលោកេត្វា។ បិដ្ឋិមេ អាគិលាយតីតិ កស្មា អាគិលាយតិ? ភគវតោ ហិ
ធរ វស្សានិ មហាបធានំ បទហន្តស្ស មហន្តំ កាយទុក្ខំ អហោសិ, អថស្ស
អបរភាគេ មហាល្លកកាលេ បិដ្ឋិវតោ ឧប្បដ្ឋិ។ ឧបាទិន្នកសីរស្ស
ហ៊ាននិសដ្ឋាទីហិ អប្បមត្តកេន អាពាធនេន ន សក្កា កេនចិ ភវិតុំ។ តំ
គហេត្វាបិ ថេរស្ស ឌីកាសករណាត្ថំ ឯវមាហ។ សង្ឃជី បញ្ញាបេត្វា ឯកមន្តេ
បតិរូបជ្ជានេ បញ្ញត្តស្ស កប្បិយមញ្ចស្ស ឧបរិ អត្ថវិត្វា។

៩-១០. កថាវត្ថុសុត្តន្ធយវង្គនា

២៩-៣០. នវមេ តិរច្ឆានកថន្តិ អនិយ្យានិកត្តា សត្តមោក្ខមគ្គានំ
តិរច្ឆានក្ខតំ កថំ។ តត្ថ រាជានំ អារត្ត “មហាសម្មតោ មន្ទាតា ធម្មាសោកោ
ឯវមហានុភារោ” តិអាទិនា នយេន បវត្តកថា រាជកថា។ ឯស នយោ
ចោរកថាទីសុ។ តេសុ “អសុកោ រាជា អភិរូចោ ទស្សនីយោ” តិអាទិនា
គេហសីតកថាវ តិរច្ឆានកថា ហោតិ, “សោបិ នាម ឯវមហានុភារោ ខយំ

គតោ"តិ ឯវំ បវត្តា បន កម្មជ្ជានភាវេ តិដ្ឋតិ។ ចោរេសុបិ "មូលនេវោ
ឯវំមហានុភាវោ, មេយនេវោ ឯវំមហានុភាវោ"តិ តេសំ កម្មំ បដិច្ច "អហោ
សូរា"តិ គេហសិតកថាវ តិវច្ឆានកថា។ យុទ្ធសុបិ ភាវតយុទ្ធាធិសុ
"អសុកេន អសុកោ ឯវំ មារិតោ ឯវំវិទ្ធោ"តិ កម្មស្សាទវសេនេវ កថា
តិវច្ឆានកថា, "តេបិ នាម ខយំ គតា"តិ ឯវំ បវត្តា បន សព្ពត្ថ កម្មជ្ជានមេវ
ហោតិ។ អបិច អន្ធាធិសុ "ឯវំ វណ្ណាវន្តំ វសវន្តំ ជស្សសម្បជ្ជំ ខាធិម្ហ ភុញ្ញម្ហ បិរិម្ហ
បរិភុញ្ញម្ហ"តិ កាមវសស្សាទវសេន កថេតុំ ន វដ្ឋតិ, សាត្តកំ បន កត្វា "បុព្វេ
ឯវំ វណ្ណាធិសម្បជ្ជំ អន្ធានំ វត្ថំ យានំ មាលំ គន្ធិ សីលវត្ថានំ អនម្ហ, ចេតិយំ
បូជិម្ហ"តិ កថេតុំ វដ្ឋតិ។

ញាតិកថាធិសុបិ "អម្ហាកំ ញាតកា សូរា សមត្ថា"តិ វា "បុព្វេ មយំ ឯវំ
វិចិត្រហិ យានេហិ វិចរិម្ហា"តិ វា អស្សាទវសេន វត្ថំ ន វដ្ឋតិ, សាត្តកំ បន
កត្វា "តេបិ នោ ញាតកា ខយំ គតា"តិ វា "បុព្វេ មយំ ឯវំរូចា ឧបាហនា
សង្ឃស្ស អនម្ហា"តិ វា កថេតុំ។ កាមកថាបិ
សុនិវិជ្ជនុជ្ជិវិជ្ជសុភិក្ខុនុភិក្ខុនាធិវសេន វា "អសុកកាមវាសិនោ សូរា សមត្ថា"តិ
វា ឯវំ អស្សាទវសេនេវ ន វដ្ឋតិ, សាត្តកំ បន កត្វា "សទ្ធា បសន្នា"តិ វា
"ខយវយំ គតា"តិ វា វត្ថំ វដ្ឋតិ។ និកមនករជនបទកថាសុបិ ឯសេវ នយោ។

ឥត្ថិកថាបិ វណ្ណាសណ្ឋានាធិនិ បដិច្ច អស្សាទវសេន ន វដ្ឋតិ, "សទ្ធា
បសន្នា ខយំ គតា"តិ ឯវំមេវ វដ្ឋតិ។ សូរកថាបិ "នន្ទិមិត្តោ នាម យោធា សូរោ
អហោសី"តិ អស្សាទវសេនេវ ន វដ្ឋតិ, "សទ្ធា អហោសិ ខយំ គតោ"តិ ឯវំមេវ
វដ្ឋតិ។ សុរាភវន្តិ ចាឡិយំ បន អនេកវិធំ មជ្ជកថំ អស្សាទវសេន កថេតុំ ន
វដ្ឋតិ, អាធិនវសេនេវ វត្ថំ វដ្ឋតិ។ វិសិខាកថាបិ "អសុកវិសិខា សុនិវិជ្ជា
នុជ្ជិវិជ្ជា សូរា សមត្ថា"តិ អស្សាទវសេនេវ ន វដ្ឋតិ, "សទ្ធា បសន្នា ខយំ គតា"តិ

វដ្តតិ។ កុម្មុជ្ជានកថា នាម កូដជ្ជានកថា ឧទកតិត្តកថា វុច្ឆតិ (ជី. និ. អដ្ឋ. ១.១៧; ម. និ. អដ្ឋ. ២.២២៣; សំ. និ. អដ្ឋ. ៣.៥.១០៨០)។ កុម្មុជានិកថា វា។ សាបិ “ចាសាទិកា នច្ចិតុំ គាយិតុំ ឆេកា” តិ អស្សាទវសេន ន វដ្តតិ, “សទ្ធា បសន្នា” តិ អាទិនា នយេនេវ វដ្តតិ។

បុព្វបេតកថា នាម អតីតញាតិកថា។ តត្ថ វត្តមានញាតិកថាសទិសោវ វិនិច្ឆយោ។ នានត្តកថា នាម បុរិមបច្ឆិមកថាវិមុត្តា អវសេសា នាសាសកាវា តិវច្ឆានកថា។ លោកក្លាយិកា នាម “អយំ លោកោ កេន និម្មិតោ? អសុកេន នាម និម្មិតោ។ កាកោ សេតោ អដ្ឋំនំ សេតត្តា, ពលាកា វត្តា លោហិតស្ស វត្តត្តា” តិ វិមាទិកា លោកាយ តវិតណ្ឌសល្លាបកថា។ សមុទ្កក្លាយិកា នាម កស្មា សមុទ្កោ សាគរោតិ។ សាគរេវេន ខតត្តា សាគរោ, ខតោ មេតិ ហត្ថមុទ្កាយ និវេទិតត្តា សមុទ្កោតិវិមាទិកា និវត្តកា សមុទ្កក្លាយនកថា។ ភវោតិ វុច្ឆិ, អភវោតិ ហានិ។ ឥតិ ភវោ ឥតិ អភវោតិ យំ វា តំ វា និវត្តកការណំ វត្ថោ បវត្តិតកថា ឥតិភវាភវកថា នាម។

តេជសា តេជន្តិ អត្តនោ តេជសា តេសំ តេជំ។ បរិយាទិយេយ្យថាតិ ខេបេត្វា គហេត្វា អភិកវេយ្យថ។ តត្រិតំ វត្ថុ - ឯកោ បិណ្ឌាចាតិកោ មហាថេវំ បុច្ឆិ - “ភន្តេ, តេជសា តេជំ បរិយាទិយេមា នា ភិក្ខុ កី ករោន្តិ” តិ។ ថេរោ អាហា - អាវុសោ, កិញ្ចិទេវ អាតបេ ឋេបេត្វា យថា នាយា ហេជ្ជា ន ឱតវតិ, ឧទ្ទិយេវ គច្ឆតិ តថា ករោន្តិ។ ធនមេ ចាសំសានិ ឋានានីតិ បសំសាវហានិ ការណានិ។ សេសំ សព្ពត្ត ឧត្តានត្តមេវាតិ។

យមកវុក្កោ ធុតិយោ។

(៨) ៣. អាកង្ខវុក្កោ

១. អាករដ្ឋសុត្តរណ្តា

៧១. តតិយស្ស បឋមេ សម្មន្ទសីលាតិ បរិបុណ្ណាសីលា, សីលសមន្តីនោ វា
ហុត្វាតិ អត្តោ។ តត្ថ ធ្វើហិ ការណេហិ សម្មន្ទសីលតា ហោតិ សីលវិបត្តិយា
ច អាទិនវទស្សនេន, សីលសម្មត្តិយា ច អាទិសំសទស្សនេន។ តទុកយម្បិ
វិសុទ្ធិមគ្គេ (វិសុទ្ធិ. ១.៩, ២១) វិច្ឆារិទំ។ តត្ថ “សម្មន្ទសីលា” តិ ឯត្តារតា កិរ
ភគវា ចតុចារិសុទ្ធិសីលំ ឧទ្ទិសិត្វា “ចាតិមោក្ខសំវរសំវុតា” តិ ឥមិនា តត្ថ
ជេដ្ឋកសីលំ វិច្ឆារេត្វា ទស្សេសីតិ ធិបរិហារវាសី សុមនត្ថេរោ អាហា។
អន្តោវាសិកោ បទស្ស តេបិជកច្ចឡនាគត្ថេរោ អាហា - ឧកយត្ថបិ
ចាតិមោក្ខសំវរោវ ភគវតា វុត្តោ។ ចាតិមោក្ខសំវរោយេវ ហិ សីលំ, ឥតរាទិ
បទ តីណិ សីលន្តិ វុត្តជ្ជានំ អត្ថីតិ អនុជានន្តោ វត្វា អាហា - ឥន្ទ្រិយសំវរោ
នាម ធម្មារក្ខាមត្តកមេវ, អាជីវចារិសុទ្ធិ ធម្មេន សមេន បច្ចយុប្បត្តិមត្តកំ,
បច្ចយសន្និស្សិតំ បដិលទ្ធបច្ចយេ ឥទមត្តន្តិ បច្ចវេក្ខិត្វា បរិភុញ្ញនមត្តកំ។
និប្បរិយាយេន ចាតិមោក្ខសំវរោវ សីលំ។ យស្ស សោភិតិន្នោ, អយំ សីសច្ចិន្នោ
វិយ បុរិសោ ហត្ថចាទេ សេសានិ រក្ខិស្សតីតិ ន វត្ថុញ្ចោ។ យស្ស បទសោ
អរោគោ, អយំ អច្ឆិន្ទសីសោវិយ បុរិសោ ជីវិតំ សេសានិ បុន ចាកតិកានិ
កាតុំ សក្កោតិ។ តស្មា “សម្មន្ទសីលា” តិ ឥមិនា ចាតិមោក្ខសំវរំ ឧទ្ទិសិត្វា
“សម្មន្ទចាតិមោក្ខា” តិ តស្សេវ វេវចនំ វត្វា តំ វិច្ឆារេត្វា ទស្សេន្តោ
ចាតិមោក្ខសំវរសំវុតាតិអាទិមាហា។ តត្ថ ចាតិមោក្ខសំវរសំវុតាតិអាទិនិ
វុត្តត្តានេវ។ អាករដ្ឋេយ្យ ចេតិ ឥទំ កស្មា អារទ្ធិន្តិ? សីលានិសំសទស្សនត្ថំ។
សចេបិ អចិរបព្ពជិតានំ វា ទុប្បញ្ញានំ វា ឯវមស្ស “ភគវា ‘សីលំ ឬរេច សីលំ
ឬរេថា’ តិ វទតិ, កោនុ ខោ សីលបូរណោ អាទិសំសោ, កោវិសេសោ, កា
វឡី” តិ តេសំ ទស អាទិសំសេ ទស្សេតុំ ឯវមាហា - “អប្បេវ នាម ឯតំ

សព្វហ្មធារីនំ បិយមនាបតាធិអាសវក្ខយបរិយោសានំ អាធិសំសំ សុត្វាបិ
សីលំ បរិបូរេយ្យ”ន្តិ។

តត្ថ អាកង្ខេយ្យ ចេតិ យទិ ឥន្ទេយ្យ។ បិយោ ចស្សន្តិ បិយចក្ខុហិ
សម្មស្សិតញ្ចោ, សីនេហុប្បត្តិយា បទដ្ឋានភូតោ ភវេយ្យំ។ មនាហោតិ តេសំ
មនវឿនកោ, តេសំ វា មនេន បត្តញ្ចោ, មេត្តចិត្តេន ជិតញ្ចោតិ អត្តោ។ គរុតិ
តេសំ គរុដ្ឋានិយោ ចាសាណាប្បត្តសធិសោ។ ការីនិយោតិ “អន្ទាយមាយស្នា
ជានំ ជាតាតិ បស្សំ បស្សតី”តិ ឯវំ សម្ភារីនិយោ។ សីលេស្សេវស្ស បរិបូរការីតិ
ចតុចារិសុទ្ធិសីលេសុយេវ បរិបូរការី អស្ស, អន្ធនេន អាការេន សមន្នាគតោ
ភវេយ្យាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ អដ្ឋត្ថំ ចេតោសមថមនុយុត្តោតិ អត្តនោ ចិត្តសមថេ
យុត្តោ។ អនិរាគតជ្ឈានោតិ ពហិ អនិហជជ្ឈានោ, អវិនាសិតជ្ឈានោ វា។
វិបស្សនាយាតិ សត្តវិធាយ អនុបស្សនាយ។ ព្រូហេតា សុញ្ញាការាវនន្តិ វឿតា
សុញ្ញាការាវនំ។ ឯត្ថ ច សមថវិបស្សនាវសេន កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា វត្តិន្តំ
សុញ្ញាការំ បរិសិទ្ធា និសីទមាណោ ភិក្ខុ “ព្រូហេតា សុញ្ញាការាវន”ន្តិ វេទិតញ្ចោ។
អយមេត្ត សង្ខេបោ, វិត្តារោ បន ឥន្ទន្តេន មជ្ឈិមនិកាយជ្ជកថាយ (ម. និ. អដ្ឋ.
១.៦៤ អាទយោ) អាកង្ខេយ្យសុត្តវណ្ណនាយ ឱលោកេតញ្ចោ។

លាភីតិ ឯត្ថ ន ភគវា លាភនិមិត្តំ សីលាធិបរិបូរណំ កថេតិ។ ភគវា ហិ
“យាសេសនំ ធិន្ទកថោ, ន វាចំ បយុតំ ភណោ”តិ (សុ. និ. ៧១៦) ឯវំ សាវកេ
ឱវទតិ។ សោ កថំ លាភនិមិត្តំ សីលាធិបរិបូរណំ កថេយ្យ។
បុគ្គលជ្ឈាសយវសេន បនេតំ វុត្ថំ។ យេសញ្ចិ ឯវំ អដ្ឋាសយោ ភវេយ្យ “សចេ
មយំ ចត្វហិ បច្ឆយេហិ ន កិលមេយ្យម, សីលាធិ បរិបូរេតុំ
សក្កុណោយ្យមា”តិ, តេសំ អដ្ឋាសយវសេនេវមាហា។ អបិច សរសានិសំសោ
ឯស សីលស្ស យទិទំ ចត្តារោ បច្ឆយា នាម។ តថា ហិ បណ្ឌិតមនុស្សា

កោដ្ឋាធីសុ ឋបិតំ នីហរិត្វា អត្តនាថិ អបរិតុញ្ជិត្វា សីលវន្តានំ ទេន្ទ្រិតិ
សីលស្ស សរសានិសំសទស្សនត្ថម្បេតំ វុត្ថំ។

តតិយវារេ យេសាហន្តិ យេសំ អហំ។ តេសំ តេ កាវាតិ តេសំ ទេវានំ វា
មនុស្សានំ វា តេ មយិ កតា បច្ចយទានកាវា។ មហាប្បលា ហោន្តុ
មហានិសំសាតិ លោកិយសុខេន ជលភូតេន មហាប្បលា, លោកុត្តរេន
មហានិសំសា។ ឧកយំ វា ឯតំ ឯកត្ថមេវ។ សីលាទិគុណាយុត្តស្ស ហិ
កជជ្ជភិក្ខាបិ បញ្ចវតនមត្តាយ ភូមិយា បណ្ណាសាលាបិ កត្វា ទិដ្ឋា អនេកានិ
កប្បសហស្សានិ ទុក្ខតិវិជិតាតតោ រក្ខតិ, បរិយោសានេ ច អមតាយ ធាតុយា
បរិនិព្វានស្ស បច្ចយោ ហោតិ។ “ឪរោទនំ អហមធាសិ” ឡិអាធិនិ (វិ. វ. ៤០៣)
ចេត្ត វុត្ថនិ។ សកលមេវ វា បេតវុត្ថុវិមានវុត្ថុ ច សាធកំ។

ចតុត្ថវារេ បេតាតិ បេច្ចកវំ គតា។ ញាតីតិ សស្សសសុរបក្ខិកា។
សាលោហិតាតិ ឯកលោហិតពន្លា បិតិបិតាមហាធម្មោ។ កាលដ្ឋតាតិ មតា។
តេសំ តន្តិ តេសំ តំ មយិ បសន្នចិត្តំ, តំ វា បសន្នេន ចិត្តេន អនុស្សវណំ។
យស្ស ហិ ភិក្ខុនោ កាលកតោ បិតា វា មាតា វា “អម្ពាភំ ញាតកត្ថេរោ
សីលវា កល្យាណធម្មោ” តិ បសន្នចិត្តោ ហុត្វា តំ ភិក្ខុំ អនុស្សវតិ, តស្ស សោ
ចិត្តប្បសាទោបិ តំ អនុស្សវណាមត្តម្យិ មហាប្បលំ មហានិសំសមេវ ហោតិ។

អរតិវតិសហោតិ នេក្ខម្មបដិបត្តិយា អរតិយា កាមគុណោសុ វតិយា ច
សហោ អភិភវិតា អដ្ឋោត្តវិតា។ ភយភេរវសហោតិ ឯត្ថ ភយំ ចិត្តត្រាសោបិ
អារម្មណម្យិ, ភេរវំ អារម្មណមេវ។

២. កណ្តាកសុត្តវណ្ណានា

៧២. ធុតិយេ អភិញ្ញាតេហិតិ គគនមជ្ឈេ បុណ្ណាចន្ទោវិយ សូរិយោវិយ
ញ្ញាតេហិ ចាកដេហិ។ បរហុរាយាតិ បរំ វុត្តតិ បច្ឆិមភាគោ, បុរាតិ បុរិមភាគោ,
បុរតោ ធាវន្តេន បច្ឆតោ អនុពន្ធន្តេន ច មហាបរិវារេនាតិ អត្ថោ។ កណ្តាកោតិ
វិជ្ឈនជ្ជន កណ្តាកោ។ វិស្វកទស្សនន្តិ វិស្វកក្ខតំ ទស្សនំ។
មាតុតាម្ភបចារោតិ មាតុតាមស្ស សមីបចារិតា។

៣-៤. ឥដ្ឋធម្មសុត្តាទីវណ្ណានា

៧៣-៧៤. តតិយេ វណ្ណាតិ សរីរវណ្ណា។ ធម្មាតិ នវ លោកុត្តរធម្មា។
ចតុត្ថេ អរិយាយាតិ អចោដ្ឋន្តិកាយ, សីលាធិហិ មិស្សកត្តា ឯវំ វុត្តំ។
សារាធាយី ច ហោតិ វរាធាយីតិ សារស្ស ច វរស្ស ច អាធាយកោ ហោតិ។ យោ
កាយស្ស សារោ, យញ្ចស្ស វរំ, តំ គណ្ណាតីតិ អត្ថោ។

៥. មិគសាលាសុត្តវណ្ណានា

៧៥. បញ្ចមស្ស អាទិម្ហិ តាវ យំ វត្ថុតំ, តំ ធក្កនិចាតេ វុត្តមេវ។ ធុស្សីលោ
ហោតិ តិអាធិសុ បន ធុស្សីលោតិ និស្សីលោ។ ចេតោវិមុត្តិន្តិ ជលសមាធិ។
បញ្ញាវិមុត្តិន្តិ ជលញ្ញាណំ។ នប្បជានាតិ តិ ឧត្តហបរិបុត្តាវសេន ន ជានាតិ។
ធុស្សីល្បំ អបរិសេសំ និរុជ្ឈតីតិ ឯត្ថ បញ្ច ធុស្សីល្បានិ តាវ សោតាបត្តិមគ្គេន
បហ័យន្តិ, ទស អរហត្តមគ្គេន។ ជលក្ខណោ តានិ បហ័នានិ នាម ហោន្តិ។
ជលក្ខណំ សន្ធាយ ឥដ “និរុជ្ឈតី” តិ វុត្តំ។ បុព្វជ្ជនស្ស សីលំ បញ្ចហិ
ការណេហិ ភិជ្ជតិ ចារាជិកាបជ្ជនេន សិក្ខាបច្ឆក្ខានេន តិតិយបក្ខន្ធនេន
អរហត្តេន មរណេនាតិ។ តត្ថ បុរិមា តយោ ភាវនាបរិហានាយ សំវត្ថុន្តិ,
ចតុត្ថោ វឡិយា, បញ្ចមោ នេវ ហានាយ ន វឡិយា។ កងំ បនេតំ អរហត្តេន
សីលំ ភិជ្ជតីតិ? បុព្វជ្ជនស្ស ហិ សីលំ អច្ឆន្តកុសលមេវ ហោតិ, អរហត្តមគ្គោ

ច កុសលាកុសលកម្មក្លាយយ សំវត្ថុតិច ឯវំ តេន តំ ភិជ្ជតិ។ សវនេនបិ
អកតំ ហោតិ តិ សោតព្ពយុត្ថកំ អស្សុតំ ហោតិ។ ពាហុសច្ឆេនបិ អកតំ
ហោតិ តិ ឯវត្ថុ ពាហុសច្ឆន្តិ វិរយំ។ វិរយេន កត្តព្ពយុត្ថកំ អកតំ ហោតិ, តស្ស
អកតត្តា សគ្គតោបិ មគ្គតោបិ បរិហាយតិ។ ទិដ្ឋិយាបិ អប្បដិវិទ្ធុ ហោតិ តិ
ទិដ្ឋិយា បដិវិជ្ជិតតំ អប្បដិវិទ្ធុ ហោតិ អបច្ចក្ខកតំ។ សាមយិកម្មវិមុត្តិ ន
លភតិ តិ កាលានុកាលំ ធម្មស្សវនំ និស្សាយ បីតិចាមោជ្ឈំ នលភតិ។
ហាឆាយ បរេតិ តិ ហាឆាយ បវត្ថុតិ។

យថាភូតំ បដាឆាតិ តិ “សោតាបត្តិដលំ បត្វា បញ្ចវិធំ ទុស្សីល្យំ
អបរិសេសំ និរុដ្ឋតិ” តិ ឧត្តហបរិបុញ្ញាវសេន ជាឆាតិ។ តស្ស សវនេនបិ កតំ
ហោតិ តិ សោតព្ពយុត្ថកំ សុតំ ហោតិ។ ពាហុសច្ឆេនបិ កតំ ហោតិ តិ វិរយេន
កត្តព្ពយុត្ថកំ អន្តមសោ ទុព្ពលវិបស្សនាមត្តកម្មិ កតំ ហោតិ។ ទិដ្ឋិយាបិ
សុប្បដិវិទ្ធុ ហោតិ តិ អន្តមសោ លោកិយបញ្ញាយបិ បច្ចយបដិវេជោ កតោ
ហោតិ។ ឥមស្ស ហិ បុគ្គលស្ស បញ្ញា សីលំ បរិជោវតិ, សោ បញ្ញាបរិជោតេន
វិសេសំ ចាបុណាតិ។

បមាណីកាតិ បុគ្គលេសុ បមាណាគ្គាហកា។ បមិណ្ឌតិ បមេតុំ តុលេតុំ
អរហន្តិ។ ឯកោ ហីនោតិ ឯកោ គុណេហិ ហីនោ។ បណីតោតិ ឯកោ
គុណេហិ បណីតោ ឧត្តមោ។ តំ ហីតិ តំ បមាណាករណំ។ អភិក្កន្តតរោតិ
សុន្ទរតរោ។ បណីតតរោតិ ឧត្តមតរោ។ ធម្មសោតោ និព្វហតិ តិ ស្ងប់ ហុត្វា
បវត្តមាធំ វិបស្សនាញាណំ និព្វហតិ, អរិយភូមិ ចាបេតិ។ តទន្ធាំ កោ
ជាឆេយ្យតិ តំ ឯវំ ការណំ កោ ជាឆេយ្យ។ សីលវា ហោតិ តិ លោកិយសីលេន
សីលវា ហោតិ។ យត្ថស្ស តំ សីលន្តិ អរហត្តវិមុត្តិ បត្វា សីលំ អបរិសេសម្មិ
និរុដ្ឋតិ នាម, តត្ថ យុត្តិ វុត្តាយេវ។ ឥតោ បរេសុ ទ្ធិសុ អន្តេសុ អនាគាមិដលំ

វិមុត្តិ នាម, បញ្ចមេ អរហត្តមេវ។ សេសមេត្ត វុត្តនយានុសារេនេវ វេទិតញ្ចំ។ ធម្មំ
ឧត្តានត្ថមេវ។

៧. កាកសុត្តវណ្ណាន

៧៧. សត្តមេ ជំសីតិ គុណជំសកោ។ កស្សបិ គុណំ អនាធិយិទ្ធា ហត្ថនបិ
គហិតោ តស្ស សីសេបិ វុច្ចំ ករោតិ។ បគញ្ញោតិ ចាកត្តិយេន សមន្នាគតោ។
តិទ្ធិណោតិ តិទ្ធិណំ វុច្ចតិ តណ្ហា, តាយ សមន្នាគតោ, អាសង្កាតហុលោ វា។
លុទ្ធាតិ ធារុណា។ អការុណិកោតិ និក្ការុណិកោ។ ឧព្ពលោតិ អពលោ
អប្បថាមោ។ ឡិវិតាតិ ឡិវយុត្តោ ឡិវន្តោ ចរិតិ។ នេចយិកោតិ និចយករោ។

៨. អាយាតវុត្តសុត្តវណ្ណាន

៧៩. នវមេ អដ្ឋានេតិ អការណោ។ សចិត្តកបវត្តិយញ្ចំ “អនត្ថំ មេ
អចរី”តិអាធិ ការណំ ភវេយ្យ, ខាលុបបាជាធិសុ តំ នត្តិ។ តស្មា តត្ថ
អាយាតោ អដ្ឋានេ អាយាតោ នាម។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

អាកម្ពុវត្តោ តតិយោ។

(៩) ៤. ថេរវត្តោ

១-៣. វាហនសុត្តានិវណ្ណាន

៨១-៨៣. ចតុត្ថស្ស បឋមេ វិមរិយាធិកតេនាតិ កិលេសមរិយាធំ ភិទ្ធិត្វា
វិមរិយាធំ កតេន។ ធុតិយំ ឧត្តានត្ថមេវ។ តតិយេ នោ ច បយិរុចាសិតាតិ ន
ឧបដ្ឋាតិ។

២. ព្យាករណសុត្តវណ្ណានា

៨៤. ចតុត្ថេ ឈាយី សមាបត្តិកុសលោតិ ឈានេហិ ច សម្មន្នោ
សមាបត្តិយព្វា ធរកោ។ វិណ្ឌន្តិ តុច្ឆការំ។ វិចិន្តិ គុណវិចិនតំ និគ្គណាការំ។
អថ វា វិណ្ឌសម្ពាតំ អរញ្ញំ វិចិនសម្ពាតំ មហាគហនព្វា អាបន្នោវិយ ហោតិ។
អនយន្តិ អវឌ្ឍិ។ ព្យសនន្តិ វិនាសំ។ អនយព្យសនន្តិ អវឌ្ឍិវិនាសំ។ កី ទុខោតិ
កេន ការណេន។

៥-៦. កត្តិសុត្តាធិវណ្ណានា

៨៥-៨៦. បញ្ចមេ កត្តិ ហោតិ វិកត្តិតិ កត្តនសីលោ ហោតិ វិកត្តនសីលោ,
វិវដំ កត្វា កថេតិ។ ន សន្តតការីតិ ន សតតការី។ ធម្មេ អធិមាធិកោតិ
អនធិគតេ អធិគតមាធនេ សមន្តាគតោ។ អធិមាធិសច្ចោតិ អធិគតមាធមេវ
សច្ចតោ វេទិតិ។

៧. នប្បិយសុត្តវណ្ណានា

៨៧. សត្តមេ អធិករណីកោ ហោតិ តិ អធិករណាការកោ ហោតិ។ ន
បិយតាយាតិ ន បិយភាវាយ។ ន គរុតាយាតិ ន គរុភាវាយ។ ន សាមញ្ញាយាតិ
ន សមណធម្មភាវាយ។ ន ឯកីភាវាយាតិ ន និរន្តរភាវាយ។ ធម្មានំ ន
និសាមកជាតិកោតិ នវន្នំ លោកុត្តរធម្មានំ ន និសាមនសភាវោ ន
ឧបទារណសភាវោ។ ន បដិសល្លាធាតិ ន បដិសល្ល័ធា។ សាវេយ្យានីតិ
សឫភាវោ។ ក្ខេយ្យានីតិ ក្ខេយ្យភាវោ។ ជិម្ពេយ្យានីតិ ន ឧដុភាវា។ វង្គេយ្យានីតិ
វង្គេយ្យភាវា។

៨. អក្កោសកសុត្តវណ្ណានា

៨៨. អដ្ឋមេ អក្កោសកបរិភាសកោ អរិយូបវាទី សព្វាហារិនន្តិ ឯត្ថ
សព្វាហារិបទំ អក្កោសកបរិភាសកបទេហិ យោជេតព្ធំ “អក្កោសកោ
សព្វាហារីនំ, បរិភាសកោ សព្វាហារីន”ន្តិ។ អរិយានំ បន គុណោ
ធិន្តិស្សមីតិ អន្តិមវត្ថុនា ឧបវេន្តោ អរិយូបវាទី នាម ហោតិ។ សទ្ធម្មស្ស ធន
វោនាយន្តិ តិ សិក្ខាត្ថយសម្ពាតា សាសនសទ្ធម្មា អស្ស វោនានំ ធន គច្ឆន្តិ។
រោគាតន្តិ ឯត្ថ រោគោវ កិច្ចាជីវិតការករណេន អាតម្ពោតិ វេទិតព្ពោ។

៩. កោកាលិកសុត្តន្តវណ្ណនា

៨៩. នវមេ កោកាលិកោ ភិក្ខុ យេន ភគវា តេនុបសន្តមីតិ កោយំ
កោកាលិកោ, កស្មា ច ឧបសន្តមិ? អយំ កិវ កោកាលិករដ្ឋេ
កោកាលិកនគរេ កោកាលិកសេដ្ឋីស្ស បុត្តោ បព្ពជិត្វា បិតរា ការិតេ
វិហារេ វសតិ ចូឡកោកាលិកោតិ នាមេន, ធន បន ទេវទត្ថស្ស សិស្សោ។ សោ
ហិ ព្រាហ្មណបុត្តោ មហាកោកាលិកោ នាម។ ភគវតិ បន សាវត្ថិយំ វិហារន្តេ
ទ្វេ អគ្គសាវកោ បញ្ចមត្តេហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធិ ជនបទចារិកំ ចរមាណា
ឧបកជ្ជាយ វស្សបនាយិកាយ វិវេកវាសំ វសិតុកាមា តេ ភិក្ខុ ឧយ្យោជេត្វា
អត្តនោ បត្តិចរិមាធាយ តស្មី ជនបទេ តំ នគរំ បត្វាវិហារំ អគមីសុ។ តត្ថ
នេសំ កោកាលិកោ វត្តំ អកាសិ។ តេបិ តេន សទ្ធិ សម្មោធិត្វា, “អាវុសោ, មយំ
ឥធន តេមាសំ វសិស្សម, មា នោ កស្សចិ អាហោចេសី”តិ បដិញ្ញំ គហេត្វា
វសីសុ។ វសិត្វា បវារណាធិវសេ បវារេត្វា “គច្ឆាម មយំ, អាវុសោ”តិ
កោកាលិកំ អាបុច្ឆីសុ។ កោកាលិកោ “អដ្ឋ, អាវុសោ, ឯកធិវសំ វសិត្វា ស្ស
គមិស្សថា”តិ វត្វា ធុតិយធិវសេ នគរំ បរិសិត្វា មនុស្សេ អាមន្តេសិ - “អាវុសោ,
តុម្ពេ ទ្វេ អគ្គសាវកេ ឥធន អាគន្ធា វសមាទេបិ ធន ជាតាថ, ធន តេ កោចិ
បច្ឆយេនបិ និមន្តេតី”តិ។ នគរវាសិនោ “កហំ, ភន្តេ, ថេរា, កស្មា នោ

នាពេលយើងត្រាវ"តិ? កី, អាវុសោ, អាពេចិតេន, កី ន បស្សៈ ទ្វេ ភិក្ខុ យេវាសនេ
និសីទន្តេ, ឯតេ អគ្គសាវកាតិ។ តេ ឱប្បំ សន្និបតិក្ខា សប្បិដាលីតាធិនិ ចេវ
ចីវរទុស្សនិ ច សំហរីសុ។

កោកាលិកោ ចិន្តេសិ - “បរមប្បិច្ឆា អគ្គសាវកា បយុត្តវាចាយ
ឧប្បន្នលាភំ ន សាទិយិស្សន្តិ, អសាទិយន្តា ‘អាវាសិកស្ស ទេថា’តិ វក្ខន្តិ”តិ តំ
លាភំ គាហាបេត្វា យេវានំ សន្តិកំ អគមាសិ។ យេវា ទិស្វាវ “ឥមេ បច្ចុយា នេវ
អម្ពាភំ, ន កោកាលិកស្ស កប្បន្តិ”តិ បដិក្ខិបិក្ខា បក្កមីសុ។ កោកាលិកោ
“កថញ្ញា នាម សយំ អគ្គណ្ណាម្ពា មយ្ហម្បិ អនាបេត្វា បក្កមីស្សន្តិ”តិ អាឃាតំ
ឧប្បាទេសិ។ តេបិ ភគវតោ សន្តិកំ កម្ពា ភគវន្តំ វន្តិក្ខា បុន អត្តនោ បរិសំ
អាធាយ ជនបទចារិកំ ចរន្តា អនុបុព្វេន តស្មី រដ្ឋេ តមេវ នករំ បច្ឆាគមីសុ។
នាគរា យេវ សញ្ញានិក្ខា សហ បរិក្ខារេហិ ធានំ សន្នេត្វា នគរមជ្ឈេ មណ្ឌបំ
កត្វា ធានំ អទំសុ, យេវានញ្ច បរិក្ខារេ ឧបនាមេសុ។ យេវា ភិក្ខុសង្ឃស្ស
និយ្យាទយីសុ។ តំ ទិស្វា កោកាលិកោ ចិន្តេសិ - “ឥមេ បុព្វេ អប្បិច្ឆា អហោសុំ,
ឥធានិ ចាបិច្ឆា ជាតា, បុព្វេបិ អប្បិច្ឆសន្តជ្ជបរិវិត្តសទិសាវ មញ្ញេ”តិ យេវ
ឧបសង្កមិក្ខា, “អាវុសោ, តុម្ពេ បុព្វេ អប្បិច្ឆា វិយ, ឥធានិ បន ចាបភិក្ខុ
ជាតត្ថា”តិ វត្វា “មូលដ្ឋានេយេវ នេសំ បតិជ្ឈំ ភិន្ទិស្សមី”តិ តរមាទ្ធរូចោ
និក្ខមិក្ខា យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ។ អយមេស កោកាលិកោ, ឥមិនា ច
ការណេន ឧបសង្កមីតិ វេទិតព្ពោ។

ភគវា តំ តុរិវតតុរិវតំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វាវ អាវុសោ អញ្ញាសិ “អយំ
អគ្គសាវកេ អក្កោសិគុកាមោ អាគតោ, សក្កា នុ ខោ បដិសេធតុ”ន្តិ។ តតោ
“ន សក្កា បដិសេធតុំ, យេវេសុ អបរជ្ឈិក្ខា អាគតោ, ឯកំសេន បន
បទុមនិរយេ និព្វត្តិស្សតិ”តិ ទិស្វា “សាវិបុត្តមោគ្គល្លានេបិ នាម គរហន្តំ សុត្វា

ន ជិសេដេតី"តិ វាធមោចនត្ថំ អរិយូបវាទស្ស ច មហាសាវដ្ឋការទស្សនត្ថំ មា
ហោវន្តិ តិក្ខុត្ថំ បដិសេដេសិ។ តត្ថ មា ហោវន្តិ មា ឯវំ អភណិ។ សទ្ធាយិកោតិ
សទ្ធាយ អាគមករោ បសាទាវហោ, សទ្ធាតត្ថវចនោ វា។ បច្ចយិកោតិ
បត្តិយាយិកតត្ថវចនោ។

បក្កាមីតិ កម្មានុកាវេន ចោទិយមា នោ បក្កាមិ។ ឱកាសកតញ្ញា កម្មំ ន
សក្កា បដិពាហិតំ។ អចិរបក្កន្តស្ស តិ បក្កន្តស្ស សតោ នចិរេនេវ។ សព្វោ
កាយោ ដុដោ អហោសីតិ កេសគ្គមត្តម្បិ ឱកាសំ អវដ្ឋេត្វា សកលសរីរំ
អដ្ឋិនិភិដ្ឋិត្វា ឧគ្គតាហិ បីឡ កាហិ អដ្ឋេត្តជំ អហោសិ។ យស្មា បន
ពុទ្ធានុកាវេន តថាវុបំ កម្មំ ពុទ្ធានំ សម្មធិកាវេ វិចាកំ ធាតុំ ន សក្កាតិ,
នស្សន្ទបចារេ វិជហិតមត្តេ នេតិ, តស្មា តស្ស អចិរបក្កន្តស្ស បីឡ កា
ឧដ្ឋហីសុ។ កលាយមត្តិយោតិ ចណាកមត្តិយោ។ ពេលុវសលាដុកមត្តិយោតិ
តរុណាពេលុវមត្តិយោ។ បភិដ្ឋិស្វតិ ភិដ្ឋិសុ។ តាសុ ភិដ្ឋាសុ សកលសរីរំ
បនសបក្កំ វិយ អហោសិ។ សោ បក្កេន គត្តេន ជេតវនទ្វារកោដ្ឋកេ
វិសគិលិតោ មន្ទោវិយ កេនលិបត្តេសុ និបដ្ឋិ។ អថ ធម្មស្សវនត្ថំ អាគតាគតា
មនុស្ស "ធិកោកាលិក, ធិកោកាលិក, អយុត្តមកាសិ, អត្ថនោយេវ មុខំ
និស្សាយ អនយព្យសនំ បត្តោសី"តិ អាហំសុ។ តេសំ សទ្ធិំ សុត្វា អារក្ខនេវតា
ធិក្ការមកំសុ, អារក្ខនេវតានំ អាកាសនេវតាតិ ឥមិនា ឧចាយេន យាវ
អកនិជ្ជភវនា ឯកធិក្ការោ ឧទចាទិ។

ត្បូតិ កោកាលិកស្ស ឧបដ្ឋាយោ ត្បុត្ថេរោ នាម អនាគាមិដលំ វត្វា
ព្រហ្មលោកេ និព្វត្តោ។ សោ ភុម្មដ្ឋនេវតា អាទី កត្វា "អយុត្តំ កោកាលិកេន
កតំ អគ្គសាវកេ អន្តិមវត្ថុនា អព្ពាចិត្តន្តេនា"តិ បរម្បរាយ
ព្រហ្មលោកេសម្បត្តំ តំ សទ្ធិំ សុត្វា "មា មយ្ហំ បស្សន្តស្សេវ វរកោ នស្សិ,

ឡើយស្រីមិន ជំរេស ចិត្តប្បសាទត្ថាយា" តិ អាគន្ធា តស្ស បុរេតា អដ្ឋាសិ។ តំ
សន្ធាយេតំ វុត្ថំ - "តុរ្ធ បច្ឆេកព្រហ្មា" តិ។ បេសលាតិ បិយសីលា។ កោសិ តុំ,
អាវុសោតិ និសិដ្ឋកោវ កតាវក្ខិនិ ឧម្ពិលេត្វា ឯវមាហា។ បស្ស យាវញ្ច តេ ឥទំ
អបរទ្ធាតិ យត្តកំ តយា អបរទ្ធា, អត្តនោ នលាដេ មហាគណ្ណំ អបស្សន្តោ
សាសបមត្ថាយ បិដ្ឋ កាយ មំ ចោទេតត្ថំ មញ្ញសីតិ អាហា។

អថ នំ "អទិដ្ឋិប្បត្តោ អយំ កោកាលិកោ, គិលីតវិសោវិយ ន កស្សចិ
វេចនំ ន ករិស្សតិ" តិ ញត្វា បុរិសស្ស ហិ តិ អាទិមាហា។ តត្ថ កុហិវិ តិ
កុហិវិសទិសា ជុសវាហា។ ជិន្នតិ តិ កុសលមូលសន្ធាតេ មូលេយេវ និកន្តតិ។
ជិន្និយន្តិ ជិន្និតត្ថំ ធុស្សីលបុគ្គលំ។ បសំសតិ តិ ឧត្តមត្ថេ សម្ពាវេត្វា
ឡិណាសវោតិ វេទតិ។ តំ វា ជិន្នតិ យោ បសំសិយោតិ យោ វា បសំសិតត្ថោ
ឡិណាសវោ, តំ អន្តិមវត្ថុនា ចោទេន្តោ "ធុស្សីលោ អយ" ត្ថំ វេទតិ។ វិចិនាតិ
មុខេន សោ កលិន្តិ សោ តំ អបរាជំ មុខេន វិចិនាតិ នាម។ កលិនា តេនាតិ តេន
អបរាជេន សុខំ ន វិន្នតិ។ ជិន្និយបសំសាយ ហិ បសំសិយជិន្នាយ ច សមកោវ
វិចាភោ។

សត្តស្សបិ សហាបិ អត្តនាតិ សព្វេន សកេន ធនេនបិ អត្តនាបិ សទ្ធិយោ
អក្ខេសុ ធនបរាជយោ នាម, អយំ អប្បមត្តកោ អបរាជោ។ យោ សុគតេស្វតិ
យោ បន សម្មគ្គតេសុ បុគ្គលេសុ ចិត្តំ ទ្វេសេយ្យ, អយំ ចិត្តបទោសោវ តតោ
កលិតោ មហាន្តតរោ កលិ។

ឥនានិ តស្ស មហាន្តតរការំ ឧស្សេន្តោ សតំ សហស្សនន្តិអាទិមាហា។ តត្ថ
សតំ សហស្សនន្តិ និវត្តនកណ្ណាយ សតសហស្សញ្ច។ ធឹសតិ តិ អបរាជិ
ធឹសតិ និវត្តនាទិ។ បញ្ចា ចាតិ អត្តនកណ្ណាយ បញ្ចា អត្តនាទិ។

យមរិយគរហិតិ យំ អរិយេ គរហន្តោ និរយំ ឧបបជ្ជតិ, តត្ថ ឯត្ថកំ
អាប្បុប្បមាណាត្តិ អត្តោ។

កាលមកាសីតិ ឧបជ្ឈាយេ បក្កន្តេ កាលំ អកាសិ។ បទុមនិរយន្តិ
ចាដិយេក្កោ បទុមនិរយោ នាម នត្ថិ, អរីចិមហានិរយស្មីយេវ បន
បទុមគណនាយ បច្ឆិតត្ថេ ឯកស្មី ហ្មនេ និត្តត្ថិ។

វីសតិខារិកោតិ មាគធកេន បត្តេន ចត្តារោ បត្តា, កោសលរដ្ឋេ ឯកោ
បត្តោ ហោតិ។ តេន បត្តេន ចត្តារោ បត្តា អាឡ្ហកំ, ចត្តារិ អាឡ្ហកានិ ទោលំ,
ចតុទោណា មាជិកា, ចតុមាជិកា ខារី, តាយ ខារិយា វីសតិខារិកោ។
តិលវាហោតិ មាគធកានំ សុខុមតិលានំ តិលសកដំ។ អត្តទោ និរយោតិ
អត្តទោ នាម ចាដិយេក្កោ និរយោ នត្ថិ, អរីចិម្ហិយេវ បន អត្តទគណនាយ
បច្ឆិតត្ថដ្ឋានស្សេតំ នាមំ។ និរត្តទាជីសុបិ ឯសេវ នយោ។

វស្សគណនាបិ បនេត្ថ ឯវំ វេទិតត្ថា - យថេវ ហិ សតំ សតសហស្សានិ
កោដិ ហោតិ, ឯវំ សតំ សតសហស្សកោដិយោ បកោដិ នាម ហោតិ, សតំ
សតសហស្សបកោដិយោ កោដិបកោដិ នាម, សតំ
សតសហស្សកោដិបកោដិយោ នហុតំ, សតំ សតសហស្សនហុតានិ
និទ្ទហុតំ, សតំ សតសហស្សនិទ្ទហុតានិ ឯកំ អត្តទំ, តតោ វីសតិគុណំ និរត្តទំ,
ឯស នយោ សត្តត្ថាតិ។ ធនមំ ហេដ្ឋា វុត្តនយេនេវ វេទិតត្ថំ។ សេសំ សត្តត្ថ
ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

ថេវវក្កោ ចតុត្ថោ។

(១០) ៥. ឧចារិវក្កោ

១.២. កាមភោគីសុត្តន្តវណ្ណនា

៩១-៩២. បញ្ចមស្ស បឋមេ សាហសេនាតិ សាហសិយ កម្មេន។ ទុតិយេ ភយានីតិ ចិត្តត្រាសភយានិ។ វេរានីតិ អកុសលវេរបុគ្គលវេរានិ។ អរិយោ ចស្ស ញាយោតិ សហវិបស្សនាយ មគ្គោ។ ឥតិ ឥមស្មី សតិ ឥទំ ហោតីតិ ឯវំ ឥមស្មី អវិជ្ជាធិកេ ការណេ សតិ ឥទំ សង្ខារាទិកំ ជលំ ហោតិ។ ឥមស្សប្បាទា ឥទំ ឧប្បជ្ឈតីតិ យោ យស្ស សហជាតបច្ចយោ ហោតិ, តស្ស ឧប្បាទា ឥតរំ ឧប្បជ្ឈតិ នាម។ ឥមស្មី អសតីតិ អវិជ្ជាធិកេ ការណេ អសតិ សង្ខារាទិកំ ជលំ ន ហោតិ។ ឥមស្ស និរោធាតិ ការណស្ស អប្បវត្តិយា ជលស្ស អប្បវត្តិ ហោតិ។

៣. កំទិដ្ឋិកសុត្តវណ្ណនា

៩៣. តតិយេ សណ្ណាបេសុន្តិ ឥរិយាបថម្យំ វចនបថម្យំ សណ្ណាបេសុំ។ អប្បសន្និវិនិច្ឆាតិ អប្បសន្នេន មត្តកាលិនា សត្តារាវិនិច្ឆា។ បរតោយោសបច្ចយា វាតិ បរស្ស វា វចនការណា។ ចេតយិតាតិ បកប្បិតា។ មន្ត្រក្ខតាតិ ទោមនស្សប្បត្តា និត្តេជា។ បត្តក្ខន្ធាតិ បតិតក្ខន្ធា។ សហធម្មនាតិ សហេតុកេន ការណេន វចនេន។

៤. វដ្ឋិយមាហិតសុត្តវណ្ណនា

៩៤. ចតុត្ថេ វដ្ឋិយមាហិតោតិ ឯវំនាមកោ។ សព្វំ តបន្តិ សព្វមេវ ទុក្ករការិកំ។ សព្វំ តបស្សិន្តិ សព្វំ តបនិស្សិតកំ។ លូខាជីវិន្តិ ទុក្ករការិកជីវិកានុយោគំ អនុយុត្តំ។ ការយ្ហន្តិ ករហិតព្វយុត្តកំ។ បសំសិយន្តិ បសំសិតព្វយុត្តកំ។ វេនយិកោតិ សយំ អវិនិតោ អញ្ញេហិ វិនេតញ្ញោ។ អបញ្ញត្តិកោតិ ន កិញ្ចិ បញ្ញាបេតុំ សក្កោតិ។ អថ វា វេនយិកោតិ

សត្វវិជ្ជាសកោ។ អបញ្ញត្តិកោតិ អបច្ចុក្ខំ និព្វានំ បញ្ញាបេតិ, សយំកតាធីសុ
កិត្តិ បញ្ញាបេតុំ ន សក្កោតិ។ ន សោភគរា វេនយិកោតិ សោភគរា វេ
យាថាវតោ ញត្វា កុសលាកុសលំ បញ្ញាបេន្តោ ន អញ្ញេន វិនេតញ្ញោ ន
អញ្ញសិក្ខិតោ។ យេ ច ធម្មេ ឧបាទាយ សត្តោ បញ្ញាបិយតិ, តេសំ
បញ្ញាបនតោ ន សត្វវិជ្ជាសកោ, សុវិនិតោ សុសិក្ខិតោ សត្វវិជ្ជាយកោតិ
អត្ថោ។ តស្ស ច បញ្ញត្តិយោ សបញ្ញត្តិយោយេវាតិ ទស្សេតិ។ វិមុត្តិវិមុច្ចតោ
អកុសលា ធម្មាតិ មិច្ឆាធិដ្ឋិសម្ពាទំ ចិត្តស្ស អធិមុត្តិ អធិមុច្ចតោ អកុសលា
ធម្មា វឡន្តិ នាម, តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ សាសនេ បន ចិត្តស្ស វិមុត្តិសម្ពាទោ
វិមុត្តិ កុសលានំយេវ បច្ចយោ ហោតិ។

៥. ឧត្តយសុត្តវណ្ណាន

៩៥. បញ្ចមេ តុណ្ហី អហោសីតិ សត្វបលទ្ធិយំ វត្វា អបុច្ឆំ បុច្ឆតីតិ តុណ្ហី
អហោសិ។ សត្វសាមុក្កំសិកំ វត មេតិ មយា សត្វបុច្ឆានំ ឧត្តមបុច្ឆំ បុច្ឆិតោ
សមណោ កោតមោ សំសាទេតិ នោវិស្សន្នេតិ, នួន នវិសហតិ ន សក្កោតិ
វិស្សន្នេតុន្តិ វេ ចាបិកំ ទិដ្ឋិមា បដិលភីតិ។ តទស្សាតិ តំ វេ ឧប្បន្នំ ទិដ្ឋិកតំ
ភវេយ្យ។ បច្ចន្តិមន្តិយស្មា មជ្ឈិមទេសេ នគរស្ស ឧទ្ធាចាធិនិ ជិវាទិ វា ហោន្តុ
ទុព្ពលានិ វា, សត្វសោ វា បន មា ហោន្តុ, ចោរាសម្ពា ន ហោតិ។ តស្មា តំ
អគ្គហេត្វា “បច្ចន្តិមំ នគរ”ន្តិ អាហា។ ទឡ្ហទ្វាបន្តិ ជិវាចាការចាទំ។
ទឡ្ហចាការតោរណាន្តិ ជិវាចាការញ្ជោវ ជិវបិដ្ឋិសង្ឃាជញ្ជោ។ ឯកទ្វារន្តិ កស្មា
អាហា? ពហុទ្វារស្មិត្តោ នគរេ ពហុបិ បណ្ឌិតទោវាវិកេហិ ភវិតត្ថំ, ឯកទ្វារេ
ឯកោវ វេដ្ឋតិ។ តថាគតស្ស ច បញ្ញាយ អញ្ញោ សទិសោ នត្តិ។ តស្មា សត្វ
បណ្ឌិតភាវស្ស ឱបម្ពត្ថំ ឯកំយេវ ទោវាវិកំ ទស្សេតុ “ឯកទ្វារ”ន្តិ អាហា។
បណ្ឌិតោតិ បណ្ឌិតេន សមន្មាគតោ។ ព្យត្តោតិ វេយ្យត្តិយេន សមន្មាគតោ។

មេធាវីតិ ហ៊ានុប្បត្តិយបញ្ញាសង្ខាតាយ មេធាយ សមន្នាគតោ។
 អនុបរិយាយបដិទ្ឋិ អនុបរិយាយនាមកំ មគ្គំ។ ចាការសន្និទ្ឋិ ទ្ធិន្នំ ឥដ្ឋកានំ
 អបគតជ្ជានំ។ ចាការវិវរទ្ឋិ ចាការស្ស ជិន្នជ្ជានំ។ តទេវេតំ បញ្ញាទ្ឋិ តំយេវ
 “សស្សតោ លោកោ” តិអាទិនា នយេន បុដ្ឋំ ឋបនីយបញ្ចំ បុនបិ បុច្ឆិ។ សញ្ញោ ច
 តេន លោកោតិ សត្តបលទ្ធិយំយេវ ឋត្វា អញ្ញោនាការេន បុច្ឆតីតិ ទស្សេតិ។

៦. កោកនុទសុត្តវណ្ណា

៩៦. ធម្មេ បុញ្ញបយមាណាតិ បុព្វសទិសានិ និរុទកានិ កុរុមាណោ។ កេតុ,
 អារុសោតិ កោ ឯត្ថ, អារុសោ។ យាវតា, អារុសោ, ទិដ្ឋិតិ យត្តិកា ឆ្ងាសដ្ឋិវិជាបិ
 ទិដ្ឋិ នាម អត្ថិ។ យាវតា ទិដ្ឋិជ្ជានន្និ “ខន្ធាបិ ទិដ្ឋិជ្ជានំ, អវិជ្ជាបិ, ជស្សោបិ,
 សញ្ញាបិ, វិតក្កោបិ អយោនិសោមនសិការោបិ, ចាបមិត្តោបិ,
 បរតោយោសោបិ ទិដ្ឋិជ្ជាន” ន្និ ឯវំ យត្ថកំ អដ្ឋិវិជម្បំ ទិដ្ឋិជ្ជានំ ទិដ្ឋិការណំ នាម
 អត្ថិ។ ទិដ្ឋាទិដ្ឋានន្និ ទិដ្ឋិនំ អទិដ្ឋានំ, អទិឋត្វា អទិភវិត្វា បរត្តាយ ទិដ្ឋិយា ឯតំ
 នាមំ។ ទិដ្ឋិបរិយុដ្ឋានន្និ “កតមានិ អជ្ឈារស ទិដ្ឋិបរិយុដ្ឋានានិ? យា ទិដ្ឋិ ទិដ្ឋិកតំ
 ទិដ្ឋិកហនំ ទិដ្ឋិកន្តារំ ទិដ្ឋិវិស្វកំ ទិដ្ឋិវិប្បន្នតំ ទិដ្ឋិសំយោជនំ ទិដ្ឋិសល្លំ
 ទិដ្ឋិសម្ពាធា ទិដ្ឋិបលិពោធា ទិដ្ឋិពន្ធនំ ទិដ្ឋិបចាតោ ទិដ្ឋានុសយោ ទិដ្ឋិសន្តាចោ
 ទិដ្ឋិបរិឡាហោ ទិដ្ឋិគន្តោ ទិដ្ឋិចាទានំ ទិដ្ឋាភិនិវេសោ ទិដ្ឋិបរាមាសោ។ ឥមានិ
 អជ្ឈារស ទិដ្ឋិបរិយុដ្ឋានានី” តិ ឯវំ វុត្ថំ ទិដ្ឋិបរិយុដ្ឋានំ។ សមុដ្ឋានន្និ ទិដ្ឋិជ្ជានស្សេវ
 វេវចនំ។ វុត្ថញ្ញោតំ - “ខន្ធា បច្ចយោ ទិដ្ឋិនំ ឧចាទាយ សមុដ្ឋានជ្ជេនា” តិ (បដិ. ម.
 ១.១២២) សព្វំវិត្តារេតព្វំ។ សោតាបត្តិមគ្គោ បន ទិដ្ឋិសមុគ្គាតោ នាម
 សព្វទិដ្ឋិនំ សមុគ្គាតកត្តា។ តមហាន្និ តំ សព្វំ អហំ ជាតាមិ។ ក្សាហំ វត្តាមីតិ
 កីការណា អហំ វត្តាមិ។

៧-៨. អាហុនេយ្យសុត្តាទិវណ្ណា

៩៧-៩៨. សត្វមេ សម្មាទិដ្ឋិកោតិ យាថាវទិដ្ឋិកោ។ អដ្ឋមេ
អធិករណសមុប្បាធុរបសមគុសលោតិ ចតុន្នំ អធិករណានំ មូលំ គហេត្វា
រូបសមេន សមុប្បាធុរបសមគុសលោ ហោតិ។

៩. ឧបាលិសុត្តវណ្ណានា

៩៩. នវមេ ទុរិកិសម្ពវាទីតិ សម្ពវិតុំ ទុក្ខានិ ទុស្សហានិ, ន សក្កា
អប្បេសកេហិ អដ្ឋោកាហិតុន្តំ វុត្តំ ហោតិ។ អវញ្ញវនបត្តានីតិ អវញ្ញានិ ច
វនបត្តានិ ច។ អវញ្ញកង្កនិច្ឆាទនេន អវញ្ញានិ, កាមន្តំ អតិក្កមិត្វា មនុស្សានំ
អនុបចារជ្ជានភាវេន វនបត្តានិ។ បន្តានីតិ បរិយន្តានិ អតិទ្វារានិ។ ទុក្ខំ
បរិវេកន្តិ កាយវិវេកោ ទុក្ខរោ។ ទុរិកិមន្តិ អភិរមិតុំ ន សុករំ។ ឯកត្ថេតិ
ឯកីភាវេ។ កី ទស្សេតិ? កាយវិវេកេ កតេបិ តត្ថ ចិត្តំ អភិរមាបេតុំ ទុក្ខំ។
ទ្វយំទ្វយារាមោ ហិ អយំ លោកោតិ។ ហរន្តិ មញ្ញេតិ ហរន្តិ វិយ យសន្តិ វិយ។
មនោតិ ចិត្តំ។ សមាធិ អលកមាទស្សាតិ ឧបចារសមាធិ វា អប្បនាសមាធិ វា
អលកន្តស្ស។ កី ទស្សេតិ? ឦទិសស្ស ភិក្ខុនោ តិណបណ្ណាមិកាទិសទ្ធម្មា
វិវិធម្មា ច ភិសនកេហិ វនានិ ចិត្តំ វិត្តបន្តិ មញ្ញេតិ។ សំសីទិស្សតីតិ
កាមវិតក្កេន សំសីទិស្សតិ។ ឧប្បវិស្សតីតិ ព្យាបាទវិហ័សាវិតក្កេហិ ឧទ្ធុ
ប្បវិស្សតិ។

កណ្ណាសំដោវិកន្តិ កណ្ណោ ដោវន្តេន កីឡិតតំ។ បិដ្ឋិសំដោវិកន្តិ បិដ្ឋិ
ដោវន្តេន កីឡិតតំ។ តត្ថ ឧទកំ សោណ្ណាយ គហេត្វា ទីសុ កណ្ណាសុ
អាសិព្វានំ កណ្ណាសំដោវិកា នាម, បិដ្ឋិយំ អាសិព្វានំ បិដ្ឋិសំដោវិកា នាម។ តាដំ
វិទ្ធីតីតិ បតិជ្ឈលកតិ។ កោ ចាហំ កោ ច ហត្ថិនាកោតិ អហំ កោ, ហត្ថិនាកោ
កោ, អហម្បិ តិវច្ឆានគតោ, អយម្បិ, មយ្ហម្បិ ចត្តារោ ចាទា, ឥមស្សបិ, ននុ
ឧភោបិ មយំ សមសមាតិ។

វង្គកន្តិ កុមារកាន់ ក៏ឡើងកំ ខុទ្ទកន្តិលំ។ យងិកន្តិ ដ៏យន្តណ្តា កេន
រស្សន្តណ្តាកំ បហរណាក៏ឡើង។ មោក្ខចិកន្តិ សំបរវត្តកក៏ឡើង, អាគាសេ
ន្តណ្តាកំ គហេត្វា ភូមិយំ វា សីសំ វេបេត្វា ហេដ្ឋបរិយកាវេន បរិវត្តនក៏ឡើង
វុត្តំ ហោតិ។ ចិដ្ឋលកន្តិ តាលបណ្ណាធិហិ កតំ វាតប្បហារេន បរិព្ពមនចក្កំ។
បត្តាឡើងកំ វុច្ឆតិ បណ្ណាធិឡើង, តាយ វាលុកាធិនិ មិនន្តា ក៏ឡើង។ រថកន្តិ
ខុទ្ទករថំ។ ធនុកន្តិ ខុទ្ទកធនុមេវ។

ឥធម្មោ បន វោតិ ឯត្ថ វោតិ និចាតមត្តំ, ឥធម្មោ បនាតិ អត្តោ។ ឥដ្ឋ ភូ,
ឧចាលិ, សដ្ឋវិហារហិ ឯត្ថ ឥដ្ឋាតិ ចោទនត្ថ និចាតោ។ តេន ថេរំ
សដ្ឋមដ្ឋេ វិហារត្ថាយ ចោទេតិ, នាស្ស អរញ្ញាវាសំ អនុជាតាតិ។ កស្មា?
អរញ្ញសេនាសនេ វសេតោ កិរស្ស វាសធុរមេវ បូរិស្សតិ, ន គន្ធុរំ។ សដ្ឋមដ្ឋេ
វសេន្តោ បន ទ្វេ ធុរានិ បូរេត្វា អរហត្តំ ចាបុណ្យស្សតិ, វិនយបិដកេ ច
ចាមោក្ខោ ភវិស្សតិ។ អថស្សហំ បរិសមដ្ឋេ បុព្វបត្ថនំ បុព្វាភិទីហារញ្ច
កថេត្វា ឥមំ ភិក្ខុំ វិនយធរានំ អគ្គដ្ឋានេ វេបេស្សមីតិ ឥមមត្តំ បស្សមាណោ
សត្តា ថេរស្ស អរញ្ញាវាសំ នានុជាតិ។ ធនមំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

ឧចាលិវត្ថោ បញ្ចមោ។

ធុតិយបណ្ណាសកំ និដ្ឋិតំ។

៣. តតិយបណ្ណាសកំ

(១១) ១. សមណាសញ្ញាវត្ថោ

១. សមណាសញ្ញាសុត្តវណ្ណានា

១០១. តតិយស្ស បឋមេ សមណសញ្ញាតិ សមណានំ ឧប្បជ្ឈនកសញ្ញា។
សន្តតការីតិ និវន្តរការី។ អព្យាបជ្ឈោតិ និទ្ទុកោ។ ឥនមត្ថំតិស្ស ហោតីតិ
ឥនមត្ថំ ឥមេ បច្ចយាតិ ឯវមស្ស ជីវិតបរិក្ខារេសុ ហោតិ, បច្ចវេក្ខិតបរិភោគំ
បរិភូញ្ចតីតិ អត្ថោ។ ទុតិយំ ឧត្តានត្ថមេវ។

៣. មិច្ឆត្ថសុត្តវណ្ណានា

១០៣. តតិយេ វិរាជនា ហោតីតិ សគ្គតោ មគ្គតោ ចរិវជ្ឈនំ ហោតិ។ នោ
អាវាធនាតិ ន សម្មាធនា ន បរិបូរការិតា ហោតិ។ បហោតីតិ បវត្ថតិ។

៤-៥. ពិជសុត្តាទិវណ្ណានា

១០៤-១០៥. ចតុត្ថេ យថាទិដ្ឋិសមត្ថំ សមាទិន្នន្តិ ទិដ្ឋានុរូបេន បរិបុណ្ណំ
សមាទិន្នំ សកលំ គហិតំ។ ចេតនាតិ តីសុ ធូរេសុ និព្ពត្តិតចេតនាវ គហិតា។
បត្តនាតិ “ឯវរូចោ សិយ”ន្តិ ឯវំ បត្តនា។ បណីដីតិ “ទេវោ វា ភវិស្សាមិ
ទេវញ្ញាតរោ វា”តិ ចិត្តជួបនា។ សម្ពាវាតិ សម្មយុត្តកសម្ពាវា។ បញ្ចមេ
បុរេចារិកជ្ជេន បុព្វផ្កមា។ អនូទេវាតិ តំ អនុពានូមាធមេវ។

៦. និដ្ឋវសុត្តវណ្ណានា

១០៦. ធរដ្ឋេ និដ្ឋវវត្ថុនីតិ និដ្ឋវការណានិ។ មិច្ឆាទិដ្ឋិនិដ្ឋិណ្ណា ហោតីតិ អយំ
ហោដ្ឋាវិបស្សនាយបិ និដ្ឋិណ្ណា ឯវ បហីនា។ កស្មា បុន គហិតាតិ?
អសមុច្ឆិន្ទត្តា។ វិបស្សនាយ ហិ កិញ្ចាបិ និដ្ឋិណ្ណា, ន បន សមុច្ឆិន្ទា។ មគ្គោ បន
ឧប្បជ្ឈិតា តំ សមុច្ឆិន្ទតិ, ន បុន វុដ្ឋាតុំ ទេតិ។ តស្មា បុន គហិតា។ ឯវំ
សព្វបទេសុ យោជេតញ្ចោ។ ឯត្ថ ច សម្មាវិមុត្តិបច្ចយា ចតុសដ្ឋិ ធម្មា
ការវនាចារិបូរី គច្ឆន្តិ។ កតមេ ចតុសដ្ឋិ? សោតាបត្តិមគ្គកូលោ អធិមោក្ខជ្ជេន

សទ្ធិទ្រ្តិយំ បរិបូរតិ, បគ្គហធម្មនវីរិយិទ្រ្តិយំ, ឧបដ្ឋានធម្មន សតិទ្រ្តិយំ,
អរិក្ខេបធម្មន សមាធិទ្រ្តិយំ, ទស្សនធម្មន បញ្ញាទ្រ្តិយំ បរិបូរតិ, វិជាននធម្មន
មនិទ្រ្តិយំ, អភិទន្ធនធម្មន សោមនស្សិទ្រ្តិយំ, បវត្តសន្តតិអាធិបតេយ្យធម្មន
ជីវិតិទ្រ្តិយំ បរិបូរតិ... បេ... អរហត្តជលក្ខណោ អធិមោក្ខធម្មន សទ្ធិទ្រ្តិយំ... បេ...
បវត្តសន្តតិអាធិបតេយ្យធម្មន ជីវិតិទ្រ្តិយំ បរិបូរតិ ឯវំ ចតុស្ក ច មគ្គេស្ក
ចតុស្ក ច ជលេស្ក អដ្ឋដ្ឋ ហុត្វា ចតុស្កដ្ឋិ ធម្មា ចារិប្បវី គប្បន្តិ។

៧. ធារណសុត្តន្តវណ្ណានា

១០៧. សត្តមេ ធារណន្តិ អដ្ឋិធារណំ។ តស្មិញ្ចិ ជនបទេ មនុស្សា ញាតកេ
មតេ នឈាបេន្តិ, អាវាជំ បន ខណ្ឌិត្វា ភូមិយំ និទហន្តិ។ អថ នេសំ បូតិភូតានំ
អដ្ឋិនី នីហរិត្វា ធារិត្វា បដិចាជិយា ឧស្សាបេត្វា គន្ធមាលេហិ បូជេត្វា វេបេន្តិ។
នក្ខត្តេ បត្តេ តានិ អដ្ឋិនី គហេត្វា រោទន្តិ បរិទេវន្តិ, តតោ នក្ខត្តំ កីឡន្តិ។

៨-១០. តិកិច្ចកសុត្តានិវណ្ណានា

១០៨-១១០. អដ្ឋមេ វិវេចនន្តិ ទោសនីហរណាកេសដ្ឋំ។ វិវត្តា ហោតីតិ
នីហជា ហោតិ បនុទិតា។ នវមេ វមនន្តិ វមនករណាកេសដ្ឋំ។ ទសមេ
និទូមនីយាតិ និទូមិតញ្ចា។ និទូន្តាតិ និទូមិតា។

១១. បឋមអសេខសុត្តន្តវណ្ណានា

១១១. ឯកាទសមេ អដ្ឋបរិបូរណាត្ថំ សម្មាទិដ្ឋិយេវ សម្មាញាណាន្តិ វុត្តា។
ឯវមេតេ សព្វេបិ អរហត្តជលធម្មា អសេខា, អសេខស្ស បវត្តត្តា
បច្ឆវេក្ខណាញាណាម្បិ អសេខន្តិ វុត្តា។

១២. ទុតិយអសេខសុត្តន្តវណ្ណានា

១១២. ឆ្លាតសមេ អសេខិយាតិ អសេខាយេវ, អសេខសន្តកា វា។ ឥមីនា
សុត្តន្ត ខីណាសវោវ កថិតោតិ។

សមណសញ្ញាវគ្គោ បឋមោ។

(១២) ២. បច្ឆោរោហណីវគ្គោ

១-២. អធម្មសុត្តន្តយវណ្ណនា

១១៣-១១៤. ធុតិយស្ស បឋមេ ចាដិយេ ក្តំ បុច្ឆា ច វិស្សជ្ជនា ច កតា។
ធុតិយេ ឯកតោវ។

៣. តតិយអធម្មសុត្តន្តវណ្ណនា

១១៥. តតិយេ ឧទ្ទេសំ ឧទ្ទិសិទ្ធាតិ មាតិកំ និក្ខិបិទ្ធា។ សត្តុ ចេវ
សំវណ្ណិតោតិ បញ្ចសុ ហំនេសុ ឯតទគ្គេ ឋបេន្តេន សត្តារា សំវណ្ណិតោ។
សម្ពាវិតោតិ គុណសម្ពាវនាយ សម្ពាវិតោ។ បហោតីតិ សក្កោតិ។
អតិសិទ្ធាតិ អតិក្កមិទ្ធា។ ជានំ ជានាតីតិ ជានិតព្ពកំ ជានាតិ។ បស្សំ
បស្សតីតិ បស្សិតព្ពកំ បស្សតិ។ ចក្កក្ខតោតិ ចក្កុរិយ ក្ខតោ ជាតោ និព្ពត្តោ។
ញាណក្ខតោតិ ញាណសភាវោ។ ធម្មក្ខតោតិ ធម្មសភាវោ។ ព្រហ្មក្ខតោតិ
សេដ្ឋសភាវោ។ វត្តាតិ វត្តំ សមត្ថោ។ បវត្តាតិ បវត្តតំ សមត្ថោ។ អត្ថស្ស
និរុទ្ធតោតិ អត្តំ នីហិទ្ធា ទស្សេតា។ យថា នោ ភគវាតិ យថា អម្ពានំ ភគវា
ព្យាករេយ្យ។

៤. អនិកសុត្តន្តវណ្ណនា

១១៦. ចតុត្ថេ អធិតោតិ វេរំនាមកោ។ ចិត្តដ្ឋានសតានិច្ចំ
ចិត្តប្បនសតានិ។ យេហិតិ យេហិ ចិត្តដ្ឋានសតេហិ អនុយុញ្ជិយមាណា។
ឧចារទ្វាវ ជានន្តិ ឧចារទ្វស្មាតិ វិរទ្ធា និគ្គហិតា វេរំ ជានន្តិ “វិរទ្ធា មយំ, និគ្គហិតា
មយំ, អាហេបិតោ នោ នោសោ”តិ។ បណ្ឌិតវត្ថុនិច្ចំ បណ្ឌិតភាវត្ថាយ
ការណានិ។

៥-៦. សង្ការវសុត្តានិវណ្ណាន

១១៧-១១៨. បញ្ចមេ ឡិមំ តីរន្តិ លោកិយំ ឡិមតីរំ។ ចារិមំ តីរន្តិ លោកុត្តរំ
ចារិមតីរំ។ ចារកាមិនោតិ និព្ពានកាមិនោ។ តីរមេវានុដាវតីតិ
សក្កាយទិដ្ឋិតីរំយេវ អនុដាវតិ។ ធម្មេ ធម្មានុវត្តិនោតិ សម្មា អក្ខាតេ នវិវេដ
លោកុត្តរធម្មេ អនុធម្មវត្តិនោ, តស្ស ធម្មស្សនុច្ឆរិកាយ សហសីលាយ
បុព្វភាគបដិបត្តិយា បវត្តមាណា។ មច្ចុដេយ្យំ សុទុត្តរន្តិ មច្ចុនោ ហ៊ានភូតំ
តេភូមកវដ្តំ សុទុត្តរំ តវិទ្យា។ ចារមេស្សន្តិតិ និព្ពានំ ចាបុណីស្សន្តិ។

ឡិកា អនោកមាគម្មាតិ វដ្តតោវិវដ្តំ អាគម្ម។ វិវេកេ យត្ថ ទូរមន្តិ យស្មី
កាយចិត្តឧបដិវិវេកេ ទុរភិរមំ, តត្រាភិរតិមិច្ឆេយ្យ។ ហិត្វា កាមេតិ ទុរិដេបិ
កាមេ បហាយ។ អភិញ្ញោតិ និប្បលិពោធា។ អាទានបដិទិស្សតេតិ
គហណបដិទិស្សគ្គសម្ពាតេ និព្ពានេ។ អនុចាទាយ យេ រតាតិ ចត្វហិ
ឧចាទានេហិ កិញ្ចិបិ អនុចាទិយិត្វា យេ អភិរតា។ បរិនិព្ពតាតិ តេ
អបច្ចយបរិនិព្ពានេន បរិនិព្ពតា នាមាតិ វេទិតញ្ញា។ ធម្មំភិក្ខុនំ ទេសិតំ។

៧-៨. បច្ឆោរោហណីសុត្តន្តយវណ្ណាន

១១៩-១២០. សត្តមេ បច្ឆោរោហណីតិ ចាបស្ស បច្ឆោរោហណំ។ បត្តវិទ្យាតិ
សន្តវិទ្យា។ អន្តរា ច វេលំ អន្តរា ច អក្យាការន្តិ វាលិការាសិស្ស ច

អគ្គិអគារស្ប ២ អន្តរៗ អដ្ឋមំ ភិក្ខុសង្ឃស្ប ទេសិតំ។ សេសំ សព្វត្ថ
ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

បច្ឆោរោហណីវគ្គោ ទុតិយោ។

(១៣) ក. បរិសុទ្ធវគ្គវណ្ណានា

១២៣. តតិយស្ប បឋមេ បរិសុទ្ធាតិ និម្មលា។ បរិយោធាតាតិ បកស្សរា។
ទុតិយាធីនិ ឧត្តានត្ថានេវាតិ។

បរិសុទ្ធវគ្គោ តតិយោ។

(១៤) ឃ. សាធុវគ្គវណ្ណានា

១៣៤. ចតុត្ថស្ប បឋមេ សាធុន្តិ ភទ្ទកំ សិលីដ្ឋកំ។ ទុតិយាធីនិ
ឧត្តានត្ថានេវាតិ។ អរិយមគ្គវគ្គោ ឧត្តានត្ថាយេវាតិ។

សាធុវគ្គោ ចតុត្ថោ។

តតិយបណ្ណាសកំ និដ្ឋិតំ។

៤. ចតុត្ថបណ្ណាសកំ

១៥៥. ចតុត្ថស្ប បឋមាធីនិ ឧត្តានត្ថានេវាតិ។

៨. កម្មនិទានសុត្តវណ្ណានា

១៧៤. អដ្ឋមេ លោកហេតុកម្មីតិ ចាណាតិចាតស្ស លោកោ
ឧបនិស្សយកោជិយា ហេតុ ហោតិ ទោសមោហសម្បយុត្តោបិ។ ឥមំនា
ឧបាយេន សព្ពត្ថ អត្តោ វេទិតញ្ចោ។

៩. បរិក្ខមនសុត្តវណ្ណាន

១៧៥. នវមេ បរិក្ខមនំ ហោតិ តិ បរិវដ្ឋនំ ហោតិ។

១០. បុទ្ធសុត្តវណ្ណាន

១៧៦. ទសមេ កម្មារបុត្តស្សាតិ សុវណ្ណាការបុត្តស្ស។ កស្ស នោ ត្វន្តិ
កស្ស នុ ត្វំ។ បច្ឆាភូមកាតិ បច្ឆាភូមិវាសិកា។ កមណ្ឌលុកាតិ
កមណ្ឌលុធាវិនោ។ សេវាលមាលិកាតិ សេវាលមាលាវិយ ធាវេន្តិ។
សេវាលបជនិវាសិតាតិបិ វុត្តមេវ។ ឧទកោរោហកាតិ សាយតតិយកំ
ឧទកោរោហនានុយោគមនុយុត្តា។ អាមសេយ្យាសីតិ ហេតុន បរិមជ្ឈេយ្យាសិ។

១១. ជាណុស្សោណិសុត្តវណ្ណាន

១៧៧. ឯកាទសមេ ឧបកប្បត្វតិ ចាបុណាតុ។ ហំនេតិ ឱកាសេ។ នោ
អដ្ឋានេតិ នោ អនោកាសេ។ នេយិកានំ អាហារោ នាម តត្ថ និព្ពត្តនកម្មមេវ។
តេនេវ ហិ តេ តត្ថ យាបេន្តិ។ តិវច្ឆានយោនិកានំ បន តិណបណ្ណាទិវសេន
អាហារោ វេទិតញ្ចោ។ មនុស្សានំ ឱទនកុម្មាសាទិវសេន, ទេវានំ
សុធាភោជនាទិវសេន, បេត្តិវេសយិកានំ ខេឡសិដ្ឋាណិកាទិវសេន។ យំ វា
បនស្ស ឥតោ អនុប្បវេច្ឆន្តិ តិ យំ តស្ស មិត្តាទយោ ឥតោ ទទន្តា អនុបវេសេន្តិ។
បេត្តិវេសយិកា ឯវ ហិ បរទត្ថបជីវិនោ ហោន្តិ, ន អញ្ចេសំ បរេហិ ទិន្នំ
ឧបកប្បតិ។ ធាយកោបិ អនិច្ចលោតិ យំ សន្ធាយ តំ ទានំ ទិន្នំ, តស្ស

ឧបកប្បន្ន វា មា វា, ឆាយកេន បន ន សក្កា និប្បលេន ភវិតំ, ឆាយកោ តស្ស
ធានស្ស វិចាកំ លភតិយេវ។

អដ្ឋានេបិ កវំ គោតមោ បរិកប្បំ វទតីតិ អនោកាសេ ឧប្បន្នេបិ តស្សី
ញាតកេ កវំ គោតមោ ធានស្ស ដលំ បរិកប្បតិយេវ បញ្ញាបេតិយេវាតិ
បុច្ឆតិ។ ព្រាហ្មណស្ស បិ “ឯវំ ទិន្នស្ស ធានស្ស ដលំ ឆាយកោ ន លភតី” តិ
លទ្ធិ។ អថស្ស ភគវា បញ្ចំ បដិជាទិកា “ឆាយកោ នាម យត្ថ កត្តបិ
បុញ្ញដលូបដិវិដ្ឋានេ និព្ពត្តោ ធានស្ស ដលំ លភតិយេវា” តិ ទស្សេតុំ ៩៨
ព្រាហ្មណាតិអាទិមាហ។ សោ តត្ថ លាភី ហោតីតិ សោ តត្ថ ហត្ថិយោនិយំ
និព្ពត្តាបិ មជ្ឈលហត្ថិដ្ឋានំ បទ្វា លាភី ហោតិ។ អស្សាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។
សាធុវគ្គោ ឧត្តានត្តោយេវាតិ។

ជាណាស្សោណិវគ្គោ ទុតិយោ។

ចតុត្ថបណ្ណាសកំ និដ្ឋិតំ។

(២០) ១. ករជកាយវគ្គោ

២០១. បញ្ចមស្ស បឋមាទីនិ ឧត្តានត្តានេវ។

៦. សំសប្បនិយសុត្តវណ្ណា

២០២. ធម្មេ សំសប្បនិយបរិយាយំ វេ, ភិក្ខុវេ, ធម្មបរិយាយន្តិ សំសប្បនស្ស
ការណំ ទេសនាសម្ពាទំ ធម្មទេសនំ។ សំសប្បតីតិ តំ កម្មំ ករោន្តោ អាសប្បតិ
បរិសប្បតិ វិប្បន្តតិ។ ជិម្ពា គតីតិ តេន កម្មេន យំ គតី គមិស្សតិ, សា ជិម្ពា
ហោតិ។ ជិម្ពបបត្តិ តស្ស យំ គតី ឧបបដ្ឋិស្សតិ, សាបិ ជិម្ពាវ ហោតិ។

សំសប្បជានិកាតិ សំសប្បនសភាវា។ ភូតា ភូតស្ស ឧបបត្តិ ហោតិ តិ ភូតស្ស
សភាវតោ វិជ្ជមានកម្មា សត្តស្ស និព្វត្តិ ហោតិ។ ជស្ស ជុសន្តិ វិចាកជស្ស
ជុសន្តិ។

៧-៨. សញ្ញេតនិកសុត្តន្តបិដក

២០៧-២០៨. សត្តមេ សញ្ញេតនិកានន្តិ បេតេត្វា បកេប្បត្វា កតានំ។
ឧបចិតានន្តិ ចិតានំ វឌ្ឍិតានំ។ អប្បជិសំវេទិត្វាតិ តេសំ កម្មានំ វិចាកំ
អវេទិយិត្វា។ ព្យាដ្ឋិការន្តិ វិគតន្តការំ តេសំ កម្មានំ បរិច្ឆេទបរិវដ្តមតាករណំ។
តញ្ច ខោ ទិដ្ឋេវ ធម្មេតិ តញ្ច ខោ វិចាកំ ទិដ្ឋធម្មវេទនីយំ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ។ ឧបបជ្ជន្តិ
ឧបបជ្ជវេទនីយំ អនន្តេវ អត្តភាវេ។ អបរេ វា បរិយាយេតិ
អបរេបរិយាយវេទនីយំ បន សំសារប្បវត្តេ សតិ សហស្សិមេបិ អត្តភាវេតិ។
ឥមំនា ឥទំ ទស្សេតិ “សំសារប្បវត្តេ បដិលទ្ធវិចាការហកម្មេ នវិជ្ជតិ សោ
ជគតិប្បទេសោ, យត្ថ បីតោ មុច្ឆយ្យ ចាបកម្មា” តិ។ តិវិជានិ តិប្បការា។
កាយកម្មន្តសន្នោសព្យាបត្តិ កាយកម្មន្តសន្នាតាវិបត្តិ។ ឥមំនា នយេន
សព្វបទានិ វេទិតញ្ញានិ។ អដ្ឋមេ អបណ្ណាកោ មណីតិ សមន្តតោ ចតុរស្សោ
ចាសកោ។

៩. ករជកាយសុត្តន្តបិដក

២០៩. នវមេ ទុក្ខស្សតិ វិចាកទុក្ខស្ស, វដ្តទុក្ខស្សេវ វា។ ឥមស្មី សុត្ត
មណីឱបម្ពំ នត្តិ។ វរំវិគតានិដ្ឋោតិ វរំន្តិ និចាតមត្តំ។ យថា វា មេត្តំ ភាវេន្តា
វិគតានិដ្ឋោ ភវន្តិ, វរំវិគតានិដ្ឋោ។ វរមស្ស វិគតានិដ្ឋោតាធិហិ
នីវរណវិក្ខម្ពំ ទស្សេត្វា ឥទានិ អកុសលនិស្សរណានិ កថេន្តោ
មេត្តាសហគតេនាតិអាធិមាហ។ អប្បមាណាន្តិ អប្បមាណាសត្តារម្មណតាយ

ចិញ្ចៀវសីតាយ វា អប្បមាណំ។ បមាណកតំ កម្មំ នាម កាមាវចរកម្មំ។ ន តំ
តត្រាវតិជ្ជតីតិ តំ មហោយោ បរិត្តំ ឧទកំរិយ អត្តនោ ឱកាសំ គហេត្វា ឋានុំ
ន សក្កាតិ, អថ ខោ នំ ឱយេ បរិត្តំ ឧទកំរិយ ឥនមេវ អប្បមាណំ កម្មំ
អន្លៀត្តវត្វា អត្តនោ វិចាកំ និព្វត្តតិ។ ធម្មាតត្ថតិ ធម្មាកាលតោ បដ្ឋាយ។

នាយំ កាយោ អាធាយគមនិយោតិ ឥមំ កាយំ គហេត្វា បរលោកំ គន្ធី
នាម ន សក្កាតិ អត្តោ។ ចិត្តន្តរោតិ ចិត្តការណោ, អថ វា ចិត្តនេវ អន្តរិកោ។
ឯកស្សេវ ហិ ចុតិចិត្តស្ស អនន្តរា ធុតិយេ បដិសន្ធិចិត្ត ទេវោ នាម ហោតិ,
នេវយិកោ នាម ហោតិ, តិរច្ឆានគតោ នាម ហោតិ។ បុរិមនយេបិ ចិត្តន
ការណាភូតេន ទេវោ នេវយិកោ វា ហោតីតិ អត្តោ។ សព្វំ តំ ឥនវេទនីយន្តិ
ទិដ្ឋធម្មវេទនីយកោដ្ឋាសវនេតំ វុត្តំ។ ន តំ អនុគំភវិស្សតីតិ មេត្តាយ
ឧបបន្នវេទនីយការស្ស ឧបច្ឆិន្ទត្តា ឧបបន្នវេទនីយវសេន ន អនុគតំ
ភវិស្សតិ។ ឥទំ សោតាបន្នសកទាគាមិអរិយបុគ្គលានំ បច្ចវេក្ខណំ វេទិតព្វំ។
អនាគាមិតាយាតិ ឈានានាគាមិតាយ។ ឥនបញ្ញាស្សាតិ ឥមស្មី សាសនេ
បញ្ញា ឥនបញ្ញា នាម, សាសនចរិតាយ អរិយបញ្ញាយ បិតស្ស
អរិយសាវកស្សាតិ អត្តោ។ ឧត្តរិវិមុត្តិន្តិ អរហន្តំ។ ធនមំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

ករជកាយវគ្គោ បឋមោ។

(២២) ២. សាមញ្ញវគ្គវណ្ណានា

២២១. ធុតិយស្ស បឋមំ អាទី កត្វា សព្វា បេយ្យាលតន្តិ ឧត្តានត្តាយេវាតិ។

មនោវចប្បរណិយា អន្តត្តរនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

ធនកនិចាតស្ស សំវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

។ នមោ តស្ស ភកវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

អង្គត្រៃកាយ

ឯកាទសកនិចាត-អដ្ឋកថា

១. និស្សយវគ្គោ

១-៦. កិមត្ថយសុត្តាធិវណ្ណា

១-៦. ឯកាទសកនិចាតស្ស បឋមាធិនិ ហេដ្ឋា វុត្តនយានេ។ កេវលញ្ចេត្ត អាទិតោ បញ្ចសុ និព្វិទាវិរាគំ ទិដ្ឋា ភិន្និត្វា ឯកាទសដ្ឋានិ កតានិ។ ធម្មេ សិក្ខាបច្ចក្ខានំ អធិកំ។

៧-៨. បឋមសញ្ញាសុត្តាធិវណ្ណា

៧-៨. សត្តមេ អត្ថេន អត្តោតិ អត្ថេន សទ្ធិមត្តោ។ ព្យញ្ញនេន ព្យញ្ញនន្តិ ព្យញ្ញនេន សទ្ធិ ព្យញ្ញនំ។ សំសន្និស្សតីតិ សម្បវត្តិស្សតិ។ សមេស្សតីតិ សមាទំ ភវិស្សតិ។ នវិគ្គយិស្សតីតិ នវិវដ្ឈិស្សតិ។ អគ្គបទស្មិន្តិ និព្វានេ។ អដ្ឋមេ បច្ចវេក្ខណា កថិតា។

៩. សទ្ធសុត្តវណ្ណា

៩. នវមេ ខោណិយា ពុទ្ធាតិ យវសស្សខោណិយា សមីបេ ពុទ្ធា។ អន្តរំ កវិត្វាតិ អព្ពន្ធវេ កត្វា។ ឈាយតីតិ ចិន្តេតិ។ បដ្ឋាយតីតិ ឥតោ ចិតោ ប

នាងប្បការកំឈាយតិ។ និដ្ឋាយតីតិ និវន្តវសេន និពន្ធឱំឈាយតិ។ បដវិម្ពី
និស្សាយ ឈាយតីតិ សមាបត្តិយំ សនិកន្តិកវសេនេតំ វុត្តំ។ សមាបត្តិយញ្ញិ
សនិកន្តិកត្តា ឯស ខឡុយ្ហោ នាម កតោ។ អាចាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។

កថញ្ចា សទ្ធា អាជានីយឈាយិទំ ហោតីតិ កថំ ការណាការណំ
ជានន្តស្ស សិន្ធុវស្ស ឈាយិទំ ហោតិ។ យថា ឥណានិកាទីសុ ឥណាសទិសំ
ពន្ធនសទិសំ ធនជាទិសទិសំ កលិសម្ពាទមហាបរាជសទិសញ្ចា កត្វា អត្តនោ
អភិមុខស្ស បតោទស្ស អន្លោហារណាសម្ពាទំ បតនំវិបស្សតីតិ អត្តោ។ នេវ
បដវិ និស្សាយ ឈាយតីតិ សមាបត្តិសុខនិកន្តិយា អភាវេន
បដវិអារម្មណាយ ចតុក្កបញ្ចកជ្ឈានសញ្ញាយ នឈាយតិ, និយន្តិយា
អភាវេនេវ សោ អាជានីយោ នាម ហោតីតិ។ ឈាយតិ ច បនាតិ
និព្ពានារម្មណាយ ជលសមាបត្តិយា ឈាយតិ។ បដវិយំ បដវិសញ្ញាវិក្ខតា
ហោតីតិ បដវារម្មណោ ឧប្បន្នា ចតុក្កបញ្ចកជ្ឈានសញ្ញាវិក្ខតា ចាកជា
ហោតិ។ “វិក្ខតា, ភន្តេ, រូបសញ្ញា អវិក្ខតា អដ្ឋិកសញ្ញា”តិ ឥមស្មីញ្ញិ សុត្ត
សមតិក្កមស្ស អត្តិតាយ វិក្ខតតា វុត្តា, ឥធ បនវិបស្សនាវសេន
អនិច្ចទុក្ខានត្តតោ ទិដ្ឋត្តាវិក្ខតា នាម ជាតា។ អាចាសញ្ញាទីសុបិ ឯសេវ
នយោ។ ឯវមេត្ត ហេដ្ឋាវិយ សមាបត្តិវសេន សមតិក្កមំ អវត្វា
វិបស្សនាចារវសេន សមតិក្កមោ វុត្តោ។ ឯវំ ឈាយិទំ ឯវំ
វិបស្សនាបដិចាជិយា អាគន្ធា ឧប្បាទិតាយ ជលសមាបត្តិយា ឈាយត្តោ។

១០. មោរទិវាបសុត្តវណ្ណនា

១០. ទសមេ អច្ចន្តនិដ្ឋាតិ អន្តំ អតីតត្តា អច្ចន្តសម្ពាទំ អវិរាសធម្មំ និព្ពានំ
និដ្ឋា អស្សាតិ អច្ចន្តនិដ្ឋា។ ឥមីនា នយេន សេសបទានិ វេទិតញ្ញានិ។ ជនេតស្មីន្តិ
ជនិតស្មី, បជាយាតិ អត្តោ។ យេ គោត្តបដិសារិនោតិ យេ ជនា តស្មី គោត្ត

បដិសន្ធិ “អបំ គោតមោ, អបំ កស្សនោ” តិ, តេសុ លោកេ គោត្តបដិសារីសុ
ខត្តិយោ សេដ្ឋោ។ អនុមតា មយាតិ មម សព្ពញ្ញតញ្ញាលោន សន្ធិំ សំសន្តត្វា
នេសិតា មយា អនុញ្ញតា។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

និស្សយវគ្គោ បឋមោ។

២. អនុស្សតិវគ្គោ

១-២. មហានាមសុត្តន្តយវណ្ណនា

១១-១២. ធុតិយស្ស បឋមេ នាធាវិហារេហិ វិហារតន្តិ គិហ្មំនំ និពន្ធា ឯកោ
វិហារោ នាម នត្ថិ, តស្មា អម្ពាភំ អនិពន្ធវិហារេន វិហារន្តានំ កេន វិហារេន
កតេន និពន្ធវិហារេន វិហារតន្តិ បុច្ឆតិ។ អារាធកោតិ សម្មាទកោ
បរិបូរកោ។ ធម្មសោតសមាបន្នោ ពុទ្ធានុស្សតី ភាវេតីតិ ធម្មសោតសមាបន្នោ
ហុត្វា ពុទ្ធានុស្សតី ភាវេតិ។ ធុតិយេ គិលានា វុដ្ឋិតោតិ គិលានោ ហុត្វា
វុដ្ឋិតោ។

៣. នទ្ទិយសុត្តន្តយវណ្ណនា

១៣. តតិយេ កល្យាណមិត្តេតិ សុមិត្តេ។ ឯវមេត្ថ កល្យាណមិត្តវសេន
សន្និទ្ធានុស្សតិ កថិតា។ កតធឿ ការាហារភក្ខានន្តិ កាមាវចរទេវានំ។
អសមយវិមុត្តោតិ អសមយវិមុត្តិយា វិមុត្តោ ជីណាសវោ។

៤. សុភូតិសុត្តន្តយវណ្ណនា

១៤. ចតុត្ថ កោ នាមាយំ សុភូតិ ភិក្ខុតិ ជានន្តោបិ សត្វា
កថាសមុជ្ឈាបនត្ថំ បុច្ឆតិ។ សុទត្ថស្ស ឧបាសកស្ស បុត្តោតិ អនាថបិណ្ឌិកំ

សន្ទាយាបា។ អនាថបិណ្ឌិកស្ស ហិ បុត្តោ អត្តនោ ចូឡបិ តុ សន្តិកេ បព្ពជិតោ,
អថ នំ សុត្វតិតេត្ថោ អាធាយ សត្តុ សន្តិកំ អគមាសិ។ សទ្ធាបទានេស្វតិ សទ្ធានំ
បុគ្គលានំ អបទានេសុ លក្ខណេសុ។

៥. មេត្តសុត្តវណ្ណនា

១៥. បញ្ចមេ សុខំ សុបតីតិ យថា សេសជនា សម្បវិវត្តមាណា កាកច្ចមាណា
ទុក្ខំ សុបន្តិ, ឯវំ អសុបិទ្វា សុខំ សុបតិ។ និទ្ធិំ ឌីក្កមន្តោបិ សមាបត្តិ សមាបន្នោ
វិយ ហោតិ។ សុខំ បដិពុជ្ឈតីតិ យថា អញ្ញោ និត្តនន្តាវិជម្ពមាណា សម្បវិវត្តន្តា
ទុក្ខំ បដិពុជ្ឈន្តិ, ឯវំ អប្បដិពុជ្ឈិត្វាវិកសមាណំ វិយ បទុមំ សុខំ និព្វិកាហោ
បដិពុជ្ឈតិ។ ន ចាបកំ សុបិនំ បស្សតីតិ សុបិនំ បស្សន្តោបិ ភទ្កកមេវ សុបិនំ
បស្សតិ, ចេតិយំ វន្តន្តោវិយ បូជំ ករោន្តោវិយ ច ធម្មំ សុណន្តោវិយ ច
ហោតិ។ យថា បនញ្ញោ អត្តានំ ចោរេហិ សម្បវិវរិតំ វិយ វាឡេហិ ឧបទ្កតំ វិយ
បទាតេ បតន្តំ វិយ ច បស្សន្តិ, ន ឯវំ ចាបកំ សុបិនំ បស្សតិ។

មនុស្សានំ បិយោ ហោតីតិ ឧវេ អាមុក្កមុត្តាហារោ វិយ សីសេ
បិឡន្ទិតមាលាវិយ ច មនុស្សានំ បិយោ ហោតិ មនាចោ។ អមនុស្សានំ បិយោ
ហោតីតិ យថេវ មនុស្សានំ, អមនុស្សានម្បិ បិយោ ហោតិ វិសាខត្ថោ វិយ។
វត្ថុវិសុទ្ធិមគ្គេ (វិសុទ្ធិ. ១.២៥៨) មេត្តាកម្មជ្ជាននិទ្ទេសេ វិត្តាវិគមេវ។ ទេវតា
រក្ខត្តិ បុត្តមិវ មាតាបិតោ ទេវតា រក្ខត្តិ។ ឆាស្ស អគ្គិ វាវិសំ វា សត្តំ វា
កមតីតិ មេត្តាវិហារិស្ស កាយេ ឧត្តរាយ ឧចាសិកាយ វិយ អគ្គិ វា,
សំយុត្តភាណាកច្ចឡសីវត្តេស្សេវ វិសំ វា, សំកិច្ចសាមណេស្សេវ សត្តំ វា ន
កមតិ នប្បវិសតិ, ឆាស្ស កាយំ វិកោបេតីតិ វុត្ថំ ហោតិ។ ធម្មវត្ថុម្បិ ចេត្ត
កថយន្តិ។ ឯកា កិវ ធម្ម វច្ឆកស្ស ឡីវធាវំ មុញ្ញមាណា អជ្ជាសិ។ ឯកោ លុទ្ធកោ
“តំ វិជ្ជិស្សមី”តិ ហត្ថេន សម្បវិវត្តេត្វា ធិយទណ្ឌំ សត្តិ មុញ្ញា។ សា តស្សា សរិវំ

អាហារ តាលបណ្ណំ វិយ វដ្តមាណ គតា, នេវ ឧបទាវពលេន ន អប្បនាពលេន,
កេវលំ វច្ឆកេ ពលវហិតចិត្តតាយ។ ឯវំ មហានុភាវា មេត្តា។

តុវដំ ចិត្តំ សមាធិយតីតិ មេត្តាវិហារិនោ ឱប្បមេវ ចិត្តំ សមាធិយតិ, នត្តិ
តស្ស ទន្ទាយិតត្ថំ។ មុខវណ្ណោ វិប្បសីទតីតិ ពន្ធនា បុត្តតាលបក្កំ វិយ ចស្ស
វិប្បសន្ធវណ្ណំ មុខំ ហោតិ។ អសម្មុទ្ពោ កាលំ ករោតីតិ មេត្តាវិហារិនោ
សម្មាហមរណំ នាម នត្តិ, អសម្មុទ្ពោ បន និទ្ធី ឱក្កមន្តោ វិយ កាលំ ករោតិ។
ឧត្តវ អប្បដិវដ្ឋន្តោតិ មេត្តាសមាបត្តិតោ ឧត្តវ អរហត្ថំ អធិកន្តំ អសក្កោន្តោ
តតោ ចរិត្វា សុត្តប្បពុទ្ធាវិយ ព្រហ្មលោកំ ឧបបដ្ឋតីតិ។

៦. អដ្ឋកថាភសុត្តវណ្ណា

១៦. ធម្មេ ទសមោតិ ជាតិកោត្តវសេន ចេវ សារបត្តកុលគណនាយ ច
ទសមេ ហ្មនេ គណីយតិ, តេនស្ស ទសមោតេវ នាមំ ជាតំ។ អដ្ឋកថាភកោតិ
អដ្ឋកថាភសំ។ កុក្កជារាមេតិ កុក្កជសេដ្ឋីនា ការិតេ អារាមេ។

តេនភក្កវតា... បេ... សម្មទក្ខាតោតិ ឯត្ថ អយំ សង្ខេបត្ថោ - យោសោ
ភក្កវា សមតីស ចារមិយោ បូរេត្វា សព្ពកិលេសេ ភក្កវតា អនុត្តរំ
សម្មាសម្ពោធិ អភិសម្ពុទ្ធោ, តេនភក្កវតា តេសំ តេសំ សត្តានំ អាសយានុសយំ
ជានតា, ហត្ថតលេ វេបិតំ អាមលកំ វិយ សព្ពព្រាយ្យធម្មេ បស្សតា, អបិច
បុព្វេនិវាសាធិហិ ជានតា, ទិព្វេន ចក្កនា បស្សតា, តីហិ វាវិជ្ជាហិ ធម្មា វា បន
អភិញ្ញាហិ ជានតា, សព្ពត្ថ អប្បដិហតេន សមន្តចក្កនា បស្សតា,
សព្ពធម្មជាននសមត្ថាយ បញ្ញាយ ជានតា, សព្ពសត្តានំ ចក្កវិសយាតីតានិ
តិរោកុដ្ឋាធិកតានិ ចាបិ រូបានិ អតិវិសុទ្ធន មំសចក្កនា វា បស្សតា,
អត្ថហិតសាធិកាយ សមាធិបទដ្ឋានាយ បដិវេធបញ្ញាយ ជានតា,

បរហិតសាធិកាយ ករុណាបទដ្ឋានាយ ទេសនាបញ្ញាយ បស្សតា,
អន្តរាយិកធម្មេ វា ជានតា, និយ្យានិកធម្មេ បស្សតា, អរិយំ ហតត្តា អរហតា,
សម្មា សាមំ សព្វធម្មានំ ពុទ្ធត្តា សម្មាសម្ពុទ្ធនាតិ ឯវំ ចតុវេសារដ្ឋវសេន ចតុបិ
ការណោបិ ថោមិតេន អត្ថិ នុ ខោ ឯកោ ធម្មោ អក្ខោតាតិ។

អភិសង្កតន្តិ កតំ ឧប្បាទិតំ។ អភិសញ្ញេតយិតន្តិ ចេតយិតំ កប្បយិតំ។
សោ តត្ថ បិតោតិ សោ តស្មី សមថវិបស្សនាធម្មេ បិតោ។ ធម្មរាគេន
ធម្មនន្ទិយាតិ បទទ្ធយេនបិ សមថវិបស្សនាសុ ធន្តរាគោ វុត្តោ។
សមថវិបស្សនាសុ ហិ សញ្ញេន សព្វំ ធន្តរាគំ បរិយាទិយិតុំ សក្កោន្តោ អរហា
ហោតិ, អសក្កោន្តោ អនាគាមី ហោតិ។ សោ សមថវិបស្សនាសុ ធន្តរាគស្ស
អប្បហ័នត្តា ចតុត្ថជ្ឈានចេតនាយ សុទ្ធាវាសេ និព្វត្តតិ។ អយំ អាចរិយានំ
សមាទត្តកថា។

វិភណ្ណាវាទី បនាហា - “តេនេវ ធម្មរាគេនាតិ វចនតោ អកុសលេន
សុទ្ធាវាសេ និព្វត្តតិ”តិ។ សោ “សុត្តំ អាហារាហិ”តិ វត្ថុញ្ញោ។ អទ្ធា អញ្ញំ
អបស្សន្តោ ឥនមេវ អាហារិស្សតិ។ តតោ វត្ថុញ្ញោ “កិម្មនិទំ សុត្តំ នីតត្តំ, ឧទាហុ
នេយ្យត្ថ”ន្តិ។ អទ្ធា “នីតត្ថ”ន្តិ វត្ថុតិ។ តតោ វត្ថុញ្ញោ - ឯវំ សន្តេ
អនាគាមិជលត្ថិកេន សមថវិបស្សនាសុ ធន្តរាគោ កត្តញ្ញោ ភវិស្សតិ, ធន្តរាគ
ឧប្បាទិតេ អនាគាមិជលំ បដិលទ្ធិភវិស្សតិ, មា “សុត្តំ មេ លទ្ធិ”ន្តិ យំ វា តំ វា
ទីបេហិ។ បញ្ញំ កថេន្តេន ហិ អាចរិយស្ស សន្តិកេ ឧត្តហេត្វា អត្ថរសំ
បដិវិជ្ជិត្វា កថេតុំ វុដ្ឋតិ។ អកុសលេន ហិ សក្កេ, កុសលេន ច អនាយេ
បដិសន្ធិ នាម នត្ថិ។ វត្ថុញ្ញោតំ ភគវតោ -

“ន, ភិក្ខុវេ, លោភជេន កម្មេន, ទោសជេន កម្មេន, មោហាជេន កម្មេន
ទេវា បញ្ញាយន្តិ, មនុស្សា បញ្ញាយន្តិ, យា វា បនញ្ញាបិ កាចិ សុគតិយោ។

អដ ខោ, ភិក្ខុវេ, លោកជេន កម្មេន, ទោសជេន កម្មេន, មោហជេន
កម្មេន និងយោ បញ្ញាយតិ, តិរច្ឆានយោនិ បញ្ញាយតិ, បេត្តិវិសយោ
បញ្ញាយតិ, យា វា បនញ្ញាបិ កាចិ ទុគ្គតិយោ”តិ (អ. និ. ៦.៣៩) -

ឯវំ សញ្ញាបេតញ្ញោ។ សចេ សញ្ញាធាតិ, សញ្ញាធាតុ។ នោ ចេ សញ្ញាធាតិ, “គច្ឆ
ចាតោវ វិហារំ បរិសិទ្ធា យាគុំ បិវា”តិ ឧយ្យោជេតញ្ញោ។

អយំ ខោ, គហបតិ, ឯកធម្មោ អក្ខាតោតិ ឯកំ ធម្មំ បុច្ឆិតេន “អយម្បិ
ឯកធម្មោ អក្ខាតោ, អយម្បិ ឯកធម្មោ អក្ខាតោ”តិ ឯវំ បុច្ឆាវសេន កថិតត្តា
ឯកាទសបិ ធម្មា ឯកធម្មោ នាម កតោ។ អមតុប្បត្តិអត្ថេន វា សញ្ញេបិ
ឯកធម្មាតិ វត្ថុំ វដ្ឋតិ។

និធិមុខំ គវេសន្តោតិ និធិំ បរិយេសន្តោ។ សកិទេវាតិ ឯកប្បយោគេនេវ។
កថំ បន ឯកប្បយោគេនេវ ឯកាទសន្នំ និធិនំ អធិគមោ ហោតីតិ? ឥធកក្ខោ
អរញ្ញោ ជីវិតុត្ថំ គវេសមាណោ ចរតិ។ តមេនំ អញ្ញាតរោ អត្ថចរកោ ទិស្វា “កី,
កោ, ចរសី”តិ បុច្ឆតិ។ សោ “ជីវិតុត្ថំ បរិយេសាមី”តិ អាហា។ ឥតរោ “តេន ហិ
សម្ម អាគច្ឆ, ឯតំ ចាសាណំ បរិវេដ្ឋេហី”តិ អាហា។ សោ តំ បរិវេដ្ឋត្វា ឧបរូបរិដ្ឋិតា
វា កុច្ឆិយា កុច្ឆិ អាហាច្ឆ បិតា វា ឯកាទស កុម្មិយោ បស្សតិ។ ឯវំ
ឯកប្បយោគេន ឯកាទសន្នំ អធិគមោ ហោតិ។

អាចរិយធនំ បរិយេសិស្សន្តិតិ អញ្ញាតិត្តិយា ហិ យស្ស សន្តិកេ សិប្បំ
ឧត្តណ្ឌន្តិ, តស្ស សិប្បគ្គហណតោ បុរេ វា បច្ឆា វា អន្តរន្តរា វា គេហតោ
និហរិត្វា ធនំ ទេន្តិ។ យេសំ គេហេ នត្ថិ, តេ ញាតិសភាគតោ បរិយេសន្តិ។
យេសំ តម្បិ នត្ថិ, តេ សភាគតោ បរិយេសន្តិ។ តថា អលកមាណា ភិក្ខុម្បិ ចរិត្វា
ទេន្តិយេវ។ តំ សន្ធាយេតំ វត្ថុំ។

ក៏ បនាហន្តិ ពាហិរកា តាវ អនិយ្យានិកេបិ សាសនេ
សិប្បមត្តនាយកស្ស ធនំ បរិយេសន្តិ, អហំ បន ឯវីរិយេ និយ្យានិកសាសនេ
ឯកាទសវិធំ អមតុប្បត្តិបដិបទំ ទេសេន្តស្ស អាចរិយស្ស បូជំ កំ ន ករិស្សមិ,
ករិស្សមិយេវាតិ វទតិ។ បច្ចេកំ ទុស្សយុគេន អច្ឆាទេសីតិ ឯកមេកស្ស
ភិក្ខុនោ ឯកេកំ ទុស្សយុគំ អទាសីតិ អត្ថោ។ សមុទាហាវចនំ បនេត្ថ ឯវុបំ
ហោតិ, តស្មា អច្ឆាទេសីតិ វុត្ថំ។ បញ្ចសតំ វិហារន្តិ បញ្ចសតគ្គនិកំ
បណ្ណាសាលំ កាវេសីតិ អត្ថោ។

៧. គោចាលសុត្តរវណ្ណនា

១៧. សត្តមេ តិស្សោ កថា ឯកនាឡិកា ចតុរស្សា និសិទ្ធវត្តិកាតិ។ តត្ថ
ចាឡិ វត្វា ឯកេកស្ស បទស្ស អត្តកថនំ ឯកនាឡិកា នាម។
អបណ្ឌិតគោចាលកំ ទស្សេត្វា, អបណ្ឌិតភិក្ខុំ ទស្សេត្វា, បណ្ឌិតគោចាលកំ
ទស្សេត្វា, បណ្ឌិតភិក្ខុំ ទស្សេត្វាតិ ចតុក្កំ ពន្ធិត្វា កថនំ ចតុរស្សា នាម។
អបណ្ឌិតគោចាលកំ ទស្សេត្វា បរិយោសានគមនំ, អបណ្ឌិតភិក្ខុំ ទស្សេត្វា
បរិយោសានគមនំ, បណ្ឌិតគោចាលកំ ទស្សេត្វា បរិយោសានគមនំ,
បណ្ឌិតភិក្ខុំ ទស្សេត្វា បរិយោសានគមនន្តិ អយំ និសិទ្ធវត្តិកា នាម។ អយំ ឥធន
សព្វាចរិយានំ អាចិណ្ណា។

ឯកាទសហិ, ភិក្ខុវេ, អង្កេហិ ឯកាទសហិ អគុណាកោដ្ឋាសេហិ។
គោគណន្តិ គោមណ្ឌលំ។ បរិហរិតុន្តិ បរិគ្គហេត្វា វិចរិតុំ។ ជាតី កាតុន្តិ វឡិ
អាចាទេតុំ។ ឥធាតិ ឥមស្មី លោកេ។ ន រូបញ្ច ហោតីតិ គណនតោ វា វណ្ណតោ
វា រូបំ ន ជាតាតិ។ គណនតោ ន ជាតាតិ នាម អត្តនោ គុន្នំ សតំ វា សហស្សំ
វាតិ សង្ខំ ន ជាតាតិ, សោ ភារីសុ ហជាសុ វា បលាតាសុ វា គោគណំ
គណេត្វា “អជ្ជ ឯត្តកា ន ទិស្សន្តិ” តិ ទ្វេ តីណិ កាមន្តរាទិ វា អជីវី វា វិចរេន្តោ ន

បរិយេសតិ។ អញ្ជើសំ ការីសុ អត្តនោ គោគណំ បរិដ្ឋាសុបិ គោគណំ
គណេត្វា “ឥមា ឯត្តិកា គារោ ន អម្ពាគ” ត្ថិ យដ្ឋិយា ចោថេត្វា ន ជីហរតិ។
តស្ស នដ្ឋា ការីយោ នដ្ឋាវ ហោន្តិ។ បរការីយោ គហេត្វា ចរតិ។ គោសាមិកា
ទិស្វា “អយំ ឯត្តកំ កាលំ អម្ពាគំ ធន្ធុ ធុហី” តិ តដ្ឋេត្វា អត្តនោ ការីយោ
គហេត្វា គច្ឆន្តិ។ តស្ស គោគណេហិ បរិហាយតិ, បញ្ច
គោរសបរិភោគតោបិ បរិពាហិរោ ហោតិ។ វណ្ណតោ ន ជាធាតិ ឆាម “ឯត្តិកា
ការី សេតា, ឯត្តិកា រត្តា, ឯត្តិកា កាឡា, ឯត្តិកា ឌីធាតា, ឯត្តិកា កពរា,
ឯត្តិកា ជីលា” តិ ន ជាធាតិ។ សោ ការីសុ ហជាសុ វា បលាតាសុ វា... បេ...
បញ្ចគោរសបរិភោគតោបិ បរិពាហិរោ ហោតិ។

នលក្ខណកុសលោតិ ការីនំ សរីរេ កតំ ធនុសត្តិសូលាទិភេទំ នលក្ខណំ ន
ជាធាតិ។ សោ ការីសុ ហជាសុ វា បលាតាសុ វា “អន្ធិ អសុកលក្ខណា
អសុកលក្ខណា ច គារោ ន ទិស្សន្តិ” តិ... បេ... បញ្ចគោរសបរិភោគតោបិ
បរិពាហិរោ ហោតិ។

ន អាសាដិកំ ហារេតាតិ គុន្នំ ខាណុកណ្ណាកាធិហិ បហជដ្ឋានេសុ វណោ
ហោតិ។ តត្ថ ជីលមក្ខិកា អណ្ណាកាធិ ឯបេន្តិ, តេសំ អាសាដិកាតិ ឆាម។ តាធិ
ទណ្ណកេន អបនេត្វា ភេសន្តំ ឆាតព្ពំ ហោតិ, ពាលោ គោចាលកោ តថា ន
ករោតិ។ តេន វុត្ថំ - “ន អាសាដិកំ ហារេតា ហោតិ” តិ។ តស្ស គុន្នំ វណោ វឡន្តិ,
គម្ពីរា ហោន្តិ, ចាណាកា កុច្ឆិ បរិសន្តិ, គារោ គេលញ្ញាភិក្ខុតា នេវ យាវទត្ថំ
តិណំ ខាទិតុំ ន ចាធិយំ ចាតុំ សក្កោន្តិ។ តត្ថ គុន្នំ ឌីរំ ជិដ្ឋតិ, គោណានំ ជរោ
ហាយតិ, ឧកយេសម្បិ ជីវិតន្តរាយោ ហោតិ។ ឯវមស្ស គោគណេហិ
បរិហាយតិ... បេ... បញ្ចគោរសតោបិ បរិពាហិរោ ហោតិ។

ន វណ៌ បដិច្ចាទេតា ហោតិ តិ គុណំ វុត្តនយេនេវ សញ្ញាតោ វណោ ភេសន្តំ
ទត្វា វាកេន វា បីរកេន វា ពន្លត្វា បដិច្ចាទេតញ្ចោ ហោតិ។ ពាលគោចាលកោ
តំ ន ករោតិ។ អថស្ស គុណំ វណោហិ យូសា បក្សវន្តិ, តា អញ្ញមញ្ញំ និយំសន្តិ។
តេន អញ្ញេសម្បិ វណោ ជាយន្តិ។ ឯវំ គាវោ គេលញ្ញាភិក្ខុតា នេវ យាវទត្ថំ
តិណានិ ខាទិតុំ... បេ... បរិពាហិរោ ហោតិ។

ន ធូមំ កត្តា ហោតិ តិ អន្តោវស្សេ ខំសមកសាទីនំ ឧស្សន្នកាលេ
គោគណោ វជំ បរិដ្ឋេ តត្ថ តត្ថ ធូមោ កាតញ្ចោ ហោតិ។
អបណ្ឌិតគោចាលកោ តំ ន ករោតិ, គោគណោ សញ្ញវត្ថី ខំសាទីហិ ឧបទ្កតោ
និទ្ទំ អលភិក្ខុ បុនទិវសេ អរញ្ញេ តត្ថ តត្ថ វុត្តមូលាទីសុ និបដ្ឋិត្វា និទ្ទាយតិ។
នេវ យាវទត្ថំ តិណានិ ខាទិតុំ... បេ... បរិពាហិរោ ហោតិ។

ន តិត្ថំ ជាតាតិ តិ តត្ថម្បិ សមន្តិ វា វិសមន្តិ វា សគាហន្តិ វា និគ្គាហន្តិ វា ន
ជាតាតិ។ សោ អតិត្ថេន ការិយោ ឌីតារេតិ។ តាសំ វិសមតិត្ថេ ចាសាណាទីនិ
អក្កមន្តិនំ ចាទាភិជ្ជន្តិ។ សគាហំ គម្ពីរំ តិត្ថំ ឌីតិណ្ឌោ កុម្ពីលាទយោ គាវោ
គណ្ឌាន្តិ, “អន្ធិ ឯត្ថិកា គាវោ នជ្ជា, អន្ធិ ឯត្ថិកា” តិ វុត្តព្ពតំ អាបជ្ជន្តិ។ ឯវមស្ស
គោ គណោបិ បរិហាយតិ... បេ... បញ្ចកោរសតោបិ បរិពាហិរោ ហោតិ។

ន បីតំ ជាតាតិ បីតម្បិ អបីតម្បិ ន ជាតាតិ។ គោចាលកេន ហិ “ឥមាយ
ការិយា បីតំ, ឥមាយ ន បីតំ, ឥមាយ ចានិយតិត្ថេ ឌីកាសោលន្ទោ, ឥមាយ ន
លន្ទោ” តិ ឯវំ បីតាបីតំ ជានិតត្ថំ ហោតិ។ អយំ បន ទិវសភាគេ អរញ្ញេ
គោគណំ វត្តិត្វា “ចានិយំ ចាយេស្សនមី” តិ នទី វា តទ្ធាកំ វា ឌីកាហេត្វា
គច្ឆតិ។ តត្ថ មហាឧសភា ច អនុសភា ច ពលវការិយោ ច ទុព្ពលានិ ចេវ
មហាល្លកានិ ច គោរូចានិ សិទ្តេហិ វា ជាសុកាហិ វា បហិវិត្វា អត្តនោ ឌីកាសំ
កត្វា ឧប្បមាណំ ឧទកំ បរិសិត្វា យថាកាមំ បិវន្តិ។ អវសេសា ឌីកាសំ

អលកមាណ តីវេ ឋត្វា កលលមិស្សកំ ឧទកំ បិវន្តិ វា អបីតា ឯវ វា ហោន្តិ។
អថ សោគោចាលកោ បិដ្ឋិយំ បហវិត្វា បុន អរញ្ញំ បវេសេតិ។ តត្ថ អបីតា
គាវិយោ បិចាសាយ សុស្សមាណ យាវទត្ថំ តិណានិ ខាទិតុំ ន សក្កោន្តិ។ តត្ថ
គុន្នំ ឌីរំ ធិដ្ឋតិ។ គោណានំ ជវោ ហាយតិ... បេ... បរិពាហិរោ ហោតិ។

នវីថី ជាតាតីតិ “អយំ មគ្គោ សមោ ខេមោ, អយំ វិសមោ សាសន្តោ
សប្បដិកយោ” តិ ន ជាតាតិ។ សោ សមំ ខេមំ មគ្គំ វុដ្ឋេត្វា គោគណំ ឥតរមគ្គំ
បដិចាទេតិ។ តត្ថ គាវោ សីហព្យគ្សាធិនំ គន្ធន ចោរបិស្សយេន ច អភិក្ខតា
កន្តមិកសប្បដិកាតា គីរំ ឧក្ខិបិត្វា តិដ្ឋន្តិ, នេវ យាវទត្ថំ តិណានិ ខាទិតុំ, ន
ចានិយំ បិវន្តិ។ តត្ថ គុន្នំ ឌីរំ ធិដ្ឋតិ... បេ... បរិពាហិរោ ហោតិ។

ន គោចរកុសលោ ហោតីតិ គោចាលកេន ហិ គោចរកុសលេន ភវិតព្ពំ,
បញ្ចាហិកចារោ វា សត្តាហិកចារោ វា ជានិតព្ពោ។ ឯកទិសាយ គោគណំ
ចារេត្វា បុនទិវេសេ តត្ថ ន ចារេតព្ពោ។ មហតា ហិ គោគណេន ចិណ្ឌាដ្ឋានំ
ភេរិតលំ វិយ សុទ្ធិ ហោតិ និត្តិណំ, ឧទកម្មិ អាលុលីយតិ។ តស្មា បញ្ចមេ វា
សត្តមេ វា ទិវេសេ បុន តត្ថ ចារេតុំ វុដ្ឋតិ។ ឯត្ថកេន ហិ តិណាម្មិ បដិវិហតិ,
ឧទកម្មិ បសីទតិ, អយំ បន ឥមំ បញ្ចាហិកចារំ វា សត្តាហិកចារំ វា ន
ជាតាតិ, ទិវេសេ ទិវេសេ វក្ខិតដ្ឋានេយេវ វក្ខិតិ។ អថស្ស គោគណោ
ហរិតតិណំ នលកតិ, សុក្ខតិណំ ខាទន្តោ កលលមិស្សកំ ឧទកំ បិវតិ។ តត្ថ
គុន្នំ ឌីរំ ធិដ្ឋតិ... បេ... បរិពាហិរោ ហោតិ។

អនវេសេសនោហិ ច ហោតីតិ បណ្ឌិតគោចាលកេន ហិ យាវ វុច្ឆកស្ស
មំសលោហិតំ សណ្ឋាតិ, តាវ ឯកំ ទ្វេ ជនេ ឋបេត្វា សាវេសេសនោហិ
ភវិតព្ពំ។ អយំ វុច្ឆកស្ស កិញ្ចិ អនវេសេសេត្វា ទុហតិ។ ឌីរបកោ វុដ្ឋោ
ឌីរបិចាសាយ សុស្សតិ, សណ្ឋាតុំ អសក្កោន្តោ កម្មមាណោ មាតុ បុរតោ

បតិក្ខា កាលំ ករោន្តិ។ មាតា បុត្តកំ ទិស្វា, “មឃ្ហំ បុត្តកោ អត្ថនោ មាតុទីរំ
ចាតុំ ន លភតិ” តិ បុត្តសោកេន នេវ យាវទត្ថំ តិណានិ ខាទិតុំ ន ចានិយំ ចាតុំ
សក្កោតិ, ជនេសុ ទីរំ ជិដ្ឋតិ។ ឯវមស្ស គោគណោបិ បរិហាយតិ... បេ...
បញ្ចកោរសតោបិ បរិពាហិរោ ហោតិ។

គុណំ បិទិដ្ឋានំ ករោន្តិ គោបិតរោ។ គារោ បរិណាយន្តិ យថារុចី គហេត្វា
គប្បន្តិ គោបរិណាយកា។ តេ ន អតិរេកបូជាយាតិ បណ្ឌិតោ ហិ
គោចាលកោ ឯវរូបេ ឧសភេ អតិរេកបូជាយ បូជេតិ, បណីតំ គោភត្តំ ទេតិ,
គន្ធបញ្ចុលីកេហិ មណ្ឌាតិ, មាលំ បិឡន្ទេតិ, សិទ្តេសុ សុវណ្ណាជតកោសកេ
ច ធារេតិ, វត្តិ ធិបំ ជាលេត្វា ចេលវិតានស្ស ហេដ្ឋា សយាបេតិ។ អយំ បន
តតោ ឯកសក្ការម្បិ ន ករោតិ។ ឧសភា អតិរេកបូជំ អលភមាណ គោគណំ
ន វត្តន្តិ, បរិស្សយំ ន វារេន្តិ។ ឯវមស្ស គោគណោបិ បរិហាយតិ... បេ...
បញ្ចកោរសតោបិ បរិពាហិរោ ហោតិ។

ឥធាតិ ឥមស្មី សាសនេ។ ន រូបញ្ញូ ហោតិ តិ “ចត្តារិ មហាភូតានិ ចតុន្ទញ្ច
មហាភូតានំ ឧបាទាយរូប” ន្តិ ឯវំ វុត្ថំ រូបំ ទិហាការេហិ ន ជាធាតិ គណានតោ
វា សមុដ្ឋានតោ វា។ គណានតោ ន ជាធាតិ ធាម - “ចក្ខាយតនំ សោតាយតនំ
យានាយតនំ ជីវាកាយរូបសទ្ធកន្ធសដោជ្ឈញ្ញាយតនំ, ឥតិទ្ធិន្តិយំ បុរិសិទ្ធិន្តិយំ
ជីវិតិទ្ធិន្តិយំ កាយវិញ្ញតិ វចីវិញ្ញតិ អាកាសធាតុ អាចោធាតុ រូបស្ស លហុតា,
មុទុតា, កម្មញ្ញតា, ឧបចយោ, សន្តតិ, ជវតា, រូបស្ស អនិច្ចតា, កតឡិកា រោ
អាហារោ” តិ (ធរ. ស. ៦៥៧-៦៦៥) ឯវំ ចាឡិយា អាគតា បញ្ចវីសតិ
រូបកោដ្ឋាសាតិ ន ជាធាតិ។ សេយ្យថាបិ សោ គោចាលកោ គណានតោ គុណំ
រូបំ ន ជាធាតិ, តដូបមោ អយំ ភិក្ខុ។ សោ គណានតោ រូបំ អជាធន្តោ រូបំ
បរិគ្គហេត្វា អរូបំ វវត្ថុបេត្វា រូចារូបំ បរិគ្គហេត្វា បច្ចយំ សល្លក្ខេត្វា លក្ខណំ

អាហារបេត្វា កម្មជ្ជានំ មត្តកំ ចាបេតុំ ន សក្កោតិ។ សោយថា តស្ស
គោចាលកស្ស គោគណោ ន វឌ្ឍតិ, ឯវំ ឥមស្មី សាសនេ
សីលសមាធិវិបស្សនាមគ្គជលនិព្វានេហិ ន វឌ្ឍតិ។ យថា ច សោ គោចាលកោ
បញ្ចហិ គោរសេហិ បរិពាហិរោ ហោតិ, ឯវមេវាយំ អសេខេន សីលក្ខន្ធន
អសេខេន សមាធិបញ្ញាវិមុត្តិ វិមុត្តិញ្ញាណធស្សនក្ខន្ធនាតិ បញ្ចហិ
ធម្មក្ខន្ធមហិ បរិពាហិរោ ហោតិ។

សមុជ្ជានតោ ន ជាតាតិ នាម - “ឯត្តកំ រូបំ ឯកសមុជ្ជានំ, ឯត្តកំ
ទិសមុជ្ជានំ, ឯត្តកំ តិសមុជ្ជានំ, ឯត្តកំ ចតុសមុជ្ជានំ, ឯត្តកំ នកុតោចិ
សមុជ្ជាតី” តិ ន ជាតាតិ។ សេយ្យថាបិ សោ គោចាលកោ វណ្ណាតោ គុដ្ឋំ រូបំ ន
ជាតាតិ, តដូបមោ អយំ ភិក្ខុ។ សោ សមុជ្ជានតោ រូបំ អជានន្តោ រូបំ
បរិគ្គហេត្វា... បេ... បរិពាហិរោ ហោតិ។

នលក្ខណកុសលោ ហោតីតិ “កម្មលក្ខណោ ពាលោ, កម្មលក្ខណោ
បណ្ឌិតោ” តិ ឯវំ វុត្តំ កុសលាកុសលកម្មំ បណ្ឌិតពាលលក្ខណាន្តិ ន ជាតាតិ។
សោ ឯវំ អជានន្តោ ពាលេ វុដ្ឋេត្វា បណ្ឌិតេ ន សេវតិ។ ពាលេ វុដ្ឋេត្វា បណ្ឌិតេ
អសេវន្តោ កប្បិយាកប្បិយំ កុសលាកុសលំ សាវជ្ជានវដ្ឋំ គរុកលហុកំ
សតេកិច្ចាតេកិច្ចំ ការណាការណំ ន ជាតាតិ។ តំ អជានន្តោ កម្មជ្ជានំ
គហេត្វា វឌ្ឍេតុំ ន សក្កោតិ។ សោ យថា តស្ស គោចាលកស្ស គោគណោ ន
វឌ្ឍតិ, ឯវំ ឥមស្មី សាសនេ យថាវុត្តហិ សីលាធិហិ ន វឌ្ឍតិ។ សោ
គោចាលកោវិយ ច បញ្ចហិ គោរសេហិ, បញ្ចហិ ធម្មក្ខន្ធមហិ បរិពាហិរោ
ហោតិ។

ន អាសាដិកំ ហារេតា ហោតីតិ “ឧប្បន្នំ កាមវិតក្ក” តិ ឯវំ វុត្តំ
កាមវិតក្កាធម្មោ ន វិនោទេតិ។ សោ ឥមំ អកុសលវិតក្កំ អាសាដិកំ

អហារេត្វាវិតក្កវសិកោ ហុត្វាវិចរន្តោ កម្មជ្ជានំ គហេត្វា វឡេតុំ ន
សក្កោតិ។សោយថា តស្ស គោចាលកស្ស...បេ.... បរិពាហិរោ ហោតិ។

ន វណំ បដិច្ឆាទេតា ហោតីតិ “ចក្កនា រូបំ ទិស្វា និមិត្តក្តាហិ
ហោតី”តិអាទិនា នយេន សញ្ញាវម្ពណេសុ និមិត្តំ គណ្ណោន្តោយថា សោ
គោចាលកោ វណំ ន បដិច្ឆាទេតិ, ឯវំ សំវំ ន សម្មាទេតិ។ សោវិវជន្វារោ
វិចរន្តោ កម្មជ្ជានំ គហេត្វា វឡេតុំ ន សក្កោតិ...បេ.... បរិពាហិរោ ហោតិ។

ន ធូមំ កត្តា ហោតីតិ សោ គោចាលកោ ធូមំ វិយ ធម្មទេសនាធូមំ ន
ករោតិ, ធម្មកថំ វា សរកញ្ចំ វា ឧបនិសិន្នកកថំ វា អនុមោទនំ វា ន ករោតិ,
តតោ នំ មនុស្សា “ពហុស្សុតោ គុណាវា”តិ ន ជាទន្តិ។ តេ គុណាគុណំ
អជានន្តោ ចត្វាហិ បច្ចយេហិ សង្កហំ ន ករោន្តិ។ សោ បច្ចយេហិ កិលមមាណោ
ពុទ្ធវចនំ សជ្ឈាយំ កាតុំ វត្ថុបដិវត្តំ ឬវេតុំ កម្មជ្ជានំ គហេត្វា វឡេតុំ ន
សក្កោតិ...បេ.... បរិពាហិរោ ហោតិ។

ន តិត្ថំ ជាតាតិ តិ ត្ថក្ខតេ ពហុស្សុតតិក្ខុ ន ឧបសង្កមតិ។
អនុបសង្កមន្តោ “ឥទំ, ភន្តេ, ព្យញ្ជនំ កថំ រោបេតព្ភំ? ឥមស្ស ភាសិតស្ស កោ
អត្ថោ? ឥមស្សី ហ្មនេ ចាឡិ កី វទតិ? ឥមស្សី ហ្មនេ អត្ថោ កី ធិបេតី”តិ ឯវំ ន
បរិបុច្ឆតិ ន បរិបញ្ញតិ, ន ជាតាបេតីតិ អត្ថោ។ តស្ស តេ ឯវំ អបរិបុច្ឆតា
អវិវជញ្ជោវ ន វិវរន្តិ, ភាជេត្វា ន ទស្សន្តិ, អនុត្តានីកតញ្ច ន ឧត្តានី ករោន្តិ,
អចាកដំ ន ចាកដំ ករោន្តិ។ អនេកវិហិតេសុ ច កម្ពីរាហិយេសុ ធម្មេស្វតិ
អនេកវិធាសុ កម្ពីរាសុ ឯកកម្ពីរិយំ ន បដិវិនោទន្តិ។ កម្ពីរាយេវ ហិ
កម្ពីរាហិយា ធម្មា នាម។ តត្ថ ឯកំ កម្ពីរិយំ ន ធិហរន្តិ អត្ថោ។ សោ ឯវំ
ពហុស្សុតតិត្ថំ អនុបសង្កមិត្វា សកម្ពីរា កម្មជ្ជានំ គហេត្វា វឡេតុំ ន
សក្កោតិ។ យថា វា សោ គោចាលកោ តិត្ថំ ន ជាតាតិ, ឯវំ អយម្បិ ភិក្ខុ

ធម្មតិក្ខំ ន ជាធាតុ។ អជាធាតុ អវិសយេ បញ្ចំ បុច្ឆតិ, អាភិធម្មិកំ ឧបសង្កមិត្វា
កប្បិយាកប្បិយំ បុច្ឆតិ, វិនយេ ឧបសង្កមិត្វា រូបាបបរិច្ឆេទំ បុច្ឆតិ។ តេ
អវិសយេ បុជ្ជា កថេតុំ ន សក្កោតិ។ សោ អត្តនា សកម្ពោ កម្មជ្ជានំ គហេត្វា
វឡេតុំ ន សក្កោតិ... បេ... បរិពាហិរោ ហោតិ។

ន បីតំ ជាធាតុតិ យថា សោ គោចាលកោ បីតាបីតំ ន ជាធាតុ, វេ
ធម្មបសញ្ញាតំ ចាមោជ្ជំ ន ជាធាតុ ន លភតិ។ សវនមយំ បុញ្ញកិរិយវត្ថុ
និស្សាយ អានិសំសំ នវិន្ទតិ, ធម្មស្សវនក្កំ កត្វា សក្កច្ចំ ន សុណាតិ, និសិន្នោ
និទ្ទាយតិ, កថំ កថេតិ, អញ្ញាវិហិតកោ ហោតិ។ សោ សក្កច្ចំ ធម្មំ អស្សុណានោ
កម្មជ្ជានំ គហេត្វា វឡេតុំ ន សក្កោតិ... បេ... បរិពាហិរោ ហោតិ។

ន វីដី ជាធាតុតិ សោ គោចាលកោ មគ្គាមគ្គំ វិយ “អយំ លោកិយោ, អយំ
លោកុត្តរោ” តិ អវិយំ អជ្ជង្គិកំ មគ្គំ យថាភូតំ នប្បជាធាតុ។ អជាធាតុ
លោកិយមគ្គ អភិនិវិសិត្វា លោកុត្តរំ និព្វត្តេតុំ ន សក្កោតិ... បេ... បរិពាហិរោ
ហោតិ។

ន គោចរកុសលោ ហោតិ តិ សោ គោចាលកោ
បញ្ចាហិកសត្តាហិកចារេ វិយ ចត្តារោ សតិបដ្ឋានេ “ឥមេ លោកិយោ, ឥមេ
លោកុត្តរោ” តិ យថាភូតំ នប្បជាធាតុ។ អជាធាតុ សុខុមដ្ឋានេសុ អត្តនោ
ញ្ញាណំ ចរាបេត្វា លោកិយសតិបដ្ឋានេ អភិនិវិសិត្វា លោកុត្តរំ និព្វត្តេតុំ ន
សក្កោតិ... បេ... បរិពាហិរោ ហោតិ។

អនវសេសនោហិ ហោតិ តិ បដិគ្គហណោ មត្តំ អជាធាតុ អនវសេសំ
ធុហតិ។ និទ្ទេសវារេ បនស្ស អភិហដ្ឋំ បវារេន្តិ តិ អភិហរិត្វា បវារេន្តិ។ ឯត្ថ ទ្វេ
អភិហារា វាចាភិហារោ ច, បច្ឆយាភិហារោ ច។ វាចាភិហារោ នាម មនុស្សា

ភិក្ខុស្ស សន្តិកំ គន្ធា “វិទេយ្យាថ, ភន្តេ, យេនត្ថោ” តិ បវារេន្តិ។ បច្ចយាភិហារោ
នាម វត្ថាធិនំ វា សប្បិវរនីតដាលីតាធិនំ វា គហេត្វា ភិក្ខុស្ស សន្តិកំ គន្ធា
“គណ្ណាថ, ភន្តេ, យាវតកេន អត្ថោ” តិ វេទន្តិ។ តត្រ ភិក្ខុ មត្តំ ន ជាតាតីតិ ភិក្ខុ
តេសុ បច្ចយេសុ បមាណំ ន ជាតាតិ។ “នាយ កស្ស វសោ វេទិតព្ពោ,
ទេយ្យធម្មស្ស វសោ វេទិតព្ពោ, អត្តនោ ជាមោ វេទិតព្ពោ” តិ ឥមិនា នយេន
បមាណាយុត្តកំ អគ្គហេត្វា យំ អាហារន្តិ, តំ សព្ពំ គណ្ណាតីតិ អត្ថោ។ មនុស្សា
វិប្បជីសារិនោ ន បុន អភិហារិត្វា បវារេន្តិ។ សោ បច្ចយេហិ កិលមន្តោ កម្មជ្ជានំ
គហេត្វា វុឡ្ហតុំ ន សក្កោតិ... បេ... បរិពាហិរោ ហោតិ។

តេ ន អតិរេកបូជាយ បូជេតា ហោតីតិ សោ គោចាលកោ មហាឧសភេ
វិយ ថេរេ ភិក្ខុ ឥមាយ អាវិ ថេរេ វហោ ច មេត្តាកាយ កម្មាទិកាយ
អតិរេកបូជាយ ន បូជេតិ។ តតោ ថេរា “ឥមេ អម្ពេសុ គរុចិត្តិការំ ន ករោន្តិ” តិ
នវកេ ភិក្ខុ ធ្វិហិ សង្កហេហិ ន សង្កណ្ឌន្តិ, នេវ ធម្មសង្កហេន សង្កណ្ឌន្តិ, ន
អាមិសសង្កហេន, ចីវរេន វា បត្តេន វា បត្តបរិយាបន្នេន វា វសនជ្ជានេន វា
កិលមន្តេបិ នប្បជីជគ្គន្តិ, ចាឡិ វា អជ្ជកថំ វា ធម្មកថាពន្ធុំ វា គុណ្ណ គន្ធុំ វា ន
សិក្ខាបេន្តិ។ នវកា ថេរានំ សន្តិកា សព្ពសោ ឥមេ ទ្វេ សង្កហេ អលភមាតា
ឥមស្មី សាសនេ បតិជ្ជាតុំ ន សក្កោន្តិ។ យថា តស្ស គោចាលកស្ស
គោគណោ ន វុឡ្ហតិ, ឯវំ សីលាធិហិ ន វុឡ្ហន្តិ។ យថា ច សោ គោចាលកោ
បញ្ចហិ គោរសេហិ, ឯវំ បញ្ចហិ ធម្មក្ខន្ធមហិ បរិពាហិរោ ហោន្តិ។ សុក្កបក្ខោ
កណ្ណាបក្ខេ វុត្តវិបល្លាសវសេន យោជេត្វា វេទិតព្ពោ។

អនុស្សតិវគ្គោ ទុតិយោ។

មនោរថបូរណិយា អង្គត្តរនិកាយ-អជ្ជកថាយ

ឯកាធសកនិចាតស្ស សំវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

និកមនកថា

ឯត្តាវតា ច -

អាយាចិត្តោ សុមតិនា យេវេន ភទន្តុជាតិចាលេន;
កត្តាបុរាជីសុ មយា បុព្វេ សុទ្ធិ វសន្តេន។

វេតម្ហបណ្ណាជីបេ មហាវិហារម្ហិ វសនកាលេបិ;
ចាកំ គតេ វិយ ទុមេ វលញ្ញមានម្ហិ សទ្ធម្មេ។

ចារំ បិដកត្តយសាគរស្ស គន្ធា បិតេន សុមតិនា;
បរិសុទ្ធាជីវេនាភិយាចិត្តោ ជីវកេនាបិ។

ធម្មកថាយ និបុណបរមនិកាយស្សជ្ជកថំ អារទ្ធោ;
យមហំ ចិរកាលជ្ជិតិមិច្ឆន្តោ សាសនវស្ស។

សា ហិ មហាអជ្ជកថាយ សារមាធាយ និដ្ឋិតា ឯសា;
ចតុនុតិបរិមាណាយ ចាឡិយា ភាណាវារេហិ។

សព្ពាគមសំវណ្ណានមនោរថោ បូរិតោ ច មេ យស្មា;
ឯតាយ មនោរថបូរណីតិ នាមំ តតោ អស្ស។

ឯកូនសដ្ឋិមត្តោ វិសុទ្ធិមត្តោបិ ភាណាវារេហិ;
អត្ថប្បកាសនត្ថាយ អាគមាណំ កតោ យស្មា។

តស្មា តេន សហាយំ កាថាគណនានយេន អជ្ជកថា;

តីហាធិកទិយឧស្សតំវិញ្ញេយ្យា កាលាវារាវនំ។

តីហាធិកទិយឧស្សតប្បមាណមិត្តិ កាលាវារតោ ឯសា;
សមយំ បកាសយន្តិ មហាវិហារាធិវាសីនំ។

មូលជ្ជកថាសារំ អាធាយ មយា ឥមំ ករោន្តេន;
យំ បុញ្ញមុបចិតំ តេន ហោតុ លោកោ សទា សុខិតោតិ។

បរមវិសុទ្ធសទ្ធាពុទ្ធវិរិយប្បដិមណ្ឌិតេន
សីលាចារជ្ជវមទ្ធាវាទិគុណាសមុទយសមុទិតេន
សកសមយសមយន្តរគហនន្ទ្រកាហនសមត្ថេន
បញ្ញាវេយ្យត្តិយសមន្នាគតេន តិបិដកបរិយត្តិប្បភេទេ សាដ្ឋកថេ សត្តុ
សាសនេ អប្បដិហាតញ្ញាណប្បភាវេន មហាវេយ្យាករណេន
ករណាសម្បត្តិជនិតសុខវិនិត្តតមដុរោធាវចនលាវណ្ណាយុត្តេន
យុត្តមុត្តវាទិនា វាទីវេន មហាករិណា បកិទ្ធបដិសម្ពិទ្ធាបរិវារេ
ធម្មតិញ្ញាទិប្បភេទគុណាប្បដិមណ្ឌិតេ ឧត្តរិមនុស្សធម្មេ សុប្បតិដ្ឋិតពុទ្ធិនំ
ថេរាវនំ ថេរវំសប្បដិចានំ មហាវិហារាវាសីនំ វំសាលដ្ឋានត្រេន
សុវិបុលវិសុទ្ធពុទ្ធិនា ពុទ្ធឃោសោតិ គរូហិ គហិតនាមធម្មយ្យេន ថេរេន កតា
អយំ មនោរថបូរណី នាម អន្តត្តរនិកាយជ្ជកថា -

តាវ តិដ្ឋតុ លោកស្មី, លោកនិត្តរណេសិនំ;
ធស្សេន្តិ កុលបុត្តានំ, នយំ ចិត្តវិសុទ្ធិយា។

យាវ ពុទ្ធាតិ នាមម្បិ, សុទ្ធិចិត្តស្ស តាទិនោ;
លោកម្ហិ លោកជេដ្ឋស្ស, បវត្តតិ មហេសិនោតិ។

មនោរម្យរណី ឆាម

អង្គត្រួតពិនិត្យ-អង្គកម្មាសញ្ញាការពន្ធនិដ្ឋាន។

